



היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

עַל יְהוָה
לִי מוֹד
שִׁיעוּרִים אֱלוֹ
אֲנִי נוֹתֵן
אֶת הַחֹמֶשׁ
וְאֶת הַמַּעֲשֵׂר
לְהַקְדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא
(עצתו אמונה)

פרשת ויחי תשפ"ד



היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

**4801 11th Ave,
Brooklyn NY 11219
347.760.5924**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563**

היכל הקודש

מאנסי

**32 Dolson Road
Monsey NY 10952
347.733.7551**

היכל הקודש

כני ברק

**רחוב ירושלים 2
052.760.5715**

היכל הקודש

וויליאמסבורג

**27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299**

היכל הקודש

בלומינגראוו

**24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804**

היכל הקודש

ירושלים

**רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150**

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

**קון הדפסה
היכל הקודש**

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

בְּיָוֵן דקטר לו מפתח קנה ה"ד ואין בכספא כו'. רש"מי מפרש כפ' חוקת הבתים (ביב ד' נב: ושם ר"ה נעל) גבי נעל וגדר כל שהוא בנכסי הגר דנעל היינו שקבע מנעול בדלת לנעלו דהיינו בנן אבל סגר הדלת בנכסי הגר אין חוקה דאין זה אלא במסורה ארי מנכסי חבריו ואע"ג דגבי שכירות הבתים אמר בריש מסכת בבבא (שם) דקשמיטר לו מפתחות היו בחוקת השוכר לבדוק והיה לקנותו הי"מ מוכר ומשיכיר בית לחבירו אבל בנכסי הגר מאן מריס להו דליקני וקשה לר"י דהכא משמע בהדיא ויחזיק אחרתא – עבי לנגדא סמוחתי. ואש"ל לך חוק וקני ודוקא גבי חמץ הוא דחלי במסירת מפתח נדמי שפתחה בידו עליא לבדוק בית שהוא יכול ליכנס ביה הבית לבדוק ומה שפי' דלא קני כהניא דלית איהו חמץ ולא חמץ איהו בנכסי הגר (דף ע"ג) ואמר גבי גט דחילול איהו ויחידו וחתמה אלמא נעילה לחוד קניא שלא היה יכול לעשות שום מנעול דשבת היה ואע"פ שאסור לקנות בשבת ומשכיר כרע ע"ה שלא חמץ הורק (דף ע"ג) כדאמרר' בפרק מי שמת (ביב דף ק"ט ושם) ובחוקת הבתים (שם דף ק"ג) נמי מוכח ביה הוה דתנן אלו דברים יש להם חוקה ואלו שאין להם חוקה הם שוים ואלו שאין להם חוקה הם שוים ומשני אמר רבא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבריו קנה בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבריו לא קנה א"כ הוא דקתני סיפא הכניסו תרנגולין לתוך הבית דברי' זו חוקה בנכסי הגר נמי קנה והיינו טעמא דקנה דמתקמא כשנתן שם תרנגולין נעל דלת כדי לשמורם אלמא כנעילת דלת יש ואין לדמות נעילת דלת למבריה ארי דדוקא נתן פזרו דשכר מישהו רישא הוא דאמרי' בחוקת הבתים (ביב דף נ"ג) דהיינו כמבריה ארי אבל נעל שפעל דלת בפני כל אדם ואין מניח אדם ליכנס מבריה מילתא מלכות שיהיה שלו וקני כנעילה לחוד והא דאמר חתם הבונה פלטרין בנכסי הגר אחר וקבעיה להם דלתות קנה אורחא דמילתא נקט שאותו שמעמיד דלתות גריל לנעלוס וה"ה נעל ולא העמיד: **בְּכָרְוִי** שיעיר. כלומר שיהקלו יצא שהחור מגולה דמסתמא שמע ושמואל אמר בשמיעה בעלמא לא מחייב דאין סומך אשמיעה עד שיעידעוהו ורבי יוחנן אמר עד שיעידעוהו וישובר פועלים ויכרות ארזים וה"ה השני שנתנו לו שיעור זה אל אלא דלא בעינו שיעידעוהו שריכא דיע ושמואל סבר דמקני יש לו לחושיש שם שומרים שלא יפול שום דבר בבית: **וְאֵתָוּ** שוורים ונפלו ביה. פ"ה דאי נפלו בו מגלים לא מיקניא לן דחייב דתא לגבי מגלים פושע הוא וכן משמע בריש דף ליתן טעם דבר דאפילו לא שכיהו מגלים כלל יש לחוש שמא יבאו מגלים ויפלו אבל אין לחוש שיעירו מגלים ויפלו אחריו כן שוורים: **תא**

משכוכית. לקמיה מפרש דבר המושך לה העדר אחריה: ה"ד אי במשיכה. שהכישה במקל ורמזה לפניו שכן דרך הבמה דקה: ליקני במשיכה. לקח לי מסירת משכוכית: אי במסירה. קני להו שהיה דה"ד או חצר שאינה של שניהן שאין משיכה קונה שם דאין משיכה אלא בסקמא או חבצר של שניהן בהמוכר את הספינה בכבא בהר"א דף ע"ג: **כְּרָקְשָׁתָא**. גרסין וזו שמקורב בה לפני העדר והלך כולה אחריה: עינא דאילא בריש עקרא. יש לבעל העדר עז חריו ודרך העדים להלך ערשא והעדר הולך אחרתא: עבי לנגדא סמוחתי. ואש"ל המושכת מנער עליה ונכשלת ונפלת בבורות והעדר אחריה כך בשמיעה נפרע משונאי ישראל ממנה להן פרנסים שאינן מהונגין: **מִתְנָה**. כסוה וקניא פטור. ובגמרא שפירש דהואל השני. להשתמש בו: וקניא מגולה. כגון שהתלעעע ושכר הססה: השני חייב. והראשון פטור ובגמרא מפרש דע מתי ראשון פטור אבל לא כסוה וקניא רשון וקא שני וקניא מגולה ואל כסוה שניהן חייבין דקתני השני חייב דהא אוקמנא שניהיו ראשון לשני משתמש וסמך עליו שיכנס: כסוה כרואי. ועבר עליו השור או חמור ונפל אותו: פטור. ובגמרא שפירש דהואל וכרואי הוא היכי נפל: נפל לפניו מקול הכרייה. בור כרייה ונכנס בורה שכיח לתוכו דהריב או להעמיק שור הולך על שפת הבור ושמע קול הפטיש ונבעת ונפל עם פניו מקור: חייב. בעל הבור ואפילו שור שהוא פקח דאמר לקמן דף נ"ד) במתנייתא דבעל הבור פטור דאיכתי עיני ומיזל הכא חייב שיקול הכרייה בעיתיה ובגמרא פריך ובעל הבור גרם ליה. ל"א לפניו מקול הכרייה נעל הבור חייב דאע"ג דאיכא למימר בורה גרם ליה ובורה נקמא בעלמא הוא ועבר דיקול המבעית את חבורו פטור מדיני אדם ותרווייהו ליפטר איהו בעל חייב בר' און כתיב דמפרש בגמ' פ"ה שם עתה: לאחריי מקול הכרייה פטור. כדמפרש בגמרא ואידי דנקט ברישא מקול הכרייה תנא סיפא לאחריי מקול הכרייה: בגלי שור. שייכא שביקרי העול והמחרישה ככלי שורה שייכא עריעה חבילת בגדים ומדעת שעל גביה ופטור על הכלים. כדמפרש בגמרא: שור חרש שומח וקניו כו'. מפרש בגמ' פ"ה אן פת. כלומר אע"ג דקטנטין פון ולכא למימר איכתי הוא עיני ומיזל און פון מנורת הקתוב שור ולא אדם חמור ולא כלים: **גַּמְ' וְרֵאשֹׁן** עד אימת מיפטר. היכא דכא השני ונשתמש בו ולא פסדו עד אימת רמאי בורא וזו חייבא אשני וראשון שריכא כדריש שיעיר. שיהא גם הראשון אחריו כן וירגמו מגולה הואל ושניהן יודעין שהוא מגולה רמאי חייבא אחריותה: ושמואל אמר כדריש שיעידעוהו. אע"פ שלא קא ויראוהו חייב בחלקו ולא רמאי בורא אשני דתא לא נעילה דנחייביה משום פותח לשון מורי לשון

אחר עד כדי שיעידעוהו אפי' בא ויראוהו פטור עד שיעידעוהו ולשון ראשון כשר: ויכרות ארזים כו'. אבל לשני שקא ונשתמש בו לא יתקניו שיעורא כולי האי דהוה ליה לאותובי שומרים עילתיה: **וְאֵרְעוּהוּ**. כליקה ונעשה רעועה: ואתו שוורים ונפלו ביה. דאי נפלו ביה מגלים לא מיקניא לן דחייב דתא לגבי מגלים פושע הוא: אי שכיהו מגלים פושע הוא. אף לגבי שוורים ידאת ליה לאסוקי אדעמיה דר מגלים מרעי ליה:

בְּכֶסֶף אִי בְּחֻזְקָה לִיקְנִי בְּחֻזְקָה לְעוֹלָם בְּחֻזְקָה וּבְעֵי לְמִימְרָא לִיחַ לְךָ חֻזְקָה וְקִנִּי וְכִיּוֹן שִׁמְסָר לֹא מִפְתַּח כְּמֹאן דְּאִמְרָא לִיחַ לְךָ חֻזְקָה וְקִנִּי דְּמִי אִמְרָא רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוּם ר' יְנָאי הַמוּכְרֵ עֵדֶר לְחִבְרֵי בְּיֻון שִׁמְסָר לֹא מִשְׁכּוּכֵת קֶנֶה ה"ד אִי בְּמִשְׁכֵּיחָ לִיקְנִי בְּמִשְׁכֵּיחָ אִי בְּמִסְרָה לִיקְנִי מִסְרָה לְעוֹלָם בְּמִשְׁכֵּיחָ וּבְעֵי לְמִימְרָא לִיחַ לְךָ מִשּׁוּד וְקִנִּי וְכִיּוֹן דְּמִסְרָא לֹא מִשְׁכּוּכֵת כְּמֹאן דְּאִמְרָא לִיחַ לְךָ מִשּׁוּד וְקִנִּי דְּמִי מֵאִי מִשְׁכּוּכֵת כְּמֹאן תִּרְנַנְהוּ כְּרָקְשָׁתָא ר' יַעֲקֹב אֹמְרֵ עֵינָא דְּאִילָא בְּרִישׁ עֵדֶרָא כְּדַרְדְּרָשׁ הָהוּא גְּלִילָתָא עֲלֵיהּ דִּרְבַּ חֲסִידָא כִּד רַגְזוּ רַעֲיָא עַל עֵנָא עֲבִיד לְנִגְדָא סְמוּחָתָא: מִתְנָה' כְּסוֹה הֲרֵאשֹׁן וְכֹא הֲשֵׁנִי וְכֹא מְגוּלָה וְלֹא כְּסוֹה הֲשֵׁנִי חֵיבֵי כְּסוֹה כְּרֵאִיו וְנִפְלַ לְתוֹכוֹ שׁוֹר או חֲמוֹר וּמֵת פְּטוֹר לֹא כְּסוֹה כְּרֵאִיו וְנִפְלַ לְתוֹכוֹ שׁוֹר או חֲמוֹר וּמֵת חֵיבֵי נִפְלַ לְפָנָיו מְקוֹל הַכְּרִייה חֵיבֵי לְאַחֲרָיו מְקוֹל הַכְּרִייה פְּטוֹר נִפְלַ לְתוֹכוֹ שׁוֹר וְכִלְיוֹ וְנִשְׁתַּכְּרוּ חֲמוֹר וְכִלְיוֹ וְנִתְקַרְעוּ חֵיבֵי עַל הַתְּהַמָּה וּפְטוֹר עַל הַתְּהַלֵּם נִפְלַ לְתוֹכוֹ שׁוֹר חֲרֹשׁ שׁוּמְחָ וְקִמְּן חֵיבֵי בֵּן או פֵת עֲבֵד או אִמָּה פְטוֹר: גַּמְ' וְרֵאשֹׁן עַד אִימֵת מִיפְטַר אִמְרָא רַב כְּבִידֵ שִׁדְעָא וְשִׁמּוּאֵל אִמְרָא כְּבִידֵ שִׁיּוּדֵיעוּהוּ וְרַבֵּי יוֹחֲנָן אִמְרָא כְּבִידֵ שִׁיּוּדֵיעוּהוּ וְשִׁיבּוֹר פּוֹעֲלִים וְיֹכְרֵת אֲרִיִּים וְיִכְסְנוּ: כְּסוֹה כְּרֵאִיו וְנִפְלַ לְתוֹכוֹ שׁוֹר או חֲמוֹר וּמֵת פְטוֹר: בְּיֻון דְּכְסוֹה כְּרֵאִיו חֵיבֵי נִפְלַ אִמְרָא ר' יַצְחָק בַּר בַּר תְּנַה שְׁהַתְּלִיעַ מֵתוֹכוֹ אִיבְעִינָא לְהוּ כְּסוֹה כְּסוֹי שִׁיבּוֹל לְעַמּוֹד לְפָנָי שְׁוּרִים וְאִין יָכוֹל לְעַמּוֹד בְּפָנָי גְּמִלִים וְאֵתוֹ גְּמִלִים וְאֵרְעוּהוּ וְאֵתוֹ שְׁוּרִים וְנִפְלַ בִּיה מֵאִי אִמְרֵי חֵיבֵי דְּמִי אִי דְשִׁכְחִי גְמִלִים פּוֹשְׁעַ הוּא וְאִי דִלֹא שִׁכְחִי גְמִלִים אָנוּס הוּא לֹא צְרִיכָא דֵּאֲתוּ לְפָרְקִים מִי אִמְרִינֵן בְּיֻון דֵּאֲתִין לְפָרְקִים פּוֹשְׁעַ הוּא דֵּאִיבְעִי לִיכָא אִסְרִין אֲדַעְתֵּיהּ או דִּלְמָא בְּיֻון דֵּהֲשֵׁתָא מִיחַת לִיכָא אָנוּס הוּא ה"ש כְּסוֹה כְּרֵאִיו וְנִפְלַ לְתוֹכוֹ שׁוֹר או חֲמוֹר וּמֵת פְטוֹר ה"ד אִילָמָא כְּרֵאִיו לְשׁוּרִים וְכְרֵאִיו לְגְמִלִים חֵיבֵי נִפְלוּ אִלָּא לֹא כְּרֵאִיו לְשׁוּרִים וְכֵּ

תא שמע לא פסוהו כראוי בו. תימה דמתחילה רצה להוכיח מרישא דפטור א"כ ע"כ סיפא איידי דתנא רישא פסוהו כראוי תנא סיפא לא פסוהו כראוי ולא אתא לשמעינן מיד א"כ היכי קבע להוכיח מדין מסיפא ו"ל דמעיקרא ודאי שלא היה יכול לומר טעם אחר צריך לומר איידי אבל השתא שכיכול למצוא חידוש סתרא הוא דלית לן למימר איידי:

ושכיחי גמלים והתליע מתוכו מהו. כלומר אם מתחילה עברו גמלים ואח"כ באו שוורים ונפלו פשיטא דחייב דפשיע הוא כיון דשכיחי גמלים או אפי' איתו לפרקים איבעי ליה לאסוקו אדעתיה וכן דלא איתו גמלים אלא באו שוורים ונפלו מקמת שהתליע מתוכו מאי אמרינן מנו או לא ומסיב דלא אמרינן מנו וא"ת כי לא אמרי' מנו נמי מתחייב דתחילתו בפשיעתה וכן לענין שוורים אי; עבא:

גמלים התחלה ואח"כ שוורים וסופו באונס
1 שהתליע ותיזן רבי'א דלא אמרינן תחילתו
2 בפשיעה וסופו באונס חייב אלא היכא שבמקמת
3 בפשיעה כפי האונס אבל היכא לא בא האונס
4 מקמת הפשיעה דאפי' היה מוכסא כראוי
1 לשוורים ונגמלים היה מתליע וכן משמע
5 בהפסקי' (כ"מ לו רש"י) בני פשע בה ודאמה
1 לאנסי דאפילו ולמס' דתחילתו בפשיעה וסופו
1 באונס חייב ה"קם פטור דמלאך הפגות קטלה מה
1 לי וקא מה לי ה"קם וא"ת בהוכסא ולקמן דף ג.
1 (ושם) נבי נפיקה בליקא קאמר כבותר לרעה פי
1 חתרה דאמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו
1 באונס הוא וה"קם לא בא אונס מתוך הפשיעה
1 דאפי' כותל בריא יכול לחתור ו"ל דלקמן
1 פרשי' שחתרה והתפלה הותלי' ע"י חתירה הרי
1 דמתוך הפשיעה שהיתה רעועה בא האונס
1 דאם היה בריא לא היה נופל בהתירה ונסוף
1 התפועים (כ"מ דף עג. ושם) בני רועה שהיה עדרו
1 ובא לעיר ובא ארי ודרס דפרקי' אבני תחילתו
1 בפשיעה וסופו באונס הוא דאי על בעיקרא דלא
1 עיילי אינש אפילו לא היה יכול להציל אם היה
1 שם חייב וה"קם לא בא האונס מקמת הפשיעה
1 דמה לי היכא ומה לי ה"קם כיון שאינו יכול
1 להציל לומר רבי'א חייב ניהא ליה לאבני בלא
1 ודאי חייב אע"פ שלא בא האונס מקמת
1 הפשיעה כדמשמע בהפסקי' (שם) דקאמר לא
1 מבקיעא למיד' תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב
1 כ"י מפלל דלמדי' חייב ניהא ליה לאבני בלא
1 טעמא דהבלא דאגמא קטלה ועוד דבלאו הכי
1 מפרש שפיר ה"קם ר"י דלא קשה כלום ואין
1 להאריך כאן יותר אבל קשה לר"י דהיכי פשית
1 מנפול לתוכו חשוי' דור לא דמי קיל דתא
1 לענין פקח בדין הוא שלא יחשב פושע ע"י מנו
1 שהרי אין פושע לבני שור פקח אבל בבקיעא
1 הדין הוא פושע לענין שוורים פי מרעי' (לגבי)
1 גמלים לכיסוי ריב'ם יש להויעיל שם הגוים
1 להחשב פושע לענין שוורים אף לענין התלעה
1 ונראה לר"י דכסותו שלא כראוי לגמלים איירי
1 בכ"ה ש' שמדי' הגמלים עוברים נפתח החתירה
1 הביטו השתא היכא פשיעה שוורים כלל
1 ותחילתו וסופו באונס דאי לא איתו גמלים ראי'
1 הוא לשוורים ואי איתו גמלים נפתח מכל וכל
1 וחוץ שוורים פקחים ומזוירים ולא נפסי' ומי' מנו
1 ודאי איכא ונשפיר מבקיעא לן אי אמרי' מנו דהוי

ולא כראוי לגמלים ואי דשכיחי גמלים אמאי פטור
1 פושע הוא ואי דלא שכיחי גמלים פשיטא אנוס הוא
2 אלא לאו דאתיין לפרקים ואתו גמלים ואתו גמלים ואתו
3 שוורים ונפלו ביה וקתני פטור אלמא פיון דהשתא
4 לפא אנוס הוא אמרי' לא לעולם כראוי לשוורים
5 וכראוי לגמלים ודקא קשיא לך היכי נפול א"ר יצחק
6 בר בר חנה שהתליע מתוכו ת"ש לא פסוהו כראוי
7 ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב היכי דמי אילמא
8 לא כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים פשיטא צריכא
9 למימר דחייב אלא לאו כראוי לשוורים ולא כראוי
10 לגמלים היכי דמי אי דשכיחי גמלים פושע הוא ואי דלא
11 שכיחי גמלים ואתו גמלים ואתו שוורים ונפלו ביה וקתני חייב אלמא פיון דאתיין
12 לפרקים פושע הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה לעולם כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים
13 ושכיחי גמלים ודקא קשיא לך פושע הוא איידי דנסיב רישא פסוהו כראוי נסיב סיפא נמי
14 לא פסוהו כראוי איכא דאמרי' הא נמי ודאי לא איבעיא לן דכיון דאתיין לפרקים פושע הוא
15 דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה פי איבעי לן הכי הוא דאיבעיא לן פסוהו כפיו שכיכול לעמוד
16 בפני שוורים ואינו יכול לעמוד בפני גמלים ושכיחי גמלים והתליע מתוכו מהו מי אמרינן מנו
17 דהוי פושע אצל גמלים הוי פושע נמי לענין התלעה או דלמא לא אמרינן מנו ת"ש פסוהו
18 כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואתמר עלה אמר רבי יצחק בר בר חנה שהתליע
19 מתוכו היכי דמי אילמא כראוי לשוורים וכראוי לגמלים והתליע מתוכו פשיטא דפטור מאי
20 הוה ליה למעבד אלא לאו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים והתליע מתוכו
21 וקתני פטור אלמא לא אמרינן מנו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין התלעה לא
22 ליה למעבד מהו דתיקא איבעי ליה למיזל ומנקש עליה קמ"ל ת"ש לא פסוהו כראוי ונפל
23 לתוכו שור או חמור ומת חייב היכי דמי אילמא לא כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים
24 צריכא למימר דחייב אלא לאו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ואי דשכיחי גמלים פושע
25 הוא ואי דלא שכיחי גמלים אנוס הוא אלא לאו דשכיחי גמלים והתליע מתוכו וקתני חייב
26 אלמא אמרינן מנו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין התלעה אמרי' לא לעולם כראוי
27 לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים ואתו גמלים ואתו שוורים ונפלו ביה
28 ודקא קשיא לך פשיטא פושע הוא איידי דנסיב רישא פסוהו כראוי נסיב סיפא נמי לא פסוהו
29 ת"ש נפל לתוכו שור חרש שזטה וקטן סוקא ומתלה בליקא חייב פקח ומתלה ביום פטור
30 ואמאי ניקא מדהוי פושע לענין חרש הוי נמי פושע לענין פקח אלא לאו שמעו מניה לא
31 אמרינן מנו שמעו מניה: נפל לפניו כו': אמר רב לפניו לפניו ממש לאחרייו אחרייו ממש
32 והוה

דשור פקח פטור דלאו פושע הוא א"כ מאי קמבעיא ליה הפשוט ממתני' דתנו שחשוי' חייב הא פקח פטור ולא אמרינן מנו ו"ל דס"ד השתא דכל השוורים בין שוטים בין פקחים
1 שטרין ביום ותיבין בלילה ומתני' מירי' בלילה ותרש דנקט לרבותא דס"ד ותרש לא מתיב כדבעי למימר לקמן דתרשטו וקמה לו ומקא דלא אמר מנו דהוי פושע בליקא הוי פושע
2 ביום לא מצי למפשט מיד' דלא דמיא פיון דבהדיא שעתא הוא אנוס ועוד אורי' דמצי למימר דשפיר דיע האמת דפקח פטור ותרש חייב ונתי' דלא אמר ה"קם מנו משום דחשיב לפקח
3 כמיון עצמו ובמתכוין לתפיל לא עצמו לבדו ותתוריה לא חייבה בהתלה הויר אלא כשאין לו לענין וילקח אבל כשנפיל יש להתחייב ע"י מנו כיון דלא שיער ביה טעמא
4 דאיבעי ליה לעיזי' ובמסקנא כשפשוט הש"ס אין חושש בזה החילוק וא"ת אמאי נקט בעיא שלו בשכיחי גמלים אפילו לא שכיחי גמלים דלענין גמלים עצמן חשיב
5 פושע ותיב' עלי' אם הוי נטלים אפילו לא שכיחי כדמוכח בבקיעא קמיתא ו"ל דבלא שכיחי או אפילו אתיין לפרקים פשיטא דלא אמרינן מנו כיון דלא שכיחי ביה חויבא דגמלים:
שמאל

שמואל לטעמיה דאָמר להבלו וב'ש' לחבטו. ואי' דלקמו כי מחזיבו בחבטו היינו בשתקל
בבור אבל הקא הכריז ג'רו לו ליפול וגם נחבטו פארקע עלום בעיה הוה פטור
וי'ל דשפיר הוי לטעמיה דאשבחון דמחזיבו בחבטיה בשתקט על ידי מעשיהו.

בעל השור תרי"ב פ' מחצה ובעל הבור פטור לגמרי גזירת הכרוב מנופל שקם שור או
הבור מעצמו ולא שפילוהו אחרים כדפרשית
פרק קמא דר"י ג' ושם:

ובפעל הבור משלם מחצה. ביישום באישות או מהלך
בלילה קאמר דאי בפקה ביום הוא תנינא
לעיל דפטור וכי תיקא דמי כשנפול מעצמו אבל
הפילוהו אחרים תרי"ב אי"ב כשנפול נמי מעצמו
ליחייב והחילוהו בפשיעתו פ"ל ע"י שוורים
וסופו באונס תרי"ב אלא על כרחיך שור פקח נשמר
יפה ומרחיק כל פר מן הבור שאין שוורים אחרים
מיוכלו להפילו בחובה:

לעולם קסבר האי פלגא נוקא כי אנא תוראי
בבירך אשכחתייהו. ואי' תו דפלגא
נוקא עבד מה ספרא דאי זו דמשום דאשכחיה
בבור משלם יותר ממה שהזיק ותיק רוצח ר"י
לפרש דח"ס האי פלגא זייקא עבד בעלמא כגון
בשני שוורים שהזיק אצלק הוא פקח ודחף
חבירו לבור הבור כוליה זייקא עבד כדאמר או
קטלתיה דבמירך אשכחתי' ולכן מאי דלית לי'
לאשתלומי מיניה משתלמנא מירך וקור בו ר"י
מפרשו זה דאי"ב מתוך לר' נתן אמאי משלם
מחצה כי דיכיי דמהני שותפתו לבור שאין הבור
משלם אלא חצי ממה שהזיק כמו כן ועיל'
ותפנת הבור לשור ולא ישלם השור מחצה
ובתם זוז אצבא להקשות אמאי משלם רביע ע"ב
נראה דבור נמי פלגא נוקא עבד ומשום שגמר
התיק דזמנה כמי שעשאו כולו אמרנן כי ליכא
לאשתלומי מבעל השור משתלם מבעל הבור.

וזה וזה נכסו. ואפילו הכי אשמעינן מניתיך דפטור הואיל ולא מהבילא מית אלא
מחבטא ופרקע עלום דבני רד"ר דייקתו: רבא אמר הכא במאי עסקינן. דתנתי לאתרוי
חייבי במתהפך דנפל על אפיה. ברישא וחזמי דמקטא לרקקעיהה נוחפה ונפל על גביה
דאתני ביה. הבלא שבנכסו בו בחוליהו נפילוהו ודועיהו בו להקמית היא המיתתה: הקא
בגנאי בור בשור. שהשור נכנס לחצר בעד"כ
שלא ברשות ולא הפקיר לא רשותו ולא בורו
ונפל לבור והבאיא את ממינה: דרף בשיקע על
פניו משמע דרוב בהמות הונעלין נפיקא על
פניהם נופלים: נפל לפניו פקול הכרייה תייב
ואמאי נימא כורה רם ליה. וכורה פטור הוא
לדקמא בעלמא הוא (ואפילו כורהו בעל הבור)
איכא לטיפסריה מאאי טעמא דכרין דמשום
גרמא נפל אסתלק חזיקא דבור מיניה ורמי
אפשיעינא דקול הכורה והואו גרמא בעלמא
דפטור ע"א) וכשאין הכורה בעל הבור עסקינן
אלא שהוא שכירו וכגון שהזיק בור כרייה
ועומדת קודם לכן דאי האי כרייה הוי כורה תייב
דאי שליה לדבר עבידה דאסור ללקלל הרי:
בעל הבור זייקא עבדי. כלומר בתוך שלו נמוקא
הנזק וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מוכרה
דקול גרמא בעלמא הוא משתלם מיניה דבעל
הבור: בעל הבור פטור. בין שהשור הניקם שטה
בין שהוא פקח דאמר ליה בעל הבור אי לאו
תוךך לא נפל והואי דחיה פקחא בבירם הווי
ולא גרמא: רבי נתן אומר פעל הבור משלם
מחצה. שהרי בין שניהם המתהווה אפי' הוי שור
הניקם פיקח תייב דליבא למימרא אבעי לך עיני
ומיול דהא דתפת דלפני הא פקח: בעל השור
משלם רביע וטעמא מפרש לקמיה: הא במועד.
דמתייב נ"ש דכל חד משלם מחצה ממה נשקף
אי תרויהו כוליה זייקא עבדי דעל ידי חד
מניניהו מיית המותא רעבדי תשוריהו משלם כל
חד פלגא אי כל חד וחד פלגא זייקא עבדי מאי
דעבד משלם דהא מועד הוא: אי קסבר האי
כוליה זייקא עבד. הואיל דבלאו בור נמי מיית
הוי כוליה זייקא עבד ושור תם משלם וזהו ג' וזהו
מכת גיחות השור הוי מיית כאליו המיתו כולו
ומשום הכי מחזיקי ג' חלקים על בעל הבור: האי
משלם פלגא והאי פלגא. כיון דבעל השור נמי
כוליה זייקא עבד ושור תם משלם וזהו ג' וזהו
שהוא עושה: ואי קסבר. הואיל ושניהם עשאהו
יתד לא פלגא עבד והאי פלגא עבד ומשום הכי
שור רביע הוא משלם דהא תם הוא ופלגא
מאי דעבד משלם: ובעל השור. דהתם האי

וזה וזה נכסו רב לטעמיה דאמר להבלו וב'ש' לחבטו רב בור שחייבה
עליו תורה להבלו ולא להבטו ושמואל אמר דבור
בין מלפניו בין מלאחוריו תייב שמואל לטעמיה דאמר
להבלו וכל שכן להבטו אלא היכי דמי לאחוריו מקול
הכרייה דפטורו כגון דנתקל בבור ונפל לאחוריו הבור
הויג בבור איתייבה בבור בין לפניו בין לאחוריו תייב
תיובתא דרב אמר רב הסדא מודה רב בבור ברשותו
דתייב משום דאמר ליה ממה נפשך אי בהבלא
מית תבלא דידך הוא אי בפחכמא מית חכמא דידך
הוא רבה אמר הקא במאי עסקינן כמתהפך דנפל
אפיה ואתהפך ונפל אנפיה דתבלא דאתני ביה
אתני ביה רב יוסף אמר הקא בגנאי בור בשור עסקינן
שנא לאחוריו מחייב תני רב חנניה לסיני רב ונפל
עד שפול דרף נפילה מוכאן אמרו נפל לפניו מקול
הכרייה תייב לאחוריו מקול הכרייה פטור וזה וזה
בבור אמר מר נפל לפניו מקול הכרייה תייב ואמאי
נימא כורה גרם ליה אמר רב שמי בר אשי הא מני
רבי נתן היא דאמר בעל הבור הזיקא קא עבדי וכל
היכא דלא אפשר לאשתלומי מהאי משתלם מהאי
דתיניא שור שדחף את חבירו לבור בעל תייב
בעל הבור פטור רבי נתן אומר בעל השור משלם
מחצה ובעל הבור משלם מחצה וזה תניא רבי נתן אומר בעל הבור בעל השור ובעל
השור רביע לא קשיא הא בתם הא במועד ובתם מאי קסבר אי קסבר האי פוליה זייקא
עבד והאי פוליה זייקא עבד הוא משלם פלגא ואי קסבר האי פלגא
זייקא עבד והאי פלגא זייקא עבד בעל הבור משלם פלגא ובעל השור רביע ויאודך
ריבנא מפסדי אמר רבא רבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דיינא לעולם קסבר האי פוליה
זייקא עבד והאי פוליה זייקא עבד ודקא קשיא לך ישלם האי פלגא והאי פלגא משום
דאמר ליה בעל השור לבעל הבור שותפתיא מאי אהניא לי ואיפיעית לעולם קסבר
האי פלגא זייקא עבד והאי פלגא זייקא עבד ודקא קשיא לך בעל הבור משלם פלגא
ובעל השור משלם רביע ויאודך ריבנא נפסדי משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור
אנא תוראי בבירך אשכחתייהו את קטלתיה מאי דאית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא
מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא ממוך: אמר רבא הניח אבן ע"פ הבור ויבא
שור ונתקל בה ונפל בבור פאנו למחלוקת ר' נתן ורבנן פשיטא מהו דתיקא התם הוא
דאמר בעל הבור לבעל השור אי לאו בירא דידי תורא דידך הנה קטיל ליה אכל הקא
מצי א"ל בעל אבן לבעל הבור אי לאו בירא דידך אבנא דידי מאי הנה עבדא אי הנה
מיתקל בה הנה נפל וקאי קמ"ל דאמר ליה אי לאו אבן לא הנה נפיל לבידא איתמר
שור

השור רביע לא קשיא הא בתם הא במועד ובתם מאי קסבר אי קסבר האי פוליה זייקא
עבד והאי פוליה זייקא עבד הוא משלם פלגא ואי קסבר האי פלגא
זייקא עבד והאי פלגא זייקא עבד בעל הבור משלם פלגא ובעל השור רביע ויאודך
ריבנא מפסדי אמר רבא רבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דיינא לעולם קסבר האי פוליה
זייקא עבד והאי פוליה זייקא עבד ודקא קשיא לך ישלם האי פלגא והאי פלגא משום
דאמר ליה בעל השור לבעל הבור שותפתיא מאי אהניא לי ואיפיעית לעולם קסבר
האי פלגא זייקא עבד והאי פלגא זייקא עבד ודקא קשיא לך בעל הבור משלם פלגא
ובעל השור משלם רביע ויאודך ריבנא נפסדי משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור
אנא תוראי בבירך אשכחתייהו את קטלתיה מאי דאית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא
מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא ממוך: אמר רבא הניח אבן ע"פ הבור ויבא
שור ונתקל בה ונפל בבור פאנו למחלוקת ר' נתן ורבנן פשיטא מהו דתיקא התם הוא
דאמר בעל הבור לבעל השור אי לאו בירא דידי תורא דידך הנה קטיל ליה אכל הקא
מצי א"ל בעל אבן לבעל הבור אי לאו בירא דידך אבנא דידי מאי הנה עבדא אי הנה
מיתקל בה הנה נפל וקאי קמ"ל דאמר ליה אי לאו אבן לא הנה נפיל לבידא איתמר
שור

השור משלם פלגא ופלגא מפסדי ונני מתנינן נמי בחר כורה אולקין ושניהם פטורי: הניח אבן. בין כרייה ואלס אתר אבי ויהיני אבן על פסחה: פאנו למחלוקת כו'. לרבנן בעל האבן
תייב דהוא גרם כל הנפילה ומשום גרמא כגון ליקא למיפטריה דאבן נמי היינו בור והזיקא כירוס הוא כדתיניא פ"א ג' (בר כ) הא מה דומה לזה אבנו וסכינו בר ירכיבי נתן בין שניהם

משלמיה

שור ושור פסולי המוקדשים שנגחו. פירש רב יהודאי גאון והדיינו שור בכור דלא פריק ליה ולפי שאין לו פרוין אעפי' שדינו להיות נשחט במדינה ונאכל לכהנים כמומו צבאי וכאיל דאפילו להאכילו לכהנים מותר ר' עקיבא בכבורות (דף לב) משמע דהמוקדשים לצבי ואיל אפי' הכי לא חשיב בחייו ממון הדינו ושור רעהו וכן כל פסולי המוקדשים שלא נפרו אבל במוקדשין שפדפו ליבא לאוקמי ושור רעהו

- 1 מקרו אעפי' שאריות בגייה ובודות דהא לקמן
- 2 בשעתין מחייבין שור רעהו שחמית חייב
- 3 פסולי המוקדשין ובור נמי הנה מחייבין אי לאו משום דכתבין והמת יתקה לו.
- 4 **הא** כרנגן הא כר' נתי' וקמיל דאפי' בשני שוורים יתקה הדין כמו בשור ובור אע"פ
- 5 דבשור ובור לר' נתן שייך טפי למימר כי ליבא
- 6 לאשתלומי משור משתלם מבור מטעם דאמר
- 7 אגא תוראי בביתך אשכחיתיה אתן קטלתייה ובושור
- 8 ושור ליבא למימר דהו' לרנגן הא קמיל דלא
- 9 תיקא דוקא בשור ובור אמרין הכי דכי ליבא לאשתלומי מבור אל משתלם משור דהיינו משום
- 10 דבור עושה עיקר המעשה והשור קטל בחבליה
- 11 לכך לא נטל חיובו על הידוע אע"פ דליבא לאשתלומי מניה אבל בשור ושור שאין בה
- 12 עיקר הדיקו ויחר מבוה הנה אמרין דאפילו לרנגן
- 13 כי ליבא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי ונראה לר' דאפי' ורבינא ט"ל האי כוליה התיקא עבד
- 14 והאי כוליה התיקא עבד דאי ט"ל פלגא נוקא עבד
- 15 לקח יאמר רבן נתן הכי ליבא לאשתלומי מהאי
- 16 משתלם מהאי הא לא שייך הקב טעמא דאגא
- 17 תוראי ולא קאמר הא והא כרבי נתן הא עבד
- 18 פלגא נוקא עבד והא כמאן דאמר כולה נוקא עבד
- 19 משום הנראה לו למקרא טעם ראשון שאמר רבא
- 20 עיקר דהא כולה עבד ובלתי מוקד כוליה
- 21 כותיה
- 22 **שור** ורודם שדחפו לבור. לא שדחה אדם בכונה
- 23 דאי"ב בעל הבור אמאי מתיב דאטו אם
- 24 יחיש אדם טליתו של חבירו באש של חבירו וכי
- 25 יתחייב בעל האש ואם תאמר אי שלא בכונה
- 26 אמאי יתחייב בבושת ויש לחבוש בגוף שידע האדם
- 27 בשעת נפילת חבירו ורחשי בכונה מיד דדחה
- 28 אנתפח סדוף פ"ב (לעיל ד' כו.) **לענין** כופר
- 29 ושליטה של עבד שור חייב. ור"ת הא שור שור
- 30 מתיב בין שהוא אדם ורודם חייב כמו (לעיל ד'
- 31 הכורה עשקה בני אדם בעשר מקלות דבבת אחת
- 32 דברי הכל שטר וכוון דלא מתיב מתה לא
- 33 מתיב כופר דלעיל בפ' ד' (ה' י"ג ומס')

משמע דאפי' ט"ל כרבה דאמר דאי אין מהו בסקילה אין הכללים משלמין כופר דאמר בהדיא דשלא בכונה משלם דמים ונראה דלא איירי שדחפוהו שניהם בבת אחת אלא כל אחד בפני עצמו. **לענין** כלים ושור פסולי המוקדשין. כשנפדו מידי דאי לא נפרו אדם ושור נמי שטורין מדכתבין רעהו תימה דבור אמאי שטר פדו שנפדו והא הוי המיתה שלו למיד פודין תנאים להאכילן לכלבים ואי נתן מיירי בשלא פדו נתיא שלא כבוליה לפדוהו לאחר מיתה דבעין העמדה והערכה ואפילו למיד אין פודין קשה ומנוח בפרק כל שעה

(פסחים דף כט) והיינו דוקא להאכילן לכלבים אבל להסיקן תחת תבשילו פודין לבי"ע בשמעתתא דאוכל חמיץ של הקדש במועד מעל ומסיק רב אשי לבי"ע אין פודין בו ודכי"ע דרך הגורם למקוץ לאו קממון דמי ונפולגותא דר' יוסי הגלילי ורנגן קמפלגי אלמא מדמעל פודין להסיקו תחת תבשילו או לצורף הנאה אתרת וכן פי' שם הקונ' ואין לתמוה מ"ש אכילת כלב משאר הנאות דר' לוקא בין דמיעשה מוצאת ולא לכלבך לית לן למעטש אלא פינצא בה אכילה וניהו אליבא דרב יוסף דמפרש התם לעולם בפודין תנאים להאכילן לכלבים קמפלגי צ"ל ודאי דאין חילוק בין אכילת כלב לשאר הנאות ושמו רבא כרב יוסף ט"ל **נפקא** ליה מוחמת יתקה לו דשור. ואע"פ דלא ילפינן שור מבור לפטור היבא שאין המיתה שלו ממי ילפינן בור משור לכלבים מטפלים בגבילה דג' קראי תתיב כדאמרין בפ' (דף י"ג) **א"כ** אגא. וא"ת אם כן רעהו דכתב רחוקא למה לי לאפוקי הקדש י"ל דאצטרף להקדש שנגח

ה"ג) מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה. בכור בעל מום שאין בר פרוין דכיון דלאו בר פרוין הוא לא נפק מוקדשה קמיתא הלכך שור הקדש קרינא ביה ואע"פ שהתכו אובלו לא קרינא ביה שור רעהו דמשלחן גבוה קנוב והאי דנקט פסולי המוקדשים ולא נקט שור ושור הקדש שנגחו רבותא אשמעין דאף לכבור בעל מום פטור הואיל ולא נפדה אבל פסולי המוקדשין שפדפו חייב לשלם אם נגחו

- 1 שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו (מאי ניהו שור
- 2 בכור דלא פריק ליה) אפי' אמר משלם ח"ו רבינא
- 3 אמר משלם רביע נוק הא והא בתם הא כרנגן והא
- 4 כרבי נתן איקעית אימא הא והא כרנגן הא בתם הא
- 5 במועד איבא דאמרן אפי' אמר ח"ו רבינא אמר כוליה
- 6 נוק הא והא במועד הא כרנגן והא כר' נתן איבעית
- 7 אימא הא והא כרבי נתן הא במועד והא בתם אמר
- 8 רבא שור ורודם שדחפו לבור לענין נזקין פולין תיביב
- 9 לענין ארבעה דברים ודמי ולדות אדם חייב ושור
- 10 ובור פטור לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב
- 11 אדם ובור פטורים לענין כלים ושור פסולי המוקדשין
- 12 אדם ושור חייבין ובור פטור מאי מעמא אמר קרא
- 13 והמת יהיה לו כמו שהמת שלו יצא זה שאין המת
- 14 שלו למימרא דפשיטא ליה לרבא והא מיבעיא בעי
- 15 ליה לרבא דבעי רבא שור פסולי המוקדשין שנפל
- 16 לבור מהו האי והמת יהיה לו כמו שהמת שלו יצא
- 17 זה שאין המת שלו או דילמא והמת יהיה לו לכלים
- 18 מטפלין בגבילה הוא דאתא בתר דבעיא תר פשטה
- 19 אלא בעלים מטפלין בגבילה מנא ליה נפקא ליה
- 20 כן והמת יהיה לו דשור מאי חזית דהמת יהיה
- 21 לו דשור מפקת ליה לבעלים מטפלין בגבילה והמת
- 22 יהיה לו דבור מפקת ליה למי שהמת שלו איפוך
- 23 אגא מטתברא פטור גבי בור הואיל ופטור בו את
- 24 הכלים אדרבה פטור גבי שור שכן פטור בו חצי נוק
- 25 פוליה נוק מיתה לא אשכחן: נפל לתוכו שור וכו' ו
- 26 ונשתברו כו': מתניתין דלא כר' יהודה דתניא ר"י
- 27 מתיבין על נזק פלים בכור מאי מעמא דרבנן דאמר
- 28 קרא ונפל שור או חמור שור ולא אדם חמור
- 29 ולא כלים וכו' יהודה או לרבות את הכלים ורבנן
- 30 א

אמר לניזק כו' ומאי חזית דהאי והמת יהיה לו דשור מפקת ליה לבעלים מטפלין בגבילה. ומחייבת ליה אנגיחת פסולי המוקדשין. איפוך אגא. ואוקמנא חייבא דפסולי המוקדשין אבור: שור ולא אדם. מדלא כתיב ונפל שמה הנופל אלמא למעטש אהא ולקמיה פריך שאר בהמות מנא ליה דלמא כולם מנעטשין:

לחלק

הגורם למקוץ לאו קממון דמי ונפולגותא דר' יוסי הגלילי ורנגן קמפלגי אלמא מדמעל פודין להסיקו תחת תבשילו או לצורף הנאה אתרת וכן פי' שם הקונ' ואין לתמוה מ"ש אכילת כלב משאר הנאות דר' לוקא בין דמיעשה מוצאת ולא לכלבך לית לן למעטש אלא פינצא בה אכילה וניהו אליבא דרב יוסף דמפרש התם לעולם בפודין תנאים להאכילן לכלבים קמפלגי צ"ל ודאי דאין חילוק בין אכילת כלב לשאר הנאות ושמו רבא כרב יוסף ט"ל **נפקא** ליה מוחמת יתקה לו דשור. ואע"פ דלא ילפינן שור מבור לפטור היבא שאין המיתה שלו ממי ילפינן בור משור לכלבים מטפלים בגבילה דג' קראי תתיב כדאמרין בפ' (דף י"ג) **א"כ** אגא. וא"ת אם כן רעהו דכתב רחוקא למה לי לאפוקי הקדש י"ל דאצטרף להקדש שנגח

לחלק. דלא תימא אינו חייב עד שיפול שם שור וחמור ביחד: וְנָפַל לשון יחיד: וְנָפַל טובא משמע. וכמו ונעשה בעלזאל ואקליאב) שמות לו) ובא האות והמפת (הברים יט) ובא הארי ואת הדוב (שמואל א יח: י) מיד אַחֲרָיָא לא. ושאר מילי מנלן: אף כל בעלי חיים. לרבנן קומרתין לה ולר' יהודה אָתָא או רבי אף שאר מטלטלין: עופות.

או מבעי ליה לחלק ורבי יהודה לחלק מונפל נפקא ורבנן ונפל טובא משמע אימא ונפל כלל שור וחמור פרט כלל ופרט אין בפלל אלא מה שפברט שור וחמור אין מיד אַחֲרָיָא לא אמרי בעל הבור ושלם חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אהת דן אלא פעין הפרט מה הפרט מפורש בעלי חיים אף פל בעלי חיים אי מה הפרט מפורש דבר שנבלתה מממאה במונע ובכמא אכל עופות ולא שנבלתה מממאה במונע ובכמא אכל עופות לא א"כ נתחוב רבנן אהת חד פרטא הי נתחוב אי פתב שור הנה אמניא קרב לגבי מונח אין שאינו קרב לגבי מונח לא ואי פתב רבנן אהת שור הנה אמניא קרב לגבי מונח אין שאינו קרב בכבורה אין שאין קדוש בכבורה לא אלא אמר קרא והמת ויהיה לו כל דבר מיתה בין לרבנן דקא ממועטין להו לכלים ובין לר' יהודה דקא מרבי להו לכלים פלים בני מיתה ניהו אמרי שבויתן זו היא מיתתן ולרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להכלו ולא להכטו בין לרבנן בין לרבי יהודה פלים בני הכלא ניהו אמרי פחדתי דמיפקע מהכלא האי והמת יהיה לו מבעי ליה לכרבא דאמר רבא שור פסולי המוקדשין שנפל לבור פטור שאנאמר והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו אלא אמר קרא כסף ושיב לבעליו רבות כל דאית ליה בעלים א"ה אפילו פלים ונדם נמי אמר קרא שור ולא אדם חמור ולא פלים ולרבי יהודה דקא מרבי להו לכלים בשלמא שור ממועט ביה אדם אלא חמור מאי ממועט ביה אלא אמר רבא חמור דבור לרבי יהודה ושה דאבידה לרבי הפל קשיא: ונפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן חייב: מאי שור

מאי דרמי ליה לפרטא מיני צדין: לכתוב רבנן חד פרט. אי שור או חמור ודרשין כל כעין הפרט ומקבת אידך אם אינו ענון לדרב שנבלתו טמאה דהא אתי בכללא תורה ענין לעופות דרמו לפרטא בחד צד דהוה בעלי חיים ואיכא למפרך השתא דתרויהו צריכי מדיקא ממועט אדם אלא מה מילתא דעופות מקשי ואזיל דרמשיק ליה מובילה טעמא: שאין קדוש בכבורה לא. פגון סוסים ונמלים פתב רבנן שור ולא איצטריבא דהא מפלל אתי לרבינו אפי' סוסים ונמלים ויהיה אדם לפרטא מיני צדין בעלי חיים ונבלתן וטמא אכל עופות דלא דמו אלא בחד צד לא: אלא. לא תימא חור וכלל למדרשה בכלל ופרט וכלל אלא תימא אמר קרא והמת יהיה לו כו' פלים בני מיתה ניהו. בתמיה ולר' קרא למעשניהו לרבנן ורבי יהודה היכי מצי לרבייהוה הא לא קרינן בהו והמת יהיה לו: שבויתן לו: חיי מיתה: הלך לרבנן אהת חמור למעשניהו הואיל ולא מיתה המיש היא שור למעשני אדם שאינו פק בהמה ואי פתב רבנן חד הוה אמניא למעשני אדם אכל כלים לא דבי קא ממועט בעלי חיים דכוותיה קא ממועט להכי איצטריבא חמור ולרבי יהודה אין לרבינו פלים אָתָא אף ע"ג דלאו בני מיתה ניהו ממש ושור למעשני אדם בעלי חיים דכוותיה ולקמן פרק לר' יהודה חמור למה לי: פחדתי. חדשים: שור פסולי המוקדשין. שנפדו אין המושג יהו שור למעשני לן בכבורות פק

ב' (דף טו.) גבי פסולי המוקדשין לאחר פדונו תחוב ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לבלקבי: שור ולא אדם. שאינו מין בתמה: ושה דאבידה. בין דכתבי לכל אבידה אחיך למה לי דכתב רבנן חמור ושור ושה ושלמה ובפרק אלו מציאות דרשין להו לכולהו בר משה: ושה פל פתב פטור. בתמיה היבא פטריה קרא: פט

ובחבל דמשמע ביה קרא את לן לאשכוחי ריבואי כללים לר"י מיהו אין נראה שידרוש ר' יהודה אפילו לרב עד שיפול דרך נפילה דכיון דלא מתייב אלא בבור ברשותו אין לו לדרוש כמו ששמואל אין דורשו משום דבכל מקום שיתחייב בחבל מתיחייב בחבטה: **חמור** דבור לר' יהודה כו. וקא דלא קאמר נמי גם לבה דבריש הגזל קמא לקמן (דף צד.) דלא חשיב אלא הנה דרמו דרמו בעלי חיים הקשה הר"ר משה מופטיוואי ואימא דחמור אהת למעט שטרות ואור"י דלמאן דלא דאין דינא דגרמי אפי' הוא עצמו פטור ולמאן דדאין דינא דגרמי נמי לא מתייב אלא מדרבנן כדמוכח בפרק הבונס (לקמן דף סב.) דמבעי ליה אי עשו תקנת נגזל במסור או לא ואי דינא דגרמי דאורייתא למה לא עשו תקנת נגזל במסור כמו בגזל: **שה** דאבידה לרביי הכל קשיא. וא"ת לגופיה אצטריך למהו פרט וכלל ונעשה כלל מוסף על הפרט ואתרבו כל מילי דשור וחמור ושלמה אצטריך כל חד תוד למילתיה פחדריש בפ' אלו מציאות (ב"מ דף כו.) ואי לא שה דמיתיהו הנה משיירי חד מנייהו לפרט וכלל ולא הנה דרשין ביה מידו ו"ל דבכל מקום שיש פרט וכלל גייל רבינו שמואל לית טעם למה לי לפרט בין דאתרבי כל מילי ומפרש דקמא יש דברים שלא הנה חמור ממהכלא אם לא שוטה פרט להיות כלל מוסף עליו ולרבות כל דבר והכא קום ליה לבעל השם דאבידה חסם הנה מעשנין שפיר כל אבידה כאילו יש פרט וכלל שאין למעט שהם אבידה מבנין אב או מקו"ז או בשום ענין וא"צ כאן פרט כדי שלא למעט מן הכלל שהם דבר על ידי שום אי' אין לכל אבידה חתיב חזר וכל ריבואי לרבות כל אבידה כאילו יש פרט וכלל אף על גב דדרשין מיתה בעי' (דף כו.) לרבות המומר מכל מקום איכא למרש נמי כל אבידה דאתרויהו קאי ריבואי אאבידה

חמש שוטה וקטן אולי שור של שוטה שור של שוטה שור של קטן שור שור של פתח פטור רבי יוחנן של שוטה שור של שוטה שוטה שור שוטה קטן

הא

ובחבל דמשמע ביה קרא את לן לאשכוחי ריבואי כללים לר"י מיהו אין נראה שידרוש ר' יהודה אפילו לרב עד שיפול דרך נפילה דכיון דלא מתייב אלא בבור ברשותו אין לו לדרוש כמו ששמואל אין דורשו משום דבכל מקום שיתחייב בחבל מתיחייב בחבטה: **חמור** דבור לר' יהודה כו. וקא דלא קאמר נמי גם לבה דבריש הגזל קמא לקמן (דף צד.) דלא חשיב אלא הנה דרמו דרמו בעלי חיים הקשה הר"ר משה מופטיוואי ואימא דחמור אהת למעט שטרות ואור"י דלמאן דלא דאין דינא דגרמי אפי' הוא עצמו פטור ולמאן דדאין דינא דגרמי נמי לא מתייב אלא מדרבנן כדמוכח בפרק הבונס (לקמן דף סב.) דמבעי ליה אי עשו תקנת נגזל במסור או לא ואי דינא דגרמי דאורייתא למה לא עשו תקנת נגזל במסור כמו בגזל: **שה** דאבידה לרביי הכל קשיא. וא"ת לגופיה אצטריך למהו פרט וכלל ונעשה כלל מוסף על הפרט ואתרבו כל מילי דשור וחמור ושלמה אצטריך כל חד תוד למילתיה פחדריש בפ' אלו מציאות (ב"מ דף כו.) ואי לא שה דמיתיהו הנה משיירי חד מנייהו לפרט וכלל ולא הנה דרשין ביה מידו ו"ל דבכל מקום שיש פרט וכלל גייל רבינו שמואל לית טעם למה לי לפרט בין דאתרבי כל מילי ומפרש דקמא יש דברים שלא הנה חמור ממהכלא אם לא שוטה פרט להיות כלל מוסף עליו ולרבות כל דבר והכא קום ליה לבעל השם דאבידה חסם הנה מעשנין שפיר כל אבידה כאילו יש פרט וכלל שאין למעט שהם אבידה מבנין אב או מקו"ז או בשום ענין וא"צ כאן פרט כדי שלא למעט מן הכלל שהם דבר על ידי שום אי' אין לכל אבידה חתיב חזר וכל ריבואי לרבות כל אבידה כאילו יש פרט וכלל אף על גב דדרשין מיתה בעי' (דף כו.) לרבות המומר מכל מקום איכא למרש נמי כל אבידה דאתרויהו קאי ריבואי אאבידה

בהמתך

והדבורת הראשונות בכלל לא חשיב ליה בכל הפרט המרתיקים זה מזה דאמרנות וראשונות חדא מילתא היא דנור ושמור בדבור אחר נאמרו ויהי כו. שבעות כו:

ואימא

מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא. תימה או"כ פרט ל"ל דבכלל בהמתך נמי כתיב ועוד כשאמור מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל בעלי חיים ועופות בכלל היכי שיד דארתורו עופות ליקא דכללא גופיה ממעט להו
פרי מפור וגידולי קרקע. הלא משמע דבקר וצאן אקרי וגידולי קרקע ותימה דבפ"ק וקדושין (דף יז) גבי העקבה דארי דאי פתב רחמנא גורן ה"א גידולי קרקע אין בעלי חיים לא כתב רחמנא צאן וי"ל דלענין דבר היוצא ממש מן הארץ לא חשיב בהמה וגידולי קרקע ואין להאריך פאן יותר
אמר

הא שור והוא פקח פטור. בהמתה: מין בן דעת. היינו אדם ואפי' הוא שוטה מין בן דעת הוא: שור חרש שוטה וקטן. שור שהוא חרש או שוטה או קטן או סומא או מולך בדרך בלילה ואפילו הוא פקח. **מתני'** ולהפרשת הר סיני. אם בהמה אם איש כותב בהמה מרביעין היה ועוף במקרא: וּלְתַשְׁלוּמֵי כֶּסֶף.

הוא שור והוא פקח פטור. בהמתה: מין בן דעת. היינו אדם ואפי' הוא שוטה מין בן דעת הוא: שור חרש שוטה וקטן. שור שהוא חרש או שוטה או קטן או סומא או מולך בדרך בלילה ואפילו הוא פקח. **מתני'** ולהפרשת הר סיני. אם בהמה אם איש כותב בהמה מרביעין היה ועוף במקרא: וּלְתַשְׁלוּמֵי כֶּסֶף. ותיבה מרביעין בגמ' וכן בכוליה: לְפָרֻקָהּ. עובד תנווב עמנו (שמות כג): לְכֹלְאֵם. דהרבה עמי' כדכתיב בהמתך לא תרביע כלבים להי נמי תיה ועוף בכלל בדברי בגמריא וכן לענין כלב לאימ דהנהגה דלא תחרוש בשור וחמור: בתוהו. דבקר הרגיל לדעות: **גמ'** היה בכלל בהמה כדכתיב זאת בהמה אשר תאכלו וכתוב בתריה אלו רצבי (דברים יד): כלבשוי מפיל כל דבר פשע על שור כו' כל דבר פשעיה. ואפי' דבר שאין בו דוח חיים בפרק מרובה (לשמן כס): משבת. כדכתיב שורך וחמורך וכל בהמתך (דברים יז): וליה בהמתך בהמתך משבת. מה לחלו תיה ועוף בכלל בדמפרש לקמי'. בדברות הראשונות נאמר בהמתך. ולא נאמר בהן שור וחמור ובדברות האחרונות הוסיף להזכיר שור וחמור: והלא אף הן בכלל כל בהמתך האמור בענין זה: מה שור וחמור האמור כאן היה ועוף כיוצא בהן. ולקמייהו מפרש טעמא מוקבל דמשמע רבייה אף כל. מקום שאמור שור וחמור כגון פריקה וחסיומה ודומין להן היה ועוף כיוצא בהן נכתוב רחמנא חד פרטא. ודרשינן כל דדמי ליה משני צדדין מדכתב אידך אם אינו ענין לדבר שנבלתו מטמאה תנחו לענין עופות דדמי לפרטא דכתיב ויהיו כל בעלי חיים ובהמתך: כתיב רחמנא שור. דלא אצטרף דהיא קדושה הוא בבכורה ומחמור קאתי תנחו לענין סוסיס וגמלים דדמי לפרטא משני צדדין נבלתו מטמאה דכתיב חיים הן אכל עופות לא ריבויא הוא. ולא מדרש בכלל ועוף וריבה הכל: פרי כפרי. ועד מולד יין מעגבים ושכר מתקמים למעוטי כמחין ופטריות ומים ומלח דאינו פרי מפור וגידולי קרקע למעוטי דגנים שאינו נקחין בכסף מעשר: השתא דאפרת כל ריבויא הוא ואפי' עופות לקה לי דפרט בהמה ושור וחמור אי הכי: דכלאים משבת וליפקין אדם נמי ליחבר למישור בקרון עם בהמה דגוי גבי שבת מיוחד בכהמה דכתיב ועבדך ואמרת ובהמתך: פפנאי. בני פפנאי שם מקום: רב אחא בר יעקב. מופנאי יהיה דאמרין בהשתפין (כ"ב דף טו.) דריש בר אבא בר יעקב מופנאי דשטן ופנינה לשם משום נחמונה: לתקוח הקשתיו. ועבר ואמח לבתמה אכל לא לענין איסור אחר נאמר

הרש שור והוא שוטה שור והוא קטן ודוקא אבל שור והוא פקח פטור מצי מעמא דבעי ליה עיניו ומיזיל תניא נמי הכי נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן וסומא ומולך בלילה חייב פקח ומולך ביום פטור: **מתני' אחר שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור ולהפרשת הר סיני ולתשלומי כסף ולהשבת אבידה לפרקה לחסיומה לכלאים ולשבת וכן היה ועוף כיוצא בהן או"כ למה נאמר שור או חמור אלא שדבר הפתוב בתוהו: **גמ'** לנפילת הבור כסף ושיב לבעליו פתיב כל דאית ליה בעלים פדאמין להפרשת הר סיני אם בהמה אם איש לא יחיה ויחיה בכלל בהמה הויה אם לרבות את העופות לתשלומי כסף פדאמרין על כל דבר פשע כלל כל דבר פשעה וליה פתיב לכל אבדת אחיד לפרקה יליף חמור משבת לחסיומה יליף שור שור משבת לכלאים אי בלאים דהרשיה יליף שור שור משבת אי בלאים דהרבעה יליף בהמתך בהמתך משבת וגבי שבת מנול' דתניא ר' יוסי אומר משום ר' ישמעאל בדברות הראשונות נאמר עבדך ואמרת ובהמתך ובדברות האחרונות נאמר ושורך וחמורך וכל בהמתך והלא שור וחמור בכלל כל בהמה היו ולמה יצאו לומר לך מה שור וחמור האמור כאן היה ועוף כיוצא בהן אף כל היה ועוף כיוצא בהן אימא בהמה דדברות הראשונות כלל שורך וחמורך דדברות האחרונות פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה ששפרט שור וחמור אין מידו אחריו: לא אמרי וכל בהמתך דדברות האחרונות חור וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא בעין הפרט מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל בעלי חיים ואימא מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא במגע וכמשא אף כל דבר שנבלתו מטמא במגע וכמשא אבל עופות לא אמרי או"כ נכתוב רחמנא חד פרטא הי נכתוב רחמנא אי פתב רחמנא שור ה"א קרב לגבי מוצבא אין שאינו קרב לגבי מוצבא לא פתב רחמנא חמור ואי פתב רחמנא חמור ה"א קדוש בכבורה אין שאין קדוש בכבורה לא אתה רחמנא שור וכל בהמתך ריבויא הוא וכל היכא דתניא רחמנא לא ריבויא הוא גבי מעשר דכתיב כל יקא ודרשינן ליה בכלל ופרט דתניא ונתת הכסף כול אשר תאוו נפשך כלל בפקר ובצאן ובין ובשכר פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חור וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא בעין הפרט מה הפרט מפורש פרי מפורש וגיודולי קרקע אף כל פרי מפור וגידולי קרקע אמרי בכל**

כלל' כל ריבויא איבעית אימא כל נמי כלל'א הוא מיהו האי כל דתקא ריבויא הוא מדתוה ליה למכתב ובהמתך כדכתיב בדברות הראשונות וכתב וכל בהמתך ש"מ ריבויא השתא דאמרת כל ריבויא הוא בהמתך דדברות הראשונות ושור וחמור דדברות האחרונות ל"ל אמרי שור לאגמורי שור שור לחסיומה חמור לאגמורי חמור חמור לפרקה בהמתך לאגמורי בהמתך בהמתך לכלאים אי הכי אפילו אדם ליחסר אלמה תנן אדם מותר עם פולן לחרוש ולמשוך אמר רב פפא מפנאי דיעי מעמא דהיא מילתא ומנו רב אחא בר יעקב אמר קרא למען יגיה עבדך ואמרת כמוך להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר: שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייה בר אבא מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב ובדברות האחרונות

נאמר

נאמר בהן טוב. גבי כיבוד רבא ואם דכתיב בהן למען יתקן ליה ופתח בו. ט"ת שכתובה ראשון בתורה נאמרה לטובה: תפסה. תיבה זו לבדה הראויה: באן שנה. במשנה זו דקתני כלאים נהגו בעופות דכל עופות כלאים זה הוה מין בשאינו מינו: מוים. פואאי בלע"ז: פנינו. מין שלישי שפרדן פירד"ן: קועיה. תרטמוו ב"ק בלע"ז: מויעא. ערביה: אלים קועיה. צוארו עוב: קפין. דק: ביציו מבחיני. ביצי

- 1 הזכרות נפרין באוון הבר מבחוני: פשיחא.
- 2 בטעניה אחת אוון בר אינו טעון ביצה נשבה עד
- 3 שתלד את הראשונה: תהניו געניו אישבוטא.
- 4 קשר קרוו לעו דגה זה חף על המים וזה מוש
- 5 עמו על שפת הים: כלאים בחוצה לארץ לא
- 6 נהגה ומצוה התלויה בארץ היא וכל חובה
- 7 קרקע אין נהגה אלא בארץ מן התורה: אידי
- 8 ואיזי מקום חיובא. אם היה מנהיג ספינה מים
- 9 בשני דגים של שני מינין חיוב דהא דרשנין
- 10 למינהו ומינהו מיפשהו

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

במטאמי השמד חד ט"ת קאמרינן אימא טומאתה שוליה ט"ת ב"ת קאמרינן אימא טעונו בארץ שעריה אלא הואיל ופתח בו הכתוב לטובה תחילה שמבראשית עד וירא אליהם את האור לא כתיב ט"ת וא"ר יהושע בן לוי הוואה הספר בחלומו חסו עליו מן השמים ופדאוהו הני מילי בכתיבא: וכן תנה ועוף פיצא בהן וכו': אמר ר"ל פאן שנה רבי תרגול טוים ופסיוני כלאים זה הוה פשיטא אמר רב הכיבא מושם דרבו בהרי הדרו מהו דתימא מין חד הוא קמ"ל: אמר שמואל אוון ואוון הבר כלאים זה הוה מתקוף לה רבא בר רב חנן מאי טעמא אילמא מושם דהאי ארוד קועיה והאי וזטר קועיה אלא מעתה גמלא פרסא וגמלא מייעא דהאי אלים קועיה והאי קטין קועיה הכי נמי דהוו כלאים זה הוה אלא אמר אבין זה ביציו מבחוני וזה ביציו מבפנים רב פפא אמר הא מעונה חדא ביעתא בשיחלא והא מעונה כמה ביעתא בשיחלא א"ר ירמיה אמר ריש לקיש המרביע שני מינים שבים לוקה מאי טעמא אמר רב אדא בר אהבה משמיה דעולא אחיהו למינהו מיפשה בעי רחבה המנהיג פועיא וישיבוטא מהו מי אמרינן פיון דעווא לא נחית בים וישיבוטא לא סליק ליפשה לא כלום עבדי או דלמא השתא מיתה קא מנהיג מתקוף לה רבינא אלא מעתה חיבר חטא ושעורה בירו ורע חטא בארץ ושעורה בחוצה לארץ הכי נמי דמתייב אמרי הכי השתא התם ארץ מקום חיובא חוצה לארץ לא מקום חיובא הכא אידי ואידי חיובא הוא:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה:

ט. ושם משמע דאי הנה כתיב למינהו בציוו של דשאים אסור להרכיב שני דשאים זה בזה וי"ל דלמינהו לחודיה לא הנה משמע שנקבת איסור כלאים אי לאו חוקתי שמטרו דריש שמואל חוקות שחקתי לה כבר ומפרש ר"ת שחקק במעשה בראשית שפוחט בו למינהו והנינו למינהו דייבשה דבהמה ואילו דאיריבי ביה קרא לחוקתי אכל מלמינהו זיל לה חודיה לישבן בהלף מניה דגים וא"ת דסוגיא דגמרא דלא כרבנן דפ"ד ד' מיתות (סנהדרין דף ט. ושם) לא מתייב בני נח לא ככלאים ולא בהרבעה אלמא לא דרשנין למינהו זיל נהו ליה דרשנין למינהו לגבי בני נח דלא אשכחן דמזהו בהו רחמנא לגבי ישראל דחזרוהו גבי כלאים דרשנין ליה ונ"מ לגבי דגים א"נ להרבת אילן הקרא דשדך לא מיירי אלא בורעים והשתא דכתיב למינהו באילן דרשנין מיניה מה בהמתך בהרבעה אי שדך בהרבת אילן ובהא פליגי ר"א ורבנן דר"א ליה מחוקתי שחקתי לה כבר שחזרו בני נח על הכלאים בלומי מלמינהו ורבנן לא ילפי מניה אלא שנומרו מלמינהו דמעשה בראשית ומי לא גאסרו לבני נח ואתי שפיר דאחיהו אפילו כרבנן מילתיה דשמואל ליה ר"ל לא למילף כלאים דהרבעה בהמתך בהמתך משבת ליה מיתות טיפוק ליה מלמינהו כי היכי דלפנין דגים וזיל דאי לאו ג"כ אל לאו ג"כ מפיק קרא דבהמתך ממשמעתא אלא מעתה חזי חסוי חסוי ושעורה בארץ מרבינן אפילו דגים למינהו ומיפשה: **המנהיג** בעיא וישיבוטא. וא"ת המשמע דפשיטא ליה דבשני מינים שבים חיוב וזה למינהו גבי הרבעה והרבתה כתיב וזה גבי זריעה והנהיג בדוכותי בפ"ד מיתות (שם) דלא מיתירך בני נח בתרישה חזריעה ולא אומקנין חוקות שחקתי לה כבר כלומר בלמינהו דמעשה בראשית אלא דומיא דבהמתך לא תרביע מה בהמתך בהרבעה אי שדך בהרבתה וי"ל דסבירא דמוקמינן למינהו בין בישראל בין לבני נח לכל אחד כמו שמצינו איסורו במקום אחר לבני נח בהרבעה ולישראל אח בהנהיג ועילי כי היכי דלפנין כוליה משבת ד"ג לפינן שבת בהמתך בהרבעה לאסור דגים בשבת בהמלאכה וחדו לפינן כלאים בהנהיג משבת: **אלא** מעתה חזי חסוי חסוי ושעורה בארץ ושעורה בחוצה לארץ. כגון ביצויה אחת בסמוך בפחות מג' סתחים דצריך לתרוקין בין זרע לזרע כדמכחיב בס' שבת פרק א"ר עקיבא (דף פה) וזה דבעי ר' אישיה חסוי ושעורה בארץ ודלפנין כוליה משבת ד"ג להתתיב כלאים הכרם קאמר אכל ככלאי ורעיס חיוב בחסוי ושעורה לחודו וזה כוונתו נקט כרבנן דלא בעי אלא ב' מינין אכל ר"י פליגי ומצריך שלשה ורעיס או מב' מינין או מג' מינין דהנן (כלאים פ"א מ"ט) חזרע חסוי ושעורה באחד חיוב ר"י אומר שני חסוי ושעורה אחת או שני שעורים וחסוי אחת או חסוי ושעורה וכוסמת וכלכל שיהיו שלשה:

יש לנו דעתי שאלו המינים הלוקים זה מזה ואימי מין אחד ואע"ג דרבו בהרי הדרו וכיוצא בהו יש ביבמות פפרך דרש (דף ק"ג) ובהקנין (גיטין נה) אמר רבא מעדותו ש רבי יוחנן בן גודגדא שתידי על חרשת שהשיאה אביה שיוצאת בגט אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחדו ואמר ליה כנסי שטר חובו זה מנרשית מי לא א"ר יוחנן בן גודגדא ליה כמעון דעת חי' כ"ו פשיטא מזה דתימא כיון דאמר כנסי שטר חוב זה מטלי בשליה קמ"ל אע"ג דלא ידע רבא ממלמיה דרבי יוחנן בן גודגדא דלא בטליה במה שאמר כנסי שטר חוב זה אלא מסקרא דנפשיה אפי' קאמר מעדותו שמע' ליה וכיוצא בהו יש זה הרבה בגמרא:

נאמר בהם טוב אמר לו עד שאתה שואלני למה נאמר בהם טוב שאלני אם נאמר בהן טוב אם לא שאינו יודע אם נאמר בהן טוב אם לאו פלך אצל ר' הנחום בר הגילאי שהיה רגיל אצל ר' יהושע בן לוי שהיה בקו באגדה אול לגביה א"ל ממונו לא שמעתי אלא פך אמר לי שמואל בר נחום אחי אמו של רב אחא ברבי חנינא ואמרי לה אבי אמו של רב אחי ברבי חנינא הואיל וסופן להשתבר וכי סופן להשתבר מאי הוי אמר רב אחי חס ושלום פסקה טובה מישיבאל א"ר יהושע הוואה תריס' פתולמוו סימן יפה לו מ"ט אילמא מושם דכתיב טוב אימא וטאתיה

המרביע שני מינים. ר"י ב"ר הורדה היה מנייה

המנהיג בו' מינים שבים לוקה משום דבבראשית רבה (ר"ו) וברישלמי דכלאים (פ"א) משמע דאי אפשר להרביע דגים ומינהו אין צריך להגיה דרבים דוקא הוא דמשמע דאין להרביעם אכל מין חיות חיים ששן ביה איסור הרבעה והכא איכא לוקמי מין חיה שיהי אדם להרביע דקאמר בבראשית רבה המרביע מין חיות חיים לוקה ובהר הכי קאמר כל מקום שצאמר בו למינהו כלאים נהגו בו ופרין אהך ברייתא ותר' דרשנין הים משכבת הוה למינהו כלאים הרבעה בהם והיאך יבול להרביעם ומשיי דהא דקאמר דגים כלאים נהגו בהם חיינו דוקא בהנהיג אכל בהרבעה לא משכבת לה משמע דבחיות הים משכבת הוה למינהו ורבי ליהכי לא פריך שם אמרביע חיות הים היאך לוקה אלא אמאן דצמר כל שאמר בו למינהו דהיינו אפילו סתם דגים כלאים נהגו בהם: **אתריבא** למינהו משמעתא אלא מעתה חזי חסוי חסוי ומשבת לא מצי למילף דמרביי דוקל בהמתך לן ליה לרבינא אלא כל מילי דייבשה שאדם רגיל לחמר אתריבא דבהמתך כתיב קרא דבהמתך גבי שבת: **למינהו** מביבשה. וא"ת ומה צריך ללמוד מביבשה טיפוק ליה מדכתיב בגופיה למינהו דבאלו טריפות (חולין דף

הדרן עלך שור שנגח את הפרה:

ט. ושם משמע דאי הנה כתיב למינהו בציוו של דשאים אסור להרכיב שני דשאים זה בזה וי"ל דלמינהו לחודיה לא הנה משמע שנקבת איסור כלאים אי לאו חוקתי שמטרו דריש שמואל חוקות שחקתי לה כבר ומפרש ר"ת שחקק במעשה בראשית שפוחט בו למינהו והנינו למינהו דייבשה דבהמה ואילו דאיריבי ביה קרא לחוקתי אכל מלמינהו זיל לה חודיה לישבן בהלף מניה דגים וא"ת דסוגיא דגמרא דלא כרבנן דפ"ד ד' מיתות (סנהדרין דף ט. ושם) לא מתייב בני נח לא ככלאים ולא בהרבעה אלמא לא דרשנין למינהו זיל נהו ליה דרשנין למינהו לגבי בני נח דלא אשכחן דמזהו בהו רחמנא לגבי ישראל דחזרוהו גבי כלאים דרשנין ליה ונ"מ לגבי דגים א"נ להרבת אילן הקרא דשדך לא מיירי אלא בורעים והשתא דכתיב למינהו באילן דרשנין מיניה מה בהמתך בהרבעה אי שדך בהרבת אילן ובהא פליגי ר"א ורבנן דר"א ליה מחוקתי שחקתי לה כבר שחזרו בני נח על הכלאים בלומי מלמינהו ורבנן לא ילפי מניה אלא שנומרו מלמינהו דמעשה בראשית ומי לא גאסרו לבני נח ואתי שפיר דאחיהו אפילו כרבנן מילתיה דשמואל ליה ר"ל לא למילף כלאים דהרבעה בהמתך בהמתך משבת ליה מיתות טיפוק ליה מלמינהו כי היכי דלפנין דגים וזיל דאי לאו ג"כ אל לאו ג"כ מפיק קרא דבהמתך ממשמעתא אלא מעתה חזי חסוי חסוי ושעורה בארץ ושעורה בחוצה לארץ. כגון ביצויה אחת בסמוך בפחות מג' סתחים דצריך לתרוקין בין זרע לזרע כדמכחיב בס' שבת פרק א"ר עקיבא (דף פה) וזה דבעי ר' אישיה חסוי ושעורה בארץ ודלפנין כוליה משבת ד"ג להתתיב כלאים הכרם קאמר אכל ככלאי ורעיס חיוב בחסוי ושעורה לחודו וזה כוונתו נקט כרבנן דלא בעי אלא ב' מינין אכל ר"י פליגי ומצריך שלשה ורעיס או מב' מינין או מג' מינין דהנן (כלאים פ"א מ"ט) חזרע חסוי ושעורה באחד חיוב ר"י אומר שני חסוי ושעורה אחת או שני שעורים וחסוי אחת או חסוי ושעורה וכוסמת וכלכל שיהיו שלשה:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

הבונם צאן לדיר. זה היה ראוי לשנות לעיל בבתי מילי דשור דלא היה לו להפסיק במילי דבור אלא אגב דתנא נפל לבור והכאיש מימיו תנא בתריה מילי דבור איני מילי דבור ראוי לשנות תחילה קודם שישנה דיני שמירה וגם דיני אש היה ראוי לשנות תחילה אלא אגב דתנן פותח בבור דרותרך לתוכיו דין פותח ובורה שבו דבר הכתוב תנא גמי

הבונם פטור. דהא נטרה ומאי חיי ליה למבעד; הניקה בהמה. מצרעה לה שמשא ולא סגי ליה בעגיעה פראוי דמוקמינן בנקרא דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברות מצוה; נכנס הרועה תחתיו. להחתיים בנקוין; נפלה לגיפה. באונס מגב בעלה הסמוך לגיפת בכירו או שהיתה רחוק מן הגיפה ונפלה; מה שהגבית. לפי הנאמרה ולא לפי הניקה שמיין בית פאה באותה שדה. אין שמיין את הערוגה לברך מפני שמפסיד ומקצ שמיין אותה בכל שווייה ורחמנא אמר בוער בשדה אחר ודרשין בגמי מלמד שמיין אותו על גב שדה אחרת את שמיין בית אשה באותה שדה כמה היתה; ופה קודם שנאכלה ממנה הערוגה הזאת ובמה היא; ופה בישר והשתא לא משלם בולדו דמיה דמי שלוקח את ספק כשהיא בתבואה אינו מולד לה כשה שביכלי פאה ערוגה אחת כי אם דבר מועט: "ש אומר אכלה פירות גפוזין. שכבר ביטלו כל דערוך; משלמות. כל הניקוק ודיקא שמיין אגב שדה דיכא דערוין לא נגמרה." **גמ'** פליג אמריה מועד בשמירה פותחה פני ליה. מני מתני' דאמר צאן שהזיקה בשן ורגל הוא דהיינו מועד בתחילתו סגי ליה בעגיעה פראוי דהיינו שמירה פותחה כדאוקמינא שיכולה לעמוד ברות מצויה ואי רוח שאן מצויה לא קאי קשרי בעליו. לשור; ונגעל בפניו פראוי גרסי; תם תיב. דלא סגי ליה בפחותה וטעמא דר' יהודה בפרק שור שנגזר ד' וה' (לעיל דף נמח' ר"א. פליג אמריה דאילו ר"מ מירד בשמירה מעלה סגי ליה ור"א סבר לית ליה נטרותא למועד; הא כסוהו. אפי' פרתא לא געי עד דטאים ליה בעפרא; פניו בפעריה בפשיעה; פניו זבוע. כעין שיאבילגה לבתמהו בידים כלומר בפשיעה; מתני' גמי דיקא. דטעמא משום דהתורה מיעשה אכל פטרן מועדת לא כר"י סילי' פולקנין צאן. דאין הניקוק אלא בשן ורגל; עסקינן וימיר. בולדו פירקו עד השתא; פטור מדיני אדם. קסבר גרמא בנקוין פטור; תפוזין גזרי. ויצאמה בהמהה וברחה; תבוסף קמתי. לצד הדליקה קרי שתבער בה האש; א בבותל גריא פריני אדם גמי נתייב. מיעת אבותל דהא בידים עבר ואבהמה ליכא למימר דמתייב דהא תנן פרצה לטטים פטור; בבותל

הבונם צאן לדיר ונגעל בפניה פראוי ויצאה והיזקה פטור לא נגעל בפניה פראוי ויצאה והיזקה תיב נפרצה בליקה או שפרצה לטמים ויצאה והיזקה פטור הוציאנה לטמים לטמים תיבין הניקה פתחה או שמקרה לחרש שוטף וקטן ויצאה והיזקה תיב מקרה לרועה נכנס הרועה תחתיו נפלה לגיפה והניח משלמת מה שנהנית ירדה פדרקה והיזקה משלמת מה שהיזקה ביצד משלמת מה שהיזקה שמיין בית סאה פאותה שורה פפה היתה יפה וכמה היא יפה ר' שמעון אומר אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים אם סאה סאה אם סאתים סאתים; **גמ'** תר"י איהו פראוי ואיהו שלא פראוי דלת שיכולה לעמוד ברות מצויה והו פראוי שאינה יכולה לעמוד ברות מצויה והו שלא פראוי אי"ר מני בר פטוי מאן תנא מועד דסגו ליה בשמירה פחותה ר"י היא דתנן קשרו בעליו במוסדה ונגעל לפניו פראוי ויצא והיזק אחד תם ואחד מועד תיב דברי ר"מ ר' יהודה אומר תם תיב מועד פטור שצאמר ולא ישמרנו בעליו ושמוד הוא זה ר"א אומר אין לו שמירה אלא סכין אפילו תיבא ר"מ שאני שן ורגל דהתורה מיעשה בשמירתן דאמר ר' אלעזר ואמרי לה במתניתא תנא איבעה דברים התורה מיעשה בשמירתן ואילו הן בור ואש שן ורגל בור דכתיב כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו הא כסוהו פטור אש דכתיב שלם ישלם המבעיר את הבערה עד דעביד פניו מבעיר שן דכתיב ובער בשדה אחר עד דעביד פניו ובער זה הרגל וכן הוא אומר משלחו רגל השור והחמור ובער זה השן וכן הוא אומר פאשר יבער הגלל עד תומו טעמא דעביד פניו ושלח ובער הא לא עביד לא צאן מבדי בשור קא עסקינן ואתי ניתני שור מאי שנא דקתני צאן מועד בשמירתן לאו משום דתנא קרן לא פתיבא פה שן ורגל הוא דכתיב ביה וקמ"ל דשן ורגל דמועדין הוא ש"מ תנא אמר ר' יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם ותייב בדיני שמיים ואילו הן הפוזין גזרי פני בהמת בכירו והכופף קמתו של בכירו בפני הדליקה והשובר עדי שקר להעיד והידוע עדות לחבירו ואינו מעיד לו; אמר מר הפוזין גזרי בפני בהמת בכירו ה"ר אילימא בבותל פריא בדיני אדם גמי נתייב אלא

דהא נגעל בפניה פראוי; **נפרצה** בליקה; אע"פ דתנא נגעל בפניה פראוי פטור אצטרוך למתני נפרצה בליקה פטור כדדייק בפ"ק (דף ד"ה) הא כיוס תיב דקלא אית לה מילתא ומסקמנא דע שפרצה יא ימני בליקה אפילו נדע לו שפרצה ויצמה בהמהה אין לו לטרון חתר מדאי לחור אחריה באפילה; **או** שפרצה לטמים. ואצטרוך לאשמעותי דאפילו הלטטים פטורים בשלא הוציאהה; **מאן** תנא מועד בשמירה פותחה סגי ליה. לא געי למימר דמתני' בין חסו בין במועד ובר"א בן יעקב בפרק ד' וה' (לעיל דף נמח) דמשמע ליה דמתני' במועד בחריה איירי מדקטש צאן דאין גרילות להיות בהן קרן אלא שן ורגל שאין גרילות שהבחונו להיזק דחייב דייק כשקמו וס"ל לגמרא השתא מועד דשן ורגל במועד דקרן ולחייב קאמר ר"י היא דלר"מ בי חייב דגעי שמירה מעלה במועד דקרן חייב געי בשן ורגל אע"י דבקרן קריא תיב כלמוד סתום מן המפוזר ועוד בחולדו נקוק כתיב בתר דקרן וקמינא אנתוואו דין שמירה המפרשת בה; **רבי'** יהודה היא. קצת תימה דר"י דריש לעיל (דף נמח) ולא שבענו חזף ולא לאחר; **התורה** מיעשה בשמירתם. ואע"י דלעיל בפ"ב (דף נמח) תנא ביה געי דלר"מ שן ורגל תיב ברשות הרבים מקיז ומקרן וכן געי למילף למפטר קרן ברדיו משן ורגל בקיז אי לאו קראי ולא פריקני שבן מיעשה בשמירתם משום דאין שריו להקשות משמירה אתשלומן אי גמי כר"א בן יעקב דאמר אחד תם ואחד מועד סגי ליה בשמירה פותחה;

הא כסוהו פטור. וא"ת דלוקא בכסוי מעלה דהוה קאמר ליה למתן ליה קרא דס"א עד דטאים ליה כדאמר לעיל (דף נג) וי"ל דפשיטא ליה דכסוי מעלה כטאים ליה חשיב אי גמי השוקה הכתוב הבורח פותחה ופוחת שמצאו מוכסה בכסוי פטור שמירה פותחה שמקינא לא החמידי עליו לכסותו בכסוי מעולה יותר מן הראשון ולא אמר הכתוב לא יכסנו אלא בכסוי הראשון ואפוחת ואבורה קאי תיב ובקנטרט משמע דכל כיסוי עד דטאים ליה חשיב בשמירה פותחה; **עד** דעביד כעין וביעור. אף על גב דברי משכילין (דף ג) דרשין מיעה אולא ממלא מימ' מלדל כתיב ובערה ש"מ אדאם גמי קאי; **אילימא** בבותל פריא בדיני אדם גמי נתייב פ"י אבותל דבאתמה ודאי לא מתייב כפרצת גזרי בעלמא דאין זה אלא גרמא בעלמא וי"ס שקתוב בהן כהדאי אבותל ואתי נהר חייב אבותל ניקא דפטור מדיני אדם קאי באבהמה וי"ל ולא שיקר למתני פטור מדיני אדם אם היה שום חייב או בבהמה או בבותל אכל שמתמיך בבותל רעע אע"ג דאין וזקה שתייב בדיני שמים על הבותל שהוא רעע כל כך שיפול ברות מצויה או אפילו ברות שאינה מצויה מימ שייך למתני תיב בדיני שמים פיון שיש דבר שהוא תיב בו כגון בהמהה והשתא אי"ש דנקט בפני בהמת בכירו ולא נקט פוזרין ודרש על בכירו אבותל לא מתייב כדפרישתי והא דקאמר לקמן מהו דמינא וכיון דלמסחר קאי מא קעביד משמע דחייב בדי שמים קאי גמי אבותל י"ל דהיק בין דלמסחר קאי שהבעלים מצווין לטוררו שלא יפול על בני אדם י"ס דכל השוקר במצוה וכה ואין לזה להניח מלסחרו בשביל בהמת בכירו ובדיני שמים גמי לא לתייב קמ"ל אי גמי כלומר למסחר

ולמסיל קאי; ועי' תוס' סנהדרין עו. ד"ה בבוקן

אילימא

תוספות

אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה בדניי אדם נמי ליחייב. וא"ת כיון שאין חילוק בין מקרב דבר אצל האש ובין מקרב האש אצל הדבר אמאי איתרין בפרק כל הנשרפין (סנהדרין דף עו. ושם) כפתו במקום ששוף חמה או יציקה לבא פטור לחייב למיד' משו או חציו וכן כפתו לפני ארי וירל דודאי א"י כפתו והביאו במקום ששוף חמה או יציקה לבא או חציו

ארי חייב אבל התם מיירי שכפתו במקום שהיה ולא היוזו ממקומו ולא היו מצמצמם הואיל והחמה והציקה והארי אין עליו בשעת כפיחה וזהו שאמרו גזילה בודאק דמדיא אפילו כפתו והביאו שם ואח"כ אתקיל פטור דדמי לזודק חץ והרס ודקו ופאילו קדם הוא ונפלו פטור וא"ת הדיא הדישך בו את הנחש דפטור למיד' מעצמו הוא כמשל אפילו פטור לוי מה שפירש ששעמתיך דפי פרה (דף כג) ששם ידו לתוך פיו והשיך לחייבו משום אשר דודאי נתקש ידוק האדם וירל דשאני התם שם הארס עדיין עומד:

ממונא בעי לשלמינן ויכי תימא פטור מדניי אדם משום דלא דעי' שהם עדי שקר מ"מ כיון שאם היינו יודעין שהם עזות שקר משלם אם שאין לתימניי פטור מדניי אדם: **אלא** לחבריה. כגון שאין לחבריה מה שלשלם או להשך למדינתו הם או כגון שאין אדם יודעים שהם עדי שקר ודוקא שוכר אכל אמר פטור מדניי שמים דקבר' שישמענו לו דאין נראה לומר דקנט שוכר לא משמעתיך דאפי' שוכר פטור מדניי אדם שאין לו שום חידוש פטור אף מדניי שמים: **א"כ** אלא מדניי שמים ועוד דבפירוק חנו (דף נט) השולח את הבערה ביד חשוי פטור מדניי אדם ותיב בדניי שמים שלח ביד פקח הפקח חייב ממונע שדולח פטור אף מדניי שמים: **בשימא** אם לא יגיד וכו'. וא"ת ה"מ כשעבר על שבעתו דברתינו בשמעה קול אלה וירל דה"ק קריא כשעובר דברך שאם לא יגיד היה נושא עון א' וביא קרבן שבעתה אכל בלא שבעתה נמי איכא נשיאות עון כדכונתו במונח' באחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו) ודוקא ב"ד דכשארומים אין אנו יודעים להעיד שוב איתם יבולין להעיד דכיון שהעיד שוב אינו חוזר ומאיד' והינינו א"י א"כ דקרא אכל חוץ לב"ד אין לחוש שישלם לחזור ולהעיד:

העושה מלאכה בני חטאת. עד שלא נתן האמר כדנתיבא במס' פרה (פ"ד מ"ד) פרה נפסלת במלאכה עד שתעשה אפר והתמלאכה פוסלת במים עד שישים אפר לתוכה ובספרי: ולפי שקראי יבול אף קדשן ת"ל למשקחה יבול יהיה ולא בשכר מי ברה: **בשור** מדניי אדם. כפי הנזקקן גיטין ג' פ"ק מנייה למיד' הדיק שאין ניכר שמהיה הדיק: **אכל** הני אצטרך ליה. וא"ת הנותן סם המות נמי יחדש הוא למתינו כדאמרין לעיל (דף מה) דאפילו סם המות דלא עבידא דאכלה חייב בדניי שמים ושקא אין כל כך חידושי: **כסו"ו** בסתיה. וא"ת גלי' ודוע למקום למה נתביון אם לטובה אם לרעה וירל דאפי' ממתביון לטובה שלא ממד' לשרוף ויכול להציל בעל הבית בתוך פר מ"מ בדניי שמים חייב דאיכתיב ליה לאדוהרי ולאסוקי אדעתיה שלא יבא לו הפסד בכך: **מהו** דתימא הויא לה תחלתו בפשיעה וסופו באונס קמ"ל

דכולהו פשיעה היא. ק"ק דה"ל למימר מהו דתימא מולא אונס הוא וכגון שנפל כל כך יפה שאינה יכולה לצאת אלא בחתימה קמשמע לן דפשיעה הוא אצל חתימה שהייתה בחמה: פשיטא

בכותל רעוע. דלא אפשריה דלמסתר קאי: דמטי ליה. כשפעה הגיע ביה הדליקה: ברוח מצויה. הרי ברוח הבעי וברניי אדם נתייב: ברוח שאינה מצויה. המידי דלא סלקא אדעתיה היא: **ממון איתמר**. שבישא קמת חבירו בסדיניו כשראה דליקה אצלה והוא לא שלח את הבערה ושקויה טמון וקרם להפסיד את הניזק ולפטור את המבעיר דפטור על טמון באש: **לנפשיה**. להוציא ממון מחבירו

לעצמה: **ממונא** בעי לשלמי. אותו ממון שהוציא חייב להחזיר: **לחבריה**. שכר עדי שקר להוציא מהו מאובן לשבעתו: **בשימא דאורייתא הוא**. דהיינו בדניי שמים: אם לא יגיד. בתרי קא משתינה מדקפדי אתגדה מטעם שאילו מגידן מתחייב זה ממון ועוד ק"ל (סוטה דף ב) כל מקום שצטרך עד הרי כון עד שנים עשר ושפירט לך הכתוב אחד בדברתי לא יקום עד אחד באיש (ברכות יט) אלא בח"י ששתייב שבעה וברניי שמים מתייב דאי הנה מסודר מתייב ליה שבעתה וליחייב א"ה הני משתבע בשקרא ומשלם: ותו ל"מא. דהייבוי בדניי שמים: העושה מלאכה בני חטאת. ששקל כנגדו משקלות במסכת גיטין (דף ג) והן נפסלו כמלאכה: **פטור** מדניי אדם. דהדיק שאינו ניכר לא שמהיה הדיק וכולהו ותייבתי ממונא נינהו הפשיעי. תקע לו באזנו פתאום ובעתו דלא עבר ביה מעשה בגופו. ר"מ מתייב בהניקן. פלוגתייהו מפרשא כהמניח את הכד (דף כט) בנתקל פושע ובמקפיר נזקו: **אנא** כסו"ו בסתיה. שלא תבער בה האש מהר: דבר' הרב שופיעו. והיה להם שלא יעידו והוא שחתרה. קא דתגן נפרצה בלילה פטור כגון שחתרה בהמכה והפילה הכותל דאנט הוא אכל את חתרה. אלא מעצמה נפלה תחילתו בפשיעה. אצל נפילה דעבדי למפיל: וסופו באונס. דתא לא נפלה אלא אחרת הניחא ל"מאן דאמר כו'. פלוגתא היא סוקא המעיד (כ"מ דף מב) תרי לעיני דש"ס אליכא דרב יוסף: ה"ג אלא מתניי בכותל קריא ואפילו לא חתרה הניחה בחמה בני אפר רבה ואפילו חתרה. ובכותל קריא: תחלתו בפשיעה שהייתה בחמה ופשיעה היא אצל חתימה שדעת דאמרין לקמיה כל תחבולות שכולה לעשות עושה אבן צערה וסופו באונס. שחתרה: **מצדקה**. תחבולות:

כיון
נמי לא לחייב קמ"ל והיוודע עזות לחבירו ועוד נמי מהו דתימא מי ימיר דכי הוה (איתא) בסתרינא איהו מודה דלמא איהו משתבע ליהודא וברניי שמים נמי לא לתייב קמ"ל: נפרצה בלילה או שפירצה ללסטים כו'. אמר רבה הווא שחתרה אכל לא חתרה מאי חייב היכי דמי אלימא בכותל קריא כי לא חתרה אמאי חייב מאי ה"ל למעבר אלא בכותל רעוע כי חתרה אמאי פטור תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא הניחא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס קמ"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב מאי איכא למימר אלא מתניי' בכותל קריא ואפילו לא חתרה וכי איתמר דרבה אסיפא איתמר הניחה בחמה או שפסקרה לחרש שוטף וקטן וצתה והניקה חייב אמר רבה ואפי' חתרה לא מבטיא חייבא דלא חתרה דכולה בפשיעה הוא אלא אפי' חתרה נמי מהו דתימא הויא לה תחילתו בפשיעה וסופו באונס קמ"ל דכולה פשיעה היא מ"ט דאמר ליה מידע דעת דכיון דלשכוחה בחמה כל מצדקה דאית לה למעבר עבדא ונפקא: הוציאונה ללסטים ללסטים חייבין:

דכולהו פשיעה היא. ק"ק דה"ל למימר מהו דתימא מולא אונס הוא וכגון שנפל כל כך יפה שאינה יכולה לצאת אלא בחתימה קמשמע לן דפשיעה הוא אצל חתימה שהייתה בחמה: פשיטא

קסז ב'בא קמא - פרק ששי דף נו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" תוספות רש"י

החזירה. לאבדיה: למקום שיראנה. בעליה: שומר חנם פטור מגניבה ואבדיה ושומר שכן חייב כפי השואל (כ"מ דף צ"ה): שחיתו שכיח אניש בביתיה אבל בצחקים מצוה במלאכתו בשדה. עד שיתקומו לרשותו. של בעלים: מאי לעולם לא אפילו. הניחה מוצא בביתו וקמתי חייב: מודינא לה. באבדת בעלי חיים דחייב המוצא בגניבה ואבדיה ולאנו משום שכן מצוה אלא משום דגניבה ואבדיה וידיה

פשיעתא היא: דכיון דנקטמו נגרי ברייתא. כיון
שראה שמלומדות הן לצאת בעי נטירותא
יתירתא ונבין הוי שומר חנם חייב אבל שומר
אבדיה דמטלטלי פטור מגניבה ואבדיה נגרי.
פשיעתו: תשוב. השבא מעלייתא משמע: לגיעתו
ולחזרתו מנין. דסגי ליה למוצא בהשבתו
לגעתו דבעלים: הכל צריכין דעת בעלים. ונבב
וגזול לא אחד מארבעה שומרין שהחזיר צריך
לחודשו לבעלים ואם לא חודשו חייב המחזיר
באיתיותו: טענת נבב. לפטור עצמו עיי' נבב
לגעתו דבעלים: תכל צריכין דעת בעלים. ונבב
שקריו הוא משלם תשלומי כפל כגנב עצמו
דדרשין פקדן מרובה (למקן דף סג) ואם לא
יתצא הנגב אם לא ימצא כמו שאמר אלא הוא
עצמו ונבב וכתבי בתריה חייבין אפי' אין אומר
בלשמה שומר אבדיה בשומר חנם דמי משום
הכי משלם כפל דהוי בעי למפטר נפשיה בטענת
נבב: קרנא בעי לשלמי. מעיקרא כי טען נגנבה
הוה מחייב נפשיה לשלומי קרנא: מענת לסטים
מוזיין. נבב מוזיין גטל הימנו בחזקה דקא פטר
נפשיה בטענת אונס: לסטים מוזיין גזול הוא.
ובטענת אונס פטר נפשיה וכלל בטוען טענת נבב
הוה דקתב ביה דרמנא דקתובי: ונבב מביט
האיש (שמות ב'): נבב הוא. ומשלם כפל וכן
הפטור עצמו בטענת לסטים מוזיין ולענין חייב
לא מחייב שומר שכן עליה אם אמת אתו דקא
אניש

לא

החזירה למקום שיראנה אינו חייב לטפל בה נגנבה או אבדה חייב באחריותה מאי נגנבה או אבדה לא נגנבה מביטו ואבדה מביטו לא ממקום שהחזירה והא קמחי אינו חייב לטפל בה א"ל הכא במאי עסקינן בגון שהחזירה בצחרים ותרמי קמחי והכי קמחי החזירה שחית למקום שיראנה ושכיח דעיל ונפיק וחי' לה אינו חייב לטפל בה החזירה בצחרים למקום שיראנה דלא שכיח דעיל ונפיק דלא חוי לה ונגנבה או אבדה חייב באחריותה איתביה לעולם הוא חייב עד שיחזירנה לרשותו מאי לעולם לא אפילו מביטו ש"מ בשומר שכן דמי א"ל מודינא לה בבגלי חיים דכיון דנקטו להו נגירא ברייתא בעי נטירותא ויתירתא איתביה רבה לרב יוסף השב אין לי אלא בביתו לגיעתו ולחזרתו מנין ת"ל תשובים מקל מקום מאי לגיעתו ולחזרתו אילמא לגיעתו המשפמרת ולחזרתו המשפמרת היינו ביתו אלא פשימא לגיעתו שאינה משפמרת ולחזרתו שאינה משפמרת ש"מ בשומר חנם דמי א"ל לעולם לגיעתו המשפמרת ולחזרתו המשפמרת ודקא קשיא לה היינו ביתו הא קא משמע לן דלא בעינן דעת בעלים פדרכי אלעזר דא"ר אלעזר הכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבדיה שהרי ירבתה בו תורה השבות הרבה א"ל אבני לרב יוסף ואת' לא תסברא דשומר

אבדיה בשומר חנם דמי והא אמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן המוען טענת נבב באבדה משלם תשלומי כפל ואי ס"ד שומר שכן הוי אמאי משלם תשלומי כפל קרנא בעי לשלומי א"ל הכא במאי עסקינן בגון שמוען טענת לסטים מוזיין א"ל ליסטים מוזיין גזול הוא א"ל שאני אומר לסטים מוזיין פיון דמוטמר מאינשי נבב הוא איתביה לא

מצוה קעביד ולכל הוי בשומר שכן והא דבעי לאוקמו פלוגמיהו בדרכה ורב יוסף והוי רבה כ"ר"א שהוא שמותי ועוד קאמר לימא דרב יוסף תנאי היא ומסיק דרב יוסף כבולי עלמא ומשמע דרבה ודאי תנאי היא ואינו יכול להעמיד אלא כ"ר"א ולא כרבי עקיבא דאי לרבי עקיבא ודאי הוי שומר שכן אי אפשר לומר כן דעל פדרכו לרבה אפי' לרבי עקיבא שומר חנם דמי דבאלו מצייאת (כ"מ דף כט. וס) לרבה לא הוי לרבי טרפון דמתיר להשתמש אלא שומר שכן אי' לר"ע לא הוי אלא שומר חנם לכך נראה לא רעמי כלל פלוגמיהו בשומר אבדיה אלא יאמר דכבולי עלמא שומר חנם הוי ופלוגמיהו בדשמואל דר"ע אית ליה דשמואל אבד קתא דמגלא אבד אלפא וזוי ור"א לית ליה דשמואל רב וזוי כי מוקף פלוגמיהו בדשמואל לא קאי רבי אליעזר כותיה שהו פוטר את המלוה באבדיה אף ממני המשכן ולכך מוקף פלוגמיהו בשומר אבדיה והוי בר"ע וקאמר לימא דרב יוסף תנאי היא דרבה ודאי לאו תנאי דמוקף פלוגמיהו בדשמואל ומסיק דכבולי עלמא אית להו דרב יוסף כ"ר והא דתנן בשבעות (ר. מ. וס) דעל הלוינתו עליו ושתים היה שוה דשמוען שחייב המשכן כשאבד מירשי שאבד בפשיעה לרבה חייב שומר חנם הוי

לא ממקום שהחזירה. ואפילו שומר חנם חייב דפושע הוא:

לעולם הוה חייב עד שהחזירה כו'. היא סיפא דברייתא דלעיל בתוספתא דב"מ (פ"ב ע"ש) ולהכי דייק מיהא שפיר דחייב בגניבה ואבדיה קאמר: אבד ליה מודינא לה כבעלי חיים דכיון דנקטו להו נגרי ברייתא כו'. ובגון שנגנבה באותו ענין שנגרי ברייתא רגמו לה להגנב ולעיל לא אסיק אדעתיה האי שניגרי דהשתא מצי למימר דנגנבה לא שאבדה דלעיל מביטו קאמר ואי נמי הוי סיפא אבדיה דקא קאי שניגרי ברייתא רגמו לה לה לאבדא אבל לענין גניבה פטור שאין גורמין לה לגנב ומשום הכי ברישא דקמחי בתדיא נגנבה לא מצי לשנוי הכי:

אבדא לגיעתו שאינה משפמרת. פ"א אלא בריח מצויה ושי"מ בשומר חנם דמי דכלתה שמתיר: קרנא בעי לשלמי. וכיון שחייב עצמו לשלומי בשו"י אפילו מוצא נגנבו פטור מכלל: בגזול שטענו טענת לסטים מוזיין. תימה אמאי

מוקף לה בלסטים מוזיין ודחיק למימר דנגב הוא ולקמיה כגון שטענו טענת גניבה באונס שנגנבה ממנו באונס גדול כגון ששמר כספים בחפריה בקרקע שאי אפשר לגנבם אלא במחלות תחת הקרקע דהוי אונס בלסטים מוזיין או אם בא עליו חולי של טירוף הדעת או שיה נפלה עליו באונס או אונס אחר שאינו יכול לשמור ולרדה דפטר בסוף הפועלים (כ"מ דף ג'ג) על בעידנא דעילוי אישך או דגם בעידנא דניימי אישך משכחת כפל שטוען טענת נבב בעידנא דעילוי או בעידנא דניימי אישך ולהנהו אמרואי דפליגי עליה הוקם מי"מ משכחת כדפרישתה ומיהו איכא למימר דהכא לא חייש כיון דמשני שפיר בלסטים מוזיין וס"ל דנגב הוא ובספוח נמי אבריותא דפרין לא אם אמרת הוה מצי למימר נמי וליטמיין דנגזול הוא אפתי תקשי לה דמצינו שומר שכן משלם כפל בטוען טענת נבב באונס אף בההוא ק"ו דאין עליו תשובה קשה בדפריה השואל (כ"מ דף צ"ה). מסיק עליה דקסבר האי תנא לסטים מוזיין גזול הוא ומה בכך אפתי יש עליו תשובה דמה לשומר שכן שכן משלם כפל בטוען טענת נבב באונס ואין לומר דכיון דגניבה באונס לא שכיח לא חשיב פירכא אבל לסטים מוזיין שכיח טפי דבכחה מקומות פריך מחומרות דלא שכיח ויודא א"ע"ג דלא שכיח: יכול לטעון כן ונראה לר"י דכיון שחייב התובט שומר שכן בגניבה וסתם גניבה קרוכה לאונס כדארמין בהשואל (שם) סבירא הוא דבכל ענין שותקיה הגניבה יתחייב ממורת התובט אפילו באונס גמור ואף על גב דבלסטים מוזיין דחינו בעובדי דקרא פטר בו הכתוב אף על פי שאין אונסו גדול יותר ודחוק ועיי' תוס'

ב"מ מב. ד"ה אמר שמואל:

לא

לא אם אמרת בשומר חנם. נראה דקאי אהא דבעי למילף בשלתי המפקיד (כ"מ דף מא: ושם) שלוחת די בשומר שבר בשומר חנם א"ע"ג דשומר שבר בשומרי קרנא בלא שבועה קסבר האי תנא כפילא בשבועה עדפיא מקרנא בלא שבועה ותימה להאי תנא מנלן דפרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם ושניה בשומר שבר אפוקי אגא דבפרק השואל (שם דף צד:) לא קיימא אלא בשומר דקרנא

בלא שבועה עדפיא ועוד קשה דבסמוך גבי ק"ו שאין עליו תשובה דפרקי מה לשומר שבר שכן משלם תשלומי כפל בו' כלומר הלך דין הוא שיתחייב בגניבה ואבידה אדרבה כיון דהמור הוא ה"ל לומר שלא יתחייב שבר שיתחייב כפל ו"ל דהא פשיטא דעדפיא חומרא דקרנא בלא שבועה וחומרא דכפילא בשבועה דמי יודע שיבא בלידו ק"ו ובלק פ' לטו לעגמדר פרשה שניה שתיבין קרן בגניבה תשובי שבר שהוא חמור ופרשה ראשונה שפטור בשומר חנם דדבר פשוט הוא שהו חמור מזה אגל בלשות פריבא על ק"ו שפיר פריבא מבפול א"ע"פ שהוא חומרא קטנה כיון שאין בלמא א"ע"פ שאם בלמא חומרא אחרת חמורה ממנה היא תביא נשמוך דקסבר קרנא בלא שבועה עדיף מכפילא בשבועה ס"ל דאפי פריבא אין לעשות ממנה פשוט שהו קולתו קרמה לו שמתחייב בכלל אין וחמורו נקומט לו שפטור מכפל וכו"ג איבא בריש ב"מ (דף ד. ושם) ב"ר דהי תורת תוקמה לא פריה: **נמצא** שיש משלם תשלומי כפל בטוען טענת לטסים מוזיין. אבל אי גזלן הוא ניתא ודטוען טענת גזלן ומצא שהוא בידו לא משלם כפל וא"ת אבתי נמצא שיש משלם כפל בטוען טענת גנב בבגלים ושמו אין שדף כפל בטוען טענת גנב בעננין זה ואפי' שדף אין לחוש אי המ"ל למטעמיך ולא קאמר:

קסבר

האי תנא קרנא בלא שבועה עדפיא. וא"ת ורב יוסף דס"ל לעיל אליבא דההוא תנא דלטיס מוזיין הוא וגם סובר אותו תנא כפילא בשבועה עדיף איב' מלך גזלן וביא ואבידה בשואל דבשומר שבר לא עלך וכן יש להקשות לרבי יוחנן דאסיקא לעיל אליביה דקסבר לטסים מוזיין גנב הוא ובמהפקיד (כ"מ דף מא:) מוחך דקסבר כפילא בשבועה עדפיא. במשמעותא דשליחות זו צריכה חסודן ו"ל סבר התם ר"ב ובמרוקה (למך דף עט: ושם) ס"ל דבי משטמר מאישי גנב הוא א"ע"פ שבעלים וראין ומסכתא ס"ל הכי בלטיס מוזיין ר"ל דנקטא לדו מוכי ישאל ר"ל ויסיפ ע"ז ענין ראשון ולחלם עליון מתחתון ותחתון מגליון כדמסיק בפרק השואל (כ"מ דף עז: ושם) ולאותה סקנא לא נצטרך ק"ו של ברייתא זו ונא דמייית ליה התם הנינו מפייה דתיקי ליה מוכי בשאל וזלמר תחתון מגליון

כברנה

כר' יהודה דאמר שוכר בנושא שבר דמי. משום דהכי ק"ל כסתם מותני כפ' בתרא דשבועות (דף מט.) דקתני נושא שבר והשוכר משלמים את הגניבה ואת האבידה ורבי ירמיה נמי אית ליה הכי בהמפקיד (כ"מ דף לו: ושם) גבי פעמים ששניהם בחטאת בו' וביבמות בריש פרק אלמנה (ר"ו סו: ושם) גבי כהן ששכר פרה מישקאל דמסיק דנהי דמתייב בגניבה ובאבידה ובהשואל (כ"מ דף צז:) נמי גבי מר בר חיננא אגרי ליה מודנייתא לבי חזאי ותיבינהו רבא ומסיק דנגבה: **וא** בעית אימא כדמחליף בו. לא נ"מ מדיי אלא לפי דבריו דבעי ללוקאמ כר"י רוצה להשיב לו ובהואמונס (כ"מ דף פ.) איבא כה"ג ואי בעית אימא כדמחליף רבה בר אבהו והתם יתיישב טפי שאומר כן כדי להעמיד התם מתני' כר"י ושמוא אבב שכתביא שם וביבאי אבן: **נפלה** לניהו הויקה משלמת מה שנתניה. והוא שאינו יכול לירד דא"ב אפי' נפלה משלמת מה שהזיקה דתחילתה בפשיעה וסופה באונס הוא וסיפא דקתני ירדה ארתיא דמילתא נקט והוא דנהי כיון שיכולה לירד:

לא אם אמרת בשומר חנם. מתיבתא היא וולא דנענא היבא תנא: **כפל** לשטמיו. כלומר כל טענות שעל ידי גנב כן מוזיין ובין שאינו מוזיין דהא שומר חנם פטור בגניבה ואבידה הלכך כשמנעא שקרן משלם כפל: **תאמר** בשומר שבר שאינו משלם כפל. בטענת גנב שאינו מוזיין אפי' נמצאת כדור דהא מעיקרא לא יזהו פטר נפשיה מקרנא: אין לי. שיהא שואל חייב: **אלא** בשבירה ומתה. שהו אונס: **ששבר** בו בשורה ומתה. דכתיב ביה מהו' ו' ו' ו' ו' נשקה וכתיב בתריה שבועה ה' תהיה בין שניהם (שמות כב:) חייב בגניבה ואבידה. דכתיב ביה אם גנב ויגב ויגב: **מה** לשומר שבר כר'. תאמר בשואל שאין בו כפל לעולם לא מחייב באונסין דכתיב ושבר או מת וכי נמי טעין לטסים מוזיין נטלו דהמנו הזה מחייב נפשיה כקרנא ומי שאינו בא לגנוב את הקרן לא ישלם כפל: **קסבר האי תנא**. ותיב מתה קרנא בלא שבועה עדפיא מפסיילא בשבועה. שואל עדיף שמתחייב בשבירה ומתה בלא שום טענות שקר משומר שבר שפטור עליהן וא"ע"פ שיש בשומר שבר כפל בטוען טענת לטסים מוזיין אין זה חומר דכפל אינו בשומרין עד שישבע לשקר שנגבה הימנו ואח"כ באו עדים פריק מרובה (למך דף סג:) הלכך קסא משום שבועה הוא דקסריה וקתני פשיטא ע"פ. **לטיס** מוזיין גנב הוא: ואיני נשבע. דאי בעינא משתבע דנגבה פמטרנא: לשוכר. דכיון דשילם נמצאת הגניבה שלא: כפרוהי. רבנן דבעי להסייעה לרב דמי מתא ו"ל דאי דאמר שוכר בשומר שבר דמי בשתופר את הפועל (כ"מ מ"ג.) ומחייב בגניבה ומפקדני. אינו נשבע מכלל דאי בעי אשתובעי דנגבה מיידיבין וזהו מפרט והיכי דמי דמפרט הוא מיידיבין בגניבה אלא ודאי דקטעין לטסים מוזיין גנבה בחוקה וקתני דמי נמצא אותו לטסים משלם כפל: שוכר בשומר חנם דמי. ובגנב שאינו מוזיין זהו פטר נפשיה מעיקרא: **ואי בעית אימא**. לעולם ר"י היא ובגנב שאינו מוזיין ובדפחיה"ל רבה בר אבהו. בשתופר את הפועל: **ר' יודא אמר**. לעולם בשומר שבר דמי ואפי' הכי לא תסייעיה דהאי דקתני כפל בלטיס שאינו מוזיין קאמר וקתני רישא אתו נשבע מכלל דאי בעי פטר נפשיה במאי עסקינו בטוען טענת לטסים מוזיין הלכך אי בעי איפטר כגומצא הגנב נמצא שאינו מוזיין ובר כפל הוא: **אמר רב**. האי דקתני מה שנתנה משלמת שנתכסה קאמר משתובטה על התבואה ששקען בקרקע והפסידים והיא נתנה שלא לקחה מפרקע: ופרכין אבל אכלה אפי' מה שנתנה לא משלמת בתמיה: **ליבא ר' למעטיה דאמר**. גבי בכניס ירדתי לחצר גבירי שלא ברשות בשור שגנא את הפרה (לעיל דף מה.) דקתני הויקה דהם בתקום של בעיה חייב בעל הפירות ואמר רב כדשחולקה בקון שנו אבל אכלה תאכל והתרויהו פטור המכניס דתורה לא שלא תאכל ותקא נמי אמר בעל התבואה בירידתה אנוסה היא שחרי נפלה ובאכילתה היה לה שלא תאכל ומה אני יכול לעשות:

לא אם אמרת בשומר חנם ששכן משלם תשלומי כפל תאמר בשומר שבר שאינו משלם תשלומי כפל ואי ס"ד לטסים מוזיין גנב הוא נמצא בשומר שבר משלם תשלומי כפל בטוען טענת לטסים מוזיין א"ל הכי קאמר לא אם אמרת בשומר חנם ששכן משלם תשלומי כפל בכל טענותיו תאמר בשומר שבר שאינו משלם תשלומי כפל אלא בטוען טענת לטסים מוזיין ואי תשובה או מת אין לי אלא שבירה ומתה גניבה ואבידה ונשבר או מת אין לי אלא ששבר בו שבירה ומתה חייב בגניבה ואבידה שאם שתייב בשבירה ומתה אינו דין שתייב בגניבה ואבידה וזהו ק"ו שאין עליו תשובה ואי ס"ד לטסים מוזיין גנב הוא אמאי אין עליו תשובה איבא למפרך מה לשומר שבר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לטסים מוזיין א"ל קסבר האי תנא קרנא בלא שבועה עדפיא מקפילא בשבועה לימא מסייע ליה השוכר פרה מחכירו ונגבה ואמר הלה הריני משלם ואינו נשבע ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר פרה כרבי יהודה דאמר שוכר בנושא שבר דמי ומדקתני ואמר הריני משלם ואינו נשבע מכלל דאי בעי פטר ליה בשניה בשבועה ה"ד כגון דקא טעין טענת לטסים מוזיין וקתני ואח"כ נמצא משלם תשלומי כפל לשוכר ש"מ לטסים מוזיין גנב הוא אמרי מי ככרת כר' דאמר שוכר בנושא שבר דמי דלמא כר"מ ס"ל דאמר שוכר בשומר חנם דמי איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבהו ותני שוכר שביד משלם ר"מ אומר בשומר שבר ר"י אומר בשומר חנם רבי יודא אמר הכא במאי עסקינו בטוען טענת לטסים מוזיין ונמצא לטסים שאינו מוזיין: **נפלה לגינה** ונתנה משלמת מה שנתנה: **אמר רב** בנחפטה אבל אכלה אפילו מה שנתנה אינה משלמת. ליבא רב למעטיה דאמר רב היה לה שלא תאכל אמרי הכי השתא אימור דאמר רב התם היה לה שלא תאכל הכי דאיתוקא היא דמיצא א"ל מריה דפירו לא משלמנא היה לה שלא תאכל לאזוקי היא אחרוני דפטרה לשלומי מי אמר אלא לא

ותקא נמי אמר בעל התבואה בירידתה אנוסה היא שחרי נפלה ובאכילתה היה לה שלא תאכל ומה אני יכול לעשות:

לא מבעיא אכלה דמשלמת. מיקא מה שנהנית אע"ג דלא פשע במשירתה דהא נהנית: **אכל נהנקמה**. דאפי' בהדיא הויקא אנוסה הויתא אימא. האי בעל השדה מבריה ארי מנכסי חבירו הוא שהוציא את נהמת חבירו שלא נהבטה בקרקע ומצוה הוא דערב ומידי ולא לשקול קמלי' שהחלקה במימי רגליה. מרדכי לנגה דאנוסא דלא סלקא אדעתיה הוא: לא שני. דמה שנהנית הוא דמשלמת ולא מה

א"נ מבריה ארי מנכסי חבירו לית ליה פסדיא. וא"ת דהרי פורע חובו דחשבינן ליה מבריה ארי בריש אין בין המודד (נרדס לו) אע"ג דאית ליה פסדיא וי"ל דהכי פי' מבריה ארי מנכסי חבירו מדעתו וכיון דמדעתו אפי' אית ליה פסדיא כמו פורע חובו חשיב מבריה ארי האי שלא מדעתו א"נ מבריה ארי מנכסי חבירו אפי' כשזרעו לית ליה פסדיא

למבריה האי אית ליה פסדיא וכיון דאיבא תרמי שלא מדעתו ואית ליה פסדיא לא חשיב מבריה ארי אבל מדעתו אפי' אית ליה פסדיא או שלא מדעתו ולית ליה פסדיא חשיב מבריה ארי ואין נתון לו אפי' שקרו וא"ת דבסוף השובר ואתו הפועלים (כימ גצ) אמר דשומר חנם שיהיה לו לקדם ברועים ומקלות ולא קדם חייב ומפרש דשומר חנם בחבירו ושי"ש בשכר המוסר דחבירו אין לו מביה ומשעמו דשומר חנם לא מחייב לקדם בשכר אבל כיש אם קדם בשכר דשפיר עבד ונתנים לו מה שהוציא ומסתברא דה"ה איניש דעלמא שאינו שומר גנים שכר בעלמא נוטל ואין סבךא לחלוק בין רועה עצמו ששומט עליו להתעסק ולשמור לאניש דעלמא ועוד אמרין בהגוזל בתרא (לקמן דף טו) שיש נהר תמורו ותמור תבין דהיינו שיהי' הוציא חבירו אין לו אלא שקרו ושכרו מיקא שקיל ולא אמרין מבריה ארי בעלמא הוא וכן משיב אבידה שומר דף שכר בפועל בטל (כימ דף לא: ועס) לא אמרין דליהוי שמוריה ואין שכר בעלמא נוטל ואין כלום ואין לומר דבכל הנהו אע"ג דמן הדיו היה נסוור מ"מ תקנת הבמים הוא שישלם לו כדי שחשיב אבידתו של חבירו אבל פורע חובו אין לנו לעשות תקנה ע"י זה דהיא הויתא בשמעתי משמע דאי הוה מדעתו הוה חשיב מבריה ארי ולא הוה נוטל כלום אפי' שהוא מציל חבירו

מן ההפסד לא עשו תקנה ונראה לר"י דמבריה ארי שאינו נוטל שכר היינו כשאינו הדיבר ברור שיבא לידו הפסד בגון שהארי רחוק ואין יודע אם יבא או לא הארי אם לא ואין מצילו אלא מדאגה וכן הפחד שרואג שמוא יבא אבל אם הדיבר ברור שיבא לידו הפסד ול"ד דריסת הארי או מציל מפי הארי עצמו אָז ודאי נוטל שכרו כמו שפירש בקונטרס וכן הדיבר דהדיברעתין מיירי שהוציאו ירקות מצער בעלמא שאין בעל הבקמה רוצה שתכבס בהמתו בארץ ותצטער אע"פ שלא היו דמיה נפתחין בכך ולכך היה נחשב מבריה ארי אי הוה מדעתו ופורע חובו אין מצילו מהפסד דמה שהיה ללוה זקוק לפרעו זה היה הפסד שהרי נהתיב לו ואינו מצילו אלא מצער בעלמא וחשיב מבריה ארי א"נ דקמרש טעמא בירושלמי דכתבותא (פ"ג) ובגדלים (פ"ד) פסיקא הויתא ליה ומחיל ליה ואפי' במשכון מפיס הויתא ליה והיבוי למי משבנוי ואפי' בביה דחוק עצמו מסיק לה בירושלמי ונראה דהשטעם משום שיכול לומר לו הייתי מוצא תרבה בני אדם שיהיו פורעין עבדיו פי' דרך אהובים שמתקמם אן אהוביהם להציל מן הצער דלהוה דתינו מעין אותו ועם וקא דריך בחוקת הבמים (ב"ב דף ג:) מבריה ארי וכן צרור והוציע נטל צרור והוציע דסבר מינה מיא והוציא מינה מיא אע"פ שמצילה מהפסד שהיה נהר שזוטפה לא נקט לשון מבריה ארי לענין שפסד חבירו משכר הברחתו אלא כלומר דאין זה חוקה דאין זה חיוקן כמו רפך בה פורחא או נעל וגדד ופרץ אלא מנין עזייה פורחא שלא תבא לידו לקלוק ורבינו גרשון פסק בתשובה אחת על אגס עבדים שאנס ביתו של ישראל ובא ישראל אחר ולקחו ממנו שלא יחזיר לבעלים בתנם אבל רש"י פי' בהגזיקן (גיטין דף חג) גבי עבדים הבא מחמת חוב מחמת חוב מפירות אין בו משום סיקריוקן שאם החיוק עבדים בקרקע של ישראל מחמת חוב שהיה לו עליו או מחמת אנופרות בגזל בעלמא ואינו מסור כבוד להרגו אין בו דין סיקריוקן אפילו אם שהתה י"ב חרש לתת רבתי לבעלים בחיוקן חכמים אלא מחזיר לו הקרקע ובתם דאין בה סיקריוקן לא גמר ומקי מידי ואע"ג דשהתה י"ב חרש לא בא לו פועה לכופו להלך אין מכירת העבדים מכירה ארי וי"ל אמר דלא מבעיא במקום שאם לא קנאו ישראל לא היה חזיר לבעלים לעולם שהיה מוכרו או נתנו לעבדים אחר והיה אבדו מן הבעלים לגמרי דלא חשיב מבריה ארי כיון שצמילו מן ההפסד ואפי' קנאו בשיוו מצילו ומכסרם וזוהי מה שפירשנו ומקלות בשכר דאמרינן שותן שכר עד כדי דמיים ונ"מ לכושרי דהיתא או לטרחא ויתירקא ואפי' יודע דהיא שאם לא מהרה לא לקנת היתא חזיר לבעלים בזמנים הגדלים כל שעה שירצה שיהיה חבירו ונטעו שלא ברשות ומקיין או חבירו ממשל ורוחתיה ובגון ההוא דהאומנין (כימ דף עג:) השובר את הפועל לעשות בשלו חבירו כשאל חבירו מיד הניכר ומחזירו לידו ישראל לא חמיל ליה במבריה ארי נוטל מה שהתנהו ואותם היהודים המורחים מעינים והשר מחיוקן קרקעותיהם שאין בתן טסקאות ואפי' יש בתן חוקי גמלים הנקראות ביד אחים לפרוע מתן טסקא אומר ר"י שאם בא ישראל וקנאו מיד השר מחיוקין לבעלים ונטל מה שהתנהו דאין זה דינא דמלכותא אלא גזילה כי ראינו בקדיקת שסביבותי שמשפט היהודים לעמוד במוא פרישים בכל מקום שירצו וברין מלכותא היהי תופסין שלא יחזיקו המושל בנחלת היהודים כשיצאו מעירו וכן היה ונהגין בכל ארץ ברוניי"א ואם יש שר שבא לשנות את הדין ולעשותו דין לעצמו אין זה דינא דמלכותא שהרי זה הדין אין הגון כלל ודמאי מלובס שאין לו קצבה (למנון דף קיג) והדיבא שמשבשים נכסי חבירו אין דומה כלל למבריה ארי חזיר לתוך שדון חבירו ונטעו שלא ברשות ומקיין או חבירו ממשל ורוחתיה ובגון ההוא דהאומנין (כימ דף עג:) השובר את הפועל לעשות בשלו חבירו כשאל חבירו נוטל במעל הבית מה שהתנהו ואין להקשות בששפ נהר חמור חבירו לקמה או לו אלא שכוון לקמה או לו כל ההפסד דכיון דבעל חמור עומד שם מה לנו לעשות לו תקנה שלא מדעתו אם רוצה יתנה (עב) המציל שלשם חמורו ועוד דע"כ מיירי בכולל להציל על ידי דחוק דאל"כ לימא ליה מהפקין קונביין דיארמין התם על חבית של בדש ומי שקרו נתון לו המוסקמא ניחא ליה שכל מי שציל טול שכר כל זמן שלא יתחב זה כיון שאין יכול להציל אלא ע"י דחוקי. **לא** שני אלא באותה ערוגה. דכיון שהתלת נפלתא באותה ערוגה באוגס אינו חייב

לא מבעיא קאמר לא מבעיא אכלה דמשלמת מה **שנהנית אכל נהבטה אימא מבריה ארי מנכסי חבירו** הוא ומה **שנהנית נמי לא משלם קמ"ל ואימא ה"נ מבריה ארי מנכסי חבירו מדעתו** הוא האי **לאו מדעתו אי נמו מבריה ארי מנכסי חבירו לית ליה פסדיא האי אית ליה פסדיא היכי נפל רב פהנא אמר שהחולקה במימי רגליה רבא אמר שהתפתה חברתה מ"ד שהתפתה חברתה **פל שכן שהחולקה במימי רגליה ומאן דאמר שהחולקה במימי רגליה אבל דתפתה חברתה פשעה ומשלמת מה שהחוקה דא"ל איבעי לך עבדו דהא חרד אמר רב פהנא לא שנו אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה משלמת מה שהחוקה ורבי יוחנן אמר אפי' מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור לדעת א"ר פפא לא תימא עד שתצא לדעת ותחזור לדעת אלא כיון שצנתה לדעת אע"פ שהורה שלא לדעת מ"ט דא"ל כיון דילפא כל אימת דמשלממא לחתם הרטא: וידה בדרפה והחוקה משלמת מה שהחוקה: עניו רבי ירמיה וירדה בדרפה והחיקה בני לידה מהו אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באוגס חייב לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באוגס פטור או דילמא הכא בוליה בפשיעה הוא דכיון דקא חוי דקריבה ליה למילד איבעי ליה לנטויה****

שהלה ולאסמבור

רבי יוחנן אמר אפי' מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור לדעת א"ר פפא לא תימא עד שתצא לדעת ותחזור לדעת אלא כיון שצנתה לדעת אע"פ שהורה שלא לדעת מ"ט דא"ל כיון דילפא כל אימת דמשלממא לחתם הרטא: וירדה בדרפה והחיקה משלמת מה שהחוקה: עניו רבי ירמיה וירדה בדרפה והחיקה בני לידה מהו אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באוגס חייב לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באוגס פטור או דילמא הכא בוליה בפשיעה הוא דכיון דקא חוי דקריבה ליה למילד איבעי ליה לנטויה

ליה חשבויה ומכיל להציל אלא ע"י דחוקי. **לא** שני אלא באותה ערוגה. דכיון שהתלת נפלתא באותה ערוגה באוגס אינו חייב

להתולתה מהותה אבל מערוגה לערוגה היו כשדה אחד:

רבי יוחנן אמר אפי' מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור לדעת א"ר פפא לא תימא עד שתצא לדעת ותחזור לדעת אלא כיון שצנתה לדעת אע"פ שהורה שלא לדעת מ"ט דא"ל כיון דילפא כל אימת דמשלממא לחתם הרטא: וירדה בדרפה והחיקה משלמת מה שהחוקה: עניו רבי ירמיה וירדה בדרפה והחיקה בני לידה מהו אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באוגס חייב לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באוגס פטור או דילמא הכא בוליה בפשיעה הוא דכיון דקא חוי דקריבה ליה למילד איבעי ליה לנטויה

שהלה ולאסמבור

רבי יוחנן אמר אפי' מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור לדעת א"ר פפא לא תימא עד שתצא לדעת ותחזור לדעת אלא כיון שצנתה לדעת אע"פ שהורה שלא לדעת מ"ט דא"ל כיון דילפא כל אימת דמשלממא לחתם הרטא: וירדה בדרפה והחיקה משלמת מה שהחוקה: עניו רבי ירמיה וירדה בדרפה והחיקה בני לידה מהו אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באוגס חייב לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באוגס פטור או דילמא הכא בוליה בפשיעה הוא דכיון דקא חוי דקריבה ליה למילד איבעי ליה לנטויה

שהלה ולאסמבור

רבי יוחנן אמר אפי' מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור לדעת א"ר פפא לא תימא עד שתצא לדעת ותחזור לדעת אלא כיון שצנתה לדעת אע"פ שהורה שלא לדעת מ"ט דא"ל כיון דילפא כל אימת דמשלממא לחתם הרטא: וירדה בדרפה והחיקה משלמת מה שהחוקה: עניו רבי ירמיה וירדה בדרפה והחיקה בני לידה מהו אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באוגס חייב לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באוגס פטור או דילמא הכא בוליה בפשיעה הוא דכיון דקא חוי דקריבה ליה למילד איבעי ליה לנטויה

שהלה ולאסמבור

רבי יוחנן אמר אפי' מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור לדעת א"ר פפא לא תימא עד שתצא לדעת ותחזור לדעת אלא כיון שצנתה לדעת אע"פ שהורה שלא לדעת מ"ט דא"ל כיון דילפא כל אימת דמשלממא לחתם הרטא: וירדה בדרפה והחיקה משלמת מה שהחוקה: עניו רבי ירמיה וירדה בדרפה והחיקה בני לידה מהו אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באוגס חייב לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באוגס פטור או דילמא הכא בוליה בפשיעה הוא דכיון דקא חוי דקריבה ליה למילד איבעי ליה לנטויה

שהלה ולאסמבור

שמיני בית סאה באותה שדה. פי בקונטרס (בריש פירקין) שאם אכלה ערוגה אחת שמין אותה אגב בית סאה כמה היתה; נהק קודם שאכלה ממנה וכמה היא יפה עבשיו וקשה לר”י דאי אבית סאה קאי היל לממר כמה היה יפה וכמה היא יפה בלשון וקר ועוד דקביעי בגמ’ דהכי שיימינן הלא פירש; נהק משנתניו ששמין ערוגה בבית סאה ומה שפיהו בגמ’ היכי שיימינן דבית סאה באנפי נפשא של

- 1 שיימינן דמחשדנין ליה למזיק דקרתת ערוגה של
- 2 קב או קביים חשוכה ליה למזיק אלא שמין ס סאין
- 3 ורואני קביים דמים דמינן לבית סאה וחוורין
- 4 ושמן כמה נפתחה בשביל הערוגה וקשה דהיכן
- 5 מצינו שמי שחזות הללו ודברקא לא כתיב אלא
- 6 בשדה אחר ששמין מה שהדיק אגב שדה אחרת
- 7 וכן דאמרינן דמי שמתפעל כולל ועוד דלמדי בגמי
- 8 קלח בששים קלחים כלומר בששים שיעורים
- 9 כמותו אפוא נקט במחתימין בית סאה ועוד קשה
- 10 דפרקי בבבא אבולחו אמוראי מהא דתנאין
- 11 אכלה קב או קביים רואין בית סאה ומה ערוגה
- 12 קטנה ומשערין אותה מאי לא בפני עצמה תשי
- 13 ליה מפתני דקתני שמשערין אותה בבית סאה
- 14 ונראה לפרש שדמין בית סאה דקתני היינו בית
- 15 סאה והנאכל שמין באותה שדה דקתני ספא
- 16 במילתא דר”ש אמר סאה סאה אם סאתים סאתים
- 17 ולפי שלא פי משנתניו במה שמין אותה אלא
- 18 שבאותה שדה שמין אותה מפרש בגמרא היכי
- 19 שיימינן ומפרש ר’ יוסי בר תינאי סאה בששים
- 20 סאין בין אכלה פחות בית סאה יותר לעולם שמין
- 21 סאה בששים וקלחים לפי ההשגב חזקה אמר
- 22 קלח בששים קלחים כלומר לעולם מה שאכלה
- 23 בששים שיעורין וקתני סאה סאה מפרש תרבי
- 24 בששים תרבינן ובין אכלה פחות או יותר משלם
- 25 לפי חשבון ור’ ינאי משבח יותר מוזיק מלר’ יוסי
- 26 בר תינאי דקרתת תרבי איהו ניכרת בשלשים
- 27 סאין כמו קרחת סאה סאה בדמאר בר פפא
- 28 דאין שמין דור או כורים מגבי שפונם מוזיק ואנני
- 29 דקתני במחתימין בית סאה באותה שדה לרבי ינאי
- 30 לא לשיערא נסתינן סאין משערין בו כלל אלא
- 31 בתרבי משערין ונראה לר”י דכי משערין למר
- 32 בתרבי ולמר כתיב לאו בבית סאה ינע קאמר
- 33 דהו”ו על נ דאין דומה שדברך משנתניו בה
- 34 דבבתיה אחת איירי ומתי אכלה קל הו אלא
- 35 בסאה פירות קאמר דמשערין דקתני אם סאה
- 36 סאה אין לתמוה לו שמין בית סאה דקתני
- 37 במתיניין דכיון שהפירות מחזורין לקרעי שדך
- 38 שפיר לקרות לסאה פירות והנאכל בית סאה ותא
- 39 דפרקי בגמרא אברתיאן האי לא בית סור ולא
- 40 כור מביע ליה היינו משום דברישא קתני קב
- 41 ובספא בית סור ומיהו אי הוה מפרשין דבבית
- 42 סאה ינע קאמר כגון נ על נ הוה ניתא טפי אנני
- 43 דבנקרא נקט לכחולו בלא בית דקאמאר קמי
- 44 תרביק קב כור אין להפסיד ולפעמיים קרי נמי
- 45 לבית סור ינע כור סתם כדאשכחן בפרקי תמקבל
- 46 כימי דף קה) נותן ארבעה קבין לכור ומסיק

דארבעה קבין לכור ינע קאמור.

פי בקונטרס דקל וכן משמע דקאמור ותלתא תאלתא בקינא הוה קיימי ותאלי הם דקלים דכמותם בחחובל (למקן דף עב) חזא תאלי ב”י גופני וקאמר גופני קנו דקלי וקשה דבפיק רע”ז (דף רה) חנן דקל טב וחיבב ונקלבה ומפרש בגמ’ חציב קשכא ושקא פי מיני דקלים הרבה שאחד קרוי דקל סתם ואחד קרוי חציב דהיינו קשכא ובערוך פירש דקשכא הוא דקלא פרסאיה

דינא דפרסאיה. י”מ של דקל פרסאי דאמר לקנון הלבחא כותיה דריש גלותא בדקלא פרסאה ולפי מה שפירש בערוך דקשכא דקלא פרסאה אי אפשר לפרש בו. אכלה

ולאסמבורי בגוה תיקו: פיצד מושלמת מה שיהיה וכו’: מנה”מ אמר רב מתנה דאמר קרא ובער בשדה אחר מלמד ששמין על גב שדה אחר האי ובער בשדה אחר מפני ליה לאפוקי רה”ר א”כ לכתוב רתמנא ובער בשדה הכירו א”נ שדה אחר מאי בשדה אחר ששמין על גב שדה אחר ואימא פוליה להכי הוא דתאא לאפוקי רה”ר מלן אם פן לכתביה רתמנא גפי השלומין מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם בשדה אחר ל”ל דכתביה רתמנא גפי ובער ש”מ תרתיה היכי שיימינן א”ר יוסי בר תינאי

- 1 כאה בששים סאין ר’ ינאי אמר תרביק בששים
- 2 תרביקים חזקה אמר קלח בששים קלחים מיתבי
- 3 אכלה קב או קביים אין אומרים תשלם דמיוקן אלא
- 4 רואין אותה כאילו היא ערוגה קטנה ומשערין אותה
- 5 מאי לאו בפני עצמה לא בששים ת”ר אין שמין
- 6 קב מפני שמשביחו ולא בית סור מפני שפוגמו מאי
- 7 קאמר א”ר פפא ח”ק אין שמין קב בששים קביים
- 8 מפני שמשביח מוזיק ולא כור בששים כורין מפני
- 9 שפונם מוזיק מתקורף לה רב הונא בר מנחם האי ולא
- 10 בית סור ולא כור מפני ליה אלא אמר רב הונא
- 11 בר מנחם משכימה דרב אחא בריה דרב איקא הכי
- 12 קתני אין שמין קב בפני עצמו מפני שמשביח ניוק
- 13 ולא קב בבית כור מפני שפונם ניוק אלא בששים
- 14 ההוא גברא דקין קשכא מחבריה אתא לקמיה דריש
- 15 גלותא א”ל לדידי חזו לי ותלתא תאלתא בקינא
- 16 הוו קיימי והוו שוו מאה וזו זיל הב ליה תלתין
- 17 ותלתא ותלתא אמר גבי ריש גלותא דדאין דינא
- 18 דפרסאה לפיה לי אתא לקמיה דר”נ א”ל בששים
- 19 א”ל רבא אם אמרו בגנןי ממונו יאמרו בגנןי גופו
- 20 אמר ליה אבבי לרבא בגנןי גופו מאי דעתיד דתניא
- 21 תמכבירו פרמו של חבירו סמדר רואין אותו כמה
- 22 היתה יפה קודם לכן וכמה היא יפה לאחר כמאן
- 23 ואילו בששים לא קתני אטו גפי בהבחות נמי מו לא
- 24 תניא כי האי גונא דתניא קממה נטועה רבי יוסי אמר גזרתי שבידו שלום אמרים
- 25 נטועה בת שנתה שתי כסף בת שתי שנים ארבעה כסף אכלה חזו רבי יוסי הגלילי
- 26 אמר רבי יודן במלשניר שבו ויחכמים אמרים רואין אותה כמה היתה יפה וכמה היא יפה

אכלה

דקלא פרסאיה

יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מֵרְתָא נָחַת לְנִצְיָבִין, אֲשֶׁכַח רַבִּי שְׁמַלְאִי הַדְרֹמִי יְתִיב וְדָרִישׁ: רַבִּי וּבֵית דִּינֹה
הַתִּירוּ בְשִׁמּוֹן. שְׁמוּאֵל קָבִיל עֲלוּי. וְאָכַל. רַב לֹא אָכַל. אָמַר לִיהַּ שְׁמוּאֵל: אָכֹל, דְּלֹא כֹן, אָנָּה כְּתִיב
עֲלֶךָ זָקֵן מִמָּרָא.

אָמַר לִיהַּ: עַד דְּאָנָּה תִּפְּוֹן, אָנָּה יָדַע מֵאֵן עִירְעַר עֲלֵיהּ, רַבִּי שְׁמַלְאִי הַדְרֹמִי, מַהוּ מֵר מֵר לִיהַּ בְּשֵׁם
גְרַמְיָה, לֹא בְשֵׁם רַבִּי וּבֵית דִּינֹה! וְאִמְרָה עֲלוּי, וְאָכַל.

בְּנִיתֵיהוֹן. אָמַר רַבִּי לְעֶזְרָה: בְּשִׁבְעָה מְקוֹמוֹת כְּתִיב לֹא תִתְחַתֵּן בָּם. אָמַר רַבִּי אֲבִין: לוֹסַר שְׁבַעָה
עֲמִינִין.

תִּנָּא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲוִינְיָא: לוֹסַר אֵת בִּיצִיָהוֹן. תִּנָּא רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל: וְאֵת בֵּית הַיַּעֲנָה – זֹו בִיצַת הַנְּעֻמִית.
שִׁבְכַת זֶרְעוֹן. וְלֹא כֵן אָמַר רַבִּי אַחָא רַבִּי הִינָנָא בְשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: שִׁבְכַת זֶרְעוֹן שֶׁל עֶבְרִים – מֵהוֹרָה
שְׂאִי אֶפְשָׁר לְשִׁבְכַת זֶרַע לְצִאת בְּלֹא מִימֵי רַגְלִים.

וְעַל הַלְכוֹת בַּעַל קָרִי. רַבִּי בָּא בַר אַחָא בְשֵׁם רַבִּי: שׁוֹנָה הַלְכוֹת וְאִינוּ שׁוֹנָה אַפְדּוֹת. תִּנְי בְשֵׁם רַבִּי
יוֹסִי: שׁוֹנָה הַלְכוֹת

[דף י"א ע"א]

רוֹזְנִלוֹת. וּבִלְבַד שְׁלֹא יִצִיעַ אֵת מִשְׁנֵתוֹ. וְאֵת דְּבַעֵי מִימַר: וּבִלְבַד שְׁלֹא יִזְכִּיר אֵת הַאֲזַכְרוֹת.
וְעַל הַלְכוֹת אֶרֶץ הַעַמִּים. וְלֹא כֵן אָמַר רַבִּי זְעִירָא בַר אֲבוּנָא בְשֵׁם רַב יְרַמְיָה, יוֹסֵף כֵן יוֹעֵזֵר אִישׁ
צְרִידָה, וְיוֹסִי כֵן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם גָּזְרוּ טוּמְאָה עַל אֶרֶץ הַעַמִּים וְעַל כְּלֵי זְכוּכִית!
רַבִּי יוֹנָה אָמַר: רַבִּי יְהוּדָה כֵן טַבָּאי. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: רַבִּי יְהוּדָה כֵן טַבָּאי וְשִׁמְעוֹן כֵן שְׁטַח, גָּזְרוּ
טוּמְאָה עַל כְּלֵי מִתְכוֹת. הִלֵּל וְשִׁמְעוֹן גָּזְרוּ עַל טְהַרַת הַיְדִים.

רַבִּי יוֹסִי בִי רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי לְוִי: כִּד הָיְתָה הַלְכָה בְּיָדוֹ, וְשִׁכְחִיהָ. וְעַמְדוֹ הַשָּׁנִים וְהַסְכִּימוּ עַל דַּעַת
הַרְאֵשׁוֹנִים. לְמַדְדָּ שְׁכַל דְּבַר שְׁנוֹתָנִין בֵּית דִּין נִפְשָׁן עֲלוּי – סוּפּוֹ לְהִתְקַיֵּים בְּיָדוֹן כְּמַה שְׁנַאֲמַר
לְמִשְׁה בְּסִינֵי.

וְאִתְיָא בִּי דְמַר רַבִּי מְנָא: **כִּי לֹא דְבַר רַק הוּא מְכָם.** וְאִם דְּבַר רַק הוּא – מְכָם. לְמַה? הוּא שְׂאִין
אַתָּם יְגִיעִין בּוֹ. **כִּי הוּא חֵיִיבָם,** אִימְתִי הוּא חֵיִיבָם? בְּשַׁעָה שְׂאִתָּם יְגִיעִין בּוֹ.

שְׁמוּאֵל אָמַר: לֹא שָׁנּוּ אֲלָא בְתוּדָ שְׁמוּנָה עֲשָׂרָה. הָא הוּיָן לְשְׁמוּנָה עֲשָׂרָה – אֶפִּילוּ קָטָן מְכַפֵּל.
הַתִּיבּוֹן: הַרִי שְׁבִיעִית, הַרִי הוּיָן לְשְׁמוּנָה עֲשָׂרָה דְבַר! וְרַבִּי יוֹחָנָן מְקַשֵּׁי לָהּ. רַבִּי קְרִיסְפָדָא בְשֵׁם רַבִּי
יוֹחָנָן: רַבָּן גְּמַלְיָאֵל וּבֵית דִּינֹה הַתִּירוּ בְּאִיסוּר שְׁנֵי פְרָקִים הַרְאֵשׁוֹנִים.

רבי יונתן בעי: ולא בן תנאים: שאין בית דין יכול לבטל את דברי בית דין חבירו אלא אם בן גדול ממנו בחכמה ובמנין!

אתא רב אבון, רב יהודה בשם שמואל: לא שנו אלא הוין לשמונה עשרה. הא בתוך שמונה עשרה – אפילו גדול אינו מבטל, מפני שעמדה להן בנפשותיהן!

אמר רבי מנא: לא מסתברא דלא הואיל והיא אוניס בטל.

התיבון: הרי שמן. הרי בתוך שמונה עשרה. ורבי יונתן מקשי לה.

רב כהנא בריה דרבי היא בר אבא, רבי אחא מטי בה בשם רבי יוחנן: שמן, ביטלו – מבטל.

נחמן בריה דרבי שמואל בר נחמני בשם רבי שמואל בר נחמני: חמש חטאות מיתות, רצו בית דין לבטל – מבטלין.

אמר רבי היא בר אבא הדא דאת אמר – שלא ידחו למיתה ויפלו לנדבה. אבל ליקרוב על גבי המזבח – אין חטאת מיתה קריבה.

[דף י"א ע"ב]

הַלְכָה ה'

מתני' בית שמאי אומרים: אין שורין דיו וסממנים וכרשינים, אלא כדי שישורו מבעוד יום. ובית הלל מתירין.

גמרא ומה טעמהון דבית שמאי? **ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך**. כל מלאכתך גומרה מבעוד יום.

ומה טעמהון דבית הלל? **ששת ימים תעשה מעשיך וביום**.

מה מקיימין בית הלל טעמון דבית שמאי **ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך**? בעובדי בידו.

ומה מקיימין בית שמאי טעמון דבית הלל **ששת ימים תעשה מעשיך וביום**? בהדא דתני: פותקון אמת המים לגינה מערב שבת, והיא שותה והולכת בשבת.

נותנין קילורית על גבי העיז מערב שבת, והיא מתרפא והולכת בשבת. נותנין רטייה על גבי מכה מערב שבת, והיא מתרפא והולכת בשבת.

נותנין מגמר תחת הפלים מערב שבת, והן מתעשנין והולכין בשבת. נותנין גפרית תחת הפלים מערב שבת, והן מתגפרין והולכין בשבת.

אֵין נוֹתְנִין חֵיטִים לְרִיחִים שֶׁל מוֹם אֶלָּא כְּדֵי שְׂיִטְחָנוּ כָּל צוֹרְכָן מִבְּעוֹד יוֹם. אָמַר רַבִּי חֲזַיִ: מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁמִיעוֹת אֶת הַקּוֹל.

אָמַר לִיָּה רַבִּי יוֹסִי: יְאוֹת רַבִּי סָבַר כְּרַבִּי יְהוּדָה. בְּרַם כְּרַבְנִין, בְּמַה דְּאִינּוּן אֲמָרִין תַּמָּן – מִשּׁוּם לֹא הוֹתַחֵל בְּכָל טֵפֶה וְטֵפֶה. בְּן אִינּוּן אֲמָרִין הֶכָּא – מִשּׁוּם לֹא הוֹתַחֵל בְּכָל הַטֵּה וְהַטָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוֹן: מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֹׁכֵחַ וְתוֹקֵעַ אֶת הַיָּתֵד.

בֵּית שְׁמַאי אָמְרוּ לְבֵית הַלֵּל דְּבָר אֶחָד וְלֹא יִכְלוּ לְהַשִּׁיבָן. בֵּית הַלֵּל אָמְרוּ לְבֵית שְׁמַאי דְּבָר אֶחָד וְלֹא יִכְלוּ לְהַשִּׁיבָן.

אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הַלֵּל לְבֵית שְׁמַאי: אֵין אַתֶּם מוֹדִין לָנוּ שְׁפוּעֵנִין קוֹרֵת בֵּית הַכֹּדֵשׁ וּבְעֵינְגוּלֵי הַגֵּת עִם חֲשִׁיכָה! וְלֹא יִכְלוּ לְהַשִּׁיבָן.

אָמַר רַבִּי זְעִירָא: אֵילּוּלָא דְּלֹא מַעְלָה רִישֵׁי בִּינֵי אַרְיֹוֹתָא, הוּינָא אָמַר טַעְמָא. תַּמָּן – כְּבָר נַעְקָרָה כָּל טֵיפֶה וְטֵיפֶה מִמְּקוֹמָה. הֶכָּא – מַה אֵיִת לָךְ מִיּוֹמָר?

בֵּית שְׁמַאי אָמְרוּ לְבֵית הַלֵּל דְּבָר אֶחָד וְלֹא יִכְלוּ לְהַשִּׁיבָן. אָמְרוּ בֵּית שְׁמַאי לְבֵית הַלֵּל אֵין אַתֶּם מוֹדִין לָנוּ שְׁאֵין צוֹלִין בְּשָׂר בְּצַל וּבִיצָה אֶלָּא כְּדֵי שְׂיִצּוּלוּ כָּל צָרְכָן

[דף י"ב ע"א]

מִבְּעוֹד יוֹם! וְלֹא יִכְלוּ לְהַשִּׁיבָן. אָמַר רַבִּי זְעִירָא אֵילּוּלֵי דְּלֹא מַעְלָה רִישֵׁי בִּינֵי אַרְיֹוֹתָא, הוּינָא אָמַר טַעְמָא. תַּמָּן בְּצַל בְּשָׂר וּבִיצָה דִּרְכָן לְהַתְּחַפֵּד. הֶכָּא מַה אֵיִת לָךְ מִיּוֹמָר.

אָמַר רַבִּי יוֹדָן: נִצְלוּ כַּאֲכִילַת בְּן דְּרוֹסָאֵי – אָמְרוּ דְּבָר שְׁדַרְכוּ לְהַתְּחַפֵּד, עַד כְּדֵי שְׂיִצְעֻלָה כָּל צוֹרְכָן מִבְּעוֹד יוֹם. אָמַר רַבִּי מְנָא: לֹא מִסְתַּבְּרָא, דְּלֹא מוֹתֵר, דִּינּוּן יִכְלִין לְמִימַר לֹון: הֵיאֵךְ אַתֶּם מְשִׁיבִין

לָנוּ מִדְּבַר שְׁדַרְכוּ לְצֻלוֹת כָּל צוֹרְכּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, עַל דְּבָר שְׁאֵין דְּרָכוּ לְהַשְׁרוֹת כָּל צוֹרְכּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם! **הַלְכָה ו' מַתְנִי'** בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵין נוֹתְנִין אוֹנִין שֶׁל פֶּשֶׁתָן לְתוֹךְ הַתְּנּוּר, אֶלָּא כְּדֵי שְׂיִתְכַבִּילוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וְלֹא אֶת הַצָּמֵר לִיּוֹרָה, אֶלָּא כְּדֵי שְׂיִקְלוּט אֶת הָעֵינ. וּבֵית הַלֵּל מַתִּירִין.

גְּמָרָא מַהוּ מִיתְּחֵינִי? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: בְּגוֹן אֵילִין קוֹרִינֵיאֵי דְּלֹא מְקַפְּדִין.

רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: וְהִיא שְׂתֵּהּא הַיּוֹרָה עַקוּרָה. אֲכַל אִם הֵיִתָה הַיּוֹרָה קְבוּעַ – אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַתִּירָא שְׁמָא מִתְּאָבֵל צִיבְעוּ וְהִיא מוֹסִיף מוּי.

רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּשֵׁם רַבִּי אֲבָהוּ: בֵּית הַלֵּל יִלְפוּן מְלֹאכֶת הַיִּתֵר מִמְּלֹאכֶת אִיסוּר. אֵילּוּ עָשָׂה בֶן בְּשֶׁבֶת שְׁמָא אֵינּוּ אֲסוּרָה! וְדַכּוּתָהּ עָשָׂה בֶן מִבְּעוֹד יוֹם – מוֹתֵר.

הלכה ז' מתני' בית שמאי אומרים: אין פורשין מצודות תיה ועופות ודגים, אלא כדי שניצודו מבעוד יום. ובית הלל מתירין:

גמרא מי מודיע? אם נתקלקלה המצודה – דבר פריא שניצודו מבעוד יום. ואם לא נתקלקלה המצודה – דבר פריא שלא ניצודו מבעוד יום. ואפילו נתקלקלה המצודה, חש לומר שפוא לא ניצודו מבעוד יום.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: בפורשת בהורשין. תדע לך שהוא כן, דתנן: "דגים". ודגים לא במקום שהן מצויין? וכא במקום שהיה ועוף מצויין. רבי היא בשם רבי אתקין להלכה.

[דף י"ב ע"ב]

סברין מימר: מותרין למחר. רבי חזקיה ורבי עזיאל בריה דרבי חונניה דברת חוורן: מותרין ממש. סברין מימר: ספיקו התירו. רבי חנניה ורבי יונתן תריהון אמרין: ספק הכן – אסור. רבי יוחנן אמר: ספק הכן – מותר.

רבי היא רובה, ורבי שמעון בר רבי חד אמר: העכו"ם – צריד הכן. וחרנה אמר: אין העכו"ם צריד הכן. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דרב מעני מיני קומיה רבי תיה רובא, והוא אמר ליה: הן הויתא? והוא אמר ליה: שיירתה תוות עברא, והויתא אכול מינה תאינון. הוי הוא דו אמר אין העכו"ם צריד הכן.

חד תלמיד מן סימאי אול לאנטוירים ואיתון ליה דרמסקינא ואכל. חד תלמיד מן דרבי יהושע בן לוי אול לתמן, ואיתני ליה דרמסקינא, ולא אכל. ואתא ומר קומי רביה. אמר ליה: דו נהיג פשיטתיה דרבי סימאי. דרבי סימאי אמר: אין העכו"ם צריד הכן.

רבי אבהו בשם רבי יהושע בן לוי: דמדנניות שפפרם – הרי אלו אסורות. רב הונא בשם רב שצים שפכפים הרי אלו מותרין:

הלכה ח' מתני' בית שמאי אומרים: אין מוכרין לעכו"ם ולא טוענין עמו, ולא מגביהין עליו, אלא כדי שיגיע למקום קרוב. ובית הלל מתירין:

גמרא אי זהו מקום קרוב? יבא פיי דמר שמואל: כגון מן חומרא לנתרדעא. אוף חכא כן.

אית דבעי מימר: עד שהוא מוגיע לביתו. ואית דבעי מימר: עד שהוא מוגיע לעירו. רבי עקיבה אומר: כדי שיצא ממקום הפתח ויקדש עליו חיום. אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי יוסי. ורבי עקיבא פא להכריע על דברי בית הלל.

אין נותנין לעכו"ם על מנת לצאת. נטל ויצא – אין את זקוק לו.

תַּנִּי: אוּמַנִין עֲבוּ"ם שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין עִם יִשְׂרָאֵל, כְּתוּדָה בֵּיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל – אָסוּר. וּבְתוּדָה בְּתִיחָן – מוּתָר.
אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר לְעֶזְרָה: בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? בְּקִיבוּלָתָהּ. אֲבָל בְּשֹׁכֵר יוֹם – אָסוּר.

בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? בְּתַלוּשׁ מִן הַקָּרְקַע. אֲבָל בְּמַחוּבָּר לַקָּרְקַע אָסוּר.

וּבְעִיר אַחֲרֵת – בֵּין קֶדֶד וּבֵין קֶדֶד מוּתָר. מַהוּ בֵּין קֶדֶד וּבֵין קֶדֶד מוּתָר?

[דף י"ג ע"א]

בֵּין בְּתַלוּשׁ וּבֵין בְּמַחוּבָּר. בֵּין בְּשֹׁכֵיר בֵּין בְּקִיבוּלָתָהּ? אָמַר רַבִּי אֵילָא: בֵּין בְּתַלוּשׁ בֵּין בְּמַחוּבָּר,
וּבְלֶבֶד – בְּקִיבוּלָתָהּ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר כְּרִסְנָה בִּשְׁם רַבִּי אַחָא: בְּשַׁבָּת, וּבְאֶבֶל, וּבְעֶבֶדָה זָרָה – הִלָּכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
אֶלְעָזָר.

אִין מְשַׁלְחִין אִיגְרוֹת בְּיַד עֲבוּ"ם לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בַחֲמִישֵׁי בְּשַׁבָּת. בֵּית שְׁמַאי אוֹסְרִין אֶפִּילוּ
בְּרַבִּיעִי. וּבֵית הַלֵּל מַתִּירִין.

אָמְרוּ עֲלָיו עַל רַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן: שְׁלֹא נִמְצָא כְּתָבוֹ בְּיַד עֲבוּ"ם מֵעוֹלָם.

אִין מַפְרִישִׁין לֵים הַגְּדוּל לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בַחֲמִישֵׁי בְּשַׁבָּת. בֵּית שְׁמַאי אוֹסְרִים אֶפִּילוּ בְּרַבִּיעִי.
וּבֵית הַלֵּל מַתִּירִין. אִם הָיָה דָבָר שֶׁל סְכָנָה, כְּגוֹן מִצּוֹר לְצִידוֹן – מוּתָר.

אִין מַקְפִּיץ עַל עִיר שֶׁל עֲבוּ"ם פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קוֹדֵם לְשַׁבָּת. הֲדָא דְתִימְר – בְּמַלְחָמַת הַרְשׁוּת.
אֲבָל בְּמַלְחָמַת חוּכָה – אֶפִּילוּ בְּשַׁבָּת. שְׁכָן מְצִינוּ שְׁלֹא נִכְבְּשָׁה יְרִיחוֹ אֶלָּא בְּשַׁבָּת, דְּכַתִּיב כֹּה
תַּעֲשֶׂה שֵׁשֶׁת יָמִים. וּכְתִיב וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִסָּבּוּ אֶת הָעִיר שֶׁבַע פְּעָמִים. וּכְתִיב עַד רִדְתָּהּ
אֶפִּילוּ בְּשַׁבָּת:

הִלָּכָה ט' מִתַּנִּי בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אִין נוֹתְנִין עוֹרוֹת לְעַבְדָּן וְלֹא כְלִים לְכוּבִם נְכָרִי, אֶלָּא כְּדִי
שְׁיַעֲשׂוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וְכוּלָן בֵּית הַלֵּל מַתִּירִין עִם הַשְּׁמַשׁ.

אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: נוֹחֲגִין הָיוּ בֵּית אַבָּא שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין כְּלִי לְבָן לְכוּבִם עֲבוּ"ם שְׁלֹשָׁה יָמִים
קוֹדֵם לְשַׁבָּת. וְשׁוּיִן אֵלּוּ וְאֵלּוּ, שְׁמוּעֵנִין בְּקוֹרוֹת בֵּית הַכֹּדֶד וְעִגּוּלֵי הַנֶּתַּן:

גְּמָרָא עַד אֵיכָן? יִבָּא כְּמָה דְמַר רַב יוֹחָנָן בִּשְׁם רַבִּי חוּנְיָא: עַד כְּדִי הִילוּף אַרְבָּעָה מִיל. וְכֹא.

נִתֵּן כְּלִי לְכוּבִם נְכָרִי, וְכֹא וּמְצָאוּ עוֹבֵד בּוֹ בְּשַׁבָּת – אָסוּר. אָמַר רַבִּי יוֹדָן: וַיִּמַּר לִיהָ דְלֹא יַעֲבֹד.
אָמַר רַבִּי יוֹדָן אֲבוּי דְרַבִּי מַתְנִיָּה: הוּא דְתִימְר – בְּמוֹבַת הַנְּיָיָה. אֲבָל בְּשֹׁכֵיר – בְּעַבְדֵי דְתִיָּה הוּא

עֲסִיק:

אמר רבן שמעון בן גמליאל נזהגין חיו בית אבא וכו'. לא אמרו אלא לבנין. הא צבועין – לא. לפי דרבנו למדנו, שהלכנים קשין לכבם יותר מן הצבועין:

ושוין כו'. רבי שמואל ורבי יוסי בן חנינה תריהון אמרין: כבר נעקרה כל טיפה וטיפה ממקומה. רבי אחא אמר, רבי יוסי ברבי חנינה בעי: מהו ליגע במושא. רבנן דקיסרין אמרין: איתפלגין רבי יוחנן ורבי יוסי בר חנינא. רבי יוחנן אמר: אסור. רבי יוסי בר חנינה אמר: מותר. מתניתא פליגא על רבי יוסי בר חנינא! ושוין שלא יגע במושא:

הלכה י' מתני' אין צולין בשר, בצל וביצה, אלא כדי שיצולו מבעוד יום.

אין נותנין את הפת לתנור עם השיכה, ולא חררה על גבי גחלים, אלא כדי שיקרמו פניה. רבי אלעזר אומר: כדי שיקרם התחתון שלה:

גמרא רבי בון בר כהנא בשם רבנן: תבשיל שנתבשל כל צורכו – מותר לשהותו על גבי בירה שאינו קטומה.

רבי זעירא בעי: בשר בצל וביצה

[דף י"ג ע"ב]

מצטמק ורע לו. וזה מצטמק ויפה לו, ואת אמר הכין? דילמא דלא איתאמרת אלא חמין.

אתא רבי שמואל, בעי רבי זעירא: חמין שהוחמו כל צורכן – אסור לשהותן על גבי בירה שאינה קטומה!

רבי ביבי בשם רבי יוחנן: תבשיל שזר שנתבשל באכילת בן דרוסאי – מותר להחזירו על גבי בירה קטומה. ותייא ביי דמר רבי יעקב בר אדא בשם רבי יוחנן: השופת את הקדירה על גבי גחלים – מתרין בו, לקשיתבשל באכילת בן דרוסאי אסור.

רבי אחא, רבי תנחום בר חייא בשם רבי שמעון ברבי: חמין שהוחמו כל צורכן – מותר להחזירן על גבי בירה שאינה קטומה. רבי זעירא בעי: לשהות – אסור, ולהחזיר – מותר. דילמא לא איתאמרת אלא על פסחו.

אתא רבי אחא בשם רבי שמעון בי רבי: פסח שנצלה כל צורכו – מותר להחזירה על גבי בירה שאינה קטומה:

אין נותנין את הפת לתנור כו'. רבי יעקב בר אחא בשם רבי אפי: זריזות הן הנשים בפת יותר מן התבשיל. מה בין פת ומה בין תבשיל? תבשיל – דרכו לאכול רותח. פת – אין דרכו לאכול רותחת.

תָּמֹן אָמְרוּ: פֶּת חֲמֹה – חֲמֹתָהּ בְּצִדָּהּ. צִירְעָה – צִוְנִין. עֶקְרֵב – חַמּוּן. מֵאֵן דְּמִיחֶלֶף – סִבְנָת. מוֹדָה רַבִּי לְעֹזֵר בְּלֶחֶם הַפָּנִים שְׁאִינָה קְרוּוִיָּה לָחֵם עַד שְׁיִקְרְמוּ פָּנֶיהָ בַּתְּנוּרָה:

הַלְכָה י"א מִתְנִי' מִשְׁלֵשְׁלִין אֶת הַפֶּסַח לַתְּנוּרָה עִם הַשֶּׁכֶת. וּמֵאַחֲזִיזִין אֶת הָאוֹר בְּמִדּוּרַת בֵּית הַחוּמָּה. וּבְגִבּוּלִין כְּדֵי שְׁיִצֵּת הָאוֹר בְּרוּבֵן. רַבִּי יְהוּדָא אוֹמֵר: אֵף בְּפִתְחֵינִי כָּל שְׁהֵן:

גְּמָרָא תָּמֹן תְּנִינֵן: חֲשִׁיבָהּ, יֵצֵאוּ וְצִלוּ

[דף י"ד ע"א]

אֶת פֶּסְחֵיהֶן, וְאֶת אָמַר הַכִּינִי! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: חֲבוּרוֹת זְרִיזִין הֵן. פֶּסַח – מִחְזִירוּ אֶת שְׁלֹם וְאִין אֶת מִחְזִירוּ מִחֻמְתָּהּ. רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא: מִפְּנֵי פְסוּלוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְיֵאוּת. לְאוֹכְלוֹ אִין אֶת יָכוֹל, דְּכַתִּיב לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא. לְצִלוֹתוֹ אִין אֶת יָכוֹל, שְׁלֹא יְהִי בְּצוֹלָה בְּשֶׁבֶת. מִתּוֹךְ שְׁאֵת אוֹמֵר שֶׁהוּא מוֹתֵר, אֵף הוּא אֵינּוּ צוֹלָה אוֹתוֹ כֹּל צָרְכוֹ מִבְּעוֹד יוֹם. מִתּוֹךְ שְׁאֵת אוֹמֵר לוֹ שֶׁהוּא אָסוּר, אֵף הוּא צוֹלָה אוֹתוֹ כֹּל צָרְכוֹ מִבְּעוֹד יוֹם.

רַבִּי לִיעֲזָר בִּי יוֹסֵי שְׁאֵיל: צְלִיזוּ שְׁלֹם וְחוֹתְכוֹ, מַהוּ מִיְחֻזְרָתִיהָ וּמִשְׁחַנְתִּיהָ?

רַבִּי זְעִירָא, רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם רַב: אַרְבַּע מִדּוּרוֹת – כָּל שְׁהֵן. מִדּוּרוֹת הַנֶּפֶת. מִדּוּרוֹת הַזָּבֵל. מִדּוּרוֹת הַחֶלֶב. מִדּוּרוֹת גְּלַעֲיָנִים – כָּל שְׁהֵן.

רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי חֵיָא בַר אֲשִׁי: חוֹתֵל שֶׁהוּא מְלֵא גְלַעֲיָנִים – כָּל שְׁהֵן. רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי חֵיָא בַר אֲשִׁי: חוֹתֵל שֶׁהוּא מְלֵא גְלַעֲיָנִים, אִם מְכוּנְסוֹת – בְּרוּבֵן. אִם מְפוּזְרוֹת – בְּרוּב כָּל פְּרִידָה וּפְרִידָה. מַה? וּפְלִיגָה? כָּאֵן – בְּכַרְיָאוֹת. וְכָאֵן – בְּתִשּׁוֹת.

רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָהּ, רַבִּי חֲנַנְיָה מְטוֹ בַּהּ בְּשֵׁם רַב: חֲרִיזוֹת מִלְמַטָּה וְעֲצִיּוֹ מִלְמַעְלָה, בֵּינֵן שְׁעָלָה הָאוֹר בְּנִתִּיִּים – מוֹתֵר. וְרַבִּי חֶלְבּוֹ בְּשֵׁם רַב הִינְנָא: קוֹרְהָ וְרוּבָה – בְּרוּב תְּקִיפָה.

מַהוּ בְּרוּב תְּקִיפָה? מִמָּקוֹם אֶחָד, אוֹ בְּרוּב תְּקִיפָה בּוֹלְהָ? אֲשַׁבַּח תְּנִי: עַד שֶׁתְּפָסוּל מְלַעְשׁוֹת מְלֵאכָה. בִּינֵי מִתְנִיתָא: אֵף בְּפִתְחֵינִי כָּל שְׁהֵן.

הַדְרָן עֲלֵךְ יְצִיאוֹת הַשֶּׁבֶת

[דף י"ד ע"ב]

פֶּרֶק שִׁנִּי

הַלְכָה א' מִתְנִי' בְּמַה מְדַלְקִין, וּבְמַה אִין מְדַלְקִין? אִין מְדַלְקִין לֹא בְּלֶבֶשׁ, וְלֹא בְּכֶלֶה, וְלֹא בְּפִתִּילַת הָאֵידוּן, וְלֹא בְּפִתִּילַת הַמְדַבֵּר, וְלֹא בִירוּקָה שְׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם. לֹא בְנוֹפֵת, וְלֹא בְשַׁעוּהָ, לֹא

בשמן קימ, ולא בשמן שרפה, לא באליה, ולא בחלב. נהום תפדי אומר: מדליקין בחלב מבשל. והקמים אומרים: אחד מבשל ואחד שאינו מבשל – אין מדליקין בו:

גמרא לא בלקש. רבי חייה בר בא אומר: לוגשא. רבי אחא בשם רבי לייא: דדינן. אמרין: היא הדא היא הדא:

ולא בחוסן. רבי חנינא בשם רב פנחס: פשתן שלא ננערה. במוה דאת אמר: והיה החסון לנעורת. ולא בקלד. אנבון קיסריי. אומר רבן שמעון בן גמליאל היוצת על כל מפרשי ימים ואמרו לי בולבא שמו:

ולא בפתילת האידין. עורניתא: ולא בפתילת המדבר. בשמועה:

ולא בירוקה שעל פני המים. ביתן דמיי: ולא בזפת ולא בשעוה. עד כאן לפתילות מיכן ואילך לשמנים.

רבי אבהו בשם רבי יוחנן: מפני שהאור נמשך לאחוריו והוא שוכח ומוציא את הפתילה. ועוד שלא הוצת האור ברוב הדלק.

רבי זעירא בעי: מעתה, פתילה צריכה הצאתה ברוב הדלק! אתא רבי שמואל, רבי אבהו בשם רבי יוחנן: פתילה צריכה הצאתה ברוב הדלק. התיבין חברייא והא קורה הא לא הוצאת האור ברוב הדלק.

התיב רבי בא בר ממל והא ששיתא הרי לא הוצאת האור ברוב הדלק. אומר רבי שמי לא בן אומר רבי זעירא רב יהודה בשם רב: ארבע מדורות – כל שהן. מדורות הגפת. מדורות הנבל. מדורות החלב. מדורות גלעינים – כל שהן. ועוד מן הדא דרבי תחליפא שאל לרב הסדא, ולא בן אלפן רבי, שבת שחלה להיות בהנוכה – שאסור לראות מטבע לאור ההנוכה. הרי אינו שכיח ומוציא את הפתילה. הוי, לית טעמא דלא משום

[דף ט"ז ע"א]

שלא הוצאת האור ברוב הדלק:

ולא בשמן קימ. רבי יוסי בשם רבי לייא: קיסוסא. רבי יונה, רבי זעירא בשם רב יהודה: עוף הוא ושמו קימ. תני רבי ישמעאל: ואת הקאת – זה קימ:

ולא בשמן שריפה. אומר רב הסדא: זאת אומרת שאסור להצית את האור במדורת קדשים והיא דליקה והולכת בשבת.

והא תנינן: ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד, ובגבולים, כדי שיצת האור ברובן.

אמר רבי יוסה: בשבת כתיב: לא תעשה כל מלאכה. נעשית היא מאיליה. ברם הקא, התורה אמרה אין שורפין את הקדשים ביום טוב. ואין צריך לומר בשבת.

מה חמית לומר בנז? לא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו, אחר שני בקרים. אחד בוקרו של חמישה עשר, ואחד בוקרו של ששה עשר. וכתיב: והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף.

מהו להצית את האור במדורת חמין? מאן דיליף לה מנותר – אסור. ומאן דלא יליף לה מנותר – מותר.

רב אחא בשם רב הסדא: זאת אומרת, שמוותר להצית את האור במדורת קדשים, והיא דליקה והולקת בשבת. והא תנינן: אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב, מפני יום טוב שחל להיות בערב שבת.

מעתה, אין מדליקין בשמן שריפה בלילה, על שם שאין שורפין את הקדשים בלילה. אמר רבי יוחנן: ירדו לה בשיטת רבי ישמעאל. כמה דרבי ישמעאל אמר: תינוק שעבר זמנו – נימול בין ביום בין בלילה. כך עבר זמנה – נשרפת בין ביום בין בלילה.

ומה אית לה שמן שרפה שעבר זמנה? רבי יודה בר פוי: מפיו שניטמאה – כמי שעבר זמנה. תני רבי יוסי קומי רבי יוחנן: מניין לכל הנימולים שלא יהו נימולים אלא ביום? תלמוד לומר: וביום. אמר ליה רבי יוחנן: ויש פאן זו. כל מחוייבי טבילות – מובלין בדרך ביום, חוץ מנדה ויולדת שאינה מובלת אלא בלילה. נידה שעבר זמנה – מובלת בין ביום בין בלילה.

דרשה רבי הריא בר אבא לצוראי: נידה שעבר זמנה – מובלת בין ביום בין בלילה.

[דף ט"ז ע"ב]

תמן אמרין: אפילו עבר זמנה, מפני חמותה ומפני פלתה. אשה אחת משל רבותינו, ראו אותה מובלת בדרך ביום. נאמר מעוברת זמן היתה.

נידה שנאנסה ומבלה, שמי בשם רב: מהורה לביתה וממאה לטהרות. רבי לעזר בשם רבי הנינא: טמאה בין לביתה בין לטהרות. ומאי טעמא? וכבס שנית וטהר. מה הראשונה – לדעת, אף השנייה – לדעת. ומנין שהראשונה לדעת? וצוה הכהן וכבסו – לדעת. וכן חמין רבנן מקדמין לעיבורה.

רב נחמן בשם רבי מנא: מצוה להקדים, כדי לזרו במצות.

בת ישראל שבאת להדליק מבחנת – מובלת את הפתילה בשמן שריפה ומדלקת. רבי הונא בשם רבי ינאי: שעת משלחת זאבים היתה, ולא עמד בית דין וביטל. כמה דתימה תמו, לא עמד בית דין וביטל. וכה, לא עמד בית דין וביטל.

בקרו של כהן שהיה עובד אצל ישראל, וכן פלוי של כהן שהיה נארג אצל ישראל – הרי זה מדליק על גביו שמן שריפה, ואינו חושש.

ישראל וכהן שהיו שותפין בחנות – ממלא הוא ישראל את הנר שמן שריפה ועולה בו לעלייה, ויורד בו לחנות לעשות צרכיו של כהן, אבל לא צרכיו של ישראל.

כהן שבא אצל ישראל לעשות עמו השבון, והדליק על גביו שמן שריפה, אף על פי שעמד הכהן והלך לו – אין מהיבין אותו לכבותו, עד שיקבה מאליו.

רבי חנניה בר עכברי הנה אול ומיעבד עבדתיה גבי רבי חייא ציפוריאי. מי אזיל מיזיל ליה, הנה מלי בוצינא שמן שריפה. ולא בן סברינן מימר: לעשות צרכיו של כהן אבל לא צרכיו של ישראל!

[דף ט"ז ע"א]

אמרו: דלא הנה עבד בן – לא הנה אתי. סברינן מימר: מטא ביתיה מטפי ליה. אמר רבי חנינא: על ידי בן הנה שחר, ועל ידי בן הנה קרינ.

אדא שמשא שאל לרבי אמי בגין דאנא צבע פתילתא מן חולא. אמר ליה: בטיל הוא על גב פתילות. רבי יודה בן פוי הורה לאילין דבר נהמיה בן.

רבי אמי נסב פתילא. רבי לייא לא נסיב פתילא. ולא מודי רבי לייא לרב אמי? חוש הוא משום גזל. וכולה מן הדין שמשא בביתיה בזבזא בהקדישא.

גמליאל זוגא שאל לרבי אפי: מהו להוסיף לתוכו שמן חולין ומדליק. אמר ליה: לא תני רבי הושעיה אלא אין מהיבין אותו למצותו.

אמר רבי אבהו: שנה לי רבי יונתן בן עכמאי: בת כהן שהיתה עומדת ערב שבת עם השיכה, ובתוכו שמן שריפה – הרי זו מוספת לתוכו שמן חול כל שהוא ומדלקת. אמר ליה רבי זעירא: ומה הנה טוביה? אמר ליה: אדם גדול היה, ובקי במשנתנינו הנה, ופירשה רבי חייא דכפר תחמין קומי רבי, ומגיתיה חכים:

ולא בחלב. רב ברונא אמר: חלב – מטיף לתוכו שמן כל שהוא ומדליק. יוסי בעי: מה אגן קיימין? אם במחוי – אפילו לא נתן לתוכו שמן. ותני שמואל: כל שמתכין אותו ואינו קרוש – מחוי הוא. ואם בשאינו מחוי – אפילו נתן לתוכו שמן.

אָתָּא רב הַנְּנִיחָה, רב בְּרוּנָא בְּשֵׁם רב: הֲלֵב מְהוּתָּךְ וְקִירְבֵי דְגִים – מִדְּלִיקוּן בְּהָן. רבי הֵיִיא בר אֲשֵׁי עֲנֵי מִיתְּיָה קוּמֵי רב. אָמַר לֵיהּ: הֵן תְּוִיתָא? אָמַר לֵיהּ: בְּעֵי מִשַׁח דְּנִית. אָמַר לֵיהּ: וְלֹא תְּוִי לָךְ קִירְבֵי דְגִים?

אֵית תַּנְיֵי תַּנְיֵי: מִדְּלִיקוּן בְּנַפְטָא. אֵית תַּנְיֵי תַּנְיֵי: אִין מִדְּלִיקוּן בְּנַפְטָא. אָמַר רב הַסְּדָא: מַה דְּמַר מִדְּלִיקוּן – בְּהָהֵן אִיכּוּמָא. וּמַה דְּמַר אִין מִדְּלִיקוּן – בְּהָהֵן הִיוּרָא, דְּהוּא סַבְּנָה:

הַלְּכָה ב' מִתְּנֵי' אִין מִדְּלִיקוּן בְּשֵׁמוֹן שְׁרִיפָה בְּיוֹם טוֹב. רבי יִשְׁמַעְיָאל אָמַר:

[דף ט"ז ע"ב]

אִין מִדְּלִיקוּן בְּעִטְרוֹן, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. וְחֻכְמִים מוֹתִירִין בְּכָל הַשְּׁמָנִים, שְׁמֹן שְׁמִשְׁמִיז, שְׁמֹן אֲגוּזִים, שְׁמֹן צְנֹנֹת, שְׁמֹן דְּגִים, שְׁמֹן פְּקוּעוֹת, בְּעִטְרוֹן וּבְנַפְטָא. רבי טַרְפוֹן אָמַר: אִין מִדְּלִיקוּן אֵלֶּא בְּשֵׁמוֹן זֵית בְּלָבָד:

גְּמָרָא הָא בְּכָל אֵילִין קְדָמָי – מִדְּלִיקוּן:

רבי יִשְׁמַעְיָאל אָמַר: אִין מִדְּלִיקוּן בְּעִטְרוֹן, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. מַה בֵּין עִטְרוֹן, מַה בֵּין קִירְבֵי דְגִים? קִירְבֵי דְגִים, כָּל זְמַן שֶׁהֵן דוֹלְקִין – אִין רִיחֹן רַע, כְּבוֹ – רִיחֹן רַע. עִטְרוֹן, בֵּין כְּבָה בֵּין דְּלַק – רִיחֹן רַע. שְׁלֹא תֵאמַר הוּאִיל וְרִיחֹן רַע – יְהֵא טְעוֹן תְּרַחֵק אַרְבַּע אַמּוּת, לְפּוּם כֵּן צְרִיךְ מֵימַר אִין מִדְּלִיקוּן בּוֹ:

וְחֻכְמִים מוֹתִירִין בְּכָל הַשְּׁמָנִים. בְּשֵׁמוֹן פְּקוּעוֹת. רבי טַרְפוֹן אָמַר אִין מִדְּלִיקוּן אֵלֶּא בְּשֵׁמוֹן זֵית בְּלָבָד. עֵמֶד לֹא רַבִּי יוֹחֲזֵן כֵּן נוֹרִי עַל רִגְלֵיו וְאָמַר אִם כֵּן מַה יַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי בְּכָל שְׂאִין לְהֵן אֵלֶּא שְׁמֹן שׁוּמְשִׁמִּיז? מַה יַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי מְדֵי שְׂאִין לְהֵם אֵלֶּא שְׁמֹן אֲגוּזִים בְּלָבָד? מַה יַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי אֶלְכַסְנִדְרִיָּא שְׂאִין לְהֵן אֵלֶּא שְׁמֹן צְנֹנֹת? מַה יַּעֲשׂוּ אַנְשֵׁי קַפּוּדְקִיָּא שְׂאִין לְהֵן לֹא כָּה וְלֹא כָּד? אֵלֶּא אִין לָךְ מַה שֶׁהִתִּירוּ רְאשׁוֹנִים בְּלָבָד!

תַּנְיֵי רבי שְׁמַעוֹן כֵּן אֲלַעֲזַר אָמַר: אִין מִדְּלִיקוּן צוּרִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׂרָף:

הַלְּכָה ג' מִתְּנֵי' כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ – אִין מִדְּלִיקוּן, אֵלֶּא פִּשְׁתָּן. וְכָל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ – אִין מִטְּמָא טוֹמְאָת אוֹהֲלִים, אֵלֶּא פִּשְׁתָּן.

פְּתִילַת הַבְּגָד שְׁקִיפְלָה וְלֹא הִיבְהַבְּהָ, רבי אֲלִיעֶזֶר אָמַר: טְמָאָה, וְאִין מִדְּלִיקוּן בָּהּ. רבי עֲקִיבָה אָמַר: טְהוֹרָה, וּמִדְּלִיקוּן בָּהּ:

גְּמָרָא אָמַר רבי שְׁמַעוֹן בְּר רב יִצְחָק: כְּתִיב, לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד. שִׁיעְרוּ לֹמַר: שְׂאִין לָךְ עוֹשֶׂה שְׁלֵחֶבֶת אֵלֶּא פִּשְׁתָּן בְּלָבָד.

תְּנִי רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ – אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ, וּמִסְכָּכִין בּוֹ, חוּץ מִן הַפְּשֵׁתָן. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: עָשׂוּ אוֹתוֹ בְּעֵבִים. דִּתְגִינֵן: הָעֵבִים הֶרְכִּים – אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם שְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ.

אָמַר רַבִּי לָעָזָר: מִן הַמִּשְׁכָּן לְמִדּוֹ. דִּכְתִּיב: אֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֲשֶׂר יָרִיעַת שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר. וְכִתִּיב: פִּאָרִי פְּשֵׁתִים יִהְיוּ עַל רֹאשָׁם. אֵת לְמַד שֵׁשׁ מִשֵּׁשׁ. וְשֵׁשׁ מִפִּאָרִי. וּפִאָרִי מִפִּאָרִי.

רַבִּי אֱלֶעָזָר שָׁאַל: מַהוּ לַעֲשׂוֹת אוֹחֵל מַעוֹר בְּהִמָּה טְמֵאָה? וְהִכְתִּיב: וְעֲרַת תַּחֲשִׂים!

[דף י"ז ע"א]

רַבִּי יְהוּדָא, וְרַבִּי נְחֻמִּיָּה, וְרַבְּבִנּוּ. רַבִּי יְהוּדָא אוֹמֵר: מֵיִינִין לְשֵׁם צוֹבְעוֹ נִקְרָא. וְרַבִּי נְחֻמִּיָּה אָמַר: גְּלַקְטִינִין. וְרַבְּבִנּוּ אָמְרִין: מִיִּין תְּיָה טְהוֹרָה. וְגִדְלָהּ בַּמִּדְבָּר. וְתֵי בֵּי דְמִר רַבִּי לָעָזָר בִּי רַבִּי יוֹסִי, רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן לְקִישׁ, בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר: כְּמִין תְּיָה טְהוֹרָה כְּרָא הַקְּדוּשׁ כְּרוּף הוּא לְמִשְׁה בַּמִּדְבָּר, בִּיּוֹן שְׁעֵשֶׂה בָּהּ מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן – נִגְנָה. רַבִּי אֲבוּן אָמַר: קָרַשׁ תְּיָה שְׁמָה.

תְּנִי רַבִּי הוֹשַׁעִיָּה: דִּחְדָּא קָרוּ, וְתִיטֵב לְהַ מְשׁוֹר פֶּר מִקְרִין וּמִפְרִיס. 'מִקְרִין' כְּתִב רַחֲמֵנָא.

תַּמָּן תְּגִינֵן: כָּל הַפְּחוֹת מִשְׁלֵשָׁה עַל שְׁלֵשָׁה שְׁהִתְקִינוּ לְפִוּק בּוֹ אֵת הַמְּרִחִין, וְלָנַעַר בּוֹ אֵת הַקְּדִירָה, וְלִקְנַח בּוֹ אֵת הַרִיחִים, בֵּין מִן הַמּוּכָן בֵּין שְׁאִין מִן הַמּוּכָן – טְמֵא; דְּכָרִי רַבִּי לִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אַף מְטִילִת חֲדָשָׁה בֵּין מִן הַמּוּכָן בֵּין שְׁאִינוֹ מִן הַמּוּכָן – טְהוֹר. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: מִן הַמּוּכָן – טְמֵא, וְשְׁאִינוֹ מִן הַמּוּכָן – טְהוֹר.

מַה בֵּין הַמּוּכָן מַה בֵּין שְׁאִינוֹ מִן הַמּוּכָן? בֵּין שְׁהִכִּינָה לְתוֹף חַבִּית, בֵּין שְׁהִשְׁלִיכָה לְאַשְׁפָּה? וְהִתְנַן: רַבִּי לִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף מְטִילִת חֲדָשָׁה – כִּיּוֹצֵא בְּהֵן. וְלִית בַּר נֶשׁ אָמַר, אַף אֲפִילוּ, אֵלָא עַדִּי מוֹדִי עַל קְדַמְיִיתָא, בֵּין שְׁהִכִּינָה לְמִלּוֹתָהּ, בֵּין שְׁלֵא הִכִּינָה לְמִלּוֹתָהּ.

הָדָא יִלְפָּא מִן הַחַיָּא, וְהַחַיָּא יִלְפָּא מִן הָדָא. הָדָא יִלְפָּא מִן הַחַיָּא, דְּכָרִי רַבִּי לִיעֶזֶר וְהוּא שְׁקִיפְלָה. וְהַחַיָּא יִלְפָּא מִן הָדָא, בְּשֵׁלֵא הִכִּינָה לְמִלּוֹתָהּ. אֲבָל הִכִּינָה לְמִלּוֹתָהּ – טְמֵאָה הִיא. וּמַה טְעָמִיָּה דְּרַבִּי לִיעֶזֶר? נַעֲשֶׂה כְּמַטְהַר כְּלִים בְּשַׁבָּת. מִכִּיּוֹן שְׁקִיפְלָה – לֹא טְהוֹרָה, שְׁכֵן שְׁמִשִּׁים אֲמָנִים רוֹצִים בְּקִיפּוּלָהּ.

וְלֹא מִכְּעוֹד יוֹם שֶׁהִיא טְהוֹרָה? רַבִּי לָעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעִיָּה: מִפְּנֵי יוֹם טוֹב שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּעָרֵב שַׁבָּת. וְלֹא מֵאִילִיָּהּ הִיא טְהוֹרָה? אָמַר רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוֹן: תִּיפְתָּר שֶׁהִיוּ בָּהּ שְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ מִצּוּמְצֻמוֹת. רַבִּי אַחָא, רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמֵעוֹן נְזִירָה:

[דף י"ז ע"ב]

עשאה מזור - מהורה. לרביה בשמן - לא כמי שעשאה מזור?

רבי זעירא, רבי ינאי, רבי ירמיה בשם רבי יהושע בן לוי: נראין דברים שתהא הלכה ברבי עקיבה. שהוא אומר מעין שניהן, ואינה אלא ברבי יהושע, מקולי שלש על שלש. לא סוף דבר מהורה, אלא אפילו טמאת. בגין רב. דרב אמר: מסיקין בכלים, ואין מסיקין בשברי בלים:

הלכה ד' מתני' לא יקב אדם שפופרת של ביצה ומלאנה שמן ויתננה על פי הנר, בשביל שתהא מנטפת, אפילו היא של חרם. ורבי יהודה מתיר. אם חיברה היוצר מתחילה - מותר.

לא ימלא אדם את הקערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה, בשביל שתהא שואבת. ורבי יהודה מתיר:

גמרא למה? משום שלא הותחל בכל טיפה ומיפה. או שמא ישבח ויערה. מה נפיק מן ביניהן? הן זקוקה דיקלון, אין תימר משום שלא הותחל בכל טיפה - הרי לא הותחל בכל טיפה ומיפה. אין תימר שמא ישבח ויערה - הרי אינה שוכה ומערה:

אם חיברה היוצר מתחילה - מותר. שניה היא שפולה אחד. אלא אם חברה בסיד או בגיפסום. יאות, דרבי יודה כדעתיה. דרבי יודה אמר: משקה מופח - חיבור.

תני: פתילה אחת בשני פוסות, בשתי קערות, בשני תמחויין - אסור. רבי יודה מתיר.

רבי חנניא בשם רבי פינחס: רבי יודה כדעתיה. דרבי יודה אמר: מופח - חיבור:

[דף י"ח ע"א]

הלכה ה' מתני' המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני עבו"ם, מפני ליסטים, מפני רוח רעה, אם בשביל החולה שישן - פטור. כהם על הנר, כהם על השמן, כהם על הפתילה - חייב. רבי יוסי פוטר ככולן חוץ מן הפתילה, מפני שהוא עושה פהם:

גמרא אמר רבי שמואל בר רב יצחק: מפני עבו"ם של סבנה. מפני ליסטים של סבנה.

רבי יוסי בעי: אי מפני ליסטים של סבנה - ניתני מותר. רבנן דקיסרין בשם רבי יוסי בן חנניא: מותר.

מה בין המציל ממה שבנר, מה בין המציל ממה שבזית? רבנן דקיסרין בשם רבי שילא: לא דומה המציל מגופה של פתילה, למציל חוץ מגופה של פתילה.

אמר רבי יוחנן: רבי יוסי ורבי שמעון - שניהן אמרו דבר אחד. כמה דרבי יוסי אמר: עד שיחא לו צורך בגופה של פתילה. פן רבי שמעון אומר: עד שיחא לו צורך בגופו של דבר.

מִסְכַּת פְּסָחִים פְּרָק רְבִיעִי

א. הִבִּיא אָשְׁמוּ וְלֹא הִבִּיא גְזֵלוֹ - לֹא יֵהָא מְמַרְס בְּדָמוּ, עַד שְׂיִבִיא גְזֵלוֹ, אֲלֵא תַעֲבַר צוּרְתוֹ וְיוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה. הִבִּיא אָשְׁמוּ וְלֹא הִבִּיא מְעִילְתוֹ - לֹא יֵהָא מְמַרְס בְּדָמוּ עַד שְׂיִבִיא מְעִילְתוֹ, אֲלֵא תַעֲבַר צוּרְתוֹ וְיוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה. מְצוּרַע שֶׁהִבִּיא חֲטָאתוֹ קִדְּם לְאָשְׁמוּ - לֹא יֵהָא אַחַר מְמַרְס בְּדָמָה, עַד שְׂיִבִיא אָשְׁמוּ, אֲלֵא תַעֲבַר צוּרְתָהּ וְתִצֵּא לְבֵית הַשְּׂרָפָה.

ב. כָּל הַקִּדְּשִׁים שֶׁהִקְרִיבָן קִדְּם לְתַמִּיד שֶׁל שַׁחַר, או שֶׁעֲכָבָן אַחַר תַּמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים - הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין, שְׂאִין לָךְ קִדְּם תַּמִּיד שֶׁל שַׁחַר אֲלֵא קְטֹרֶת בְּלִבָּד, שְׁנֵאמַר: "בִּבְקָר בְּבָקָר", וְאִין לָךְ דְּבָר שֶׁמִּתְעַכֵּב אַחַר תַּמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים אֲלֵא קְטֹרֶת, וְנִרוֹת, וּפְסַח בְּעֶרְבֵי פְּסָחִים, וּמַחֲסְרֵי כִפָּרָה בְּעֶרְב פְּסַח - שְׁטוּבֵל שְׁנִית וְאוֹכֵל אֶת פְּסָחוֹ לְעָרֵב. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר: מַחֲסְרֵי כִפָּרָה אֵף בְּשֶׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה - שְׁטוּבֵל וְאוֹכֵל בַּקִּדְּשִׁים לְעָרֵב.

ג. שַׁחֲטוּ לְשֵׁמוֹ, וּמֵרַק שֶׁלֹּא לְשֵׁמוֹ - כֶּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁהִכְשֵׁר בְּשַׁחֲטָהּ. כִּיצַד שֶׁלֹּא לְאוֹכְלֵיוֹ? שַׁחֲטוּ לְחֹלָה וּלְזָקֵן שְׂאִינָם יְכוּלִין לְאָכֵל כְּזֵית. כִּיצַד שֶׁלֹּא לְמִנּוּיָיו? מִנּוּ עָלָיו חֲבוּרָה זוֹ, וּשַׁחֲטוּ לְשֵׁם חֲבוּרָה אַחֲרָה. שַׁחֲטוּ לְמַלִּין, וְלַעֲרֵלִין, לְטַהוּרִין, וְלְטַמְאִין - כֶּשֶׁר. אָבֵא שְׂאוּל אוֹמֵר: וְהִדִּין נוֹתֵן שֵׁיחָה פְּסוּל, הוֹאִיל וְהַזְּמַן פּוֹסֵל, וְעָרְלָה פּוֹסֵלָת, מַה זְמַן עֲשֵׂה בּוֹ מִקְצָתוֹ כְּכֹל, אֵף עָרְלָה נַעֲשֵׂה בָּהּ מִקְצָתָהּ כְּכֹלָהּ, או כִּלְךָ לְדַרְךָ זוֹ, הוֹאִיל וְעָרְלָה פּוֹסֵלָת וְטַמְאָה פּוֹסֵלָת, מַה טַּמְאָה לֹא עֲשֵׂה בָּהּ מִקְצָתָהּ כְּכֹלָהּ, אֵף עָרְלָה לֹא נַעֲשֵׂה בָּהּ מִקְצָתָהּ כְּכֹלָהּ, נִרְאֶה לְמִי דוּמָה? דִּנִּין דְּבָר שְׂאִינוּ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים, מְדַבֵּר שְׂאִינוּ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים, וְאֵל יוֹכִיחַ זְמַן שְׁנוּהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים. או כִּלְךָ לְדַרְךָ זוֹ, דִּנִּין דְּבָר

שֶׁלֹּא הִתֵּר מְכַלְלוֹ מְדַבֵּר שֶׁלֹּא הִתֵּר מְכַלְלוֹ, וְאֵל תּוֹכִיחַ טַמְאָה שֶׁהִתֵּרָה מְכַלְלָהּ.

ד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפְּסַח עַל הַחֲמִץ בְּאַרְבְּעָה עָשָׂר - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה, וְהַפְּסַח עֲצָמוֹ - כֶּשֶׁר, וְיוֹצֵא בּוֹ יָדֵי חוֹבְתוֹ בְּפְסַח. אֶחָד הַשּׁוֹחֵט, וְאֶחָד הַזּוֹרֵק, וְאֶחָד הַמְּקַטֵּיר, בְּמַה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּזִמְן שֶׁהוּא לְשׁוֹחֵט, או לְזוֹרֵק, או לְמַקְטֵיר, או לְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה, הֵיחָה לְאֶחָד בְּסוּף הָעוֹלָם - פְּטוּר. אֲבָל הַמוֹלֵק אֶת הָעוֹף מִבְּפָנָיִם, עַל הַחֲמִץ בְּאַרְבְּעָה עָשָׂר - אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה.

ה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הַפְּסַח בְּאַרְבְּעָה עָשָׂר, לְשֵׁמוֹ - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כֶּשֶׁר. שֶׁלֹּא לְשֵׁמוֹ - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּסוּל. וּבְמוֹעֵד, לְשֵׁמוֹ - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּסוּל. שֶׁלֹּא לְשֵׁמוֹ - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כֶּשֶׁר. אֵימַתִּי? בְּזִמְן שֶׁהֵן רְאוּיִין לְבֵא בְּפְסַח, אֲבָל אֵין רְאוּיִין לְבֵא בְּפְסַח - בֵּין לְשֵׁמוֹ בֵּין שֶׁלֹּא לְשֵׁמוֹ - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כֶּשֶׁר. אֵמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: פְּסַח בְּאַרְבְּעָה עָשָׂר, לְשֵׁמוֹ - כֶּשֶׁר, שֶׁלֹּא לְשֵׁמוֹ - פְּסוּל. בְּחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, לְשֵׁמוֹ - פְּסוּל, שֶׁלֹּא לְשֵׁמוֹ - כֶּשֶׁר. וְאֵימַתִּי? בְּזִמְן שֶׁרְאוּי לְהִבִּיא פְּסַח, אֲבָל אֵין רְאוּי לְהִבִּיא פְּסַח, בֵּין לְשֵׁמוֹ בֵּין שֶׁלֹּא לְשֵׁמוֹ - כֶּשֶׁר.

ו. הַפְּסַח שֶׁעֲבָרָה שְׁנָתוֹ, וּשַׁחֲטוּ בְּזִמְנָהּ לְשֵׁמוֹ, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אַחֲרָיִם לְשֵׁם פְּסַח בְּאַרְבְּעָה עָשָׂר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְכַשֵּׁיר. אֵמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וּמַה אִם בְּשֶׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה, שְׂאִינוּ כֶּשֶׁר לְשֵׁמוֹ - כֶּשֶׁרוֹ אַחֲרָיִם לְשֵׁמוֹ, בְּזִמְנָהּ, שֶׁכֶּשֶׁר לְשֵׁמוֹ, אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּכְשְׁרוּ אַחֲרָיִם לְשֵׁמוֹ? אֵמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: או חֲלוּף הַדְּבָרִים, וּמַה אִם בְּשֶׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה, שְׂאִינוּ כֶּשֶׁר לְשֵׁמוֹ, כֶּשֶׁר הוּא לְשֵׁם אַחֲרָיִם, וְיִכְשֵׁר פְּסַח בְּאַרְבְּעָה עָשָׂר שֶׁלֹּא לְשֵׁמוֹ! וְכֵן אִתָּהּ אוֹמֵר לִי: מַה לִּי הַכְּשָׁרוֹ אַחֲרָיִם לְשֵׁמוֹ בְּשֶׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה לְשֵׁמוֹ - שֶׁכֵּן הוּא כֶּשֶׁר לְשֵׁם אַחֲרָיִם, יִכְשְׁרוּ אַחֲרָיִם לְשֵׁמוֹ בְּאַרְבְּעָה עָשָׂר שְׂאִינוּ כֶּשֶׁר לְשֵׁם אַחֲרָיִם? אֵמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אִם כֵּן, הִרְעַתְתָּ כַח פְּסַח וְנִתְתִּי

ט. פֶּסַח ראשון בשלש כתות, ואין פסח שני בשלש כתות. נשחט התמיד של בין הערבים - מקטיר את הקטרת ומטיב את הנרות, ובא לו אצל פסח. קרעו והוציא את אמוריו, אפלו של ארבעה ושל חמשה, נתנו במיגס והקטירו על גבי המזבח, ובשבת היה מלבישין בגייתיהן, ומניחין ויוצא. רבי ישמעאל בן רבי יוחנן בן ברוקה אומר: ארבעה עשר שחל להיות בשבת - לא היה מפשיט אלא עד מקום חזה. כהן הקרוב אצל המזבח, שופך שפיקה אחת כנגד היסוד - פסול. הלויים עומדין על דוכנן וגומרין הלל בשורה, אם גמרו - שנו, ואם שנו - שלשו, ואף על פי שלא שלשו מימיהן. אומר רבי יהודה: מימיהן של כת שלישית לא הגיעו ל"אהבתי כי ישמע ה' את קולי", מפני שעמה מועטין, והיא היתה נקראת כת עצלנית.

י. כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהיו הכהנים מדיחין את העזרה שלא ברצון חכמים. כיצד מדיחין את העזרה? היו פוקקין אותה ומרגילין לה אמת המים עד שנעשית נקיה כחלב. רבי יהודה אומר: כוס היה ממלא מדם התעורבות, וזורקו זריקה אחת על גבי המזבח, שאם ישפך דמן של אחד מהן, נמצא שמכשירו. אמרו לו לרבי יהודה: והלא לא נתקבל בכלי! ודם שאינו מתקבל בכלי פסול לגבי מזבח! דבר אחר, שהוא דם התמצית ודם התמצית פסול לגבי מזבח. אמר להם רבי יהודה: לדברייכם, למה פוקקין את העזרה, והיו כהנים משקיעין בדם עד ארכובותיהן? אמרו לו: שבח הוא לבני אהרן שהילכו בדם עד ארכובותיהן. רבי אליעזר בן יעקב אומר: כת שלישית הלכה וישבה לה בעזרת נשים.

יא. פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שאלו את הלל הזקן: פסח, מהו שידחה את השבת? אמר להם: וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת?

בח לשלמים. חזר רבי אליעזר ודנו דין אחר: מצינו מותר פסח - בא שלמים, ואין מותר שלמים בא פסח. ומה פסח שמותרו בא שלמים - שחטו בזמנו לשם שלמים פסול, שלמים שאין מותרו בא פסח, אם שחטו לשם פסח בזמנו אינו דין שיהו פסולין? אמר לו רבי יהודה: מצינו מותר חטאת בא עולה ואין מותר עולה בא חטאת. ומה חטאת שמותרה בא עולה, שחטה לשם עולה פסולה, עולה שאין מותרה בא חטאת, שחטה לשם חטאת אינו דין שתהא פסולה? אמר לו רבי אליעזר: לא, אם אמרת בחטאת שכן כשרה לשמה כל השנה כלה, תאמר בפסח שאינו כשר לשמו אלא בזמנו? והואיל והוא פסול לשמו, דין הוא שיפסלו אחרים לשמו, והואיל ואין כשר לשמו בשאר ימות השנה, אם שחטו אחרים לשמו בארבעה עשר - הרי זה פסול.

ז. השוחט את הפסח לאוכלו בארבעה עשר - כשר. לאוכלו נא ושלוק ומבשל - כשר. השוחט את הפסח על בני החבורה, ואמר: שלא לשמו שחטתיו - שורת הדין אין נאמן. רבי יהודה אומר: עד שלא התחילו בו - נאמן, משהתחילו בו - אינו נאמן.

ח. הפסח ששחטו שחרית בארבעה עשר שלא לשמו, רבי יהושע מכשיר, כאלו נשחט בשלשה עשר. ובן בתירא פוסל, כאלו נשחט בין הערבים. אמר רבי יהושע: והואיל ושלשה עשר אינו ראוי, ובארבעה עשר שחרית אינו ראוי, מה שלשה עשר, אם שחטו שלא לשמו - כשר, אף ארבעה עשר שחרית, אם שחטו שלא לשמו - כשר. השיב רבי לסייע דברי בן בתירא: לא! אם אמרת בשלשה עשר, שאין מקצתו ראוי, תאמר בארבעה עשר שחרית, שמקצתו ראוי? והואיל ומקצתו ראוי, אם שחטו בארבעה עשר שחרית, שלא לשמו - פסול.

וְהָלֹא הִרְבֵּה מְשַׁלֵּשׁ מֵאוֹת פְּסָחִים יֵשׁ לָנוּ שְׂדוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ! חִבְרוּ עָלָיו כָּל הָעֲזָרָה, אָמְרוּ לוֹ: מִנֵּין לָךְ? אָמַר לָהֶם: תַּמִּיד, קָרְבָן צָבוּר - דּוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ, אֵף פֶּסַח קָרְבָן צָבוּר - דּוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ. דָּבָר אַחֵר: נֹאמַר בְּתַמִּיד (בַּמִּדְבָּר כַּח, ב): "מוֹעֵדוֹ", וְנֹאמַר בַּפֶּסַח (בַּמִּדְבָּר ט, ב): "מוֹעֵדוֹ"; מֵה מוֹעֵדוֹ הָאֲמֹר בְּתַמִּיד - דּוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ, אֵף מוֹעֵדוֹ הָאֲמֹר בַּפֶּסַח - דּוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ. וְעוֹד קָל וְחֹמֶר: וּמֵה תַּמִּיד שְׂאִין חִיבִין עָלָיו כֶּרֶת - דּוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ, פֶּסַח שְׂחִיבִין עָלָיו כֶּרֶת - אֵינוֹ דִּין שְׂדִיחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ? וְעוֹד מְקַבְּלֵנִי מִרְבוּתִי שֶׁפֶּסַח דּוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ, וְלֹא פֶּסַח רֵאשׁוֹן, אֲלֵא פֶּסַח שְׁנִי, וְלֹא פֶּסַח צָבוּר אֲלֵא פֶּסַח יַחִיד. אָמְרוּ לוֹ: מֵה יֵהָא עַל הָעַם שְׁלֹא הִבִּיאוּ סְכִינִין וּפְסָחִים לְמַקְדָּשׁ? אָמַר לָהֶם: הֲלֹכָה זֹו שְׁמַעְתִּי וְשִׁכַּחְתִּי, אֲלֵא הִנַּח לְהֵן לְיִשְׂרָאֵל אִם אֵין נְבִיאִים הֵן, בְּנֵי נְבִיאִים הֵן, מֵה עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שְׁעָה? מִי שֶׁפֶּסְחוּ טָלָה - טָמְנוּ בְּצַמְרוֹ, גְּדִי - קָשְׁרוּ בֵּין קַרְנָיו, וְהִבִּיאוּ סְכִינִין וּפְסָחִים לְמַקְדָּשׁ, וְשִׁחְטוּ אֶת פְּסָחֵיהֶן. בּוֹ בְּיוֹם מָנוּ אֶת הַלֵּל הַנְּשִׂיאַ, וְדָרַשׁ לָהֶם בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח.

יב. פַּעַם אַחַת בִּקֵּשׁ אַגְרִיפַס הַמֶּלֶךְ לִידַע כְּמֵה מְנוּיִין שֶׁל אוֹכְלוֹסֵי יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר לָהֶם לְכַהֲנִים: הִפְרִישׁוּ לִי כְּלֵיא מִכָּל פֶּסַח וּפֶסַח! וְהִפְרִישׁוּ לוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף זֹוגוֹת שֶׁל כְּלִיּוֹת, כְּפָלִים כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְאֵין לָךְ כָּל פֶּסַח וּפֶסַח שְׁלֹא הָיוּ עָלָיו יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה מְנוּיִין, חוּץ מִטָּמֵא, וְשֶׁהִיָּה בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה. בּוֹ בְּיוֹם נִכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר הַבַּיִת, וְלֹא הָיָה מַחְזִיקִם. וְהָיָה קוֹרֵין אוֹתוֹ: 'פֶּסַח מְעוּבִין'.

מִסְכַּת פְּסָחִים פָּרָק חֲמִישִׁי

א. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: כֶּשֶׁם שֶׁהַשְּׁחִיטָה דּוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ - כֵּךְ מְכַשִּׁירִי שְׁחִיטָה יְדָחוּ אֶת הַשִּׁבְתָּ. כָּלֵל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָה: כָּל מְלֹאכָה שְׂאֵפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מְעַרְבֵי שִׁבְתָּ - אֵינָה דּוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ. וְכָל מְלֹאכָה שְׂאֵי אֵפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מְעַרְבֵי שִׁבְתָּ - דּוּחָה אֶת

הַשִּׁבְתָּ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֲמֹרִי צָבוּר יוֹכִיחוּ, שֶׁהֵן כְּשִׁרִין לְמוֹצְאֵי שִׁבְתָּ, וְהֵן דּוּחִין אֶת הַשִּׁבְתָּ בְּזַמְנוֹ! וּמֵה לִי מְכַשִּׁירִי שְׁחִיטָה אַחֵר שְׁחִיטָה, וּמֵה לִי מְכַשִּׁירִי שְׁחִיטָה לְפָנָי שְׁחִיטָה. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מֵה לְמְכַשִּׁירִי שְׁחִיטָה אַחֵר שְׁחִיטָה שְׂדוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ, שֶׁכֵּן דָּחְתָה שְׁחִיטָתָה אֶת הַשִּׁבְתָּ, יְדָחוּ מְכַשִּׁירִי שְׁחִיטָה לְפָנָי שְׁחִיטָה אֶת הַשִּׁבְתָּ, שְׁלֹא דָּחְתָה שְׁחִיטָתָה אֶת הַשִּׁבְתָּ? וְעוֹד, שְׂמָא יֵאָרַע בּוֹ פְּסוּל וְנִמְצָא חִלַּל אֶת הַשִּׁבְתָּ, וְלֹא עָשָׂה מִצְוָתָהּ.

ב. פֶּסַח בָּא מִן הַצֵּאֵן וְאֵינוֹ בָּא מִן הַבְּקָר, בָּא מִן הַכִּבְשִׁים וּמִן הָעִזִּים, בָּא מִן הַזְּכָרִים וְאֵינוֹ בָּא מִן הַנְּקִבּוֹת, בָּא בֶּן שָׁנָה וְאֵינוֹ בָּא בֶּן שְׁתַּיִם, וְאֵינוֹ נֹאכָל אֲלֵא בְּלִילָה וְאֵינוֹ נֹאכָל אֲלֵא עַד חֲצוֹת, וְאֵינוֹ נֹאכָל אֲלֵא לְמִנּוּיָיו, וְאֵינוֹ נֹאכָל אֲלֵא צְלִי. וְחִיבִין עָלָיו מִשׁוּם שְׁבִירַת עֲצָם.

ג. חֲגִיגָה הַבָּאָה עִמּוֹ - בָּאָה מִן הַצֵּאֵן וּמִן הַבְּקָר, וּמִן הַכִּבְשִׁים וּמִן הָעִזִּים, מִן הַזְּכָרִים וּמִן הַנְּקִבּוֹת, וּבָאָה בַת שְׁנָתָה וּבַת שְׁתַּיִם, וְנֹאכְלַת לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אַחַד, וְאֵין חִיבִין עָלֶיהָ מִשׁוּם שְׁבִירַת עֲצָם. חֲגִיגָה הַבָּאָה עִמּוֹ - הִיא נֹאכְלַת תַּחֲלָה, כְּדִי שִׁיְהָא פֶּסַח נֹאכָל עַל הַשִּׁבְעָה. בֶּן תִּימָא אוֹמַר: חֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח - הָרִי הִיא כַּפֶּסֶת, וְאֵינָה נֹאכְלַת אֲלֵא לְיוֹם וְלִילָה, וְחֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עָשָׂר נֹאכְלַת לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אַחַד, וְחֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹצֵא בְּהִי יְדֵי חוּבְתוֹ מִשׁוּם שְׂמִיחָה, וְאֵין יוֹצֵא בְּהִי מִשׁוּם חֲגִיגָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: חֲגִיגָה הַעוֹלָה עִמּוֹ עַל הַשְּׁלַחַן, וְתַבְשִׁילִין הַעוֹלִים עִמּוֹ עַל הַשְּׁלַחַן - הָרִי אֵלוֹ מְתַבְעָרִין עִמּוֹ.

ד. אַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁחַל לְהִיּוֹת בַּשִּׁבְתָּ. אַחַד דְּבָרִים שֶׁהֵן רְאוּיִין לְבֹא פֶּסַח, וְאַחַד דְּבָרִים שְׂאֵין רְאוּיִין לְבֹא פֶּסַח, וְשִׁחְטָן לְשׁוּם פֶּסַח. וְכֵן הַשׁוֹחֵט לְשֵׁם חֲטָאֵת צָבוּר, לְשֵׁם עוֹלוֹת, וּפֶסַח שֶׁשִּׁחְטוֹ בַּשִּׁבְתָּ שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ - פְּטוּר. דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל

י. הַפֶּסַח צוֹלֵין אוֹתוֹ שְׁלֵם, וְאֵין צוֹלֵין אוֹתוֹ חֲתִיכוֹת, רִצָּה - מִנְתָּחוֹ וּמִטִּילוֹ אֶבֶר אֶבֶר עַל גְּבֵי גִחְלִים, וְאֵין צוֹלֵין שְׁנֵי פֶסְחִים בְּתַנּוּר אֶחָד מִפְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת. אֶפְלוֹ זֶה גְּדִי וְזֶה טֹלָה מִפְּנֵי הַרְגֵל עֲבָרָה. אֲבָל צוֹלֵין אֲרַבְעָה וַחֲמִשָּׁה פֶסְחִים בְּאֲרַבְעָה וַחֲמִשָּׁה תַנּוּרִין זֶה אֶצֶל זֶה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין. חֲמֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ פֶסְחֵיהֶן, נֶאֱמָן אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲבוּרָה לֹאמֹר: 'פֶּסַח זֶה שֶׁל אוֹתָהּ חֲבוּרָה הוּא'. הַפֶּסַח אֵין נֶאֱכָל אֲלָא בְּלִילָה וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֲלָא עַד חֲצוֹת, וְאֵין חֲיָבִין עֲלָיו מִשּׁוּם נוֹתֵר, וְאֵין מִחֲשָׁבָה פּוֹסְלֵת בּוֹ מִשּׁוּם פְּגוּל, עַד שִׁיעֲלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר.

מִסְכַּת פֶּסְחִים פְּרָק שִׁישִׁי

א. אֵימְתִי אָמְרוּ: 'הַפֶּסַח נֶאֱכָל בְּטִמְאַהּ? בְּזִמְן שֶׁבָּא מִתְחַלְתּוֹ בְּטִמְאַהּ. שְׁחִטּוֹ בְּטְהָרָה, וְאַחַר כֵּךְ נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים - יִזְרַק הַדָּם בְּטְהָרָה, וְאֵל יֶאֱכַל הַבָּשָׂר בְּטִמְאַהּ. הָרִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טִמְאִין, וְכֹהֲנִים וְכָלִי שֶׁרֵת טְהוּרִין, אוֹ שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְהוּרִין, וְכֹהֲנִים וְכָלִי שֶׁרֵת טִמְאִין. וְאֶפְלוֹ יִשְׂרָאֵל וְכֹהֲנִים טְהוּרִין, וְכָלִי שֶׁרֵת טִמְאִין - יַעֲשׂוּ בְּטִמְאַהּ, שֶׁאֵין קָרְבַּן צָבוּר חִלּוּק.

ב. הַצָּבוּר וְהַכֹּהֲנִים טְהוּרִין, וְכָלִי שֶׁרֵת טִמְאִין - עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּטִמְאַהּ. אֵימְתִי פֶסַח בָּא בְּטִמְאַהּ? בְּזִמְן שֶׁרְבוּ שֶׁל צָבוּר טִמְאִין, הָיוּ חֲצִין טְהוּרִין וְחֲצִין טִמְאִין - הַטְּהוּרִין עוֹשִׂין אֶת הָרֵאשׁוֹן וְהַטִּמְאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי. הַיְחִיד מְכַרֵּעַ אֶת הַפֶּסַח לַעֲשׂוֹתוֹ בְּטִמְאַהּ - דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּן מִתְתִיָה אֹמֵר: אֵין הַיְחִיד מְכַרֵּעַ אֶת הַפֶּסַח לַעֲשׂוֹתוֹ בְּטִמְאַהּ, שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים יז, ה): "לֹא תוֹכֵל לְזַבַּח אֶת הַפֶּסַח בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ". רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: אֶפְילוֹ שֶׁכָּט אֶחָד טִמְא, וְשָׂאֵר כָּל הַשְּׁבָטִים טְהוּרִין. הַטְּהוּרִין עוֹשִׂין לַעֲצֶמֶן וְהַטִּמְאִין עוֹשִׂין לַעֲצֶמֶן. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: אֵין חוֹלְקִין אֶת הַצָּבוּר, אֲלָא: אוֹ כְּלוֹ עוֹשִׂין בְּטְהָרָה, אוֹ כְּלוֹ עוֹשִׂין בְּטִמְאַהּ.

דְּבָרִים שֶׁאֵין רְאוּיִין לְבֹא פֶסַח וּשְׁחִטּוֹ לְשֵׁם פֶּסַח, וְהַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם חֲטָאת צָבוּר, וְלְשֵׁם עוֹלֹת צָבוּר - שֶׁהוּא חֲיִב, עַל מֵה נִחְלָקוּ? עַל דְּבָרִים שֶׁהֵן רְאוּיִין לְבֹא פֶסַח, וּשְׁחִטְסָם לְשֵׁם פֶּסַח, שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר מְחִיב חֲטָאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר.

ה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַתְּמִיד בַּשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא לְשִׁמוֹ - חֲיִב. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: שְׁמַעְתִּי שֶׁהַשּׁוֹחֵט 'תְּמִיד' בַּשַּׁבָּת, שֶׁאֵינוֹ מְבַקֵּר - חֲיִב חֲטָאת, וְיִחְזוֹר וְיִבִּיא תְּמִיד אַחַר לְהַכְשִׁירוֹ, חוּץ מִן הַנִּשְׁחָט, שֶׁנֶּאֱמָר (בַּמִּדְבָּר כח, לא): "תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם"; כִּשְׁהֵן מְבַקְרִין - הֵן תְּמִידִין, כִּשְׁאֵינֶן מְבַקְרִין - אֵינֶן תְּמִידִים.

ו. שְׁחִטּוֹ וְנוֹדַע שְׁמַשְׁכוֹ בְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶן, אוֹ שְׁמֵתוֹ אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ - הָרִי זֶה חֲיִב. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אֹמֵר: אִם יֵשׁ לוֹ שְׁהוֹת כְּדִי שִׁידַע - הָרִי זֶה חֲיִב. וְתַעֲבֹר צוּרְתוֹ וְתִצֵּא לְבֵית הַשְּׂרָפָה. וְאִם לֹא - הָרִי זֶה פְּטוּר. חֲטָאת צָבוּר שֶׁשְׁחָטָן בַּשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא לְשִׁמּוֹן - הָרִי זֶה חֲיִב, וְיִקְטִיר אִמּוּרִין לְעָרֹב.

ז. חֲטָאת יְחִיד וְעוֹלֹת יְחִיד, שֶׁשְׁחָטָן בַּשַּׁבָּת לְשִׁמּוֹ, וְזָרַק דָּמָן שֶׁלֹּא לְשִׁמּוֹן - חֲיִב, שֶׁהֲרָצוּ הַבְּעָלִים. הַשּׁוֹחֵט שְׁתֵּי חֲטָאוֹת לְצָבוּר, וְאֵין צָרִיכִין אֲלָא אַחַת - חֲיִב עַל הָאֲחֵרוֹנָה. שְׁתֵּי עוֹלוֹת לְצָבוּר וְאֵין צָרִיכִין אֲלָא אַחַת - חֲיִב עַל הָאֲחֵרוֹנָה.

ח. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: כִּשֶׁם שֶׁשְּׁפוּד שֶׁל עֵץ אֵין נִשְׂרָף, כֵּךְ שְׁפוּד שֶׁל מִתְכַּת אֵין מִרְתִּיחַ. אָמְרוּ לוֹ: זֶה חֵם מְקַצְתּוֹ - חֵם כְּלוֹ, וְזֶה חֵם מְקַצְתּוֹ - אֵינוֹ חֵם כְּלוֹ.

ט. פֶּסַח שֶׁשָּׂכוּ יַיִן וְשִׁמּוֹן, אֵף עַל פִּי שְׁמַנְיָף מְלַמְעָלָה לְמִטָּה - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בְּשׁוּל. בְּשָׁלוֹ וְאַחַר כֵּךְ צִלְאוּ, אוֹ צִלְאוּ וְאַחַר כֵּךְ בְּשָׁלוֹ - הָרִי זֶה אֲסוּר. אֵין מוֹלְגִין אֶת הָרֵאשׁ וְאֶת הַכְּרָעִים וְאֵין טוֹפְלִין אוֹתָן בְּחֲרִסִּית וּבְאֲדָמָה, אֲבָל מִפְּסָפְסִין אוֹתָן בְּאוּר.

טמאה. משהביא קרבנותיו - אין צריך להביא קרבן טמאה.

ו. שחטו ונודע עד שלא משכו בעלים את ידיהם, או שמתו או שנטמאו - ישרף מיד. רבי ישמעאל בן רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם יש שהות כדי שיידע - ישרף מיד, ואם לאו - תעבר צורתו ויצא לבית השרפה. זה הכלל: ארע פסול בגופו - ישרף מיד, בדם או בבועלים - תעבר צורתו ויצא לבית השרפה.

ז. אבל השורף בעצמות, והמחתיך בגידים, ובקרנים, ובטלפים - אינו עובר בלא תעשה. העצמות והגידין הרכים - הרי הן כבשר לכל דבר. השובר את העצם בפסח טהור - הרי זה לוקה ארבעים. ופסח עצמו כשר, ויוצא בו ידי חובתו בפסח. פסח כשר - חיבין עליו משום שבירת עצם. פסול - אין חיבין עליו משום שבירת עצם. רבי אליעזר בן יעקב אומר: היתה לו שעת הכשר ונפסל - חיבין עליו משום שבירת עצם, לא היתה לו שעת הכשר ונפסל - אין חיבין עליו משום שבירת עצם. רבי שמעון אומר: אף על פי שהיתה לו שעת הכשר ונפסל - אין חיבין עליו משום שבירת העצם. רבי ישמעאל בן רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אפילו לא נפסל בו אלא אבר אחד בלבד - אין חיבין עליו משום שבירת עצם.

ח. השובר את העצמות לאכול כזית מח, מן המח שבראש ושבקוליא - אינו עובר בלא תעשה. והמח עצמו - כשר, ויוצא בו ידי חובתו בפסח, וחיבין עליו משום פגול, משום נותר, ומשום טמא, ומטמא כזית במשא וכעדשה במגע. כללו של דבר: המח, הרי הוא כבשר לכל דבר! אכל ממנו כזית, נא ומבשל עד שלא חשכה - הרי זה פטור. משחשכה - הרי זה חיב. כזית צלי עד שלא חשכה - פטור. ומשחשכה - הרי זה חיב.

ג. רבי יהושע אומר: כל הזבחים שבתורה שנשתיר מהן כזית בשר או כזית חלב - זורק את הדם. חצי זית בשר וחצי זית חלב - אין זורק את הדם. ובעולה, חצי זית בשר וחצי זית חלב - זורק את הדם עליה, מפני שכלה כליל. ובמנחה, אפלו בלה קימת - לא יזרק. ובפסח, אם יש כזית לכל אחד ואחד - הרי זה זורק. ואם לאו - לא יזרק.

ד. רבי יהושע אומר: כל הזבחים שבתורה שננטמא הבשר, וחלבים קימין - זורק את הדם על החלבים. נטמאו החלבים והבשר קים - זורק את הדם על הבשר. אבל פסח אינו כן, אף על פי שננטמא בשר וחלבין קימין - אין זורק את הדם על החלבים, שלא בא מתחלתו אלא לאכילה. נטמאו חלבים והבשר קים, אם יש כזית לכל אחד ואחד - יזרק, ואם לאו - לא יזרק.

ה. כל קרבנות צבור והיחיד - הציץ מרצה על טמאת הדם, ועל טמאת הגוף, חוץ מנזיר ועושה פסח, שהציץ מרצה על טמאת הדם, ואין מרצה על טמאת הגוף. ואם נטמא טמאת התהום - הרי זה מרצה. כיצד? היתה הולך לשחוט את פסחו, ואמרו לו: 'מת היה עמך בבית שנכנסת בו', או 'תחת אבן שישבת עליה', ונודע לו, בין משעשה פסחו ובין עד שלא עשה פסחו - צריך לעשות פסח שני. אבל אם אמרו לו: 'קבר התהום היה עמך בבית שנכנסת בו', או: 'תחת האבן שישבת עליה', ונודע לו עד שלא עשה את פסחו - צריך לעשות פסח שני. משהביא פסחו - אינו צריך לעשות פסח שני. וכן נזיר שהיה הולך להביא קרבנותיו, ואמרו לו: 'מת היה עמך בבית שנכנסת בו', או: 'תחת אבן שישבת עליה', ונודע לו, בין משהביא קרבנותיו בין עד שלא הביא קרבנותיו - צריך להביא קרבן טמאה. אבל אם אמרו לו: 'קבר התהום היה עמך בבית שנכנסת לו', או 'תחת אבן שישבת עליה', ונודע לו עד שלא הביא קרבנותיו - צריך להביא קרבן

ואין מחזירין אותו חתיכות, על מה נחלקו? על האברים, שבית שמאי אומרים: אין מחזירין. ובית הלל אומרים: מחזירין:

ג. יתום ששחטו עליו אפטרופסין - יאכל, ובמקום שהוא רוצה. המנה על אחד מהן - אוכל במקום שהמנה. המנה על שני פסחים - יאכל מאיזה מהן שירצה ראשון. רבי שמעון אומר: לעולם ממנין על הפסח, עד שישחט, ומושכין ידיהן ממנו עד שיזרק עליו את הדם:

ד. לא ישחט אדם את הפסח על ידי בנו ובתו הגדולים, ועל ידי עבדו ושפחתו העברים, ועל ידי אשתו אלא מדעתן. אבל שוחט הוא על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים, בין מדעתן ובין שלא מדעתן. וכלן ששחטו לעצמן ושחט רבן עליהן - יוצאין בשל רבן, ואין יוצאין בשל עצמן, חוץ מן האשה שיכולה למחות. עבד עברי, ומי שחציו עבד וחציו בן חורין - אוכלין משל עצמן. עבד של שני שתפין - אוכל משל שניהן. המנה על אחד מהן - אוכל ממקום שהמנה. המנה על שני פסחים - אוכל מאיזה מהן שנשחט ראשון. ואם שחט שניהם כאחד - אוכל משל שניהם. יצאו לבית השרפה, וצריכין לעשות פסח שני. רבי נתן אומר: אין צריכין לעשות פסח שני, שכבר נזרק הדם עליהן:

ה. בני חבורה שנמנו על הפסח, אם יש כזית לכל אחד ואחד - יאכלו, ואם לאו - לא יאכלו. נמנו עליו זה אחר זה, הראשונים שיש להם - יאכלו, והאחרונים - לא יאכלו, וצריכין לעשות פסח שני; דברי רבי. רבי נתן אומר: אין צריכין לעשות פסח שני, שכבר נזרק עליהן הדם. בני חבורה שרצו למנות אחרים לפסחיהן - הרשות בידיהן, רצו להמשיך ולהמנות אחרים על פסחן - הרשות בידם, רצה להמשיך

ט. המוציא כזית בשר מבית לבית, ומחבורה לחבורה בשעת אכילה, אף על פי שהוא בלא תעשה - הרי זה טהור. והאוכלו - הרי זה בלא תעשה, שנאמר (שמות יב, מו): "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה" וגו', אף על פי שנאמר: "בבית אחד יאכל", אוכלין אותו בחצרותיהן ובגנותיהן. מה תלמוד לומר "בבית אחד יאכל"? בחבורה אחת. רבי שמעון אומר: הרי שהיו יושבין ואוכלין, וראו נחש או עקרב - הרי אלו עוקרין את פסחיהן, ואוכלין אותו במקום אחר, שנאמר (שמות יב, ז): "על הבתים אשר יאכלו אתו בהם", אם כן למה נאמר "בבית אחד יאכל"? שלא יהא שתי חבורות אוכלות זו כנגד זו. כשהיה שמש עומד למזג - קופץ את פיו, ומחזיר את פניו, ולועס עד שמגיע אצל חבורתו וכולע, כדי שלא יראה אוכל משני פסחים. אם אין שם אלא חבורה אחת - אוכל בכל הבית כלו, ואינו חושש.

מִסְכַּת פְּסָחִים פָּרָק שְׁבִיעִי

א. ארבעה עשר שחל להיות בערב שבת - משלשלין את הפסח לתנור עם חשכה, ועושין לו למודין¹, ונותנין עליו מערב שבת, ונותן על גביו כסוי ונוטלו בשבת, ובלבד שלא יחזיר. ואם החזיר - הרי זה חיב, מפני שבא לידי מרוח, והממרח בשבת - הרי זה חיב חטאת. מבקר ועודהו בתנור. אם נצלה - נוטלו, ואם לאו, ממתין לו עד שיצלה. נצלה החיצון ולא נצלה הפנימי - קולף ואוכל עד שמגיע לנא':

ב. הפסח מחזירין אותו שלם, ואין מחזירין אותו חתיכות; דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: בשבת, בין כך ובין כך אסור, וביום-טוב בין כך ובין כך מתיר. אומר רבי אלעזר ברבי שמעון: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הפסח שמחזירין אותו שלם

¹ נסרים.

וְלַהֲמַנּוֹת אַחֲרֵים עַל חֶלְקוֹ - הַרְשׁוֹת בִּידוֹ, לְעוֹלָם נִמְשָׁכִין וְהוֹלָכִין, וּבִלְבָד שֶׁנִּשְׁתַּיֵּיר אַחַד מִחֲבוּרָה רֵאשׁוּנָה; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בֵּין מִחֲבוּרָה רֵאשׁוּנָה בֵּין מִחֲבוּרָה אַחֲרוֹנָה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִנְיָחוּ אֶת פְּסָחוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא. בְּנֵי חֲבוּרָה שָׂרְצוּ לַהֲמַנּוֹת אַחֲרֵים עַל חֶלְקָן - הַרְשׁוֹת בִּידָם, וְהַמְעוֹת חֲלִין. רְצוּ לַהֲמִשֵּׁךְ, לַהֲמַנּוֹת אַחֲרֵים עַל חֶלְקָן - הַרְשׁוֹת בִּידָם, וְהַמְעוֹת חֲלִין:

ו. הַמְמַנָּה אַחֲרֵים עַל חֶלְקוֹ - הַרְשׁוֹת בִּידוֹ, הַמְעוֹת חֲלִין. רְצָה לַהֲמִשֵּׁךְ לַהֲמַנּוֹת אַחֲרֵים עַל חֶלְקוֹ - הַרְשׁוֹת בִּידוֹ, הַמְעוֹת חֲלִין. הַמְמַנָּה אַחֲרֵים עַל חֲגִיגָתוֹ - הַמְעוֹת חֲלִין, רְצָה לַהֲמִשֵּׁךְ וְלַמְנּוֹת אַחֲרֵים עַל חֲגִיגָתוֹ - הַמְעוֹת חֲלִין:

ז. הַמוֹכֵר עוֹלָתוֹ וְשִׁלְמֵיו - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְהַמְעוֹת כָּל שֶׁהֵן - יִפְלוּ לַנְּדֻבָּה, וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר בַּחֲטָאת וְאִשָּׁם. בְּנֵי חֲבוּרָה שִׁמְתוּ מִקְצָתָן אוֹ שֶׁנִּשְׁטַמְאוּ מִקְצָתָן - הַשָּׂאֵר אוֹכְלִין וְאֵין חוֹשְׁשִׁין. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהִיָּה אַחַד בֵּהֶן שֶׁהָיוּ יָדָיו שֶׁל אַחַד מֵהֶם יָפוֹת, וְשָׂאִין לֹמַר לוֹ: 'טוֹל חֶלְקֶךָ וְצֵא', וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא פֶּסַח, אֲלֵא אִפְלוּ חֲמִשָּׁה וְעָשׂוּ סִבְלַת, וְשָׂאִין לֹמַר לוֹ: 'טוֹל חֶלְקֶךָ וְצֵא לָךְ'. רְצוּ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ טוֹבָה - בָּא וְאוֹכַל עִמָּהֶם. מְצוּרַע - מְסַגֵּר שׁוֹחֲטִין עָלָיו בְּשָׁבִיעֵי. מַחֲלֵט - שׁוֹחֲטִין עָלָיו בְּשִׁמְיָנִי. וְיֹלְדֵת - שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בְּיוֹם אַרְבָּעִים לְזָכֵר בְּיוֹם שְׁמוֹנִים לְנִקְבָּה. וְכֵלֶן שֶׁנִּשְׁטַמְאוּ, בֵּין לְפָנֵי זְרִיקַת דָּמִים בֵּין לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים - הָרִי הֵן כִּמְפַקַח אֶת הַגֵּל, וְצָרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר: מִפְּקַח בְּגַל עֵתִים פֶּטוּר עֵתִים חַיִּב, כִּיצַד? גֵּל עֲגוּל וְנִמְצָא טְמֵאָה תַּחְתּוֹ - חַיִּב. גֵּל אֲרוּךְ וְנִמְצָא טְמֵאָה תַּחְתּוֹ - פֶּטוּר:

ח. הִיָּה טְמֵא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה וְטָהוּר בְּשַׁעַת זְרִיקָה, טָהוּר בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה וְטְמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקָה - הָרִי זֶה אֵינּוּ אוֹכַל, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת

פֶּסַח שְׁנֵי. חוֹלָה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה, וְאֵינּוּ יָכוֹל לְאָכֹל כְּזֵית, חָלִים בְּשַׁעַת זְרִיקָה וְיָכוֹל לְאָכֹל כְּזֵית. חָלִים בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה וְיָכוֹל לְאָכֹל כְּזֵית, וְחוֹלָה בְּשַׁעַת זְרִיקָה וְאֵינּוּ יָכוֹל לְאָכֹל כְּזֵית - הָרִי זֶה אֵינּוּ אוֹכַל, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי, לְעוֹלָם אֵינּוּ יוֹצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה חָלִים בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה, וּבְשַׁעַת זְרִיקָה. וְכֵלֶן, סִפֵּק נִזְרָק עֲלֵיהֶם דָּם, סִפֵּק לֹא נִזְרָק עֲלֵיהֶן דָּם, סִפֵּק יֵשׁ בָּהּ כְּזֵית לְכָל אַחַד וְאַחַד סִפֵּק אֵין בּוֹ, סִפֵּק טְמֵאִין סִפֵּק טָהוּרִין - פֶּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי. זֶה הַכֵּלֶל, כָּל הַסְּפִקוֹת פֶּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי. רַבִּי יוֹסִי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹמֵרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם שֶׁנִּזְרָק עָלֶיהָ דָּם, וְאַחַר כֵּךְ רָאָתָה - הָרִי זֶה אֵינָה אוֹכֵלֶת וּפְטוּרָה מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי, שֶׁכִּבֵּר יִצְתָה בְּזְרִיקָה. אֲבָל עָרַל שֶׁנִּזְרָק עָלָיו דָּם וְאַחַר כֵּךְ מָל - הָרִי זֶה אֵינּוּ אוֹכַל, וְחַיִּב לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי:

ט. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר: לֹא נִחְלַקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל עַל עָרַל יִשְׂרָאֵל שֶׁטוֹבֵל וְאוֹכַל אֶת פֶּסָחוֹ לְעֵרֵב, עַל מֶה נִחְלַקוּ? עַל עָרַל נִכְרִי, שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים: טוֹבֵל וְאוֹכַל אֶת פֶּסָחוֹ לְעֵרֵב. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: הַפּוֹרֵשׁ מִן הָעֵרְלָה כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַקֶּבֶר. אַחַד נִכְרִי שֶׁמָּל וְאַחַד שֶׁפָּחָה שֶׁטְבָּלָה. רַבִּי אֱלִיעָזָר בַּר צְדוּק אוֹמֵר: אִיסְטֵרְטִיוֹטוֹת הָיוּ שׁוֹמְרֵי צִירִין הָיוּ בִירוּשָׁלַיִם, שֶׁטוֹבְלִין וְאוֹכְלִין פֶּסְחֵיהֶן לְעֵרֵב:

י. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁנִּשְׁטַמְאוּ אַחַד מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אִיזָה הוּא - צָרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי. צְבוּר שֶׁנִּשְׁטַמְאוּ אַחַד מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אִיזוֹ הוּא, עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּטַמְאָה. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהִמְנָה אַחַד עִמָּהֶן, אִפְלוּ מִן הַצְּדָקָה - הָרִי זֶה חוֹלֵק עִמָּהֶן בְּעוֹרוֹת. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁטְעוּ וְאָכְלוּ פֶּסְחֵיהֶן שֶׁל חֲבֵרֵיהֶם, אוֹמְרִים לָהֶם: 'אָכְלוּ אֶת שְׁלָנּוּ וְאָכְלוּ אֶת שְׁלָהֶם', וְנִמְצָאת יִבְלַת בְּעוֹרוֹ שֶׁל אַחַד מֵהֶן - צָרִיכִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי, עָשׂוּ פֶּסַח שְׁנֵי וְטְעוּ וְאָכְלוּ אֶת פֶּסְחֵיהֶן שֶׁל חֲבֵרֵיהֶן, אוֹמְרִין לָהֶם: 'אָכְלוּ

את שלנו, אכלו את שלהן, ונמצא יבלת בעורו של אחד מהן - צריכין לעשות פסח שני. נמצאו אוכלין ארבעה פסחים וידי חובתן לא יצאו. חמש חבורות שנתערבו פסחיהן, ונמצא יבלת בעורו של אחד מהן - צריכין לעשות פסח שני:

מסכת פסחים פרק שמיני

א. אלו שעושים את השני: הזבים, והזבות, והמצרעין, ונדות, ובועלי נדות, היולדות, השוגגין, והאנוסין, והמזידין, והטמא, ומי שהיה בדרך רחוקה. אם כן, למה נאמר (במדבר ט, י'): "טמא או שהיה בדרך רחוקה"? - שבא הכתוב לפטרו מן הכרת רבי עקיבה אומר: נאמר: "טמא נפש", ונאמר: "בדרך רחוקה", מה טמא שספק בידו לעשות ואינו עושה, אף דרך רחוקה שספק בידו לעשות ואינו עושה. רבי אליעזר אומר: נאמר 'רחוק מקום' במעשר, ונאמר 'רחוק מקום' בפסח, מה 'רחוק מקום' האמור במעשר - חוץ למקום אכילתו, אף 'רחוק מקום' האמור בפסח - חוץ למקום אכילתו. רבי יוסי בן רבי יהודה אומר: חוץ למקום עשיתו. אמר רבי יוסי: לפיכך נקוד על ה', לומר, לא מפני שהיא רחוקה ודאי, אלא מאסקופת העזרה ולחוץ. רבי יוסי הגלילי אומר: "דרך רחוקה" - שומע אני מהלך יום אחד, או מהלך שני ימים, או שלשה ימים, כשהוא אומר: "ובדרך לא היה", הוי: מאסקופת העזרה ולחוץ קרוי 'דרך'.

ב. גר שנתגרר בין שני הפסחים. וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים - צריך לעשות פסח שני; דברי רבי. רבי נתן אומר: אין צריך לעשות פסח שני, שכבר לא נתחייב פראשון. וכן כשנתן להם לישראל לבנות בית הבחירה, היחיד עושה פסח שני, ואין הצבור עושין פסח שני. רבי יהודה אומר: אף הצבור עושין פסח שני, שכן מצינו בחזקיה שעשה את הצבור לעשות פסח שני, שנאמר (דברי הימים ב, ל, יח): "כי

מרבית העם רבת מאפרים וממנשה יששכר וזבלון לא הטהרו" וגו'. רבי שמעון אומר: לא מפני שעשה לצבור לעשות פסח שני, אלא מפני שעבר ניסן בניסן, שאין מעברין אלא אדר. רבי שמעון בן רבי יהודה אומר משום רבי שמעון: אף מפני שעשה לצבור לעשות פסח שני. אין עושין חבורה של נשים ועבדים וקטנים - שלא להרבות את התפלה.

ג. אלו דברים שבין ראשון לשני: הראשון בשלש פתות ואין השני בשלש פתות. הראשון דוחה את הטמאה, ואין השני דוחה את הטמאה. הראשון חייבין עליו פרת, והשני אין חייבין עליו פרת; דברי רבי נתן. רבי אומר: אף השני חייבין עליו פרת. רבי חנניה בן עקיבא אומר: אם עשו את השני - אין חייבין פרת על הראשון, לא עשו את השני - חייבין פרת על הראשון. הראשון טעון חגיגה, ואין השני טעון חגיגה. הראשון נוהג כל שבועה, והשני יום אחד.

ד. אלו דברים ששוה בהן הראשון לשני: הראשון נאמר בו (שמות יב, ה): "שה תמים זכר בן שנה", והשני פיוצא בו. הראשון נאמר בו: (שם יב, ט): "אל תאכלו ממנו נא ובשל", והשני פיוצא בו. הראשון דוחה את השבת, והשני דוחה את השבת. הראשון דוחה את הטמאה, והשני דוחה את הטמאה. הראשון טעון לינה, והשני טעון לינה. רבי יהודה אומר: אין השני טעון לינה, אלא פיצד הוא עושה? נכנס ושוחט את פסחו בעזרה, ויוצא ומספיד את אביו בבית פגי.

ה. בזמן שהפסח נאכל בטמאה: טמא מת נכנס לעזרה ואוכלו, זבים וזבות נדות ויולדות - הרי אלו לא יכנסו, ואם נכנסו - הרי אלו חייבין. רבי אליעזר אומר: אם נכנסו - הרי אלו פטורין, שנאמר (במדבר ה, ב): "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב" וגו'; בשעה שטמא נפש חייב - זבין

וּמְצָרְעִין חִיבִין, בְּשַׁעָה שְׁאִין טְמָא נִפְשׁ חֵיב - אִין זָבִין וּמְצָרְעִין חִיבִין. בְּזִמְן שֶׁהַפֶּסַח בָּא בְּטַמְאָה - טְמָא מֵת נִכְנַס לְעִזְרָה, וְשׁוֹחֵט. זָבִים, וְזָבֹת, נְדוּת, וְיֹלְדוֹת - הָרִי אֵלֹו לֹא יִשְׁחַטוּ. וְאִם שְׁחַטוּ - הָרִי אֵלֹו חִיבִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אִם שְׁחַטוּ - הָרִי אֵלֹו פְּטוּרִין, שְׁנֹאֲמַר (וַיִּקְרָא ז, כ): "כֹּל טְהוֹר יֵאכַל בֶּשֶׂר וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בֶּשֶׂר מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה'" וְגו'; הַנִּשְׁחָט לְטְהוּרִין - חִיבִין עָלָיו מִשּׁוּם טַמְאָה, הַנִּשְׁחָט לְטַמְאִים - אִין חִיבִין עָלָיו מִשּׁוּם טַמְאָה.

ו. פֶּסַח רֵאשׁוֹן - שׁוֹחֲטִין עַל הָאִשָּׁה בַּפְּנֵי עֲצֻמָּה. וּבִשְׁנֵי - עוֹשִׂין אוֹתָהּ טְפִלָּה לְאַחֲרִים; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: פֶּסַח שְׁנֵי שׁוֹחֲטִין עַל הָאִשָּׁה בַּפְּנֵי עֲצֻמָּה, וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר פֶּסַח רֵאשׁוֹן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִשָּׁה - בְּרֵאשׁוֹן עוֹשִׂין אוֹתָהּ טְפִלָּה לְאַחֲרִים. בִּשְׁנֵי - אִין עוֹשִׂין אוֹתָהּ טְפִלָּה לְאַחֲרִים, בִּשְׁנֵי אִין שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ כָּל עֶקֶר. אָמְרוּ לוֹ: מַעֲשֶׂה בְיוֹסֵף הִכְהֵן שֶׁהֶעֱלָה אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ לְעֵשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי וְהַחֲזִירוּהָ, שְׁמָא יִקְבַּע הַדְּבָר חוֹבָה. אָמַר לוֹ: לֹא 'שְׁמָא יִקְבַּע הַדְּבָר חוֹבָה', אֲלֹא שְׁאִין הָאִשָּׁה עוֹשֶׂה פֶּסַח שְׁנֵי.

ז. אֵלֹו דְּבָרִים שְׁבִין פֶּסַח מְצָרִים לְפֶסַח דּוֹרוֹת, פֶּסַח מְצָרִים - מִקְחוֹ מִבְּעָשׂוֹר, שְׁחִיטָתוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, אִין חִיבִין עָלָיו כֶּרֶת. וּפֶסַח דּוֹרוֹת - חִיבִין עָלָיו כֶּרֶת. פֶּסַח מְצָרִים - לֹא נִהְגוּ בוֹ דִּקְוִין, וְתַבְלוּלִין, אֲתַנֵּן וּמְחִיר, מַה שְׁאִין כֵּן בְּפֶסַח דּוֹרוֹת. פֶּסַח מְצָרִים נֹאֲמַר בּוֹ (שְׁמוֹת יב, ד): "וְלִקַּח הוּא וּשְׁכֵנּוֹ", מַה שְׁאִין כֵּן בְּפֶסַח דּוֹרוֹת. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, אִף בְּפֶסַח דּוֹרוֹת כֵּן, וְכֹל כֵּךְ לָמָּה? כִּדִּי שְׁלֵא יִנִּיחַ אָדָם שְׁכֵנּוֹ הַקְּרוֹב אֶל בֵּיתוֹ, וְיִלְךְ וַיַּעֲשֶׂה אֶת פֶּסְחוֹ אֲצֵל חֲבֵרוֹ, לְקַיִם מַה שְׁנֹאֲמַר (מִשְׁלֵי כז, י): "טוֹב שְׂכֵן קְרוֹב מֵאֵחַ רְחוֹק". פֶּסַח מְצָרִים - לֹא הָיָה טְעוֹן דְּמִים וְחֻלְבִּים לְגַבִּי מִזְבַּח, מַה שְׁאִין כֵּן בְּפֶסַח דּוֹרוֹת. פֶּסַח מְצָרִים - נֹאֲמַר בּוֹ (שְׁמוֹת יב, כב):

"וְהִגַּעְתֶּם אֶל הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת", מַה שְׁאִין כֵּן בְּפֶסַח דּוֹרוֹת. פֶּסַח מְצָרִים נֹאֲמַר בּוֹ (שְׁמוֹת יב, כב): "וְאִתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר", מַה שְׁאִין כֵּן בְּפֶסַח דּוֹרוֹת. פֶּסַח מְצָרִים - כָּל אֶחָד וְאֶחָד שׁוֹחֵט בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, פֶּסַח דּוֹרוֹת - כָּל יִשְׂרָאֵל שׁוֹחֲטִין בְּמִקְוֹם אֶחָד. פֶּסַח מְצָרִים - מְקוֹם אֶכִּילָה שֵׁם הָיְתָה לֵינָה, פֶּסַח דּוֹרוֹת - אוֹכְלִין בְּמִקְוֹם אֶחָד וְלִנְיָן בְּמִקְוֹם אֶחָד. פֶּסַח מְצָרִים וְאֶחָד פֶּסַח מְצָרִים וְאֶחָד פֶּסַח דּוֹרוֹת, מִי שְׁהָיוּ לוֹ עֲבָדִים שְׁלֵא מְלוֹ, וּשְׁפָחוֹת שְׁלֵא טָבְלוּ - מַעֲכָבִין אוֹתוֹ מִלְּאָכַל בְּפֶסַח. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, בְּפֶסַח מְצָרִים הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

ח. אֵלֹו דְּבָרִים שְׁשׁוּהָ בְּהֵן פֶּסַח מְצָרִים לְפֶסַח דּוֹרוֹת: פֶּסַח מְצָרִים בְּשִׁלֵּשׁ כְּתוּת וּפֶסַח דּוֹרוֹת כְּיֹוצֵא בּוֹ. פֶּסַח מְצָרִים נֹאֲמַר בּוֹ (שְׁמוֹת יב, ה): "שֶׁהָ תָמִים זָכַר בֶּן שְׁנָה", פֶּסַח דּוֹרוֹת כְּיֹוצֵא בּוֹ. פֶּסַח מְצָרִים נֹאֲמַר בּוֹ (שְׁם יב, י): "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר", פֶּסַח דּוֹרוֹת כְּיֹוצֵא בּוֹ. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, שְׁלֵא נֹאסֵר חֲמִץ בְּמְצָרִים אֲלֹא יוֹם אֶחָד, שְׁנֹאֲמַר (שְׁמוֹת יג, ג): "לֹא יֵאכַל חֲמִץ", וְנֹאֲמַר "הַיּוֹם אֲתֶם יוֹצֵאִים". פֶּסַח מְצָרִים טְעוֹן שִׁיר, וּפֶסַח דּוֹרוֹת טְעוֹן שִׁיר.

מִסְכַּת פְּסָחִים פְּרָק תְּשִׁיעִי

א. פֶּסַח שְׁנִתְעָרַב בְּחֵלִין - יִקְרִיב חֵלִין לְשֵׁם פֶּסַח, וְהָרִי הֵן כְּשְׁנֵי זָבָחִים שְׁנִתְעָרְבוּ. שְׁנֵים שְׁנִתְעָרְבוּ פֶּסְחֵיהֶן - זֶה מוֹשֵׁף לוֹ אֶחָד וְזֶה מוֹשֵׁף לוֹ אֶחָד, זֶה מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוֹק וְזֶה מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוֹק, זֶה בָּא אֲצֵל זֶה וְזֶה בָּא אֲצֵל זֶה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: 'אִם שְׁלֵי הוּא הַפֶּסַח - יִדְיָךְ מְשׁוֹכוֹת מִשְׁלָךְ וְנִמְנִיתָ עַל שְׁלֵי, וְאִם שְׁלָךְ הוּא הַפֶּסַח - יְדֵי מְשׁוֹכוֹת מִשְׁלֵי וְנִמְנִיתָ עַל שְׁלָךְ':

ב. שְׁנֵים שֶׁל שְׁלֵשָׁה שְׁלֵשָׁה, שְׁלֵשָׁה שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה, אַרְבָּעָה שֶׁל חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה, חֲמִשָּׁה שֶׁל שֵׁשׁ שֵׁשׁ, שֵׁשׁ שֶׁל

שְׁבַעַה שְׁבַעַה, שְׁבַעַה שֶׁל שְׁמוֹנָה שְׁמוֹנָה, שְׁמוֹנָה שֶׁל תְּשַׁעָה תְּשַׁעָה, תְּשַׁעָה שֶׁל עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה - מְמַנִּין לָהֶן אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה וְחֲבוּרָה, וּמְחַבְּרָה אַחְרוּנָה שְׁנַיִם מִפְּרִישֵׁין פֶּסַח אֶחָד, וְאוֹמְרִין: 'כָּל שֶׁהוּא שְׁלו פֶּסַח זֶה - יְדִינוּ מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלָנוּ וְנִמְנִינוּ עַל שְׁלו'. נִמְצָא שְׁלֹשָׁה שֶׁל שְׁנַיִם שְׁנַיִם, אַרְבַּעָה שֶׁל שְׁלושָׁה שְׁלֹשָׁה, חֲמִשָּׁה שֶׁל אַרְבַּעָה אַרְבַּעָה, שֵׁשָׁה שֶׁל חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה, שְׁבַעָה שֶׁל שֵׁשָׁה שֵׁשָׁה, שְׁמוֹנָה שֶׁל שְׁבַעָה שְׁבַעָה, תְּשַׁעָה שֶׁל שְׁמוֹנָה שְׁמוֹנָה, עֶשְׂרֵה שֶׁל תְּשַׁעָה תְּשַׁעָה, נִמְשָׁכִין לָהֶן אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה וְחֲבוּרָה, וּמִפְּרִישֵׁין פֶּסַח אֶחָד, וְאוֹמְרִים: 'כָּל מִי שֶׁהוּא שְׁלו פֶּסַח זֶה - יְדִינוּ מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלָנוּ וְנִמְנִינוּ עַל שְׁלו', נִמְצָאוּ אוֹחֲזִין אֶת הַטְּפֵלָה וּמְנִיחִין אֶת הַעֶקֶר. אָמַר לָהֶם וְאָמְרוּ לוֹ - אוֹכֵל שֶׁם הִרְאִישׁוֹן, לֹא אָמַר לָהֶם וְלֹא אָמְרוּ לוֹ - אֵינֶן אַחֲרָאִין זֶה לְזֶה. מִכָּאֵן אָמְרוּ: יָפָה שְׁתִּיקָה לְחֻכְמִים, קַל וְחֹמֶר לְטַפְשִׁים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מְשָׁלִי יו, כח): "גַּם אוֹיֵל מַחְרִישׁ חֻכֵּם יַחֲשֵׁב", וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר חֻכֵּם מַחְרִישׁ. "וְאוֹטֵם שְׁפִתָיו נְבוֹן":

ג. נִתְעַרַב בְּעוֹלָה - יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאָבוּ, וְיִמְכְּרוּ וְיִבִּיא בְּדַמֵּי הַיָּפָה שְׁבִהֶן פֶּסַח, וּבְדַמֵּי הַיָּפָה שְׁבִהֶן עוֹלָה. קָרַב פֶּסַחוֹ - יְבִיא בְּדַמֵּי פֶּסַח אַחֵר, קָרַב עוֹלָתוֹ - יְבִיא בְּדַמֵּי עוֹלָה אַחֲרָת. נִתְעַרְבוּ בְּתוֹדָה - יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאָבוּ, וְיִמְכְּרוּ, וְיִבִּיא בְּדַמֵּי הַיָּפָה שְׁבִהֶן פֶּסַח, וּבְדַמֵּי הַיָּפָה שְׁבִהֶן תּוֹדָה. קָרְבָה פֶּסַחוֹ - יְבִיא בְּדַמֵּי פֶּסַח אַחֵר. קָרְבָה תּוֹדָתוֹ - יְבִיא בְּדַמֵּי תּוֹדָה אַחֲרָת. נִתְעַרְבוּ בְּחֻטָּאֵת - יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאָבוּ, וְיִמְכְּרוּ וְיִבִּיא בְּדַמֵּי הַיָּפָה שְׁבִהֶן פֶּסַח, וּמִבִּיא בְּדַמֵּי הַיָּפָה שְׁבִהֶן חֻטָּאֵת. קָרַב פֶּסַחוֹ - יְבִיא בְּדַמֵּי פֶּסַח אַחֵר, קָרְבָה חֻטָּאֵתוֹ - יְבִיא בְּדַמֵּי חֻטָּאֵת אַחֲרָת, נִתְעַרַב בְּאֶשֶׁם - יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאָבוּ, וְיִמְכְּרוּ וְיִבִּיא בְּדַמֵּי יָפָה שְׁבִהֶן פֶּסַח, וּבְדַמֵּי יָפָה שְׁבִהֶן אֶשֶׁם. קָרַב פֶּסַחוֹ - יְבִיא בְּדַמֵּי פֶּסַח אַחֵר, קָרַב אֶשְׁמוֹ - יְבִיא בְּדַמֵּי אֶשֶׁם אַחֵר. נִתְעַרְבוּ בְּשִׁלְמִים -

שְׁנֵיהֶם יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאָבוּ, וְיִמְכְּרוּ, וְיִבִּיא בְּדַמֵּי הַיָּפָה שְׁבִהֶן שְׁלָמִים. קָרַב פֶּסַחוֹ - יְבִיא בְּדַמֵּי פֶּסַח אַחֵר. קָרַבוּ שְׁלָמִים - יְבִיא בְּדַמֵּי שְׁלָמִים אַחֲרִים. שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּשִׁלְמִים הַבָּאִים מִחֻמַּת הַפֶּסַח - יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאָבוּ, וְיִמְכְּרוּ, וְיִבִּיא בְּדַמֵּי הַיָּפָה שְׁבִהֶן שְׁלָמִים, וְיִאֲכְלוּ לַיּוֹם וְלַלַּיְלָה עַד חֲצוֹת, וּבְדַמֵּי הַיָּפָה שְׁבִהֶן שְׁלָמִים אַחֲרִים, וְיִאֲכְלוּ לַשְּׁנַיִם יָמִים וְלַלַּיְלָה אֶחָד. בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר: שְׁלָמִים הַבָּאִין מִחֻמַּת פֶּסַח - הָרִי הֵן כְּפֶסַח לְכָל דְּבָר, אֲלֵא שֶׁהֵן גְּאֻלְיִין לַיּוֹם וְלַלַּיְלָה. נִתְעַרְבוּ בְּכֹכּוֹר - שְׁנֵיהֶם יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאָבוּ, וְיִאֲכְלוּ בְּכֹכּוֹר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: זֶה יִשְׁחַט לְשֵׁם מַה שֶׁהוּא וְזֶה יִשְׁחַט לְשֵׁם מַה שֶׁהוּא, וּשְׁנֵיהֶם יִאֲכְלוּ כְּפֶסַח וְכַמְנוּיָיו שֶׁל פֶּסַח. נִתְעַרַב בְּמַעֲשֵׂר - שְׁתִּיחֶן יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאָבוּ, וְיִאֲכְלוּ כְּמַעֲשֵׂר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: זֶה יִשְׁחַט לְשֵׁם מַה שֶׁהוּא, וְזֶה יִשְׁחַט לְשֵׁם מַה שֶׁהוּא, וּשְׁנֵיהֶם יִאֲכְלוּ כְּפֶסַח וְכַמְנוּיָיו שֶׁל פֶּסַח. בְּכֹכּוֹר וּמַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה - שְׁנֵיהֶם יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאָבוּ וְכו'. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶם יִשְׁחֲטוּ בְּצַפּוֹן, זֶה יִשְׁחַט לְשֵׁם מַה שֶׁהוּא וְזֶה יִשְׁחַט לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא, וְיִאֲכְלוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, מִפְּנֵי שְׁמִתַּן דָּמִים שׁוֹה. וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, בְּאֶשֶׁם שֶׁנִּתְעַרַב בְּשִׁלְמִים: - שְׁנֵיהֶם יִשְׁחֲטוּ בְּצַפּוֹן וְיִאֲכְלוּ כְּחֹמֶר שְׁבִהֶן, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֻכְמִים, מִפְּנֵי שְׂאִין מְבִיאִין קִדְשִׁים לְבֵית הַפֶּסֶל. בְּמַה דְּבָרִים אָמְרוּ? בְּזִמְן שֶׁנִּתְעַרְבוּ חֵיִים אֲבָל נִתְעַרְבוּ שְׁחוּטִין - יִאֲכְלוּ כְּחֹמֶר שְׁבִהֶן. נִתְעַרְבוּ בְּפֶסוּלֵי מְקַדְשֵׁין אוּ בְּחֻלְיִין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בְּעֶזְרָה - תְּעַבֵּר צוּרְתָן וְיִצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה:

ד. הַמְּפָרִישׁ פֶּסַחוֹ וְאָבָד, וְהַפְּרִישׁ אַחֵר תַּחֲתָיו, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבוֹ עַד שֶׁנִּמְצָא הִרְאִישׁוֹן, וְהָרִי הֵן שְׁנֵיהֶן עוֹמְדִין - יְבִיא אִיזָה מִהֵן שִׁירְצָה, כְּדַבְּרֵי חֻכְמִים. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: מִצְוָה לְהִבִּיא מִן הִרְאִישׁוֹן, וְאִם הָיָה הַשְּׁנַיִם מִן הַמְּבַחֵר - יְבִיאָנוּ, וְהַשְּׁנַיִם יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאָב וְיִמְכְּרוּ, וְיִבִּיא בְּדַמֵּי שְׁלָמִים

ח. תּמוֹרֶת פֶּסַח, וְלֹד תּמוֹרֶת פֶּסַח, וְלֹדֵן, וְלֹד וְלֹדֵי וְלֹדֵן, עַד סוֹף הָעוֹלָם - יִרְעוּ עַד שִׁיסְתַּאֲבוּ, וְיִמְכְּרוּ, וְיִבְיֵא בְדַמְיֵהן שְׁלָמִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: וְלֹדוֹת עֲצָמָן יִקְרְבוּ שְׁלָמִים, תּמוֹרֶת שְׁלָמִים, וְלֹד תּמוֹרֶת שְׁלָמִים, וְלֹד וְלֹדֵן עַד סוֹף הָעוֹלָם - יִרְעוּ עַד שִׁיסְתַּאֲבוּ, וְיִמְכְּרוּ וְיִבְיֵא בְדַמְיֵהן שְׁלָמִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: וְלֹדוֹת עֲצָמָן יִקְרְבוּ שְׁלָמִים. הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְעוֹלָתוֹ, וְלִפְסָחוֹ, וְלֶאֱשׁוּמוֹ - עוֹשֶׂה תּמוֹרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לְעוֹלָתוֹ - עוֹשֶׂה תּמוֹרָה, לִפְסָחוֹ וְלֶאֱשׁוּמוֹ - אֵין עוֹשֶׂה תּמוֹרָה, שְׁאֵין לָךְ דְּבַר עוֹשֶׂה תּמוֹרָה אֶלָּא הַרוּעָה לְהַסְתַּאֲב. אָמַר רַבִּי: אֵין אָנִי רוֹאֶה דְּבָרֵי שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּפֶסַח, הוֹאִיל וּמוֹתֵר הַפֶּסַח קָרַב שְׁלָמִים:

ט. הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לִפְסָחוֹ - תִּרְעָה עַד שִׁיסְתַּאֲב וְתִמְכֹּר וְיִבְיֵא בְדַמְיֵה פֶּסַח. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן: תִּמְכֹּר שְׁלֹא בְמוֹם, יִלְדָּה זָכָר - יִרְעָה עַד שִׁיסְתַּאֲב, וְיִמְכֹּר, וְיִבְיֵא בְדַמְיֵו פֶּסַח. גִּשְׁתִּירָה אַחַר הַפֶּסַח - יִרְעָה עַד שִׁיסְתַּאֲב, וְיִמְכֹּר וְיִבְיֵא בְדַמְיֵה שְׁלָמִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הוּא עֲצָמוֹ יִקְרַב פֶּסַח.

מִסְכַּת פֶּסַחִים פְּרָק עֲשִׂירִי

א. עֲרַבֵי פֶּסַחִים סְמוּךְ לַמִּנְחָה לֹא יֵאכַל אָדָם עַד שֶׁתַּחֲשֹׁךְ, אֶפִּילוֹ עֲנִי שְׁבִישְׂרָאֵל - לֹא יֵאכַל עַד שִׁיסֵּב, וְלֹא יִפְתְּחוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, אֶחָד חַי וְאֶחָד מְזוּג, אֶחָד חֲדָשׁ וְאֶחָד יֵשֵׁן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צְרִיךְ שִׁיְהֵא בּוֹ טַעַם וּמֵרָאֵה יַיִן.

ב. מְזוּגוֹ לוֹ כּוֹס רֵאשׁוֹן, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מְבָרַךְ עַל הַיּוֹם וְאַחַר כֶּךָ יְבָרַךְ עַל הַיַּיִן, מִפְּנֵי שֶׁהַיּוֹם גּוֹרֵם לַיַּיִן שִׁיבּוֹא, וּכְבֹר קֹדֶשׁ הַיּוֹם וְעֲדִין הַיַּיִן לֹא בָּא. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְבָרַךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כֶּךָ מְבָרַךְ עַל הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהַיַּיִן גּוֹרֵם לְקֹדֶשׁ הַיּוֹם שֶׁתֵּאֱמַר. דְּבַר אַחַר: בְּרַפְתְּ הַיַּיִן תְּדִירָה, בְּרַפְתְּ הַיּוֹם אֵינָה תְּדִירָה, וְהִלְכָה כְּבֵית הַלֵּל.

לְשֵׁה עֶשֶׂר. הַמִּפְרִישׁ מְעוֹת לִפְסָחוֹ וְאָבְדוֹ וְהַפְרִישׁ מְעוֹת תַּחֲתֵיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לְקַח בְּהֵן פֶּסַח עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מְעוֹת הָרֵאשׁוֹנִים - יְבִיא מְאֵלוֹ וּמְאֵלוֹ פֶּסַח, וְיִקְרִיב, וְהִשְׁאֵר - יְבִיא בֵּה שְׁלָמִים לְשֵׁה עֶשֶׂר. הַמִּפְרִישׁ מְעוֹת לִפְסָחוֹ, וְאָבְדוֹ, וְהַפְרִישׁ פֶּסַח תַּחֲתֵיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לְקַח עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מְעוֹת הָרֵאשׁוֹנִים, הַמְעוֹת - יְבִיא בְהֵן פֶּסַח וְיִקְרִיב, וְהַפֶּסַח יִרְעָה עַד שִׁיסְתַּאֲב וְיִמְכֹּר, וְיִבְיֵא בְדַמְיֵו שְׁלָמִים לְשֵׁה עֶשֶׂר. הַמִּפְרִישׁ פֶּסַחוֹ וְאָבְדוֹ, וְהַפְרִישׁ מְעוֹת תַּחֲתֵיו, וְלֹא הִסְפִּיק לְקַח בְּהֵן פֶּסַח עַד שֶׁנִּמְצָא פֶּסַח - פֶּסַח יִקְרַב, וְהַמְעוֹת - יְבִיא בְהֵם שְׁלָמִים לְשֵׁה עֶשֶׂר:

ה. הַמִּפְרִישׁ פֶּסַחוֹ וְאָבְדוֹ, וְהַפְרִישׁ אַחַר תַּחֲתֵיו וְלֹא הִקְרִיבוּ, וְאַחַר כֶּךָ נִמְצָא הָרֵאשׁוֹן, הוּא עֲצָמוֹ יִקְרַב שְׁלָמִים לְשֵׁה עֶשֶׂר: הַמִּפְרִישׁ מְעוֹת לִפְסָחוֹ וְאָבְדוֹ, וְהַפְרִישׁ מְעוֹת אַחֲרוֹת תַּחֲתֵיהֶן, וְלִקְחַת בְּהֵן פֶּסַח אַחַר וְהַקְרִיבוּ, וְאַחַר כֶּךָ נִמְצְאוּ מְעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת - יְבִיא בְהֵן שְׁלָמִים לְשֵׁה עֶשֶׂר:

ו. הַפֶּסַח שֶׁנִּמְצָא בְשֵׁלְשָׁה עֶשֶׂר - יִרְעָה עַד שִׁיסְתַּאֲב. בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר - יִקְרַב שְׁלָמִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: קֹדֶם חֲצוֹת - יִרְעָה עַד שִׁיסְתַּאֲב וְיִמְכֹּר וְיִבְיֵא בְדַמְיֵו שְׁלָמִים. לְאַחַר חֲצוֹת - הוּא עֲצָמוֹ יִקְרַב שְׁלָמִים. הַפֶּסַח שֶׁלֹּא קָרַב בְּרֵאשׁוֹן - יִקְרַב בְּשֵׁנִי. לֹא קָרַב בְּשֵׁנִי - יִקְרַב בְּשִׁלִּישִׁי. מְעוֹת שֶׁלֹּא קָרְבוּ בְּרֵאשׁוֹן - יִקְרְבוּ בְּשֵׁנִי, לֹא קָרְבוּ בְּשֵׁנִי - יִקְרְבוּ בְּשִׁלִּישִׁי. חִגִּיגָה שֶׁלֹּא קָרְבָה בְּרֵאשׁוֹן - תִּקְרַב בְּשֵׁנִי. לֹא קָרְבָה בְּשֵׁנִי - תִּקְרַב בְּשִׁלִּישִׁי:

ז. הַמִּפְרִישׁ מְעוֹת לִפְסָחוֹ וְמַת, אִם הָיָה בְּנוֹ מְמֻנָּה - יְבִיאֵם אַחֲרָיו לְשֵׁם פֶּסַח. וְאִם לֹא - יְבִיאֵם שְׁלָמִים לְשֵׁה עֶשֶׂר. הַמִּפְרִישׁ אֶת פֶּסָחוֹ וְמַת, אִם הָיָה בְּנוֹ מְמֻנָּה עִמּוֹ - יְבִיאֵנוּ אַחֲרָיו לְשֵׁם פֶּסַח. אֵין בְּנוֹ מְמֻנָּה אַחֲרָיו - יְבִיאֵנוּ לְשֵׁם שְׁלָמִים לְשֵׁה עֶשֶׂר:

– הרי אלו לא יצאו עד שש שעות ביום, היאך אומר את הגאולה, ועדין לא נגאלו?

ז. הביאו לפניו מצה וחזרת וחרסת, אף על פי שאין חרסת מצוה. רבי אליעזר בן רבי צדוק אומר: מצוה. במקדש מביאין לפניו גופו של פסח. אמר רבי אליעזר בן רבי צדוק: היו אמרים תגרי חרף שבירושלים – 'בואו וטלו לכם תבלין למצוה'.

ח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, כגון אגוזים תמרים קליות ואגוזים. חיב אדם לספר ביציאת מצרים כל הלילה, אפלו בינו לבין בנו, אפלו בינו לבין עצמו, אפלו בינו לבין תלמידו. מעשה ברבן גמליאל וזקנים, שהיו מסבין בבית ביתוס בן זונין בלוד, והיו מספרין ביציאת מצרים כל הלילה עד קרות הגבר. כיון שעלה עמוד השחר, הגביהו מלפניהם, ונועדו והלכו להן לבית המדרש. איזו היא ברפת הפסח? "ברוף אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול את הפסח", איזו ברפת הזבח? "ברוף אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול את הזבח".

ג. מצוה על האדם לשמח את בניו ובני ביתו ברגל, שנאמר: "ושמחת בחגך" אתה ובנך ובתך וגו'.² במה משמחין? ביין! כדכתיב (תהלים קד, טו): "ויין ישמח ללב אנוש" וגו'. רבי יהודה אומר: אנשים בראוי להם, ונשים וקטנים בראוי להם.

ד. השמש מטביל בני מעים ונותן לפני האורחין, ואף על פי שאין ראיה לדבר – זכר לדבר, שנאמר (ירמיה ד, ג): "גירו לכם גיר ואל תזרעו אל קוצים"; המקרא את ההלל – הם הולכין אצלו וקוראין, והוא אין הולך אצלם. המקרא את בניו ובנותיו קטנים – צריך להיות עונה עמהן במקום שעונים. באיזה מקום הוא עונה? הגיע ל'ברוף הקא' ועונה עמהן 'בשם ה', הגיע ל'ברכנוכם' ועונה עמהן מ'בית ה'".

ה. בני העיר שאין להם מי שיקרא את ההלל – הולכין לבית הכנסת וקוראין פרק ראשון, ובאין, ואוכלין ושותין, וחוזרין, וגומרין את כלו. ואם אי אפשר להם כן – גומרין את כל ההלל. אין פוחתין ממנו ואין מוסיפין עליו. רבי אליעזר בן פרטא מוסיף בה דברים. רבי יהי כופל בה דברים.

ו. רבי אליעזר אומר: חוטפין מצה לתינוקות בשביל שלא יישנו. רבי יהודה אומר משמו: אפלו לא אכל אלא פרפרת אחת, אפילו לא טבל אלא חזרת אחת – חוטפין מצה לתינוקות בשביל שלא יישנו. עד היכן הוא אומר? בית שמאי אומרים: עד "אם הבנים שמחה". בית הלל אומרים: עד "חלמיש למעינו מים". וחותם בגאולה. אמרו בית שמאי לבית הלל: הלא כבר יצאו שיזכירו יציאת מצרים! אמרו להם בית הלל: אפלו הוא ממתין עד קרית הגבר

² בהגהות הגר"א איתא: אתה ואשתך. ובפנים

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יוֹמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִיּוֹן שִׁבְעַת שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאָתָּה שָׁנָה:
וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְחִי יוֹמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִיּוֹן שִׁבְעַת שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאָתָּה שָׁנָה:

וַיְחִי יַעֲקֹב – לָמָּה פְּרָשָׁה זֶה סְתוּמָּה? לִפִּי שְׁפִירוֹן שְׁנַפְטֵר יַעֲקֹב אֲבִינוּ, נִסְתָּמוּ עֵינֵיהֶם וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִצְרַת הַשְּׁעָפוּד שֶׁהִתְחִילוּ לִשְׁעָבְדָם. דָּבָר אַחֵר: "שִׁבְקֹשׁ לְגַלּוֹת אֶת הַקֶּץ לְבָנָיו, וְנִסְתָּם מִמֶּנּוּ. בְּבְרָאשִׁית רַבָּה .

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־יִשְׂרָאֵל לָמוֹת וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לֵאמֹר לֹא אֶמְנָא מִצְּאֹתִי חַן בְּעֵינֶיךָ שִׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמֶּת אֲלֵנָּא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם:
וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוֹת וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לֵאמֹר לֹא אֶמְנָא מִצְּאֹתִי חַן בְּעֵינֶיךָ שִׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמֶּת אֲלֵנָּא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם:

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוֹת – כָּל מִי שְׁנֹאמְרָה בּוֹ "קְרִיבָה לָמוֹת", לֹא הִגִּיעַ לִימֵי אֲבוֹתָיו . וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף – לְמִי שֶׁהִנֵּה יְכוֹלֵת בְּנִדּוֹ לַעֲשׂוֹת . שִׁים נָא יָדְךָ – וְהַשְּׁבַע. חֶסֶד וְאַמֶּת – חֶסֶד שֶׁעוֹשִׂין עִם הַמֵּתִים הוּא חֶסֶד שֶׁל אֱמֶת, שְׂאֵינוֹ מִצְּפָה לְתַשְׁלוּם גָּמוּל . אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם – סוּפָה לְהִיֹּת עֶפְרָה כְּנִים וּמְרַחֲשִׁין תַּחַת גּוּפִי, וְשֹׁאִין מִתִּי חוּצָה לְאֶרֶץ חַיִּים אֲלָא בְּצַעַר גְּלָגוּל מְחִילוֹת, וְשִׁלָּא יַעֲשׂוּנִי מִצְרַיִם עֲבוּדָה זָרָה .

וְשִׁכַבְתִּי עִם־אֲבֹתַי וּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם וַיִּקְבְּרֵנִי וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֶעֱשֶׂה כְּדִבְרֶךָ:
וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוֹת וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לֵאמֹר לֹא אֶמְנָא מִצְּאֹתִי חַן בְּעֵינֶיךָ שִׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמֶּת אֲלֵנָּא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם:

וְשִׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתַי – וַיִּי"ו זֶה מְחַבֵּר לְמַעַלָּה לְתַחֲלַת הַמִּקְרָא: "שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי" וְהַשְּׁבַע לִי, וְאֲנִי סוּפִי לְשַׁכַּב עִם אֲבוֹתַי, וְאִתָּה תִשְׁאֲנִי מִמִּצְרַיִם. וְאִין לֹאמֵר: "וְשִׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי" – הַשְּׁכִיבְנִי עִם אֲבוֹתַי בְּמַעַרְהָ, שֶׁהִרִי כְּתִיב אַחֲרָיו "וּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם וַיִּקְבְּרֵנִי בְּקַבְרֵתָם". וְעוֹד מְצִינּוֹ בְּכָל מְקוֹם לְשׁוֹן "שִׁכִּיבָה עִם אֲבוֹתָיו" הִיא הַגְּיוּעָה וְלֹא הַקְּבוּרָה, כְּמוֹ: "וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם אֲבוֹתָיו", וְאַחֵר כֶּף "וַיִּקְבְּרֵ בְּעִיר דָּוִד".

וַיֹּאמֶר הַשְּׁבַעָה לִי וַיִּשְׁבַּע לֹא וַיִּשְׁתַּחֲוֶה יִשְׂרָאֵל עַל־רֹאשׁ הַמַּטֵּה:
וַיֹּאמֶר קַיִים לִי וְקַיִים לִי וַיִּשְׁבַּע לִי וַיִּשְׁתַּחֲוֶה יִשְׂרָאֵל עַל־רֹאשׁ הַמַּטֵּה:

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה יִשְׂרָאֵל – תַּעֲלֵא בְּעַדְנֵיהָ סְגִיד לִיה . עַל רֹאשׁ הַמַּטֵּה – הַפֶּה עֲצָמוֹ לְצַד הַשְּׁכִינָה. מִכָּאן אָמְרוּ שֶׁהַשְּׁכִינָה לְמַעַלָּה מֵרֹאשׁוֹתָיו שֶׁל חוֹלָה . דָּבָר אַחֵר: "עַל רֹאשׁ הַמַּטֵּה" – עַל שֶׁהִזְתָּה מִסְתָּו שְׁלֵמָה, וְלֹא הִנֵּה בַּה רָשַׁע. שֶׁהִרִי יוֹסֵף מְלֶךְ הוּא, וְעוֹד שֶׁנִּשְׁבַּע לְבִין הַגּוֹיִם, וְהִרִי הוּא עוֹמֵד בְּצַדְקוֹ.

וַיְהִי אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה וַיִּקָּח אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם:
וַיְהִי אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה וַיִּקָּח אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם:

וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף – אַחַד מִן הַמַּגִּידִים, וְהִרִי זֶה מִקְרָא קֶצֶר. וַיִּשׂ אֲמָרִים, אֶפְרַיִם הִנֵּה רָגִיל לִפְנֵי יַעֲקֹב בְּתַלְמוּד; וְכִשְׁחָלָה יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן, הִלָּךְ אֶפְרַיִם אֲצֵל אֲבִיו לְמִצְרַיִם לְהַגִּיד לוֹ . וַיִּקָּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ – כְּדִי שִׁיבְרַכֶּם יַעֲקֹב לִפְנֵי מוֹתוֹ .

וַיַּגִּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְנֵי יוֹסֵף בָּא אֲלֵיךָ וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב עַל־הַמַּטֵּה:
וַיַּגִּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְנֵי יוֹסֵף בָּא אֲלֵיךָ וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב עַל־הַמַּטֵּה:

וַיַּגִּד – הַמַּגִּיד לְיַעֲקֹב, וְלֹא פֶרֶשׁ מִי; וְהַרְבֵּה מִקְרָאוֹת קֶצֶרִי לְשׁוֹן. וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל – אָמַר: אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּנִי, מְלֶךְ הוּא, אֶחְלַק לוֹ כְּבוֹד. מִכָּאן שְׁחוֹלְקִים כְּבוֹד לְמַלְכוּת. וְכֵן מִשָּׁה חֶלֶק כְּבוֹד לְמַלְכוּת: "וַיִּרְדּוּ כָל עַבְדֵיךָ אֵלָה אֵלֵי"; וְכֵן אֲלֵיךָ, "וַיִּשְׁנֵם מִתְּנִי" וְגוֹמֵר .

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־יוֹסֵף אֶל־שְׁנֵי נְרָאֵה־אֵלֵי בְלוּז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבָרַךְ אֹתִי:
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־יוֹסֵף אֶל־שְׁנֵי נְרָאֵה־אֵלֵי בְלוּז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבָרַךְ אֹתִי:

וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנְּגִי מִפְרָךְ וְהַרְבִּיתֶךָ וַיִּתְחַזַּק לְקַהֵל עַמִּים וַיִּתְחַזַּק אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיךָ אַחֲזַת עוֹלָם:
וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנְּגִי מִפְרָךְ וְהַרְבִּיתֶךָ וַיִּתְחַזַּק לְקַהֵל עַמִּים וַיִּתְחַזַּק אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיךָ אַחֲזַת עוֹלָם:

וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנְּגִי מִפְרָךְ וְהַרְבִּיתֶךָ וַיִּתְחַזַּק לְקַהֵל עַמִּים וַיִּתְחַזַּק אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיךָ אַחֲזַת עוֹלָם:
וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנְּגִי מִפְרָךְ וְהַרְבִּיתֶךָ וַיִּתְחַזַּק לְקַהֵל עַמִּים וַיִּתְחַזַּק אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיךָ אַחֲזַת עוֹלָם:

וַיִּתְחַזַּק לְקַהֵל עַמִּים – בְּשָׂרְנִי שְׁעִתִּידִים לְצֹאת מִמֶּנִּי עוֹד קֶהֶל וְעַמִּים. וְאֵף עַל פִּי שְׂאֲמַר לִי "גוֹי וְקַהֵל גּוֹיִם", "גוֹי" אָמַר לִי עַל בְּנִימִין; "קַהֵל גּוֹיִם", הִרִי שְׁנַיִם, לְבַד מִבְּנִימִין. וְשׁוּב לֹא נוֹלַד לִי בֶן, לְמַדְנִי שְׁעִתִּיד אַחַד מִשְׁבְּטֵי לְהַחֲלִק; וְעַתָּה אוֹתָהּ מִתְּנָה אֲנִי נוֹתֵן לָךְ .

ועתה שגיי-בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד-באי אליך מצרימה ליהם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו-לי: וכען תרין בנך דאתילידו לך בארעא דמצרים עד מיתא לנתך למצרים די לי אנון אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהון קדמי:

הנולדים לך וגומר עד בואי אליך – לפני בואי אליך; כלומר, שנולדו משפרשת ממני עד שבאתי אצלך. לי הם – בתשובון שאר בני הם, לטל חלק בארץ איש כנגדו.

ומולדתך אשר-הולדת אתריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם: ובנין דתוליד בתריהון דילך יהון על שום אחיהון יתקרון באחסנתהון:

ומולדתך וגומר – אם תוליד עוד, לא יהיו במנן בני, אלא בתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים, ולא יהא להם שם בשבטים לענן הנחלה. ואף על פי שנהלקה הארץ למנן גלגלותם, כדכתיב: "לרב תרבה נחלתו", וכל איש ואיש נטל בשנה, חוץ מן הבכורות, מכל מקום לא נקראו שבטים אלא אלו.

ואני | בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ פנעל בדרך בעוד כברת-ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם: ואנא במיתא מפדן מיתת עלי רחל בארעא דכנען באורחא בעוד פרוב ארעא למיעל לאפרת וקברתה תמן באורח אפרת היא בית לחם:

ואני בבאי מפדן וגומר – ואף על פי שאני מטרים עליך להולכני להקבר בארץ פנען, ולא כד עשיתי לאמה, שהרי מתה סמוך לבית לחם. כברת ארץ – מדת ארץ, והם אלפים אמה כמדת תחום שבת, כדברי רבי משה הדרשן. ולא תאמר שעכבו עלי גשמים מלהולכה ולקברה בתקרון; עת הגריד הנה, שהארץ חלולה ומגשבת ככברה. ואקברה שם – לא הולכתיה אפלו לבית לחם להכניסה לארץ; וידעתי שיש בלבך עלי. אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה. כשיגלה אותם ובזרצדן, והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר: "קול ברמה נשמע", והקדוש ברוך הוא משיבה: "יש שקר לפעלתך נאם ה'" וגומר, "ושבו בנים לגבולם". ואונקלוס תרגם "פרוב ארעא", כדי שיעור חרישת יום. ואומר אני שהנה להם קצב שהיו קורין אותו "כדי מטרשה אחת", קרואיד"א בלע"ז, כדאמרינן: "פריב ותני"; "כמה דמסיק תעלא מבי פרבא".

וירא ישראל את-בני יוסף ויאמר מי-אלה: ונתא ישראל ית בני יוסף ואמר מן אליון:

וירא ישראל את בני יוסף – בקש לברכם, ונסתלקה שכינה ממנו; לפי שעתידין ברבעם ואחאב לצאת מאפרים, ונהוא ובניו ממנשה. ויאמר מי אלה – מהיכן יצאו אלו, שאינו ראויין לברכה?

ויאמר יוסף אל-אביו בני הם אשר-נתן-לי א-להים בזה ויאמר קחם-נא אלי ואברכם: ואמר יוסף לאביו בני אנון דיהב לי יי הקא ואמר קריבנון פנען לנתי ואברכנון:

בזה – הראה לו שטר ארוסין ושטר פתבה, ובקש יוסף רחמים על הדבר, ונחה עליו רוח הקדש. ויאמר קחם נא אלי ואברכם – זהו שאמר הכתוב: "ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו"; תרגלתי רוחי בנעלב בשביל אפרים, עד שלקחן על זרועותיו. שני

ועיני ישראל פבדו מזקן לא יוכל לראות ונגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם: ועיני ישראל יקרא מסיבו לא יכיל למחזי וקריב יתהון לנתיה ונשיק להון וגפיה להון:

ויאמר ישראל אל-יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אתי א-להים גם את-זרעך: ואמר ישראל ליוסף מחזי אפך לא סברית והא אחזי יתי יי אף ית בנדך:

לא פללתי – לא מלאני לבי לחשב מחשבה שאראה פניך עוד. פללתי – לשון מחשבה, כמו: "הביאי עצה עשי פלילה".

ויוצא יוסף אתם מעם ברקיו וישתחו לאפיו ארצה: ואפיק יוסף יתהון מן קדמוהי וסגיד על אפוהי על ארעא:

ויוצא יוסף אתם – לאחר שנשקם, הוציאם יוסף מעם ברקיו, כדי לישבם, זה לימיו וזה לשמאל, לסמוך ידיו עליהם ולברכם. וישתחו לאפיו – כשחזר לאחוריו מלפני אביו.

ויקח יוסף את-שניהם את-אפרים בימינו משמאל וישאל ואת-מנשה בשמאלו מימין וישאל ונגש אליו: ודבר יוסף ית תרוניהון ית אפרים בנימיניה מסמאלא דישאל וית מנשה בסמאליה מימינא דישאל וקריב לנתיה:

את אפרים בימינו משמאל ישראל – הבא לקראת חברו, מינו כנגד שמאל חברו; וכגון שיהא הבכור מזמן לברכה.

וישלח ישראל את-ימינו וישת על-ראש אפרים והוא הצעיר ואת-שמאלו על-ראש מנשה שכל את- ידיו כי מנשה הבכור: ואשיט ישראל ית מיניה ושוני על רישא דאפרים והוא זעירא וית סמאליה על רישא דמנשה אחימנון לידוהי ארי מנשה בוכרא:

שכל את ידיו – פתגמו, "אחכמינון"; בהשכל וחקמה השפיל את ידיו לכה, ומדעת, כי יודע הנה כי מנשה הבכור, ואף על פי כן לא שט מינו עליו.

ויברך את-יוסף ויאמר הלא-להים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק הלא-להים הרעה אתי מעודי עד-היום הנה: וברוך ית יוסף ואמר יי דפלתו אבהתי קדמוהי אברהם ויצחק יי דזן נתי מדאיתני עד יומא הדין:

המלאך הגאל אתי מפל-רע וברוך את-הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ: מלאכא דפרק יתי מפל בישא וברוך ית עולימיא ויתקרי בהון שמי ושום אבהתי אברהם ויצחק וכנוני נמא יסגון בגו בני אנשא על ארשא:

המלאך הגאל אותי – מלאך הרגיל להשתלם אלי בצרתי, פענן שנאמר: "ויאמר אלי מלאך הלא-להים בתלם יעקב וגומר, אנכי האל בית אל". וברוך את הנערים – מנשה ואפרים. וידגו – פדגים הללו, שפרים ורבים, ואין עין הרע שולטת בהם. שלישי

ויבא יוסף פי-ישיית אביו יד-ימינו על-ראש אפרים וירע בעיניו ויתמך יד-אביו להסיר אתה מעל ראש- אפרים על-ראש מנשה: ונתא יוסף ארי שוי אבוהי יד מיניה על רישא דאפרים ובאיש בעינוהי וסעדה לידיא דאבוהי לאעדאה יתה מעל רישא דאפרים לאנחותה על רישא דמנשה:

ויתמך יד אביו – הרימה מעל ראש בנו ויתמכה בידו.

ויאמר יוסף אל-אביו לא-כן אבי פינה הבכר שים ימינה על-ראשו: ואמר יוסף לאבוהי לא כן אבא ארי דין בוכרא שו מינה על רישיה:

וימאן אביו ויאמר ידעתי בנל ידעתי גם-הוא יהיה- לעם וגם-הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו ותרעו יהיה מלא-הגוים: וסריב אבוהי ואמר ידענא ברי ידענא אף הוא יהי לעם ואף הוא יסגי וברם אחוהי זעירא יסגי מניה ובנוהי יהון שלטין בעממיא:

ידעתי בני ידעתי – שהוא הבכור. גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל – שעתיד גדעון לצאת ממנו, שהקדוש ברוך הוא עושה גם על ידו. ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו – שעתיד יהושע לצאת ממנו, שינחיל את הארץ, וילמד תורה לישראל. ותרעו יהיה מלא הגוים – כל העולם תמלא בצאת שמעו ושמו, כשיעמיד סמה בגבעון וירם בעמק אילון.

ויברכם ביום ההוא לאמור בך וברך ישראל לאמר ישמך א-להים כאפרים וכמנשה וישם את-אפרים לפני מנשה: ובריכנון ביומא ההוא למימר בך וברוך ישראל למימר ישוניך יי כאפרים וכמנשה ושוני ית אפרים קדם מנשה:

בך וברך ישראל – הבא לברך את בנו, וברכם בכרכתם, ויאמר איש לבנו: ישמך א-להים כאפרים וכמנשה. וישם את אפרים – בכרכתו לפני מנשה, להקדימו בדגלים ובחנכת הנשיאים.

ויאמר ישראל אל-יוסף הנה אנכי מת והנה א-להים עמכם והשיב אתכם אל-ארץ אבותיכם: ואמר ישראל ליוסף האנא מאית ויהי מימרא דיי בסעדכון ויחיב יתכון לארע אבהתכון:

ואני נתתי לך שכם אתה על-אחיק אשר לקחתל מיד האמרי בתרבי ובקשתי: ואנא יהבית לך חולק חד נתיר על אחך דנסיבית מידיא דאמוראה בתרבי ובקשתי:

ונאני נתתי לה – לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתי, וגם אני נתתי לה נחלה שתקבר בה, ואיזו? זו שכם, שנאמר: "ונאת עצמות יוסף אשר העלו ממצרים קברו בשכם". **שכם אחד על אחיה** – שכם ממש, היא תהיה לה חלק אחד ותרה על אחיה. **בחרבי ובקשתי** – כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכם, נתכנסו כל סביבותיהם להנדוג להם, וחגר יעקב כלי מלחמה כנגדן. דבר אחר, **שכם אחד** הוא הבכורה, שיטלו בניהו שני חלקים, ושכם לשון "חלק" הוא. והרבה יש לו דומים במקרא: "כי תשיתמו שכם", תשית שונאי לפני לחלקים; "אחלקה שכם"; "דרה ירצחו שכם", איש חלקו; "לעבדו שכם אחד". **אשר לקחתי מיד האמרי** – מיד עשו, שעשה מעשה אמורי. דבר אחר, שהיה צד אביו באמרי פיו. **בחרבי ובקשתי** – היא חקמתי ותפילתי.

פרשת ברכות השבטים

רביעי

ויקרא יעקב אל-בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר-יקרא אתכם באתרת הימים:
דיעורע יתכון בסוף יומיא:

ואגידה לכם – בקש לגלות את הקץ, ונסתלקה ממנו שכינה, והתחיל אומר דברים אחרים.

הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל-ישראל אביכם:
אתפנשו ושמעו בני יעקב וקבילו אלפן מן ישראל אבוכון:

ראובן בכרי אמה פחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז:
ראובן בוכרי את חילי וריש תוקפי לה הנה חזי למסב תלתא חולקין בכירותא כהונתא ומלכותא:

וראשית אוני – היא טפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו. **אוני** – פחי, כמו: "מצאתי און לי"; "מרוב אונים"; "ולאין אונים". **יתר שאת** – ראוי היית להיות יתר על אחיה בכנה; לשון נשיאות פנים. **ויתר עז** – במלכות, כמו: "ויתן עז למלכו". ומי גרם לה להפסיד כל אלה?

פחו פמים אל-תותר פי עליית משכבי אביה אז חללת יצועי עליה:
על דאזלת לקביל אפך הא כמיא ברם לא אהניתא חולק יתיר לא תסב ארי סליקתא בית משכבי אבוך בכין אחילתא לשינוי ברי סליקתא:

פחו פמים – הפחו והבהלה אשר מהרת להראות פעסך, פמים הללו הממהרים למרוצתם. **לכה – אל תותר** – אל תרבה לטל כל היתרות הללו שהיו ראיות לה. ומהו הפחו אשר פחנת? **פי עליית משכבי אביה. אז חללת** – אותו שעלה על יצועי, והיא השכינה שהיה צרפה להיות עולה על יצועי. **פחו** – שם דבר הוא; לפיכך טעמו למעלה, וכלו נקוד פתח. ואלו היה לשון עבר, היה נקוד חציו קמץ וחציו פתח, וטעמו למטה. **יצועי** – לשון משכב, על שם שמציעים אותו על ידי לבדיו וסדיניו. והרבה דומים לו: "אם זכרתיך על יצועי"; "אם אעלה על ערש יצועי".

שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרתיהם:
שמעון ולוי אחין גוברין גברין בארע תותבותהון עבדו גבורא:

שמעון ולוי אחים – בעצה אחת על שכם ועל יוסף: "ויאמרו איש אל אחיו... ועתה לכו ונהרגהו". מי הם? אם תאמר: ראובן או יהודה, הרי לא הספיקו בהריגתו. אם תאמר: בני השפחות, הרי לא הייתה שנתן שלמה, שנאמר: "והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה". יששכר וזבולון לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם. על כרחך שמעון ולוי; הם שקראם אביהם "אחים". **כלי חמס** – אמנות זו של רציחה – חמס הוא בגדכם; מברכת עשו זה, אמנות שלו היא ואתם חמסתם אותה הימנו. **מכרתיהם** – לשון כלי זון, הסוף בלשון יוני מכיר. דבר אחר: **מכרתיהם** – בארץ מגורתם נהגו עצמן בכלי חמס, כמו: "מכרתיך ומלדתיך"; וזה תרגום של אונקלוס.

בסדם אל-תבא נפשי בקהלם אל-תתד כבדי פי ברזהון לא הנת נפשי באתפנושיהון למקה לא נתתית מן יקרי ארי ברוגזהון קטלו וברעוהון תרעו שור סנאה:

בסדם אל תבא נפשי – זה מעשה זמרי. כשנתקבצו שבטו של שמעון להביא את המדינית לפני משה, ואמרו לו: זו אסורה או מתרת? אם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לה? – אל יזכר שמי בדבר, "זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני", ולא כתב בן יעקב. **בקהלם** – כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי את כל העדה על משה ועל אהרן. **אל תתד כבדי** – שם אל יתנחד עמהם שמי, שנאמר: "קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, ולא נאמר בן יעקב". אבל בדברי הימים, כשנתחסו בני קרח על הדוכן, נאמר: "בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל". **אל תתד כבדי** – "כבוד" לשון זכר הוא, ועל כרחך אתה צריך לפרש כמדבר אל הכבוד ואומר: אתה, כבודי, אל תתנחד עמהם! כמו: "לא תתד אתם בקבורה". **פי באפם הרגו איש** – אלו חמור ואנשי שכם. ואינו חשבוין כלם אלא פאיש אחד, וכן הוא אומר בגדעון: "והפית את מדן פאיש אחד"; וכן במצרים: "סוס ורכבו רמה בים". זהו מדרשו. ופשוטו, אנשים הרבה קורא איש, כל אחד לעצמו: **באפם**

הָרָגוּ כָּל אִישׁ שֶׁכַּעֲסוּ עָלָיו; וְכֹן: "וַיִּלְמַד לְטַרְף טַרְף, אָדָם אָכַל". וּבְרַצְנָם עָקְרוּ שׁוּר – רָצוּ לַעֲקֹר אֶת יוֹסֵף שֶׁנִּקְרָא 'שׁוּר', שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּכוֹר שׁוּרוֹ הָדָר לוֹ". "עָקְרוּ", אִישִׁירִיטִי"ר בְּלַעַז, לְשׁוֹן "אֶת סוּסִיָּהֶם תַּעֲקֹר".

אָרוּר אַפְּסֵם כִּי עָזוּ וְעִבְרַתְם כִּי קִשְׁתֶּה אֲחֻלְקֶם בִּינְעָלָב וְאֶפְלַגְנוּן בִּינְעָלָב וְאֶבְדָּרוֹן בִּישְׂרָאֵל:

אָרוּר אַפְּסֵם כִּי עָזוּ – אֶפְלוּ בַשַּׁעַת תּוֹכְחָה לֹא קָלַל אֶלָּא אַפְּסֵם. וְזֶהוּ שֶׁאִמַּר בְּלַעַם: "מָה אֶקַּב לֹא קִבַּה אֵל". אֲחֻלְקֶם בִּינְעָלָב – אֶפְרַיִם זֶה מִזֶּה, שְׁלֹא יְהֵא לּוֹי בְּמַגִּזְן הַשְּׁבָטִים, וְהָרִי הֵם חֲלוּקִים. דְּבַר אַחֵר: אִין לָךְ עֲנִיִּים וְסוֹפְרִים וּמְלַמְדֵי תִּינוּקוֹת אֶלָּא מִשְׁמַעוֹן, כְּדִי שִׁיְהִיו נְפוֹצִים. וְשִׁבְטוֹ שֶׁל לּוֹי, עֲשָׂאוּ מְסוּרַר עַל הַגְּרָנוֹת לְתַרּוּמוֹת וּלְמַעֲשָׂרוֹת; נִתַּן לוֹ תַּפּוּצְתוֹ דְּרַף כְּבוֹד.

יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחִיךָ יְדוּךָ בְּעַרְףְּ אֲבִיךָ יִשְׁתַּחֲוּוּ יְהוּדָה אֶת אוֹדִיתָא וְלֹא בְּהִיתָתָא בְּךָ יוֹדוּךָ אַחֲךָ יְדוּךָ תַּתַּקֵּךָ עַל בְּעַלְי דְּבָבְךָ יַתְבָּרוּן סִנְאָךָ יְהוֹן מַחְזְרֵי קְדָל קְדָמְךָ יְהוֹן מַקְדָּמִין לְמִשְׁאֵל בְּשַׁלְמָךָ בְּנֵי אָבוּךָ:

יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחִיךָ – לְפִי שֶׁהוֹכִיחַ אֶת הָרֵאשׁוֹנִים בְּקִנְטוּרִים, הַתְּחִיל יְהוּדָה נְסוּג לְאַחֲרֵיךָ; וְקִרְאוּ יַעֲקֹב בְּדַבְרֵי רַצְיוֹ: יְהוּדָה, לֹא אַתָּה כְּמוֹתָם. יְדוּךָ בְּעַרְףְּ אֲבִיךָ – בִּימֵי דָוִד, וְאוֹיְבֵי תַּתָּה לִי עַרְףְּ. בְּנֵי אָבִיךָ – עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ מַנְשִׁים הַרְבֵּה, לֹא אָמַר "בְּנֵי אָמֶךָ" כְּדָרַךְ שֶׁאִמַּר יַצְחָק.

גוֹר אַרְיָה יְהוּדָה מִטַּרְף בְּנֵי עֲלִית פְּרַע רַבֵּץ פְּאֲרֵיָה וְכַלְבִּיא מִי יְקִימָנוּ:

גוֹר אַרְיָה – עַל דָּוִד נִתְנַבֵּא: בְּתַחֲלָה גוֹר, "בְּהִיּוֹת שְׂאוּל מְלָךְ עָלֵינוּ אַתָּה הָיִיתָ הַמוֹצִיא וְהַמְבִּיא אֶת יִשְׂרָאֵל", וּלְבַסּוֹף אַרְיָה, כְּשֶׁהַמְּלִיכּוּהוּ עָלֵיהֶם. וְזֶהוּ שֶׁתַּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס: "שְׁלִטוֹן יְהֵא בְּשִׁרוּיָא", בְּתַחֲלָתוֹ. מִטַּרְף – מִמָּה שֶׁשָׁחַדְתִּיךָ בְּ"טַרְף טַרְף יוֹסֵף, סִיָּה רַעַה אֲכַלְתָּהוּ"; וְזֶהוּ יְהוּדָה, שֶׁנִּמְשַׁל לְאַרְיָה. בְּנֵי עֲלִית – סִלְקַת אֶת עֲצֻמָּה וְאִמְרַת: "מַה בְּצַע" וְגוֹמֵר, וְכֹן בְּהַרְיַגַת תַּמָּר, שֶׁהוּדָה: "צְדָקָה מִמֶּנִּי"; לְפִיכָךְ פְּרַע רַבֵּץ וְגוֹמֵר – בִּימֵי שְׁלֹמֹה: "אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ" וְגוֹמֵר.

לֹא יִסּוּר שְׁבָט מִיְהוּדָה וּמִחֻלְקָתָא מִבִּין רַגְלֵיו עַד פִּי יְבֵא שִׁילָה וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים:

לֹא יִסּוּר שְׁבָט מִיְהוּדָה – מִדָּוִד וְאַיְלָךְ; אֵלּוּ רֵאשֵׁי גְלוֹת שְׁבָבְכָל, שְׂרוּדִים אֶת הָעָם בְּשִׁבְטֵם, שֶׁמִּמֶּנִּים עַל פִּי הַמְּלָכוֹת. וּמִחֻלְקָתָא מִבִּין רַגְלֵיו – מִלְּמִידִים; אֵלּוּ נְשִׂאֵי אֲרָץ יִשְׂרָאֵל. עַד פִּי יְבֵא שִׁילָה – מְלָךְ הַמְּשִׁיחַ, שֶׁהַמְּלוּכָה שָׁלוּ. וְכֹן תַּרְגָּמוֹ אוֹנְקְלוֹס. וּמִדָּרַשׁ אַגְדָּה, שִׁילָה, 'שִׁי לוֹ', שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּבְלִי שִׁי לְמוֹרָא". וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים – אֲסִיפַת הָעַמִּים. שֶׁהִי"ד עָקֵר הִיא בִּיסוּד, כְּמוֹ "יִפְעֻתָךְ", וּפְעֻמִּים שְׂנוּפְלַת מִמֶּנּוּ. וְכַמָּה אוֹתוֹת מִשְׁמֹשׁוֹת בְּלִשׁוֹן זֶה, וְהֵם נִקְרָאִים 'עָקֵר נוֹפֵל', כְּגוֹן נוֹ"ן שֶׁל "נוֹגַף" וְשֶׁל "נוֹשֵׁף", וְאֶל"ף שֶׁבְּ"אֲחֻזֵי בְּאֲזִינֵיכֶם" וְשֶׁבְּ"אֲבַחַת חֲרָב" וְ"אֲסוּף שָׁמֹן". אַף זֶה, "יִקְהַת עַמִּים" – אֲסִיפַת עַמִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵלּוּ גוֹיִם יִדְרָשׁוּ". וְדוּמָה לוֹ: "עֵין תִּלְעַג לְאָב וְתִבְז לִיקְהַת אִם", לְקַבּוּץ קַמְטִים שֶׁבְּפִנֵּיהֶם מִפְּנֵי זְקֻנָתָהּ. וּבְגִמְרָא, "דִּיתְבִּי וּמְקַהוּ אַקְהַתָּא בְּשׁוּיָי דְּנַהֲרָדְעָא" בְּמַסְסַת יְבָמוֹת. וְיִכּוֹל הִיָּה לִזְמַר "קְהִית עַמִּים".

אֲסָרִי לְגַפְּן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אַתְגּוֹ כַּבֵּס בִּינָן לְבָשׁוּ וּבְדָם-עֲנָבִים סוּתָה:

אֲסָרִי לְגַפְּן עִירָה – נִתְנַבֵּא עַל אֲרָץ יְהוּדָה, שֶׁתָּהָא מוֹשְׁכַת יִזְן כְּמַעֲנָן: אִישׁ יְהוּדָה יֵאָסֵר לְגַפְּן עִיר אַחַד וְיִטְעֲנֵנוּ מִגַּפְּן אַחַת, וּמִשְׁוֹרֵק אַחַד כֹּן אַתּוֹן אַחַד. שְׂרָקָה – זְמֹרָה אֲרָפָה, קוֹרִייד"א. סוּתָה – לְשׁוֹן מִן כְּגַד הוּא, וְאִין לוֹ דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא. אֲסָרִי – כְּמוֹ 'אוֹסֵר', דְּגַמַּת "מְקִימֵי מַעֲפָר דֵּל"; "הִישָׁבִי בְּשָׂמִים". וְכֹן "בְּנֵי אַתְגּוֹ" כְּעִנְיָן זֶה. וְאוֹנְקְלוֹס תַּרְגָּם בְּמִלְךָ הַמְּשִׁיחַ: גַּפְּן הֵם יִשְׂרָאֵל, עִירָה זֶה יְרוּשָׁלַיִם, שְׂרָקָה – יִשְׂרָאֵל: "וְאֲנֹכִי נִטְעַמְתִּיךָ שׁוֹרֵק". בְּנֵי אַתְגּוֹ – "יִבְנוּן הִיכְלִיָּה", לְשׁוֹן "שַׁעַר הָאִיתוֹן" בְּסִפְרָא דְּחֻזְקָא. וְעוֹד תַּרְגָּמוֹ בְּפָנִים אַחֵרִים: גַּפְּן – אֵלּוּ צְדִיקִים; בְּנֵי אַתְגּוֹ – "עֲבָדֵי אוֹרִיתָא בְּאֶלְפִין", עַל שֵׁם "רִכְבֵּי אַתְנֹת צַחֲרוֹת". כַּבֵּס בִּינָן – "יְהֵא אַרְגָּנוֹן טָב לְבוּשׁוֹהִי", שֶׁצְּבֻעוֹ דוּמָה לְיִזְן. "וְצְבֻעוֹנִין" הוּא לְשׁוֹן סוּתָה, שֶׁהָאִשָּׁה לּוֹבֶשֶׁת וּמְסִיתָה בָּהֶן אֶת הַזְּכָר לְתַן עֵינָיו בָּהֶן. וְאַף רְבוּתֵינוּ פָּרְשׁוּ בְּגִמְרָא לְשׁוֹן הַסְּמַת שְׁכָרוֹת, בְּמַסְסַת כְּתוּבוֹת: "וְעַל הַיִּזְן, שֶׁמָּא תֵּאֱמַר: אֵינּוּ מְרֻנָּה? תַּלְמוּד לִזְמַר סוּתָה".

יִסְמְקוּן טוּרוּהִי בְּכַרְמוּהִי יִטּוּפוּן נַעֲוִיהִי בְּחַמַר יַחְוֹרן בְּקַעֲתִיָּה בַעֲבוּר וּבְעַדְרֵי עֲנִיָּה:

חֲכִילִי – לִשׁוֹן אֲדָם, כְּתַרְגוּמוֹ . וְכֵן: "לְמִי חֲכִילִיּוֹת עֵינַיִם"; דִּרְךְ שׁוֹתֵי יַיִן, עֵינֵיהֶם מְאֲדִימִין. **מַחְלָב** – מֵרֵב חֶלֶב, שִׁיָּהָא בְּאַרְצוֹ מִרְעָה טוֹב לְעֲדָרֵי צֹאן. וְכֵן פְּרוֹשׁ הַמִּקְרָא: אֲדָם עֵינַיִם יָהָא מֵרֵב יַיִן, וּלְכֹן שְׂנִיִּים יָהָא מֵרֵב חֶלֶב. וּלְפִי תַרְגוּמוֹ, עֵינַיִם לִשׁוֹן הָרִים, שִׁמְשֵׁם צוֹפִים לְמַרְחֹק. וְעוֹד תַרְגְּמוּ בְּפָנִים אַחֲרֵים, לִשׁוֹן מְעֻנּוֹת וְקִלּוּם הַיְקָבִים: "נַעְוֹהִי" – יְקָבִים שָׁלוֹ. וְלִשׁוֹן אֲרָמִי הוּא, בְּמִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה, "נַעְוָא אַרְתָּחוּ". "יִסְרוּן בְּקַעְמִיָּה", תַרְגָּם שְׂנִיִּים לִשׁוֹן "שְׁנֵי הַסְּלַעִים" .

זְבוּלוֹן לַחֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן וְהוּא לַחֹף אֲגִיֹּת וַיִּרְכָּתוּ עָלָיו
זְבוּלוֹן עַל סִפְרָא יִמְמִיָּא יִשְׁרֵי וְהוּא יְכַבִּישׁ מְחֻזִּין בְּסִפְיָן וְטוֹב נִמָּא יִיכּוּל וְתַחֲמוּמִיָּה יְהִי מְטִי עַד צִידוֹן:

זְבוּלוֹן לַחֹף יַמִּים – עַל חוֹף יַמִּים תִּהְיֶה אַרְצוֹ; **חוֹף** – כְּתַרְגוּמוֹ, "סִפְרָא", מִרְקָא בְּלַעַז. וְהוּא יְהִיָּה מְצוּי תְּדִיר אֶל "חוֹף אֲגִיֹּת", בְּמִקּוֹם הַנָּמֶל, שְׁאֲגִיֹּת מְבִיאֹת שָׁם פְּרַקְמִטָּא. שְׁהִיָּה זְבוּלוֹן עוֹסֵק בְּפְרַקְמִטָּא וּמְמַצִּיא מְזוֹן לְשִׁבְטֵי יִשְׂשָׁכָר, וְהֵם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. הוּא שְׁאָמַר מִשָּׁה: "שָׁמַח זְבוּלוֹן בְּצִאתָהּ וַיִּשְׁשָׁכָר בְּאַהֲלֵיהָ"; זְבוּלוֹן יוֹצֵא בְּפְרַקְמִטָּא, וַיִּשְׁשָׁכָר עוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּאַהֲלֵים . וַיִּרְכָּתוּ עַל צִידוֹן – סוֹף גְּבוּלוֹ יְהִיָּה סוֹמֵף לְצִידוֹן. וַיִּרְכָּתוּ – סוֹפוֹ, כְּמוֹ: "וּלְיִרְכָּתֵי הַמִּשְׁכָּן" .

יִשְׁשָׁכָר חֲמור גָּרָם רַבִּץ בֵּין הַמִּשְׁפָּטִים:
יִשְׁשָׁכָר עֲתִיר בְּנִכְסִין אַחְסָנִתִּיָּה בֵּין תַחֲמוּמִיָּא:

יִשְׁשָׁכָר חֲמור גָּרָם – חֲמור בַּעַל עֲצָמוֹת: סוֹכֵל עַל תּוֹרָה, כְּתַמּוֹר חֲזַק שְׁמִטְעֵינִין אוֹתוֹ מִשָּׂא כְּבֵד . **רַבִּץ בֵּין הַמִּשְׁפָּטִים** – כְּתַמּוֹר הַמְּהַלֵּךְ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וְאֵין לוֹ לִינָה בְּבֵית; וְכִשְׁהוּא רוֹצֵה לְנוֹס, רוֹבֵץ בֵּין הַתַּחֲמוּמִין , בְּתַחֲמוּמֵי הָעֲזֵרוֹת שְׁמוּלֵיהָ שָׁם פְּרַקְמִטָּא.

וַיִּרְא מְנַחֵה כִּי טוֹב וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיֵּט שַׁכְּמוֹ
וַיְכַבִּישׁ מְחֻזֵי עַמְמִיָּא וַיִּשְׁיָצֵי יַת דִּירֵיהוֹן וַדִּישְׁתַּארוֹן בְּהוֹן לִיה פְּלַחִין וּמְסָקֵי מְסִין:

וַיִּרְא מְנַחֵה כִּי טוֹב – רָאָה לְחַלְקוֹ אֶרֶץ מְבֻרְכַת וְטוֹבָה לְהוֹצִיא פְּרוֹת . **וַיֵּט שַׁכְּמוֹ לְסַבֵּל** – עַל תּוֹרָה. וַיְהִי – לְכָל אֶחָיו יִשְׂרָאֵל. **לְמַס עֲבָד** – לְסַפֵּק לָהֶם הוֹרָאוֹת שֶׁל תּוֹרָה וְסִדְרֵי עֲבוּרֵין, שְׁנֵאָמַר: "וּמְבַנֵּי יִשְׂשָׁכָר יוֹדְעֵי בִינָה לְעַתִּים לְדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל רְאִישֵׁיהֶם מְאֵתִים", מְאֵתִים רְאִישֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת הָעַמִּיד, "וְכָל אַחֵיהֶם עַל פִּיהֶם" . **וַיֵּט שַׁכְּמוֹ** – הִשְׁפִּיל שַׁכְּמוֹ, כְּמוֹ: "וַיֵּט שְׂמִימִם"; "הֵטוּ אֲזַנְכֶם" . וְאוֹנְקְלוֹס תַרְגָּם בְּפָנִים אַחֲרֵים : **וַיֵּט שַׁכְּמוֹ לְסַבֵּל** מִלְחָמוֹת וְלְכַבוֹשׁ מְחֻזוֹת; שָׁהֶם יוֹשְׁבֵים עַל הַסִּפְרָא, וַיְהִי הָאוֹיֵב כְּבוֹשׁ תַּחְתָּיו לְמַס עֲבָד.

זָן יָדִין עָמוֹ כְּאֶחָד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:
מְדַבֵּית דָּן יִתְבַּחַר וַיְקוּם גּוֹבְרָא בְּיוֹמוֹהִי יִתְפָּרִיק עַמִּיָּה וּבְשָׁנוֹהִי יְנוּחוֹן כְּחָדָא שְׁבִטָּא דְיִשְׂרָאֵל:

זָן יָדִין עָמוֹ – יְנַקֵּם נִקְמַת עָמוֹ מִפְּלִשְׁתִּים; כְּמוֹ: "כִּי יָדִין ה' עָמוֹ" . **כְּאֶחָד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל** – כָּל יִשְׂרָאֵל יְהִיו כְּאֶחָד עָמוֹ, וְאֵת כָּלֶם יָדִין. וְעַל שְׁמִשׁוֹן נָבֵא נְבוּאָה זוֹ. וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ "כְּאֶחָד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל" – כְּמִנְחָד שְׁבִטֵיִם, הוּא דוּד שְׁבָא מִיְהוּדָה .

יְהִי־זָן נַחֵשׁ עַל־יְדִרְךָ שְׁפִיפֹן עַל־יְאָרֵחַ הַנְּשִׁף
עַקְבֵי־סוּס וַיִּפֹּל רַכְבוֹ אַחֹר:
יְהִי גְבֵרָא דִּיתְבַּחַר וַיְקוּם מְדַבֵּית דָּן אִימְתִיָּה תַתְרַמִּי עַל עַמְמִיָּא וּמְחַתִּיָּה תַתְקַף בְּפִלְשֶׁתַי כְּחֻנֵי חוֹרְמָן יִשְׁרֵי עַל אוֹרְתָא וּכְפִתְנָא יְכַמוֹן עַל שְׁבִילָא יְקַטִּיל גְּבֵרֵי מִשְׁרִית פְּלִשְׁתַּי פְּרָשִׁין עִם רַגְלָאִין יַעֲקָר סוּסָן וַרְתַּכִּין וַיִּמְגַּר רַכְבֵיהוֹן לְאַחְרָא:

שְׁפִיפֹן – הוּא נַחֵשׁ. וְאוֹמַר אֲנִי שְׁקָרוּי כֵּן, עַל שֵׁם שֶׁהוּא נוֹשֵׁף, כְּמוֹ: "וְאֶתָּה תִשׁוּפְנוּ עִקְבֵי" . **הַנְּשִׁף עַקְבֵי סוּס** – כִּף דִּרְכּוֹ שֶׁל נַחֵשׁ. וְדַמְּהוּ לְנַחֵשׁ "הַנְּשִׁף עַקְבֵי סוּס וַיִּפֹּל רַכְבוֹ אַחֹר", שֶׁלֹּא נִגַּע בּוֹ. וְדַגְמָתוֹ מְצִינּוֹ בְּשִׁמְשׁוֹן: "וַיִּלְפַּת... אֵת שְׁנֵי עַמּוּדֵי הַתְּנֹף" וְגוֹמַר, וְשַׁעַל הַגַּג מִתּוֹ. וְאוֹנְקְלוֹס תַרְגָּם "כְּחֻנֵי חוֹרְמָן", שֵׁם מִיֵּן נַחֵשׁ שָׁאִין רְפוּאָה לְנִשְׁכָּתוֹ, וְהוּא "צַפְעוֹנִי" . וְקָרוּי "חוֹרְמָן", עַל שֵׁם שֶׁעוֹשֶׂה הַפֶּל חֲרָם. וּ"כְפִתְנָא" – כְּמוֹ "פְּתוֹן", "יְכַמוֹן" – יָאַרְב .

לִישׁוּעָתָה קִנִּיתִי יְ-הוָה:
לְפוֹרְקָנָה סְבִרִית יְיָ:

לִישׁוּעָתָה קִוִּיתִי ה' – נִתְנַבֵּא שְׁיִנְקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, וְסוֹפוֹ לוֹמַר: "וְזָכַרְנִי גַּא וְסִזְקַנִּי גַּא אִף הַפְּעַם" וְגוֹמַר .

חֲמִישִׁי

גָּד גְּדוּד יְגוּדְנוּ וְהוּא יִגְדַּע עַקְבֵי:
דְּבִית גָּד מִשְׁרִית מְזִינִין יַעֲבֵרוּן יַת יִרְדְנָא גְדָם אַחִיהוֹן לְקַרְבָּא וּבְנִכְסִין סְגִיָּאִין יְתוּבוּן לְאַרְעָהוֹן:

גָּד גְּדוּד יְגוּדְנוּ – כָּלֶם לִשׁוֹן גְּדוּד הֵם, וְכִף חֲבָרוֹ מְנַחֵם. וְאֵם תֹּאמַר: אֵין גְּדוּד' בְּלֹא שְׁנֵי דְלַתִּי"ן? יֵשׁ לוֹמַר, "גְּדוּד" שֵׁם דְּבַר צְרִיף שְׁנֵי דְלַתִּי"ן, שְׁפֹן דִּרְךְ תַּבָּה בַּת שְׁמֵי אוֹתִיּוֹת לְהַכְפִּיל בְּסוֹפָה, וְאֵין יְסוּדָה אֵלָא שְׁמֵי אוֹתִיּוֹת. וְכֵן אָמַר: "כְּצַפּוֹר לְנוּד" – מַגְזַרַת "וַיִּשְׁבַּעְתִּי גְּדָדִים" ; "שֵׁם נָפֵל שְׁדוּד" מַגְזַרַת "יִשׁוּד צְהָרִים" . אִף "יִגְד", "יְגוּדְנוּ" וְ"גְדוּד" – מַגְזַרַת אַחַת הֵם. וְכִשְׁהוּא מְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן יַפְעֵל – אֵינוֹ כְּפוּל, כְּמוֹ יְגוּד, יְנוּד, יְרוּם, יְשׁוּד, יְשׁוּב. וְכִשְׁהוּא מְתַפְעֵל אוֹ מְפַעֵל אַחֲרֵים הוּא כְּפוּל, כְּמוֹ תַגְּוּד, יְתַרוּמָם, יְתַבּוּלֵל, יְתַעוּדָד. וְכִלְשׁוֹן מְפַעֵל: "יְתוּם

ואלמנה יעודד"; "לשובב יעלב אליו". "יגודנו" האמור כאן, אינו לשון שיפעהו אחרים, אלא כמו יגוד הימנו, כמו: "בני יצאנוני", יצאו ממני. "גד גוד יגודנו" – גודים יגדו הימנו; שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד שנכבשה הארץ. והוא יגד עקב – כל גודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן, ולא יפקד מהם איש. } "ד"ה ברש"י|דיבור=עקב. בדרךם ובמסלותם שהלכו ישובו; כמו: "ועקבותי לא נדעו", וכן: "בעקבי הצאן"; בלשון לעז טראצ"ש.

מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך: דאשר טבא ארעיה והיא מרביא תפנוקי מלכין:

מאשר שמנה לחמו – מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שמו, שיהיו זיתים מרבים בחלקו והוא מושף שמן כמעין. וכן ברכו משה, "וטובל בשמן רגלו", כמו ששנינו במנחות, פעם אחת הצרכו אנשי לודקיא לשמן וכוליה.

נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר: נפתלי בארע טבא יתמי עדביה ואחסנתיה תהי מעבדא פירין יהון מוזן ומברכין עליהון:

אילה שלחה – זו בקעת גינוסר, שהיא קלה לבשל פרותיה, כאילה זו שהיא קלה לרוץ. אילה שלחה – אילה משלחת לרוץ. הנתן אמרי שפר – כתרגומו. דבר אחר: על מלחמת סיסרא נתנבא, "ולקחת עמה עשרת אלפים איש מבני נפתלי" וגומר, והלכו שם בנריות. וכן נאמר שם לשון שלוח, "בעמק שלח ברגליו". הנתן אמרי שפר – על גדם שרו דבורה וברק שירה. ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב, כשערער עשו על המערה, במסכת סוטה. ונתגומו: "יתמי עדבה", יפול חבלו, והוא יודה על חלקו אמרים נאים ושבת.

בן פרת יוסף בן פרת עלי עין בנות צעדה עלי שור: ברי דסגי יוסף ברי דאתברך פגופן דנציב על עינא דמיא תרין שבטין יפקון מבנוהי יקבלון חולקא ואחסנתא:

בן פרת – בן חן. והוא לשון ארמי, "אפריון נמטיה לרבי שמעון", בסוף בבא מציעא. בן פרת עלי עין – חנו נטוי על העין הרואה אותו. בנות צעדה עלי שור – בנות מצרים היו צועדות על החומה, להסתפל בפינו. בנות הרבה, צעדה – כל אחת ואחת, במקום שתוכל לראותו משם. עלי שור – על ראיתו, כמו: "אשורנו ולא קרוב". ומדרשי אגדה יש רבים, וזה נוטה לישוב המקרא. פרת – תי"ו שבו הוא תקון הלשון, כמו: "על דברת בני האדם". שור – כמו 'לשור'. דבר אחר, עלי שור – בשביל לשור. ונתרגום של אונקלוס: בנות צעדה עלי שור – "תרין שבטין יפקון מבנוהי" וכוליה. וכתב בנות, על שם בנות מנשה, בנות צלפחד, שנטלו חלק בשני עברי הירדן. "ברי דסגי יוסף" – פרת – לשון פריה ורביה. ויש מדרש אגדה בו המתנשבים על הלשון: בשעה שפא עשו לקראת יעקב, בכלן קדמו האמהות ללכת לפני בניהן להשתחוות; וברחל כתיב: "נגש יוסף ורחל וישתחוו". אמר יוסף, רשע זה עינו רמה, שמא יתן עיניו באמי; יצא לפניו, ושרבב קומתו לכסותה. והוא שברכו אביו: בן פרת, הגדלת עצמה יוסף – עלי עין של עשו. לפיכך זכית לגדלה: בנות צעדה עלי שור, להסתפל בה בצאתה על מצרים. ועוד דרשוהו לענין שלא ישלט בנרעו עין הרע; ואף כשברך מנשה ואפרים, ברכם כדגים, שאין עין הרע שולטת בהם.

וימרהו ורבו וישטמהו בעלי חצים: ואתמררו עמיה ונקמוהי ואעיקו ליה גוברין גברין בעלי פלגותיה:

וימרהו ורבו – וימרהו אקיו; וימרהו פוטיפר ואשתו לאסרו, לשון "וימרהו את חיהם". ורבו – נעשו לו אקיו אנשי ריב. ואין הלשון הזה לשון פעלו, שאם פן הנה לו לנכד "ורבו", כמו: "המה מי מריבה אשר רבו" וגומר; ואף אם לשון רבית חצים הוא, פן הנה לו לנכד. ואינו אלא לשון פעלו, כמו: "שמו שמים", שהוא לשון 'הושמו', וכן "רומו מעט", שהוא לשון 'הורמו'; אלא שלשון 'הורמו' 'הושמו' – על ידי אחרים, ולשון 'שמו, רמו, רבו' – מאליהם הוא: משוממים את עצמם, נתרוממו מעצמם, נעשו אנשי ריב. וכן "דמו ישבי אי", כמו 'נדמו'. וכן תרגם אונקלוס. "ונקמוהי" – בעלי חצים – שלשונם כחץ. ונתרגמו "מרי פלגותא", לשון "נתהי המנצה"; אותן שהיו ראויים לחלק עמו ונחלה.

ותשב באיתן קשתו ויפזו זרעי ידיו מידל אביר יעלב משם רעה אבן ישראל: ותבת בהון נביותיה על דקיים אורייתא בסתרא ושויו תוקפא רוחצניה בכון יתרמא דהב על דרעוהי אחסין מלכותא ותקיף דא הנות ליה מן קדם אל תקיפא דייעלב דבמימריה זן אבהו ובניו זרעא דישראל:

ותשב באיתן קשתו – נתישבה בחזק. קשתו – חזקו. ויפזו זרעי ידיו – זו היא נתינת טבעת על ידו, לשון "זקב מופז". זאת היתה לו מידת הקדוש ברוך הוא, שהוא אביר יעלב. ומשם עלה להיות רעה אבן ישראל, עקרו של ישראל, לשון "האבן הראשה"; לשון מלכות. ואונקלוס אף הוא כך תרגמו: ותשב – ותבת בהון נביותיה, החלומות אשר חלם להם. "על דקיים אורייתא בסתרא" – תוספת הוא, ולא מלשון עברי שבמקרא. "ושויו בתוקפא רוחצניה" – תרגום של "באיתן קשתו", וכך לשון התרגום על העברי: ותשב נבואתו, בשביל שאיתנו של הקדוש ברוך הוא היתה לו לקשת ולמבטח. "בכון יתרמא דהב על דרעוהי" – לכה ויפזו זרעי ידיו, לשון "פז". אבן ישראל – לשון נוטריקון, אב וכו', "אבהו ובניו", יעלב ובניו.

מאל אביה ויעזרך ואת ש-די ויברכך ברכת שמים
מעל ברכת תהום רבצת תחת ברכת ש-דים ורחם:

מימר אלהא דאבוך יהי בסעדה ונת ש-די ויברכך
ברכו דנחתו מטלא דשמיא מלעילא ברכו דנגדו
ממעמקי ארעא מלרע ברכתא דאבוך ודאמך:

מאל אביה – היתה לה זאת, והוא יעזרך. ואת ש-די – ועם הקדוש ברוך הוא היה לך, כשלא שמעת לדברי אדונתך, והוא יברכך. ברכת
ש-דים ורחם – "ברכתא דאבא ודאמא". כלומר: יתברכו המולידים והילדות, שיהיו הזכרים מזריעים טפה הראויה להריון, והנקבות לא
ישלכו את רחם שלהן להפיל עבריהן. ש-דים – "רה ירה", מתרגמין "אשתדעה לשתי"; אף "ש-דים" כאן, על שם שהנרע יורה פחז.

ברכת אביה גברו עלי-ברכת הורי עד-תאנת גבעת
עולם תהליך לראש יוסף ולקדקד גזיר אחיו:

ברכתא דאבוך יתוספו לך על ברכתא דלי בריכו
אבהתי דחמידו להון רברביא דמן עלמא יהוין פל
אלין לרישא דיוסף גוברא פרישא דאחיה:

ברכת אביה גברו וגומר – הברכות שברכני הקדוש ברוך הוא גברו והלכו על הברכות שברך את הורי. עד תאנת גבעת עולם – לפי
שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעת עולם, שנמן לי ברכה פרוצה בלי מצרים, מגעת עד ארבע קצות העולם, שנאמר: "ופרצת ימה
נקדמה" וגומר; מה שלא אמר לאברהם אבינו וליצחק. לאברהם אמר לו: "שא נא עיניך וראה צפונה" וגומר, "כי את כל הארץ אשר אתה
רואה לה אתננה"; ולא הראהו אלא ארץ ישראל בלבד. ליצחק אמר לו: "כי לה ולזרעה אתן את כל הארצות האלה והקימותי את השבועה"
וגומר. וזהו שאמר ישעיהו: "והאכלתיך נחלת יעקב אביה", ולא אמר 'נחלת אברהם' אשומי"ל, כף חברו מנחם בן סרוק. הורי – לשון
הריון, שהורוני במעי אמי, כמו "הורה גבר". עד תאנת – עד קצות, כמו: "והתאניתיכם לכם לגבול קדמה"; "תתאו לבא חמת". תהינן –
כלם לראש יוסף גזיר אחיו – "פרישא דאחיה", שנבדל מאחיו; כמו: "וינזרו מקדשי בני ישראל"; "נזרו אחר". ורבותינו דרשו ותשב
באיתן קשתו – על פבישת יצרו באשת אדוניו, וקראו 'קשת', על שם שהנרע יורה פחז. ונפזו זרעי ידיו – כמו 'ניפוצו', שניצא הנרע מבין
אצבעות ידיו. "מידי אביר יעקב", שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו וכיליה, כדאיתא בסוטה. ואונקלוס תרגם תאנת גבעת עולם, לשון
תאנה וסמדה, ו"גבעות" לשון "מצאי ארץ"; שחמדמן אמו והזקיקתו לקבלם.

שישי

בנמיין זאב יטרף בפקר יאכל עד ולערב יחלק שלל:

בנמיין בארעיה תשרי שכינתא ובאחסנתיה יתבני
מקדשא בצפרא ובפניא יהון מקרבין פהניא קורבנא
ולעדן רמשא יהון מפלגין מותר חולקהון משאר
קודשיא:

בנמיין זאב יטרף – הוא זאב אשר יטרף. נבא על שיהיו עתידין להיות חטפנין, ויחטפתם לכם איש אשתו, בפילגש בגבעה; ונבא על
שאול, שיהנה נוצח באויביו סביב, שנאמר: "ושאול לכד המלוכה... וילחם סביב... במואב... ובאדום... ויכל אשר יפנה ירשיע". בפקר
יאכל עד – לשון בזה ושלל, המתרגם "עדאה"; ועוד יש לו דומה בלשון עברית: "אז חלק עד שלל". ועל שאול הוא אומר, שעמד בתחלת
בקרן וזריחתו של ישראל. ולערב יחלק שלל – אף משתשקע שמשן של ישראל על ידי נבוכדנצר, שיגלם לבבל, יחלק שלל – מרדכי
ואסתר, שהם מבנמיין, יחלקו את שלל המן, שנאמר: "הנה בית המן נמתי לאסתר". ואונקלוס תרגם על שלל הפהנים בקדשי המקדש.

פל-אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר-דבר
להם אביהם ויברך אותם איש אשר פברכתו ברוך
אתם:

פל אליו שבטיא דישראל תרי עסר ודא דמליל להון
אבוהון ובריה יתהון גבר פברכתיה בריה יתהון:

וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם – והלא יש מהם שלא ברכם, אלא קנטרין? אלא כף פרושו: וזאת אשר דבר להם אביהם, מה
שנאמר בענין. יכול שלא ברוך לראובן שמעון ולוי? תלמוד לומר: ויברך אותם, כלם במשמע. איש אשר פברכתו – ברכה העתידה לבא
על כל אהד ואהד. ברוך אתם – לא היה לו לומר אלא 'איש אשר פברכתו ברוך אותו', מה תלמוד לומר ברוך אותם? לפי שנמן ליהודה גבורת
ארי, ולבנמיין חטיפתו של זאב, ולנפתלי קלותו של איל; יכול שלא פללן כלם בכל הברכות? תלמוד לומר ברוך אותם.

ויצו אותם ויאמר אלהם אני נאסף אלי-עמי קברו
אתי אל-אבותי אל-המערה אשר בשדה עפרון
החתי:

ופקיד יתהון נאמר להון אנא מתפניש לעמי קברו
יתי לות אבהתי במערתא דבחקל עפרון חתאה:

נאסף אל עמי – על שם שמכניסין הנפשות אל מקום גניזתן. שיש אסיפה בלשון עברי שהיא לשון הכנסה, כגון: "ואין איש מאסף אותם
הביתה"; "ונאספתו אל תוך ביתך"; "באספקם את תבואת הארץ", הכנסתם לבית מפני הגשמים; "באסף את מעשיה". וכל אסיפה
האמורה במיתה, אף היא לשון הכנסה. אל אבותי – עם אבותי.

במערה אשר בשדה המכפלה אשר על-פני-ממרא
בארץ כנען אשר קנה אברהם את-השדה מאת עפרון
החתי לאחזת-קבר:
במערתא דבחקל כפילתא דעל אפי ממרא בארעא
דכנען דזכו אברהם ית חקלא מן עפרון חתאה
לאחסנת קבורא:

במערה אשר בשדה המכפלה אשר על-פני-ממרא
בארץ כנען אשר קנה אברהם את-השדה מאת עפרון
החתי לאחזת-קבר:
במערה אשר-בו מאת בני-חית:

תמן קברו ית אברהם וית שרה אשתו שמה קברו
את-יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את-לאה:
תמן קברו ית אברהם וית שרה אשתיה תמן קברו ית
יצחק וית רבקה אשתיה ותמן קברית ית לאה:

תמן קברו ית אברהם וית שרה אשתו שמה קברו
את-יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את-לאה:
תמן קברו ית אברהם וית שרה אשתיה ותמן קברו ית
יצחק וית רבקה אשתיה ותמן קברית ית לאה:

זביני חקלא ומערתא דביה מן בני חתאה:

זביני חקלא ומערתא דביה מן בני חתאה:

ושיצי יעקב לפקדא ית בנוהי וכנש רגלוהי לערסא
ואתנגיד ואתכניש לעמיה:
ושיצי יעקב לפקדא ית בנוהי וכנש רגלוהי לערסא
ואתנגיד ואתכניש לעמיה:

ושיצי יעקב לפקדא ית בנוהי וכנש רגלוהי לערסא
ואתנגיד ואתכניש לעמיה:
ושיצי יעקב לפקדא ית בנוהי וכנש רגלוהי לערסא
ואתנגיד ואתכניש לעמיה:

ויאסף רגליו – הכניס רגליו. ויגוע ויאסף – ומיתה לא נאמרה בו; ויאמרו רבותינו זכרונם לברכה: יעקב אבינו לא מת .

ויפל יוסף על אפי אבוהי ובכא עלוהי ונשיק ליה:
ויפל יוסף על אפי אבוהי ובכא עלוהי ונשיק ליה:

ויפל יוסף על-פני אביו ויבך עליו וישק-לו:
ויפל יוסף על-פני אביו ויבך עליו וישק-לו:

ויצו יוסף את-עבדיו את-הרפאים לחנט את-אביו
ויחנטו הרפאים את-ישראל:
ויצו יוסף את-עבדיו את-הרפאים לחנט את-אביו
ויחנטו הרפאים את-ישראל:

ויצו יוסף את-עבדיו את-הרפאים לחנט את-אביו
ויחנטו הרפאים את-ישראל:
ויצו יוסף את-עבדיו את-הרפאים לחנט את-אביו
ויחנטו הרפאים את-ישראל:

לחנט את אביו – ענין מרקחת בשמים הוא .

ושלימו ליה ארבעין יומין ארי פן שלמין יומי
חגיטא ובכו יתיה מצראי שבועין יומין:
ושלימו ליה ארבעין יומין ארי פן שלמין יומי
חגיטא ובכו יתיה מצראי שבועין יומין:

ושלימו ליה ארבעים יום פן ימלאו ימי החנטים
ויבכו אתו מצרים שבועים יום:
ושלימו ליה ארבעים יום פן ימלאו ימי החנטים
ויבכו אתו מצרים שבועים יום:

וימלאו לו – השלימו לו ימי חגיטתו עד שמלאו לו ארבעים יום. ויבכו אתו מצרים שבועים יום – ארבעים לחגיטה ושלשים לכביה; לפי
שבאה להם ברכה לרגלו, שפלה הרעב, והיו מי גילוס מתברכין.

ויעברו יומי בכיתו ויזבך יוסף אל-בית פרעה לאמר
אם-נא מצאתי חן בעיניכם דברו-נא באזני פרעה
לאמר:
ויעברו יומי בכיתו ויזבך יוסף אל-בית פרעה לאמר
אם-נא מצאתי חן בעיניכם דברו-נא באזני פרעה
לאמר:

ויעברו יומי בכיתו ויזבך יוסף אל-בית פרעה לאמר
אם-נא מצאתי חן בעיניכם דברו-נא באזני פרעה
לאמר:
ויעברו יומי בכיתו ויזבך יוסף אל-בית פרעה לאמר
אם-נא מצאתי חן בעיניכם דברו-נא באזני פרעה
לאמר:

אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר
כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני ועתה אעלה-נא
ואקברה את-אבי ואשובה:
אבי קיים עלי למימר האנא מאית בקברי דאתקינית
לי בארעא דכנען תמן תקברנני וכען אסק כען
ואקבר ית אבא ואתוב:

אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר
כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני ועתה אעלה-נא
ואקברה את-אבי ואשובה:
אבי קיים עלי למימר האנא מאית בקברי דאתקינית
לי בארעא דכנען תמן תקברנני וכען אסק כען
ואקבר ית אבא ואתוב:

אשר כריתי לי – כפשוטו, כמו "כי יכרה איש" . ומדרשו עוד מתנשב על הלשון, כמו "אשר קניתי"; אמר רבי עקיבא: כשהלכתי לכרפי
הים, היו קורין למכירה פירה . ועוד מדרשו לשון כרי, דגור; שנטל יעקב כל כסף ונהב שהביא מבית לכו ועשה אותו כרי, ואמר לעשו: טל
זה בשביל חלקה במערה .

ויאמר פרעה עלה וקבר את-אביה באשר השביעך:
ויאמר פרעה סק וקבר ית אבוי כמא דקיים עלך:

ויאמר פרעה עלה וקבר את-אביה באשר השביעך:
ויאמר פרעה סק וקבר ית אבוי כמא דקיים עלך:

באשר השביעך – ואם לא בשביל השבועה, לא הייתי מניחך. אבל נרא לומר: עבר על השבועה, שלא יאמר: אם כן, אעבר על השבועה
שנשבעתי לה שלא אגלה על לשון הקדש, שאני מכיר עודך על שבועים לשון ואתה אינך מכיר בו, כדאיתא במסכת סוטה .

ויעל יוסף לקבר את-אביו ויעלו אתו כל-עבדיו
פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ-מצרים:
וסליק יוסף למקבר ית אבוהי וסליקו עמיה כל עבדיו
פרעה סבי ביתיה וכל סבי ארעא דמצרים:

ויעל יוסף לקבר את-אביו ויעלו אתו כל-עבדיו
פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ-מצרים:
וסליק יוסף למקבר ית אבוהי וסליקו עמיה כל עבדיו
פרעה סבי ביתיה וכל סבי ארעא דמצרים:

וכל בית יוסף ואחיהי ובית אבוהי לחוד טפלהון
וענהון ותוריהון שבוו בארעא דגשון:
וכל בית יוסף ואחיהי ובית אבוהי לחוד טפלהון
וענהון ותוריהון שבוו בארעא דגשון:

וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו רק טפם וצאנם
ובקדם עזבו בארץ גשון:
וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו רק טפם וצאנם
ובקדם עזבו בארץ גשון:

ויעל עמו גם-רכב גם-פרשים ויהי המתנה כבד
מאד:
וסליק עמיה אף רתפין אף פרשין ונהות משריתא
סגיאה לתדא:

ויעל עמו גם-רכב גם-פרשים ויהי המתנה כבד
מאד:
וסליק עמיה אף רתפין אף פרשין ונהות משריתא
סגיאה לתדא:

וַיָּבֹאוּ עַד-גֵּרֹן הָאֵטֹד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכִבֵּד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אָבֵל שִׁבְעַת יָמִים:

וְאֵתוֹ עַד בֵּית אֲדָרִי דָאֵטֹד דְּבַעְבְּרָא דִּירְדְנָא וּסְפְדוּ מִסְפַּד מְסַפְד רַב וְתַקִּיף לַחֲדָא וַעֲבַד לְאָבוּי אָבֵל שִׁבְעָא יוֹמִין:

גֵּרֹן הָאֵטֹד – מִקְרָא אֶטְדִין הִנֵּה. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ עַל שֵׁם הַמְּאָרֶע, שֶׁבָּאוּ כָּל מַלְכֵי כְּנַעַן וּנְשֵׂיָאֵי יִשְׁמַעְעָל לְמַלְחָמָה; וְכִינּוּן שֶׁרָאוּ כְּתָרוֹ שֶׁל יוֹסֵף תְּלוּי בְּאֵרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, עֲמָדוֹ כֵּלָן וְתִלוּ בּוֹ כְּתִרְיָהֶם, וְהַקִּיפּוּהוּ כְּתָרִים כַּגֵּרֹן הַמְּקַרְף סִיג שֶׁל קוֹצִים.

וַיָּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת-הָאָבֵל בְּגֵרֹן הָאֵטֹד וַיֹּאמְרוּ אָבֵל-כְּבֹד זֶה לְמִצְרַיִם עַל-פִּי קָרָא שְׁמָה אָבֵל מִצְרַיִם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן:

וַחֲזָא יְתִיב אַרְעֵ כְּנַעֲנָאָה יֵת אָבֵלָא בְּבֵית אֲדָרִי דָאֵטֹד וַאֲמָרוּ אָבֵל תַּקִּיף דִּין לְמִצְרָאֵי עַל כִּן קָרָא שְׁמָה אָבֵל מִצְרַיִם דְּבַעְבְּרָא דִּירְדְנָא:

וַיַּעַשׂוּ בְּנֵיו לּוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם:

וַעֲבָדוּ בְּנוּהֵי לֵיה כֵּן כַּמָּא דְּפַקִּידָנוּן:

כַּאֲשֶׁר צִוָּם – מַהוּ אֲשֶׁר צִוָּם? –

וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנָיו אֶרְצָה כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּמַעְרַת שֹׁדָה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר קָנָה אֲבִרְהָם אֶת-הַשְּׂדֵה לְאַחֲזַת-קֶבֶר מֵאֵת עַפְרָן הַחֲתָי עַל-פְּנֵי מִמְרָא:

וּנְטִלוּ יְתִיָה בְּנוּהֵי לְאַרְעָא דְּכְנַעַן וַקְבְּרוּ יְתִיָה בְּמַעְרַת חֲקֵל כְּפִלְתָא דְּזִבְנֵ אֲבִרְהָם יֵת חֲקֵלָא לְאַחֲסִנַת קְבוּרָא מִן עַפְרָן חֲתָאָה עַל אִפֵּי מִמְרָא:

וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנָיו – וְלֹא בְּנֵי בְּנָיו, שֶׁכָּף צִוָּם: אֵל יִשְׂאוּ מִטְתֵּי, לֹא אִישׁ מִצְרִי, וְלֹא אֶחָד מִבְּנֵיכֶם, שֶׁהֵם מְבִנּוֹת כְּנַעַן, אֲלֵא אֲתֶם. וְקִבַּע לָהֶם מְקוֹם, שֶׁלִּישָׂה לְמִזְרַח, וְכֵן לְאַרְבַּע רוּחוֹת; וַיְכַסְּדוּן לְמִסְעָ וּמִחְנָה שֶׁל דְּגָלִים נִקְבְּעוּ כָּאֵן. לֹוי לֹא יִשָּׂא, שֶׁהוּא עֲתִיד לְשַׂאת אֶת הָאֵרוֹן, וַיִּוֹסֵף לֹא יִשָּׂא, שֶׁהוּא מְלֻד; מִנְּשָׂה וְאֶפְרַיִם יִהְיוּ תַחְתֵּיהֶם. וְזֶהוּ "אִישׁ עַל דְּגָלוֹ בְּאוֹתוֹת", בְּאוֹת שֶׁמְסַר לָהֶם אָבִיהֶם לְשֵׂא מִטְתוֹ.

וַיִּשָּׁב יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה הוּא וְאָחִיו וְכָל-הָעֲלִים אִתּוֹ לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו אַחֲרֵי קְבָרוֹ אֶת-אָבִיו:

וְתַב יוֹסֵף לְמִצְרַיִם הוּא וְאָחִיוּהֵי וְכָל דְּסִלְיָקוֹ עַמִּיָה לְמַקְבֵר יֵת אָבוּהֵי בְּתַר דְּקַבֵּר יֵת אָבוּהֵי:

הוּא וְאָחִיו וְכָל הָעֲלִים אִתּוֹ – בְּחִזְרָתָן כָּאֵן הַקְּדִים אָחִיו לְמִצְרַיִם הָעוֹלָם אִתּוֹ; וּבְהִלְיָכְתָן הַקְּדִים מִצְרַיִם לְאָחִיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ כָּל עַבְדֵי פְרַעֲהַ" וְגוֹמֵר, וְאַחֲרַי כֵּן "כָּל בֵּית יוֹסֵף וְאָחִיו"? אֲלֵא לְפִי שֶׁרָאוּ הַכְּבוֹד שֶׁעָשׂוּ מַלְכֵי כְּנַעַן, שֶׁתִּלוּ כְּתִרְיָהֶם בְּאֵרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, נִהְגוּ בָהֶם כְּבוֹד.

וַיִּרְאוּ אַחֲרֵי-יוֹסֵף כִּי-מָת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהָשִׁב יָשִׁיב לָנוּ אֵת כָּל-הַרְעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אִתּוֹ:

וַחֲזוּ אַחֵי יוֹסֵף אַרְי מִיַּת אָבוּהוֹן וַאֲמָרוּ דְלִמָּא יִשְׂר לְנָא דְּבָבוּ יוֹסֵף וְאַתְבָּא יְתִיב לְנָא יֵת כָּל בְּשַׁתָּא דְּגַמְלָנָא יְתִיָה:

וַיִּרְאוּ אַחֲרֵי יוֹסֵף כִּי מָת אָבִיהֶם – מַהוּ וַיִּרְאוּ? הַפִּירוּ בְּמִיתָתוֹ אֲצֵל יוֹסֵף; שֶׁהָיוּ רְגִילִים לְסַעַד עַל שֶׁלְחָנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, וְהִנֵּה מְקַרְבָּן בְּשִׁבִיל כְּבוֹד אָבִיו, וּמִשְׁמַת יַעֲקֹב לֹא קָרְבָן. לֹוי יִשְׁטַמְנוּ – שְׁמָא יִשְׁטַמְנוּ. "לֹוי" מִתְחַלֵּק לְעֵנְיָנִים הַרְבֵּה. "לֹוי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן בְּקִשָּׁה וּלְשׁוֹן "הַלְנוּאֵי", כְּגוֹן: "לֹוי יְהִי כְּדַבְּרָךְ"; "לֹוי שְׁמַעֲנִי"; "וְלוֹ הוֹאֲלָנוּ"; "לֹוי מִתְּנוּ". וְגַם "לֹוי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אִם" וְ"אוּלַי", כְּגוֹן: "לֹוי חֲכָמוֹ"; "לֹוי הַקְּשִׁבְתָּ לְמִצְוֹתַי"; "וְלוֹ אֲנֹכִי שׁוֹקֵל עַל כַּפֵּי". וְגַם "לֹוי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "שְׁמָא": לֹוי יִשְׁטַמְנוּ, וְאֵין לוֹ עוֹד דּוּמָה בְּמִקְרָא. וְהוּא לְשׁוֹן "אוּלַי", כְּמוֹ: "אוּלַי לֹא תִלָּךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי", לְשׁוֹן "שְׁמָא" הוּא. וְגַם "אוּלַי" לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה, כְּגוֹן: "אוּלַי יִרְאָה ה' בְּעֵינַי"; "אוּלַי ה' אוֹתִי", הִרִי הוּא כְּמוֹ "לֹוי יְהִי כְּדַבְּרָךְ". וְגַם "אוּלַי" לְשׁוֹן "אִם": "אוּלַי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים".

וַיִּצְוּוּ אֶל-יוֹסֵף לְאֹמַר אָבִיךָ צִוָּה לְפָנֵי מוֹתוֹ לְאֹמַר: לְמִימַר:

וּפַקִּידוּ לְוֵת יוֹסֵף לְמִימַר אָבוּךָ פַּקִּיד קְדָם מוֹתִיָה לְמִימַר:

וַיִּצְוּוּ אֶל יוֹסֵף – כְּמוֹ "וַיִּצְוּם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל": צִוָּה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְהִיּוֹת שְׁלוּחִים אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אִף זֶה, וַיִּצְוּוּ אֶל שְׁלוּחָם לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ אֶל יוֹסֵף לֹמַר לוֹ כֵּן. וְאֵת מִי צִוּוּ? אֵת בְּנֵי בְלָהָה, שֶׁהָיוּ רְגִילִין אֲצֵלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוּא נָעַר אֶת בְּנֵי בְלָהָה". אָבִיךָ צִוָּה – שָׁנוּ בְּדַבְּרֵ מִפְּנֵי הַשְּׁלוּם; כִּי לֹא צִוָּה יַעֲקֹב כֵּן, שֶׁלֹּא נִחְשַׁד יוֹסֵף בְּעֵינָיו.

כִּהֲתֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שְׂאָ נָא לְפִשְׁעֵ אַחֲרֵךְ וְחַטָּאתֶם כִּי-רָעָה גָּמְלוּךָ וְעַתָּה שְׂאָ נָא לְפִשְׁעֵ עַבְדֵי אֲ-לֵהִי אָבִיךָ וַיִּבְדֵּךְ יוֹסֵף בְּדַבְּרָם אֵלָיו:

כְּדִין תִּימְרוּן לְיוֹסֵף בְּבַעוּ שְׁבוּק כְּעַן לְחוּבֵי אַחֲךָ וְלַחֲטָאִיהוֹן אַרְי בְּשַׁתָּא גְּמֻלוּךָ וּכְעַן שְׁבוּק כְּעַן לְחוּבֵי עַבְדֵי אֵלֵהָא דְּאָבוּךָ וּבְכָא יוֹסֵף בְּמַלְלַתְהוֹן עַמִּיָה:

שְׂאָ נָא לְפִשְׁעֵ עַבְדֵי אֲ-לֵהִי אָבִיךָ – אִם אָבִיךָ מָת, אֲ-לֵהִי קָיָם וְהֵם עַבְדֵי.

וַיִּלְכוּ גַם־אֶחָיו וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ הֲגִנוּ לָךְ לַעֲבָדִים:
וַאֲזָלוּ אִף אַחֻזֵי וַיִּפְּלוּ קַדְמוֹהֵי וַאֲמָרוּ הֲאֵאֱנַחְנָא לָךְ לַעֲבָדִין:

וַיִּלְכוּ גַם אֶחָיו – מוֹסַף עַל הַשְּׁלִיחוֹת.

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אֶל־תִּירָאוּ כִּי הִתַּחַת אֶ־לְהִים אָנִי:
וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף לֹא תִדְחַלּוּן אֲרִי דְחַלָּא דִּי אָנָּא:

כִּי הִתַּחַת אֶ־לְהִים אָנִי – שָׁמָּה בְּמִקוֹמוֹ אָנִי, בְּתַמְזִיחַ? אִם הֵייתִי רוֹצֵה לְהִרְעֵ לָכֶם, כָּלוּם אָנִי יְכוּל? וְהֲלֹא אַתֶּם כָּלְכֶם "חֻשְׁבְּתֶם עָלַי רְעָה" וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא "חֻשְׁבָּה לְטוֹבָה", וְהִיאִף אָנִי לְבִדִּי יְכוּל לְהִרְעֵ לָכֶם? .

וְאַתֶּם חֻשְׁבְּתֶם עָלַי רְעָה אֶ־לְהִים חֻשְׁבָּה לְטוֹבָה לְמַעַן עֲשֵׂה פִיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲלִת עִם־רַב:
וְאַתּוֹן חֻשְׁבְּתוֹן עָלַי בִּישָׂא מִן קַדָּם יִי אֲתַחֲשִׁיבַת לְטָבָא בְּדִיל לְמַעַבְד כְּיוֹמָא הַדִּין לְקִיָּמָא עִם סָגִי:

שְׂבִיעִי

וְעַתָּה אֶל־תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם וַיִּבְחַתְּם אוֹתָם וַיַּדְבֵּר עַל־לִבָּם:
וְכַעַן לֹא תִדְחַלּוּן אָנָּא אֲזוּן יִתְכוּן וְיִת טַפְלְכוּן וְנַחֲמִים יִתְהוּן וּמְלִיל תַּנְחוּמִין עַל לְבָהוֹן:

וַיַּדְבֵּר עַל לִבָּם – דְּבָרִים הַמְתַּקְבְּלִים עַל הַלֵּב: עַד שְׁלֹא יִרְדְּתֶם לְכָאן – הָיוּ מְרַנְּנִים עָלַי שְׁאֲנִי עֶבֶד, וְעַל וְדִיכֶם בּוֹדַע שְׁאֲנִי בֶן חוֹרִין; וְאָנִי הוֹרֵג אֶתְכֶם, מָה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרוֹת? כֵּת שֶׁל בַּחוּרִים רָאָה, וְנִשְׁתַּבַּח בְּהֶם וַאֲמַר: אַחֵי הֵם, וּלְבַסוּף הִרְג אוֹתָם. יֵשׁ לָךְ אַח שֶׁהוֹרֵג אֶת אֶחָיו? . דְּבַר אַחֵר, עֲשֵׂרָה גֵרוֹת לֹא יָקְלוּ לְכַבוֹת גַּר אֶחָד וְכוּלִּיה .

וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים:
וַיִּתִּיב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבוּהֵי וַחֲיָא יוֹסֵף מֵאָה וָעֶסֶר שָׁנִין:

וַיָּרָא יוֹסֵף לְאַפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מְכִיר בְּנֵי מְנַשֶּׁה יָלְדוּ עַל־בְּרַכְיֵי יוֹסֵף:
וַחֲזָא יוֹסֵף לְאַפְרַיִם בְּנִין תְּלִיתַיִן אִף בְּנֵי מְכִיר בְּרַ מְנַשֶּׁה אֲתִילִידוּ וְרַבִּי יוֹסֵף:

עַל בְּרַכְיֵי יוֹסֵף – כְּתַרְגוּמוֹ, גִּדְלָן בֵּין בְּרַכְיֵו.

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֶ־לְהִים פָּקֵד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהִעֲלֶה אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵיִצְחָק וְלֵיִעֲקֹב:
וַאֲמַר יוֹסֵף לְאַחֻזֵי אָנָּא מְאִית וַיִּי מְדַכָּר דְּכִיר יִתְכוּן וַיִּסִּיק יִתְכוּן מִן אֲרַעָא הַדָּא לְאַרְעָא דְּקִיָּים לְאַבְרָהָם לֵיִצְחָק וְלֵיִעֲקֹב:

וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֵד יִפְקֹד אֶ־לְהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלֶתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִצְרָה:
וְאוֹמֵי יוֹסֵף יִת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר מְדַכָּר דְּכִיר יִי יִתְכוּן וְתַסְקוּן יִת גְּרַמֵי מְכָא:

וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן־מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים וַיַּחַנְטוּ אוֹתוֹ וַיִּישָׂם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם:
וַמִּית יוֹסֵף בְּרַ מֵאָה וָעֶסֶר שָׁנִין וַחַנְטוּ יִתִּיה וַשְּׂמוּהֵי בְּאֵרוֹנָא בְּמִצְרַיִם:

תִּזְק תִּזְק תִּזְק וְנִתְחַזְק!!!
ש'כַּח אֵי יִבְעַרְשִׁטְעַר!!!

ב ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב עליה הנה ויבוא גם השטן בתכם להתיצב עליה הנה: ויאמר י הנה אל השטן אי מזה תבא ויען השטן אתי הנה ויאמר משטן בארץ ומהתהלך בה: ויאמר י הנה אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמחוו בארץ איש תם וישך ורא אלהים וסר מדע ועדנו מחזיק בתמתו ותסיתני בן לבלעו חנם: ויען השטן אתי הנה ויאמר עוד בעד עוד וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו: אולם שלחנא ידה וגע אל עצמן ואל כשרו אם לא אל פניך יברכך: ויאמר י הנה אל השטן הנה בידך אך את נפשן שמד: ויצא השטן מאת פני י הנה ויך את איוב בשתיני רע מכה רגלן עד ועד קרקרו: ויקח לו חרש להתנוד בן והוא ישב בתוך האפר: ותאמר לו אשתו עדה מחזיק בתמתך בך אלהים ומת: ויאמר אליה כדכר אחת הנבלות תדברי גם את הטוב נקבל מאת האלהים ואת הרע לא נקבל בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו: וישמעו שלשת רעי איוב את כל הרעה הזאת הבאה עליו ויבאו איש ממקומו אליפו התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ויועדו יחדו לבוא לגודלן ולנחמו: וישאו את עיניהם מרחוק ולא הכירוהו וישאו קולם ויבכו ויקרעו איש מעלו ויזרקו עפר על ראשיהם השמימה: וישבו אתו לארץ שבעת ימים ושבעת לילות ואין דבר אליו דבר כי ראו כי גדל הכאב מאד:

ג אחרי כן פתח איוב את פיהו ויקלל את יומו: ויען איוב ויאמר: יאבד יום אנולד בו והלילה אמר הרה גבר: היום ההוא יהי חשך אל ידרשהו א לוח ממעל ואל תופע עליו נהרה: וגאלהו חשך וצלמות תשכון עליו עננה יבעתהו כמרירי יום: הלילה ההוא יקחהו אפל אל יחד בימי שנה במספר ירחים אליבא: הנה הלילה ההוא יתי גלמוד אל תבוא רננה בו: יקבהו ארד יום העתידים עדר לויתן: יחשכו כוכבי נשפו יקו לאור ואין ואל יראה בעפעפי שחר: כי לא סגר דלתני בטני ויסתר עמל מעיני: למה לא מרחם אמות מבטן יצאתי ואנוע: מדוע קדמוני ברכים ומה ש דים כי אינק: כי עתה שכבתי ואשקוט ישנתי אז ינוח לי: עם מלכים ויעצי ארץ הבנים חרבות למו: או עם שרים וזהב להם הממלאים בתיהם כסף: או כנפל טמון לא אחיה פעללים לא ראו אור: שם רשעים תדלו רגז ושם לנוחו יגיעי כח: יחד אסירים שאננו לא שמעו קול נגש: קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדניו: למה יתן לעמל אור וחיים למרי נפש: המחכים למות ואיננו ויחפרהו ממטמונים: השמתים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר:

לגבר אשר דרכו נסתרה ויסך א לוח בעדו: כי לפני לחמי אנתתי תבא ויתכו כלים שאנתי: כי פחד פחדתי ויאתיני ואשר יגדתי יבא לי: לא שלותי | ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז:

ד ויען אליפו התימני ויאמר: הנסה דבר אליה תלאה ועצר כמלין מי יוכל: הנה יסרת רבים וידיים רפות תחזק: כושל יקמנו מליך וכרפים כרעות תאמץ: כי עתה | תבוא אליך ותלא תגע עליך ותבהל: הלא יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך: זכרנא מי הוא נקי אבד ואיפה ישרים נכחדו: כאשר ראיתי חרשי און וזרעי עמל יקצרהו: מנשמת א לוח יאבדו ומרוח אפן יכלו: שאנת אריה וקול שחל ושני כפידים נתעו: ליש אבד מבלי טרף וכני לביא יתפרדו: ואלו דבר יגנב ותקח אזני שמין מנהו: בשעפים מחזינות לילה בנפל תרדמה על אנשים: פחד קראני ורעדה ורב עצמותי הפחיד: נרוח על פני יחלף תסמך שערת בשרי: ועמד | ולא אכיר מראהו תמונה לנגד עיני דממה וקול אשמע: האנוש מא לוח יצדק אם מעשהו יטהר גבר: הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה: אף | שכני בתי חמר אשר בעפר יסודם ורכאום לפני עש: מבקר לערב יפתו מבלי משים לנצח יאבדו: הלא נסע יתדם כם ימותו ולא בחכמה:

ה קראנא היש עונך ואל מי מקדשים תפנה: כי לאויל יחרג כעש ופתח תמית קנאה: אני ראיתי אויל משריש ואקוב נהו פתאם: ירחקו בניו מישע וידכאו כשער ואין מציל: אשר קצירו | רעב יאכל ואל מצנים יקחהו ושאר צמים חילם: כי | לא יצא מעפר און ומאדמה לא יצמח עמל: כי אדם לעמל יולד ובני רשף יגביהו עוף: אולם אני אדרש אל אל ואל אלהים אשים דברתי: עשה גדלות ואין חקר נפלאות עד אין מספר: הנתן מטר על פני ארץ ושלח מים על פני חוצות: לשונם שפלים למרום וקדרים שגבו ישע: מפר מחשבות ערומים ולא תעשנה ידיהם תשיה: לכד חכמים בערמם ועצת נפתלים נמהרה: יומם יפשו חשך וכלילה ימששו בצהרים: וישע מחרב מפייהם ומיד חזק אביון: ותתי לדל תקוה ועלתה קפצה פיה: הנה אשרי אנוש יוכחנו א לוח ומוסר ש די אל תמאס: כי הוא יכתיב ויחפש יחזק וידו תרפינה: בשש צרות יצילך ובשבע | לא יגע בך רע: ברעב פדה ממנות ובמלחמה מידי חרב: בשוט לשון תחבא ולא תירא משד כי יבוא: לשך ולכפן תשחק ומחית הארץ אל תירא: כי עם אבני השדה

בריתך וחית השדה השלמה לך: וידעת כי שלום אהלך
ופקדת נודך ולא תחטא: וידעת כי רב זרעך וצאצאיו
בעשב הארץ: תבוא ככלח אלי קבר פעלות גדיש בעתו:
הנה זאת חקרנוה כן היא שמענה ואתה דע לך:

ו ויען איוב ויאמר: לו שקול ישקל כעשי והיתי
במאזנים ישאו יחד: כיעתה מחול ימים יכבד על כן דברי
לעו: כי חצי ש-די עמדי אשר חמתם שתה רוחי בעותי
א-לוה יערכוני: הינהק פרא עלי דשא אם יגעה שור על-
בלילו: היאכל תפל מבלי מלח אם יש טעם בריר חלמות:
מאנה לנגוע נפשי המה כדני לחמי: מי יתן תבוא שאלתי
ותקותי יתן א-לוה: ויאל א-לוה וידפאני יתר ידו ויבצעני:
ותהי עוד | נתמתי ואסלדה בחילה לא יחמול כי לא
כחדתי אמרי קדוש: מה כתי כי איהל ומה קצי כי-
אאריך נפשי: אם כח אבנים כתי אם בשרי נחוש: האם
אין עזרתי כי ותשלה נדחה ממני: למס מרעהו חסד ויראת
ש-די יעזוב: אחי בגדו כמו נחל כאפיק נחלים יעברו:
הקדרים מני קרח עלימו יתעלם שלג: בעת יזרכו נצמתו
כחמו נדעכו ממקומם: ילפתו ארחות דרכם יעלו בתהו
ויאברו: הביטו ארחות תמא חליכת שכל קווי למו: בשו
כי כטח באו עדיה ויחפרו: כיעתה הייתם לא תראו חתת
ותיראו: הכי אמרתי הבו לי ומפחכם שחרו בעדי:
ומלטוני מיד צר ומיד עריצים תפדוני: הודוני ואני
אחריש ומה שגיתי הבינו לי: מה נמרצו אמרי ישר ומה-
יוכיח הוכח מכם: הלהוכח מלים תחשבו ולרוח אמרי
נאש: אף על יתום תפילו ותכרו על ריעכם: ועתה
הואילו פנוי כי ועל פניכם אם אכזב: שוכו נא אל תהי
עולה ושבי ושוכו עוד צדקי בה: היש בלשוני עולה אם-
חכי לא יבין הוות:

ז הלא צבא לאנוש על עלי ארץ וכימי שקיר ימיו: בעבד
ישאף צל וכשכיר יקנה פעלו: כן הנחלתי לי ירחי שוא
ולילות עמל מנו לי: אם שכלתי ואמרת מתני אקום
ומדד ערב ושבעתי נדדים עדי נשף: הלכש בשרי רמה
וגוש עפר עורי רגע וימאס: ימי קלו מני ארג ויכלו באפס
תקוה: זכר כירוח חיי לא תשוב עיני לראות טוב: לא-
תשודני עין ראי עינך כי ואינני: בלה ענו וילך כן יורד
שאול לא יעלה: לא ישוב עוד לביתו ולא יכירנו עוד
מקמו: גם אני לא אחשך פי אדברה בצר רוחי אשיחה
במר נפשי: הים אני אם תגין כיתשים עלי משמר: כי-
אמרתי תנחמני ערשי ישא כשיחי משכבי: וחתתני

בחלמות ומחזינות תבעתני: ותבחר מחנק נפשי מות
מעצמותי: מאסתי לא לעלם אחיה חדל ממני כי הכל ימי:
מה אנוש כי תגדלנו וכי תשית אליו לבך: ותפקדנו
לכקרים לרגעים תבחננו: כמה לא תשעה ממני לא תרפני
עד בלעי רקי: חטאתי מה אפעל | לך נצר האדם למה
שמתני למפגע לך ואהיה עלי למשא: ומה | לא תשא
פשעי ותעביר את עוני כיעתה לעפר אשכב ושחרתני
ואינני:

ח ויען בלהד השוחי ויאמר: עד אן תמלל אלה ורוח
כביר אמרי פיך: האל יעות משפט ואם ש-די יעות צדק:
אם בניך חטאו לך וישלחם ביד פשעם: אם אתה תשחר
אל אלה ואל ש-די תתחנן: אם נך וישור אתה כיעתה יעיר
עליך ושלם ננת צדקה: והיה ראשיתך מצער ואחריתך
ישגה מאד: כי שאל נא לך רישון וכוונן לחקר אבותם:
כי תמול אנחנו ולא נדע כי צל ימינו עלי ארץ: הלא הם
זודך יאמרו לך ומלכם ויצאו מלים: היגאה נמא בלא
בצה ישגה אחו בלי מים: עדנו כאבו לא יקטף ולפני כל-
חציר יכש: כן ארחות כל שכיח אל ותקנת חנף תאבד:
אשר יקוט כסלו ובית עכביש מבטחו: ישען על ביתו
ולא יעמד יחזיק בו ולא יקום: רטב הוא לפני שמש ועל
גנתו ינקתו תצא: על גל שרשיו יסככו בית אבנים יחזה:
אם יבלענו ממקמו וכחש בו לא ראיתך: הן הוא משוש
דרכו ומעפר אחר יצמחו: הן אל לא ימאס תם ולא יחזיק
ביד מרעים: עד ימלה שחוק פיך ושפתך תרועה:
שנאך ילכשו בשת ואהל רשעים איננו:

ט ויען איוב ויאמר: אמנם ידעתי כי כן ומה יצדק אנוש
עם אל: אם יחפץ לריב עמו לא יעננו אחת מני אלה:
חכם לכב ואמין כח מיהקשה אליו וישלם: המעתיק
הרים ולא ידעו אשר הפכם באפו: המרגיז ארץ ממקומה
ועמודיה יתפלצון: האמר לחרס ולא יזרח ובעד כוכבים
יחתם: גטה שמים לברך ודודך על כמתי ים: עשה עש
כסיל וכימה וחדרי תמן: עשה גדלות עד אין תקר ונפלאות
עד אין מספר: הן יעבד עלי ולא אראה ויחלף ולא אבין
לו: הן יחתף מי ישיכנו מי יאמר אליו מה תעשה: א-לוה
לא ישיב אפן תחתו שחחו עזרי רהב: אף כי אנכי אעננו
אברה דברי עמו: אשר אם צדקתי לא אענה למשפטי
אתחנן: אם קראתי ויענני לא אאמין כי יאנן קולי:
אשר בשערה ישופני והרבה פצעי חנם: לא יתנני השב
רוחי כי ישבעני ממרדים: אם לכה אמין הנה ואם-

למשפט מן יועידיני: אם-אצדק פן ירשיעני תם-אני
ויעקשני: תם-אני לא-ארע נפשי אמאס חיי: אהת היא
על-כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה: אם-שוט ימית פתאם
למסת נקים ילעג: ארץ | נתנה ביד-רשע פני-שפטיה
יכסה אם-לא אפוא מיהוא: וימי קלו מני-רץ ברחו לא-
ראו טובה: חלפו עם-אניות אכה כנשר יטוש עלי-אכל:
אם-אמרי אשכחה שיחי אעזבה פני ואבליגה: גרתי כל-
עצבתי ידעתי כי-לא תנקני: אנכי ארשע למה-זה הבל
איגע: אם-התרחצתי כמו במי-שלג והזכותי בכך כפי: אז
בשחת תטבלני ותעבוני שלמותי: כי-לא-איש כמוני
אעננו נבוא יחרו במשפט: לא יש-פינינו מוכיח ישת ידו
על-שנינו: יסך מעלי שכו ואמתו אל-תבעתני: אדברה
ולא איראנו כי לא-כן אנכי עמדי:

י נקטה נפשי בחי אעזבה עלי שיחי אדברה במר נפשי:
אמר אל-א-לוה אל-תדשיעני הודיעני על מה-תריבני:
הטוב לך | כי-תעשק כי-תמאס יגיע כפיך ועל-עצת
רשעים הופעת: העיני בשך לך אם-פראות אנוש תראה:
הכימי אנוש ימך אם-שנותיך כימי נבר: כי-תבקש לעוני
ולחטאתי תדרוש: על-דעתך כי-לא ארשע ואין מידה
מציל: ידך עצבוני ויעשוני יחד סביב ותבלעני: זכר-נא
כי-כחמד עשיתני ואל-עפר תשיבני: הלא כחלב תתיכני
וכנבנה תקפיאני: עוד נבשר תלבישני ובעצמות וגידים
תשככני: חיים נחסד עשית עמדי ופקדתך שמרה רוחי:
ואלה צפנת בלבך ידעתי כי-נאת עמך: אם-חטאתי
ושמרתני ומעוני לא תנקני: אם-רשעתי אללי לי וצדקתי
לא-אשא ראשי שבע קלוך וראה עניי: ויגאה כשחל
תצודני ותשכ תתפלא-כי: תחדש עדיך | נגדי ותרב כעשר
עמדי חליפות וצבא עמי: ולמה מרחם הצאתני אנוע ועין
לא-תראני: באשר לא-הייתי אהיה מבטן לקבר אוכל:
הלא-מעט ימי יחדל וחדל ישית ושית ממני ואבליגה
מעט: בטרים אלה ולא אשוב אל-ארץ חשך וצלמות:
ארץ עפתה | כמו אפל צלמות ולא סדרים ותפע כמו-אפל:
יא ויען צפר הנעמתי ויאמר: הרב דברים לא יענה ואם-
איש שפתים יצדק: בדיך מתים יחרישו ותלעג ואין מכלם:
ותאמר זך לקחי וכו' הייתי בעיניך: ואולם מי-יתן א-לוה
דבר ויפתח שפתיו עמך: ויגד-לך | תעלמות חכמה כי-
כפלים לתושיה ודע כי-ישה לך א-לוה מעונך: החקר
א-לוה תמצא אם עד-תכלית ש-די תמצא: גבהי שמים
מה-תפעל עמקה משאול מה-תדע: ארבה מארץ מדה

ורחבה מני-ים: אם-יחלף ויסגר ויקהיל ומי ישיבנו: כי-
הוא ידע מתי-שוא וירא-און ולא יתבונן: ואיש נבוב ילכב
ועיר פרא אדם יולד: אם-אתה הכינות לכך ופרשת אליו
כפיך: אם-און בידך הרחיקהו ואל-תשכן באהליו עולה:
כי-אז | תשא פניך ממום והיית מצק ולא תירא: כי-אתה
עמל תשכח כמים עברו תזכר: נמצהרים יקום חלד תלעה
כבקר תהיה: נבטחת כי-יש תקנה וחסדת לבטח תשכב:
ורכצת ואין מחריד וחלו פניך רבים: ועיני רשעים תכלינה
ומנוס אבך מנהם ותקותם מפח-נפש:

יב ויען איוב ויאמר: אמנם פן אתם-עם ועמכם תמות
חכמה: גם-לי לכב | כמוכם לא-נפל אנכי מכם ואת-מי-אין
כמו-אלה: שחק לרעהו | אהיה קרא לא-לוה ויענהו
שחוק צדיק תמים: לפיד בוז לעשותות שאנן נכון למועדי
הגל: ישליו אהלים | לשדדים נבטחות למרגיזי אל לאשר
הביא א-לוה בידו: ואולם שאל-נא בהמות ותדך ועוף
השמים ויגד-לך: או שניח לארץ ותדך ויספרו לך דגי הים:
מי לא ידע בכל-אלה כי יד-י-הוה עשתה זאת: אשר בידו
נפש כל-חי ורוח כל-בשר-איש: הלא-און מלין תבחן וחד
אכל יטעם-לו: בישושים חכמה וארץ ימים תבונה: עמו
חכמה וגבורה לו עצה ותבונה: הן יהרוס ולא יבנה יסגר
על-איש ולא יפתח: הן יעצר במים ויבשו וישלחם ויהפכו
ארץ: עמו עז ותושיה לו שגג ומשגה: מוליך יועצים
שולל ושפטים יהולל: מוסר מלכים פתח ויאסך אזור
במתניהם: מוליך בהנים שולל ואתנים יסלף: מסיר שפה
לנאמנים וטעם זקנים יקח: שופך בוז על-גדיבים ומניח
אפיקים רפה: מגלה עמקות מני-חשך ויצא לאור צלמות:
משניא לגוים ויאבדם שטח לגוים וינחם: מסיר לב ראשי
עם-הארץ ויתעם בתהו לא-דרך: ימששו-חשך ולא-אור
ויתעם כשכור:

יג הן-כל ראתה עיני שמעה אזני ותבן לה: כדעתכם ידעתי
גם-אני לא-נפל אנכי מכם: אולם אני אל-ש-די אדבר
והוכח אל-אל אהפץ: ואולם אתם טפלי-שקר רפאי אלל
כלכם: מי-יתן החרש תחרישון ותתי לכם לחכמה: שמעו-
נא תוכחתי ורבות שפתי הקשיבו: הלאל תדברו עולה ולו
תדברו רמיה: הפניו תשאון אם-לאל תריבון: הטוב כי-
יחקר אתכם אם-כהתל כאנוש תהתלו בו: הוכח יוכיח
אתכם אם-כפסתר פנים תשאון: הלא שאתו תבעת אתכם
ופחדו יפל עליכם: זכרניכם משלי-אפר לגבי-חמר גביכם:
החרישו ממני ואדברה-אני ויעבר עלי מה: על-מה |

אִשָּׁא בְשָׂרִי בְשֵׁנִי וְנַפְשִׁי אֲשִׁים בְּכַפִּי: הֵן יִקְטְלֵנִי לֹא לִן
אֵיחָל אֲדָרְכֵי אֶל־פְּנֵי אֹכִיחַ: גַּם־הוּא־לִי לִישׁוּעָה כִּי־
לֹא לְפָנָיו חֲנֹף יָבוֹא: שִׁמְעוּ שְׂמוּעַ מַלְתִּי וְאַחֲוֹתַי בְּאֲזֵנֵיכֶם:
הִנְהִיגָנָא עֲרֻכְתִּי מִשְׁפָּט יְדַעְתִּי כִּי־אֲנִי אֲצַדֵּק: מִי־הוּא יְרִיב
עִמָּדִי כִּי־עֲתָה אַחֲרִישׁ וְאֶגְוַע: אֲדָרְשִׁים אֶל־תַּעֲשׂ עִמָּדִי אֲנִי
מִפְּנֵיךָ לֹא אֶסְתַּר: כִּפְפֹךְ מֵעַל־י הֲרַחֵק וְאֶמְתָּךְ אֶל־תִּבְעַתְנִי:
וְקָרָא וְאֲנֹכִי אֶעֱנֶה אֶרְאֶכְךָ וְהִשִּׁיבֵנִי: כִּמְנָה לִי עֹנֹת
וְחַטָּאוֹת פִּשְׁעֵי וְחַטָּאוֹתַי הִדִּיעֵנִי: לִמְה־פְּנֵיךָ תִּסְתִּיר
וְתַחֲשִׁבֵנִי לְאוֹיֵב לָךְ: הִעֲלֵה נִדְף תַּעֲרוֹץ וְאֶת־קֶשׁ יִבֵּשׁ
תַּדְרֹף: כִּי־תִכְתֵּב עָלַי מִדְּרוֹת וְתוֹדִישֵׁנִי עֹנֹת נַעֲוִרִי:
וְתִשָּׂם בְּסֹד | רַגְלִי וְתִשְׁמֹר כָּל־אַרְחוֹתַי עַל־שְׂרָשְׁי רַגְלִי
תִּתְחַקֵּךְ: וְהוּא כְּרַקֵּב יִבְלֶה כְּבָד אֶכְלוּ עֵשׂ:

יֵד אָדָם יִלְוֶה אִשָּׁה קֶצֶר יָמִים וְשָׁבַע־רִגְזוֹ: בְּצִיץ יֵצֵא וְיִמָּל
וְיִכְרַח כְּצֹל וְלֹא יַעֲמֹד: אֲפִי־עַל־זָה פִּקְחַת עֵינֶךָ וְאֵתִי תִבְיֵא
בְּמִשְׁפָּט עִמָּךְ: מִי־יִתֵּן טָהוֹר מִטְּמֵא לֹא אֶחָד: אִם חֲרוּצִים |
יָמָיו מִסִּפְר־חַדְשָׁיו אֶתְךָ חֲקֹן עֲשִׂית וְלֹא יַעֲבֹד: שַׁעַה מֵעַלְיוֹ
וְיִחַדֵּל עַד־יִרְצָה כְּשִׁבִיר יוֹמוֹ: כִּי יֵשׁ לַעֵץ תִּלְקֹנָה אִם־יִפְרַת
וְעוֹד יִחַלֵּף וְיִנְקָתוֹ לֹא תִחַדֵּל: אִם־יִזְקֹן בְּאַרְץ שְׂרָשׁוֹ
וְכַעֲפֹר יָמוֹת גִּזְעוֹ: מִרְיַח מִים יִפְרַח וְעֵשָׂה קֶצֶר כְּמוֹ־גֹטֵעַ:
וְגִבֹר יָמוֹת וְיִחַלֵּשׁ וְיִגְוַע אָדָם וְאִיוֹ: אֲזִלוּ־מַיִם מִגְּיָיִם וְנִהַר
יִחַרֵּב וְיִבֵּשׁ: וְאִישׁ שָׁכַב וְלֹא־לָקוּם עַד־בִּלְתִּי שָׁמַיִם לֹא
יִקְיָצוּ וְלֹא־יִעָדוּ מִשְׁנָתָם: מִי יִתֵּן | בְּשֵׂאוֹל תִּצְפַּנֵּנִי תִסְתִּירֵנִי
עַד־שׁוּב אֶפְךָ תִּשִׂית לִי חֵק וְתִזְכְּרֵנִי: אִם־יָמוֹת גִּבֹר הִיחִיָּה
כָּל־יָמֵי צְבָאִי אֵיחָל עַד־בֹּא חֲלִיפְתִּי: תִּקְרָא וְאֲנֹכִי אֶעֱנֶךָ
לְמַעֲשֵׂה יְרִיב־תִּכְסֶּף: כִּי־עֲתָה צַעֲדִי תִסְפְּרוּ לֹא־תִשְׁמֹר עַל־
חַטָּאוֹתַי: חֲתָם בְּצִרּוֹד פִּשְׁעֵי וְתִטְפֹּל עַל־עֹנֵי: וְאִוְלָם הִר־
נִוְפֵל יִבּוֹל וְצֹדֵר יַעֲתֵק מִמְּקוֹמוֹ: אֲכַנְיָם | שְׁחָקוּ מַיִם תִּשְׁטַף־
סִפִּיתְיָה עַפְר־אַרְץ וְתִקְוַת אֲנוּשׁ הֶאֱבַדְתָּ: תִּתְחַקֵּךְ לְנִצַּח
וְיִחַלֵּךְ מִשְׁנֵה פְּנֵי וְתִשְׁלַחְהוּ: וְכִכְבְּדוּ בְנֵי וְלֹא יִדַּע וְיִצְעָרוּ

וְלֹא־יִבְיֹן לָמוֹ: אֲדָרְבִּשְׂרוּ עָלָיו יִכְאֹב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תִּאָּכַל:

טו * וַיַּעַן אֱלִיפַז הַתִּימְנִי וַיֹּאמֶר: הַחֲלָם יַעֲנֶה דַעַת־דָּוָד
וַיִּמְלֵא קִדְיִם בְּטֵנוֹ: הוֹכַח בְּדָבָר לֹא יִסְכָּן וּמַלְיָם לֹא־יִוָּעִיל
בָּם: אֲפִי־אַתָּה תִּפְדֶּה יִרְאֶה וְתִגְרַע שִׁיחָה לְפָנֵי־אַל: כִּי יֵאלֶף
עֹנֶף פִּיךָ וְתִבְחָר לְשׁוֹן עֲרוּמִים: וְרִשְׁעֶךָ פִּיךָ וְלֹא־אֲנִי
וְשִׁפְתֶיךָ יַעֲנוּ־כָךְ: הִרְאִישׁוֹן אָדָם תוֹלֵד וְלִפְנֵי גִבְעוֹת
חוֹלְלֹת: הִבְסוּד אֵי־לֹהֵה תִשְׁמַע וְתִגְרַע אֶלֶיךָ חֲכָמָה: מִה־
יִדַּעַת וְלֹא נִדַּע תִּכְבִּין וְלֹא־עֲמַנּוּ הוּא: גַּם־שָׁב גַּם־יִשְׁשֵׁב כְּנוֹ
כְּבִיר מֵאַבְיָד יָמִים: הִמְעַט מִמֶּךָ תִּנְחַוְמוֹת אֵל וְדָבָר לֹא־ט
עִמָּךְ: מִה־יִּקְחֶךָ לְבָךְ וּמִה־יִרְזַמְנוּ עֵינֶיךָ: כִּי־תִשָּׁב אֶל־אַל
רוֹחֶךָ וְהִצַּאתָ מִפִּיךָ מַלְיָן: מִה־אֲנוּשׁ כִּי־יִזְכָּה וְכִי־יִצְדֹק
יִלְוֶה אִשָּׁה: הֵן בְּקִדְשׁוֹ לֹא יֵאֱמִין וְשָׁמַיִם לֹא־זָכוּ כַּעֲיָנוֹ:
אֲפִי כִּי־נִתְעַב וְנִאֲלַח אִישׁ־שִׁתָּה כַּמַּיִם עוֹלָה: אַחֲוָה שִׁמְע־
לִי וְזֶה־חֲזִיתִי וְאֶסְפְּרָה: אֲשֶׁר־חֲכַמְיִם יִגִּידוּ וְלֹא כִּחְדוֹ
מֵאַבּוֹתָם: לָהֶם לְבָדָם נִתְּנָה הָאָרֶץ וְלֹא־עֲבַד זָר בְּתוֹכָם:
כָּל־יָמֵי רִשְׁעֵה הוּא מִתְחַוֵּל וּמִסְפֵּר שָׁנִים נִצְפָנוּ לַעֲרִיץ:
קוֹל־פְּחָדִים בְּאֲזֵנָיו בְּשָׁלוֹם שׁוֹדֵד יְבוֹאֵנוּ: לֹא־יֵאֱמִין שׁוֹב
מִגֵּי־חֲשָׁד וְצַפּוֹ וְצַפּוֹ הוּא אֶל־יִחַרֵּב: גִּדְדָה הוּא לְלֶחֶם אִיָּה
יִדַּע | כִּי־נִכְוֹן בִּידֵן יוֹם־חֲשָׁד: יִבְעַתְהוּ צַד־וּמְצוּקָה
תִּתְקַפְּהוּ כַּמֶּלֶךְ | עֲתִיד לְכִידוֹד: כִּי־נִטָּה אֶל־אֵל יִדָּן וְאֶל־
שׁ־דֵי יִתְגַּבֵּר: יִדְוֹץ אֶלָּו כִּצְוֹאֵר כַּעֲבִי גִבִּי מִגְּיָיו: כִּי־כִסְּהָ
פְּנֵי בְּחֻלְבּוֹ וַיַּעַשׂ פִּימָה עַל־יִכְסֹל: וַיִּשְׁכָּן | עָרִים נִכְחָדוֹת
בְּתִים לֹא־יִשְׁבּוּ לָמוֹ אֲשֶׁר הִתְעַתְּדוּ לְגִלְיָם: לֹא־יַעֲשֶׂר וְלֹא־
יָקוּם חֵילָו וְלֹא־יִטָּה לְאַרְץ מִגְּלָם: לֹא־יִסוֹד | מִגֵּי־חֲשָׁד
יִנְקָתוֹ תִּיבֵשׁ שְׁלֵהֲבַת וְיִסוֹד בְּרוּחַ פִּיו: אֶל־יֵאֱמִן בְּשׁוֹ נִתְעָה
כִּי־שׂוֹא תִהְיֶה תִמּוֹדָתוֹ: כִּלְא־יִוְמוֹ תִמְלֵא וְכִפְתּוֹ לֹא
רַעֲנָנָה: יִחַמְסֵם כִּנְפָן בְּסִרְוֹ וַיִּשְׁלַח כְּזִית נִצְתּוֹ: כִּי־עַדְתָּ חֲנֹף
גִּלְמוֹד וְאִשׁ אֶכְלָה אֶהְלִי־שְׁחָד: הִרְחֵה עֵמֶל וַיִּלְדֵה אֲנוּ וְכִטְנָם
תִּכְבִּין מִרְמָה:

הלכות יבום וחליצה פ"ק ב

או חליץ או יבם. ואין כופין את היבם ליבם, אבל כופין אותו לחליץ.

ב,ט אמר הגדול, המתנינו עד שיגדיל הקטן, או עד שיבוא ההולך, או עד שיכריא החרש, ונמלכין בו, ואם לא ירצה, אני איבם או אחליץ-אין שומעין לו; אלא אומרים לו, עליך מצוה, או יבם או חליץ.

ב,י וכן אם היה הגדול במדינה אחרת-אין אחיו הקטן יכול לומר, על אחי הגדול היא המצוה, המתנינו לו עד שיבוא; אלא אומרים לזה שהוא פאן, יבם או חליץ.

ב,יא יבמה הראויה ליבום שלא רצת להתיבם-דינה פדין מורדת על בעלה, וכופין את יבמה לחליץ לה; ותצא בלא כתובה. הניח אחיו נשים רבות-פל מי שתבע היבם מהן ליבום ולא רצת-היא המורדת, וחליץ לה; ותצא בלא כתובה. ושאר צרותיה שלא נתבעו, נוטלות פתבתן פשאר האלמנות.

ב,יב היו היבמין רבים, ותבע אותה הגדול ליבום, והיא אינה רוצה בו, ורוצה באחיו-אין שומעין לה, שמצוה בגדול. אמר הגדול, איני רוצה לא לחליץ ולא ליבם, הרי אחי לפניך, ותבע אותה אחד מן האחין ליבום, והיא אינה רוצה בו, ורצת באח אחר, והוא רוצה בה-אין זו מורדת: מאחר שנסתלק הגדול שמצוה בו, הרי פלן ראויין; והואיל והיא רוצה באחד מהן, והוא רוצה בה-הרי זו לא מרדה. ב,יג ולא עוד, אלא אם הנה אחד מהן במדינה אחרת, ואמרה, הריני ממתנת עד שיבוא ויבם אותי, אבל זה איני רוצה בו-אין זו מורדת. ואומרים לזה שאינו הגדול שתובע אותה, אם תרצה לחליץ לה ולתן לה פתבתה, חליץ; ואם לאו, הרי רצת שתשב עד שיבוא אחיך-הואיל ואין לך דין קדימה עליי.

ב,יד בא זה שתלתה בו, ולא רצה בה-חוזרין אצל זה שתבע אותה ליבום, והיא אינה רוצה בו. ואומרים לה, אין פאן מי שרוצה ליבם אלא זה, ומצות יבום קודמת-או תתנבם לו, או תצא בלא כתובה פדין פל מורדת.

ב,טו פל יבמה שאמרנו שדינה שתחליץ ולא תתיבם-הרי זו נוטלת פתבתה, אם יש לה כתובה, פשאר פל האלמנות. וכן אם הנה יבמה מפה שחין, או שיש בו שאר מומי אנשים-חליץ לה, ונוטלת פתבתה. גלדו בה מומין, פשהיא שומרת יבם-

ב,א מדברי סופרים, שלא יבוא היבם על יבמתו, עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה, או בשוה פרוטה; וזה הוא הנקרא מאמר. ואין המאמר קונה ביבמה קנן גמור, כמו שיתבאר; והעושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה-לא עשה פלום, שאין האשה מתקדשת אלא לרצונה. וקטנה מן הארוסין, אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה.

ב,ב וכשם שהיא מקדש את יבמתו, כך הוא מברך ברכת נשואין בעשרה; וכותב כתובה, פדין פל נשוא אשה. ואם בא על יבמתו, ולא עשה מאמר-קנה קנן גמור, ואינו צריך לחזר ולקדש אחר הבעילה; ומפין אותו מפת מרדות, וכותב לה כתובה.

ב,ג הבא על יבמתו-בין בשוגג בין במזיד, בין באנס בין ברצון, בין שהיה הוא מזיד והיא שונגת או אנוסה, בין שהיתה היא מזידה והוא שוגג או אנוס, בין שהיתה ישנה בין שהיתה ערה, בין שבא עליה פזרפה בין שלא פזרפה, אחד המערה ואחד הגומר-קנה.

ב,ד במה דברים אמורים, שנתפון לבעל; אבל אם נפל ונתקע בה, או שבא עליה שפור שאינו מכיר פלום, או ישן-לא קנה. נתפון להטיח בפותל, והטיח ביבמתו-לא קנה; להטיח בבהמה, והטיח ביבמתו-קנה, שהרי נתפון לשם בעילה מפל מקום.

ב,ה יבמה שנתבמה, ואמרה בתוך שלושים יום, לא נבעלת-ואף על פי שהיא אומר, בבעלתי-כופין אותו שיחליץ לה, הואיל וקדם וגרשה בגט; ואם עדין לא גרש, כופין אותו שיבעל, או יחליץ ויוציא בגט.

ב,ו גרשה לאחר שלושים יום, והיא אומרת, לא נבעלתי-מבקשים ממנו שיחליץ לה; ואם הנה מודה שלא בעל, כופין אותו לחליץ. היא אומרת, נבעלתי, והוא אומר, לא בעלתי-אינה צריכה חליצה: שאין זה נאמן לאסרה על פל אדם, אחר שפנסה.

ב,ז מי שמת והניח אחים רבים-מצוה על הגדול ליבם או לחליץ, שנאמר "והנה, הבכור אשר תלד..." מפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בבכור שלאחיו, פלומר גדול האחין יקום על שם אחיו המת; וזה שנאמר "אשר תלד"-משמעו אשר ילדה האם, עם משמע אשר תלד היבמה.

ב,ח לא רצה הגדול ליבם, מחזרין על פל האחין; לא רצו-חוזרין אצל הגדול ואומרים לו, עליך מצוה,

נסתחפה שזדהו: ואם לא רצה ליבם, יחליץ וימוץ פתבה.

בטז יבמה שנדרה הניה מיבמה בתיי בעלה, או שנדרה הניה מפל היהודיים-כופין אותו שיחליץ לה, ותטל פתבתה. ואם נדרה לאחר מיתת בעלה, מבקשין ממנו שיחליץ לה; ואם לא רצה, הרי זו מורדת. וכן אם נתפונה בנדרה, אפלו בתיי בעלה, פדי שלא ייבם אותה-אין כופין אותו לחליץ, אלא אם כן מרדה ותצא בלא פתבה.

ב, יז יבמה שתבעה היבם לחליצה, והיא אומרת, איני חולצת ולא נוטלת פתבה, אלא אשב בבית בעלי כשאר האלמנות-אין שומעין לה: שהרי הקנו אותה לזה מן השמים; ורצה מיבם, רצה חולץ ונותן פתבתה. ולא עוד, אלא אפלו אמרה, אני נזנת משלי, ואשב עגנה פל ימי-אין שומעין לה: שהרי היבם אומר לה, פל זמן שאת זקוקה בי, אין נותנין לי אשה; ואפלו היה גשוי, אפשר שישא אשה אחרת, או תהיה לו מריבה בתוך ביתו, מפני היבמה.

ב, יח יבמה שלא היה לה על בעלה פתבה, מפני שהיתה אסורה עליו, והרי היא מתרת ליבם, כמו שיתבאר-אם רצה היבם ליבם, מיבם; ואין לה עליו פתבה, פדרו שלא היה לה על בעלה. ודינה עם יבמה בתוספת, כמו שהיה עם בעלה; אבל אם לא כתב לה בעלה פתבה, או שמכרה לו פתבתה, או מחלה אותה-צריך היבם לכתב לה פתבה, כשאר האלמנות.

ב, יט היבמה-קדם שיבוא עליה יבמה, או קדם

שיחליץ לה-הרי היא אסורה להנשא לזר, שנאמר "לא-תהיה אשת-המת החוצה, לאיש זר". ואם נשאת לאחר, ובעלה-לוקה הוא והיא, ומוציאה בגט, ואפלו היו לה כמה בנים; ונאסרה עליו, ועל יבמה. ויבמה חולץ לה, ואחר כך תהיה מתרת לאחרים.

ב, כ נתקדשה לאחר, לא נאסרה על יבמה; אלא נותן לה הזר שקדשה גט, ויבמה מיבם או חולץ. ואם היה יבמה כוהן, שאינו יכול לשא גרושה-תצא מן הזר בגט, פדי שלא יהיה החוטא גשפר; ויחליץ לה יבמה.

ב, כא חזר הזר שגרשה מן הארוסין, ונשאה אחר שיחליץ לה יבמה-אין מוציאין אותה מיזו. אבל אם גרשה מן הנשואין, וחזר ונשאה אחר שחלצה-מוציאין אותה מיזו: מפני שהיא דומה לאשת איש שנשאת, ובא בעלה, שהיא אסורה על זה ועל זה, כמו שבארנו. והיבמה שזנת, והיא זקוקה-לא נאסרה על יבמה; אלא רצה חולץ, רצה מיבם.

ב, כב פל יבמה שהיא ספק מדבריהם אם יש עליה זיקת יבם, או אין עליה זיקת יבם-כגון יבמה שילדה ולד שלא פלו לו חדשיו ומת בתוך שלוששים יום, שדינה שתחליץ מספק מדבריהם כמו שבארנו-אם הלכה ונתקדשה לאחר קדם חליצה, חולץ לה יבמה ותשב עם בעלה; ואם נתקדשה לכוהן שהוא אסור בחלוצה, אינו חולץ לה, שאין אוסרין על זה אשתו, מספק דבריהם. גרשה הפוהן, או מת-הרי זו חולצת, ואחר כך תנשא לאחרים לכתחלה.

הלכות יבום וחליצה פרק ג

מודה לו-אף על פי שהוא בנו לענן ירשה-הרי זה ספק לענן יבום: פשם שזנת עמו, כך זנת עם אחר, ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי, והרי אין לו חזקה; אלא לעולם ספק הוא, ולהחמיר דגין בו-וחולצת, ולא מתיבמת.

ג, ד נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה, ומתיבמת על פיו; או שמת יבמה, או שנתן לבעלה בן להתיירה לזר. ואפלו עבד, או אשה, או גוי מסיח לפי תמו-מעיד במיתת היבם, כמו שמעיד לאשת איש להתיירה, כמו שבארנו בהלכות גרושין. וקמש הנשים שאין מעידות זו לזו שמת בעלה, כך אין מעידין לה שמת יבמה; ודין עדות זו, פדין אותה עדות, לענן עדים שמכחישין זה את זה במיתת היבם, ולכל דבר.

ג, א האומר זה בני, או שאמר יש לי בנים-הרי זה נאמן; ופוסט את אשתו מן החליצה, ומן היבום. אמר זה אחי, או שאמר יש לי אחין-אינו נאמן לאסר אשתו, ולהניחה זקוקה ליבם: שהרי זה מתפון לאסרה, לאחר מותו.

ג, ב היה מחזק שיש לו אחין, ואמר בשעת מיתתו, אין לי אחין-אינו נאמן; וכן אם אמר על מי שהחזק אחיו, אין זה אחי-אינו נאמן. לא היה מחזק באחין, ויצא עליה קול שיש שם עדים שיעידו שיש לבעלה אחין, והעדים במדינה אחרת-אפלו אמר הוא בשעת מיתתו, אין לי אח-הרי זו חוששת, ותמתין עד שיבואו העדים שאמרו וישאלו.

ג, ג מי שזנה עם אשה, בין פנויה בין אשת איש, ונתעברה, ואמר, זה העבר ממני הוא, ואפלו היא

ג,ה שְׁתֵּי יָבָמוֹת שֶׁבָּאוּ מִמְּדִינַת הַיָּם, זֹאת אֹמֶרֶת מֵת בְּעָלֶי, וְזֹאת אֹמֶרֶת מֵת בְּעָלֶי-זֶה אֲסוּרָה מִפְּנֵי בְּעָלָה שְׁלִזוֹ, וְזֹאת אֲסוּרָה מִפְּנֵי בְּעָלָה שְׁלִזוֹ: שְׂאִין יָבָמָה נֶאֱמָנָה לְהַעֲיִד לָהּ נִשְׁמַת יָבָמָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

ג,ו הִיָּה לְאַחַת מֵהֶן עַד שְׁמַת בְּעָלָה-זֶה שְׂיֵשׁ לָהּ הָעֵד, עוֹמְדָת בְּאֲסוּרָה: שְׂאִינָה אֲסוּרָה מִפְּנֵי בְּעָלָה, אֲלֵא מִפְּנֵי יָבָמָה. וְזֹאת שְׂאִין לָהּ עַד, מִתְּרַת: שְׁהָרִי הָעֵד הָעֵיִד שְׁמַת יָבָמָה; וְהִיא נֶאֱמָנָה לֹאמֵר, מֵת בְּעָלֶי.

ג,ז לִזוֹ בָּנִים, וְלִזוֹ שְׂאִין אֵין בָּנִים-זֶה שְׂיֵשׁ לָהּ בָּנִים, מִתְּרַת; וְזֹאת שְׂאִין לָהּ בָּנִים, אֲסוּרָה.

ג,ח הִיָּה לָהֶן יָבָם אַחַר כֵּן, הָרִי זֶה מִיָּבָם לְשִׁתְּיָהֶן. מֵת זֶה הֵיבָם שְׂיֵבָם אוֹתוֹ-אֲסוּרוֹת לְהַנְשֵׂא לְזָר, כְּשֶׁהָיוּ בְּתַחֲלָה. גְּתִיבָמוֹ וְנִתְגַּרְשׁוּ, הָרִי אֵלֶּוּ מִתְּרוֹת לְזָר.

ג,ט אִף עַל פִּי שְׁהֵאֲשָׁה נֶאֱמָנָה לֹאמֵר, מֵת בְּעָלֶי, וְתַנְשֵׂא אוֹ תִּתְיָבָם-אֵין הֵיבָמָה נֶאֱמָנָה לֹאמֵר, מֵת יָבָמִי, שְׁתַּנְשֵׂא לְזָר: הוֹאִיל וְהוּא אֲסוּר לָאוּ, שְׂמָא יִהְיֶה קָל בְּעֵינֵיהָ. וְכֵן אֵין הֵיבָם נֶאֱמָן לֹאמֵר, מֵת אֲחִי, שְׂיֵיבָם אֶת אִשְׁתּוֹ-שְׂמָא עֵינָיו נִתַּן בָּהּ. וְאֵין הָאֲשָׁה נֶאֱמָנָה לֹאמֵר, מֵתָה אֲחוֹתִי, שְׁתַּכְּנַס לְבֵיתָהּ, וְאֵין הָאִישׁ נֶאֱמָן לֹאמֵר, מֵתָה אִשְׁתִּי, שְׂיֵשֵׂא אֶת אֲחוֹתָה-עַד שְׂיַעֲיִדוּ שְׁנֵי עֲדִים שְׁמַתָּה אֲחוֹתָה, וְאַחַר כֵּן תַּכְּנַס לְבֵיתָהּ: שְׂלֵא הָאֲמִינוּ עַד אֶחָד, אֲלֵא מִשׁוּם הַתְּרַת עֲגָנָה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ג,י לְפִיכֵף הָאֲשָׁה שְׁהִלְכָה הִיא וּבְעָלָה וּיָבָמָה לְמְדִינַת הַיָּם, וּבָאָה וְאָמְרָה, מֵת בְּעָלֶי וְאַחַר כֵּן מֵת יָבָמִי, אוֹ שֶׁאֲמָרָה מֵת יָבָמִי וְאַחַר כֵּן מֵת בְּעָלֶי-הָרִי זֶה אֵינָה נֶאֱמָנָה. אֲבָל אִם הִלְכָה הִיא וּבְעָלָה בְּלֶבֶד, וּבָאָה וְאָמְרָה, נִתַּן לִי יָבָם בְּמְדִינַת הַיָּם וּמֵת-בֵּין שֶׁאֲמָרָה מֵת הֵיבָם וְאַחַר כֵּן מֵת בְּעָלֶי, בֵּין שֶׁאֲמָרָה מֵת בְּעָלֶי וְאַחַר כֵּן מֵת הֵיבָם שְׁנִתַּן לִי-הָרִי זֶה נֶאֱמָנָה, שְׁהִפָּה שֶׁאֲסָר הוּא הִפָּה שְׁהִתִּיר.

ג,יא הָאֲשָׁה שְׁהִלְכָה הִיא וּבְעָלָה וּבָנָה לְמְדִינַת הַיָּם, וּבָאָה וְאָמְרָה, מֵת בְּעָלֶי וְאַחַר כֵּן מֵת בְּנִי-נֶאֱמָנָה, שְׁהָרִי הִיָּתָה בְּחֻזְקַת הַתֵּר לְזָר. אָמְרָה מֵת בְּנִי וְאַחַר כֵּן מֵת בְּעָלֶי-אֵינָה נֶאֱמָנָה לְהִתְיָבָם, וְחוֹלְצָת, וְלֹא מִתְיָבָמָה.

ג,יב הִלְכָה הִיא וּבְעָלָה בְּלֶבֶד, וּבָאָה וְאָמְרָה, נִתַּן לִי בֶן בְּמְדִינַת הַיָּם, וּמֵת וְאַחַר כֵּן מֵת בְּעָלֶי-נֶאֱמָנָה וּמִתְיָבָמָה, שְׁהָרִי הִיָּתָה בְּחֻזְקַת הַתֵּר לִיבָמָה בְּעַת שְׁהִלְכָה. אָמְרָה, מֵת בְּעָלֶי וְאַחַר כֵּן מֵת הֶבֶן שְׁנִתַּן לִי-אֵינָה נֶאֱמָנָה לְפָטֵר עֲצָמָה מִן הַיָּבוּם וּמִן

הַחֲלִיצָה, וְחוֹשְׁשִׁין לְדְבָרֶיהָ; וְחוֹלְצָת, וְלֹא מִתְיָבָמָה.

ג,יג בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁהֲיָתָה פְּסוּלָה לְפָהֳגָה מִתְחַלְתָּה, כְּגוֹן שְׁהִיָּתָה גְרוּשָׁה אוֹ חֲלָלָה, אוֹ שֶׁאֲמָרָה בְּמַעֲרָה הֵינּוּ כְּשִׁמְתוֹ. אֲבָל אִם אֵין הַדְּבָר כֵּן, אֵינָה חוֹלְצָת-שְׂמָא תַחֲלִץ וְיָבֹאוּ עֲדִים וְיַעֲיִדוּ שֶׁהַדְּבָר כְּמוֹ שֶׁאֲמָרָה וְהַבְּעַל מֵת תַּחֲלָה, וְנִמְצָאָת חֲלִיצָה זֶה אֵינָה כְּלוּם; וְתַנְשֵׂא לְכוּהֶן, וְיִרְאֶה הָרוֹאֶה אוֹתָהּ שְׁחֲלוּצָה וְנִשְׂאָת לְכוּהֶן, וְיַדְמָה שְׁחֲלוּצָה מִתְּרַת לְפָהֳגָה, וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּעֲדִים שֶׁבָּאוּ: לְפִיכֵף לֹא תַחֲלִץ, וְלֹא תִתְיָבָם, אֲלֵא תִשְׂאָר בְּחֻזְקַת זְקוּקָה כְּשִׁנְצָאָת, עַד שְׂיָבֹאוּ עֲדִים.

ג,יד וְכֵן אֲשָׁה שְׁהִלְדָּה בְּעָלָה וְצָרְתָה לְמְדִינַת הַיָּם, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ מֵת בְּעָלֶיךָ-הָרִי זֶה לֹא תַחֲלִץ, וְלֹא תִתְיָבָם לְעוֹלָם, עַד שְׂיִוָּדַע אִם יִלְדָה צָרְתָה, אוֹ לֹא יִלְדָה.

ג,טו וְלָמָּה לֹא תַחֲלִץ אַחַר תַּשְׁעָה חֲדָשִׁים מִמִּיתַת הַבְּעַל, וְתִהְיֶה מִתְּרַת לְזָר עַל כָּל פְּנֵים-שְׂאִם יִלְדָה צָרְתָה, הָרִי נִפְטָרָה זֶה; וְאִם לֹא יִלְדָה, הָרִי נִחְלָצָה: גְּזָרָה שְׂמָא יוֹדֵעַ אַחַר הַחֲלִיצָה שְׂיִלְדָה צָרְתָה וְלֹד שְׂלִקְיָמָה, וְנִמְצָאָת זֶה שְׂאִינָה חֲלִיצָה וְתַנְשֵׂא לְכוּהֶן אַחַר שְׁחֲלָצָהּ, וְיֹאמֵר הָרוֹאֶה שְׂלֵא יוֹדֵעַ בְּעֲדִים שֶׁבָּאוּ שְׁחֲלוּצָה מִתְּרַת לְכוּהֶן, וְיַעֲיִד שְׂרָאָה אוֹתָהּ נִשְׂאָת לְפָהֳגָה עַל פִּי בֵית דִּין. לְפִיכֵף אִם הִיָּתָה אֲסוּרָה לְפָהֳגָה מִתְחַלְתָּה-הָרִי זֶה חוֹלְצָת לְאַחַר תַּשְׁעָה, וְתַנְשֵׂא לְזָר.

ג,טז אֲבָל זֶה הַצָּרָה שְׁהִיָּתָה עִם בְּעָלָה כְּשִׁמְת-תַּמְתִּין תַּשְׁעִים יוֹם כְּשֶׁאֲר הֵיבָמוֹת, וְתַחֲלִץ אוֹ תִתְיָבָם; וְלֹא תַחֲוֹשׁ לְצָרְתָה שֶׁבְּמְדִינַת הָאֲחֵרָת, הוֹאִיל וְלֹא הִיָּה בְּעָלָה עִמָּה בְּמְדִינָה.

ג,יז הָאֲשָׁה שְׁמַת בְּעָלָה, וְהִיָּתָה לָהּ חֲמוֹת בְּמְדִינַת הַיָּם-אֵינָה חוֹשְׁשֵׁת שְׂמָא יִלְדָה חֲמוֹתָהּ, וְכִכְּר נִתַּן לָהּ יָבָם בְּמְדִינָה אַחֲרָת: שְׂלֵא גְזָרוּ בְּדָבָר זֶה; אֲלֵא נַעֲמִיד אוֹתָהּ עַל חֻזְקָתָהּ, וְהָרִי הִיא מִתְּרַת. וְהוּא הַדִּין לְאֲשָׁה שְׁמַת בְּעָלָה, וְהִיָּה לוֹ בֶן בְּמְדִינָה אַחֲרָת-הָרִי זֶה מִתְּרַת לְזָר; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא מֵת הֶבֶן, אֲלֵא הַעֲמִד אוֹתָהּ עַל חֻזְקָתָהּ.

ג,יח יֵצֵאת חֲמוֹתָהּ מִעֲבָרָת-הָרִי זֶה חוֹשְׁשֵׁת, וְלֹא תַנְשֵׂא לְזָר עַד שְׂתַדַּע מָה הִיָּה סוּף עֲבוּר חֲמוֹתָהּ, שְׂמָא נִלְדָה לָהּ יָבָם, קִדְּם מִיתַת הַבְּעַל.

ג,יט הָאֲשָׁה שְׁהִלְדָּה בְּעָלָה וּבָנָה לְמְדִינַת הַיָּם, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ, מֵת בְּעָלֶיךָ וְאַחַר כֵּן מֵת בְּנִי, וְנִשְׂאָת,

ואחר כך נודע שחלופה היו הדברים-תצא, והולך פשר; אמרו לה, מת בנגד ואחר כך מת בעליה, ונתקבמה, ואחר כך נודע שחלופה היו הדברים-תצא,

הלכות יבום ותליצה פרק ז

והולך שגלד לפני השמועה או לאחר השמועה ממזר.

הכל בלשון הקדש, שנאמר "ככה" בלשון הזה; וכל היושבין שם עונין אחריה "חלוצ הנעל" "חלוצ הנעל", שלושה פעמים.

ד, וצריך שתתפנו היבמה שתחליץ לו, ויתפנו הוא שתחליץ לה; ויעשו מעשים אלו, לשמן. והסומה אינו חולץ, שנאמר "וירקה בפניו"; ואין זה רואה הרק.

ד, ח נמצא סדר תליצה כך הוא: קוראה היא תחלה "מאן יבמי..."; ואחר כך קורא הוא "לא תפצתי..."; ואחר כך תחליץ, ואחר כך תרק; ואחר כך תקרא "ככה יעשה לאיש... ונקרא שמו...". ואין הסדר מעכב, אלא אם לא קראה בתחלה, לא היא ולא הוא, או שרקקה ואחר כך תלצה, או שקראה ואחר כך רקקה-תליצה פשרה. ולמה לא תחזר ותרק על הסדר, שמא יאמרו, רקיקה לבדה אינה פלום, ואינה פוסלת מן האחין.

ד, ט תלצה בלבד, ולא קראה ולא רקקה-תליצה פשרה; ואין צריך לומר, שתלצה וקראה ולא רקקה, או שתלצה ורקקה ולא קראה-שתליצה פשרה. במה דברים אמורים, בשהיו יכולין לדבר שהרי הן ראויין לקרות. אבל אלמת או אלם, אינן חולצין; ואם תלצו, תליצתן פסולה: ואינן פתורש או תרשת שתלצו, שלא עשו פלום-לפי שהתרש והתרשת, אינן בני דעת.

ד, י רקקה בלבד, או שרקקה וקראה ולא תלצה-הרי זו תליצה פסולה. קראה היא והוא, ולא תלצה ולא רקקה-לא עשה פלום: שנאמר "ככה יעשה לאיש" -המעשה שהוא תליצה והרקיקה, הוא שמועיל; אבל הקריאה אינה מעכבת, ואינה מועלת.

ד, יא תלצה ורקקה וקראת, והן יושבין או מטין על צדיהן, או שהיה שרוף הנעל קשור על שוקו מן הארפה ולמטה, או שתלצה בפני שלושה עמי הארץ שאינן יודעין להקרות, וכן הסומה שתלצה-תליצתה פשרה.

ד, יב תלצה בלילה, או שתלצה בפני שנים, או בפני שלושה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול, או שהיה המנעל קשור למעלה מן הארפה, או שהתיר הוא ושמטה היא, או שהתירה היא ושמט הוא, או

ד, א פיצד מצות תליצה: היבמה הולכת אחר יבמה למקום שהוא שם, ובאה לדינין, והן קוראין לו, ונותנין לו עצה ההוגנת לו ולה. אם עצה טובה ליבם, יועצין אותו ליבם; ואם עצה טובה לחליץ-פגון שהיתה היא ילדה והוא זקן, או היא זקנה והוא ילד-יועצין אותו לחליץ.

ד, ב וצריכין הדינין לקבץ מקום שישובו בו, ואחר כך תחליץ שם בפניהם, שנאמר "ועלתה יבמתו השערה...". לא נועדו ולא קבעו מקום, אלא נקראו נקרה ונקראת היא והוא לפניהן, ותלצו-תליצתה פשרה.

ד, ג ומלמדין אותה ואת היבם לקרות, עד שיהיו רגילין; ותהיה יכולה לקרות "לא אבה" בנשימה אחת, ואחר כך תאמר "יבמי" -פדי שלא יהיה משמע דבריה, אבה יבמי. ומאחר שתהיה רגילה לקרות, אף על פי שלא קראת בנשימה אחת, אין מקפידין על זה; אבל אם אינה יכולה, מרגילין אותה עד שתדע.

ד, ד ותתליצה ביום, ולא בלילה, ובפני שלושה שיודעין להקרות פשוטה. ואם היה אחד מן השלושה גר-פסול, ואפלו היה אביו גר ואמו ישראלית: עד שיהיה אביו ואמו מישראל. ומצותה בתמשה, פדי לפרסם הדבר; ואותן השנים, אפלו היו עמי הארץ.

ד, ה פיצד חולצין: מביאין לו מנעל שלעור שיש לו עקב, ואיננו תפור בפשתן; ולובשו בימין, וקושר רצועותיו על רגלו; ועומד הוא והיא בבית דין, ומקריין ליבמה בלשון הקדש "מאן יבמי...", ואחר כך מקריין ליבם "לא תפצתי לקחתה"; ונועץ רגלו בארץ, והיא יושבת ופושטת ידה בבית דין, ומתרת רצועות המנעל מעל רגלו, וחולצת המנעל ומשלכת אותו לארץ; ומשישמט רב העקב, התרה היבמה לזר.

ד, ו ואחר כך עומדת ויורקת בארץ פנגד פניו, רק הנראה לדינין-שמצות תליצה שיהיו שניהן עומדין בשעת קריאה, ובשעת רקיקה; וצריכין הדינין לראות הרק יוצא מפיה. ואחר כך מקריין לה "ככה יעשה לאיש... ונקרא שמו, בישראל...".

שנתפונה היא ולא נתפון הוא, או שנתפון הוא ולא נתפונה היא, וכן קטנה שחלצה לגדול-חליצתה פסולה.

ד, יג וכן אם חלצה בפני יחיד, ואפלו בינו לבניה, ובלילה-הרי זו חליצה פסולה; אבל חרש שוטה וקטן שחלצו, וכן החולץ למי שהיא פטורה מן החליצה ומן היבום-אינה חליצה.

ד, יד יבם שרגלו הימנית חתוכה, אינו חולץ בשמאל; ואם חלצה מעל שמאלו, חליצתה פסולה. היתה רגלו עקומה לאחור, או הפוכה על צדה, או שהיה מהלך על ראשי אצבעות רגליו-הרי זה אינו חולץ, שהחולץ צריך לנעץ עקבו בארץ וזה אינו יכול; ואם חלצה למי שרגלו פך, חליצתה פסולה. ויבמה שידיה חתוכות-חולצת לכתחלה ואפלו בשניה, שלא נאמר וחלצה בידה.

ד, טו חלצה במנעל שלבגד, אינה חליצה; אבל אם חלצה במנעל שאין לו עקב, או שהיה תפור בפשתן, או שהיה מנעל שלשער או שלסיב או שלשעם או שלעץ, או שהיה מנעל גדול שאינו יכול להלך בו, או קטן שאינו חופה רב רגלו, או מנעל פרום שאינו חופה רב הרגל, או נפחת שאין מקבל רב הרגל-חליצתה פסולה.

ד, טז חלצה בסנדל שלעץ ומחפה עור, או שהיתה קרקעיתו עור ולחיוו שלשער, או שחלצה סנדל שלשמאל מעל רגלו הימנית, או שלא היה המנעל שלו, או שהיה המנעל גדול שיכול להלך בו, או קטן שחופה רב רגלו, או נפרם שחופה רב הרגל, או נפחת שמקבל רב הרגל-חליצתה פשוטה.

ד, יז סנדל המסגר והמחלט, ושלעבודה זרה שמניחין אותו ברגלי הצורה-לא תחליץ בו; ואם חלצה-חליצתה פשוטה, ואף על פי שהוא אסור בהנאה. אבל סנדל שלתקרבת עבודה זרה, ושלעיר הנדחת, או שנעשה למת שיקבר בו-אם חלצה בו, חליצתה פסולה: שהרי אינו עומד להלך בו.

ד, יח קרעה המנעל מעל רגלו, או ששרפתה, או שהיה לבוש שני מנעלין וחלצה העליון-אף על פי שקרעה התחתון עד שנתגלתה רגלו, הרי זו חליצה פסולה.

ד, יט יבמה שאכלה שום וגרגיר וכיוצא בהן מדברים שמזיבין את הרק, והיה הרק זב מפיה-אינו פלום, עד שיהיה הרק מעצמו. רקקה דם, או שהיה שותת מפיה-אינו פלום; אבל אם מצצה ורקקה-

פשר, שאי אפשר לדם שנמצץ בלא צחצוחי רק. רקקה וקלטתו הרוח קדם שיגיע לכנגד פניו, כגון שהיתה ארוכה והוא קצר-אינו פלום; ואם אחר שהגיע לנגד פניו-אף על פי שלא הגיע לארץ, פשר. וכן אם לא ראו הדינין הרק פשיצא מפיה, פשר.

ד, כ חליצה מטעית, פסולה. פיצד-כגון שאמרו לו, חליץ לה ובפך אתה פונסה, או שאמרו לו, חליץ לה שזו מצוה היא ואינה מפסדת עליך פלום, ואם רצית אחר פך ליבם תיבם, וכיוצא בדברים אלו. אבל אם הטעוהו ואמרו לו, חליץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז, או על תנאי פך וכך-אף על פי שלא נתנה ולא נתקיים התנאי, חליצתה פשוטה: שהרי נתפון לחליץ לה.

ד, כא המוסר מודעה על החליצה, חליצתו פסולה; לפיכך ראוי לדינין לומר לו לבטל המודעה, כדרך שעושין בגט. לחצוהו ישראל, והכוהו עד שחליץ-אם כדין עשו, חליצתו פשוטה; ואם שלא כדין, כגון שטעו או שהיו הדיוטות-חליצתו פסולה. ואם הגויים אנסוהו מעצמן-אם היה הדין נותן שיחליץ, חליצתו פסולה; ואם שלא כדין, אינה חליצה.

ד, כב פל מקום שאמרנו אינה חליצה, או לא עשה פלום, או אינה פלום-הרי היא פאלו לא נחלצה לו, ולא נאסרו עליו קרובותיה, ולא נפסלה מן הפהנה, ומתרת להתניבם. וכל מקום שאמרנו חליצתה פסולה-נאסרו עליו קרובותיה, ונפסלה מן הפהנה, ונאסרה על האחיו, ואינה מתניבמת; ואינה מתרת להנשא לזר, עד שתחליץ חליצה פשוטה. עברה ונשאת-הרי זה חולץ לה חליצה פשוטה, והיא פחת בעלה; ואין מוציאין אותה מיזו.

ד, כג יבמה שגדלה בין האחיו, הרי זו מתרת להתניבם; ואין חוששין לה שמא חלצה לאחד מהן בינו לבניה, ונפסלה עליהן. אבל אם ראינוה שחלצה נעלו שלאחד מהן-נפסלה, שמא נתפונה לחליצה; וצריכה חליצה פשוטה, להתירה לזר.

ד, כד גט חליצה שאנו פותבין-אינו אלא מעשה בית דין, כדי שיהיה בידה ראייה שנתחלצה. ואין הדינין חולצין, אלא אם כן מפירין. לפיכך מי שראו זאת שנתחלצה-פותבין לה גט חליצה, אף על פי שאינן מפירין שזו היא אשת פלוני ושזה שחליץ לה אחיו: שהרי הדינין שחלצה בפניהם הפירו זה, ואחר כך חלצה.

ד, כה וזה הוא נסח גט חליצה שנהגו בו העם: ביום פלוני פך ופך לירח פלוני שנת פך ופך למגן פלוני למנינא די רגילנא לממני ביה במקום פלוני, אנחנא דיני דמקצתנא חתימין לתתא, במותב תלתא פחדא הוינא יתבין בבי דינא, וסליקת לקדמנא פלונית בת פלוני ארמלת פלוני, ואקריבת לקדמנא גברא חד די שמייה פלוני בן פלוני, וכן אמרת לנא פלונית דא. פלוני בר פלוני דנא אחויה דפלוני מאבויה הוא דהוינא נסיבנא ליה, ושכיב ותיי לרבנן ולכל ישראל שבה, ובר וברת ירית ומחסין ומוקים שמה בישראל לא שבה. והדין פלוני אחוהי חזי ליבומי יתי. פען רבנן אימרו ליה אי צבי ליבומי יתי ייבם, ואי לא נטלע לי קדמיכון רגליה דימינא ואשרי סיניה מעל רגליה וארוק באנפוהי. ואשתמודענוהי לפלוני דנא דאחוהי דפלוני מיתנא מאבוהי הוא, ואמרנא ליה אי צבית ליבומי יתי ייבם, ואי לא אטלע לה קדמנא רגלך דימינא ותשרי סינך מעל רגלך ותרוק באנפך. ועני ואמר לית אנא צבי ליבומי יתי. מיז אקרינוהא לפלונית דא מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי. ואף להאי פלוני אקרינא ליה לא חפצתי לקחתי, ואטלע לה רגליה דימינא ושרת סיניה מעל רגליה ורקת באנפוהי רוקא דאתחזי לנא מפמה על ארעא. ותוב אקרינוהא פכה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל. ואנחנא דיני וכל דהוו יתבין קדמנא ענינא בתרה חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל תלתא זמני. ומדאיתעביד עובדא דא קדמנא שרינוהא לפלונית דא למהך להתנסבא לכל מאן דתצבי, ואנש לא ימחא בידה מן יומא דגן ולעלם. ובעת מננא פלונית דא גטא דחליצותא דא, וכתבנא וחתמנא ויהבנא לה לזכו פדת משה וישראל.

ד, כו ומעידין עליו שלוששה, או שנים מן השלושה, או שנים שראו החליצה אף על פי שאינן הדיגין שחלצה בפניהן, כמו שבארנו. ואפלו אשה, או עבד, או קטן שהוא מכיר ונבון-נאמנין לומר, זה הוא פלוני וזו היא יבמתו, וחולצין על פיהן: וכן בשאר עדיות שלתורה, בין לעדות ממון בין לעדות אסור-שזה דבר העשוי להגלות הוא; ואפשר לידע אממת הדבר שלא מפיהן, פענן שבארנו בסוף הלכות גרושין.

ד, כז ואם רצה היבם ליבם, מקדש ומיבם; וכותב לה

פתבה, כמו שהודענו.

ד, כח וזה הוא נסח פתבת יבמין שנהגו בו העם: ביום פלוני... איך פלוני בן פלוני אתא לקדמנא וכן אמר לנא. אחי דמן אבא שכיב, ותיי לרבנן ולכל ישראל שבה, ובר וברת ומורית ומחסין ומוקים שמה בישראל לא שבה, ושבה התיא אתתא די שמה פלונית בת פלוני, ותיי לי מן אורייתא ליבומי יתי פדפתיב בספר אורייתא דמשה יבמה יבא עליה. וצביאת פלונית דא ואתיבמת לפלוני בר פלוני יבמה לאוקומי שמה בישראל פדפתיב והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל. וכתב לה פלוני יבמה לפלונית יבמתיה פסך זוזי מאתן דתאזו לה דהוו פתיבין בכתבתה דכתב לה בעלה קדמאה, ואוסיף לה מדיליה פך ופך. ודא גדוניה דהנעילת ליה... פשאר טפסי פתבות.

ד, כט טפס הפתבה: ביום פלוני... איך פלוני בן פלוני אמר לה לפלונית בתולתא פלתא הוי לי לאנתו פדת משה וישראל, ואנא במימרא דשמיא אפלה ואיךר ואסובר ואזון ואפרנס ואכסי יתיכי פהלפת גברין יהודאין דפלחין ומיקרין ומסוברין וזגין ומפרנסין ומכסין ית גשיהון בקשוט, ויהבנא ליכי מהרי בתוליכי פסך זוזי מאתן דאנון מזוזי פספא טבא עשרין ותמשה זוזי דתאזו ליכי ומזוזיכי וכסותיכי וספוקיכי ומיעל עליכי פאורח פל ארעא. וצביאת פלתא פלונית דא ונות ליה לאנתו. ורצה והוסיף לה תוספת על עיקר פתבה עד משלם פך ופך, ודא גדוניה דהנעילת ליה פך ופך, הפל נתקבל חתן זה ובא לידו ונעשה ברשותו וזקף הפל על עצמו במלוה ורשו. ופך אמר לנא חתנא דגן אחריות פתבה דא פלה עיקר וגדוניה ותוספת עם שאר תנאי פתבה קבלית עלאי ועל ירתאי בתראי ועל פל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחות פל שמיא, דקניתי ודעתיד אנא למקני, מקרקעי ומטלטלי, ומטלטלי אגב מקרקעי, פלהון יהון אתראין וערבאין לכתבה דא פלה עיקר וגדוניה ותוספת לאתפרעא מנהון בתיי ובתר מותי ואפלו מגלימא דאכתפאי, וקנינו מפלוני דגן על פל מאי דכתיב ומפרש לעיל קנין שלם דלא פאסמכתא ודלא פטפסי דשטרי, אלא פחמר חזק פל שטרי פתבות הנוהגות בישראל וכהגון וכתקון רבותינו ז"ל. וחתמנו על שטר פתבה זה בזמן הגזפר למעלה והפל

בריר ושריר וקנים.

ד, לא ואת היתה כתבת אלמנה, פותב פלוגית ארמלתא; ואם היתה כתבת גרושה, פותב פלוגית הגרושה-פדי שלא יכשל בה כוהן. וכותב ויהבנא ליכי מהריכי פספ זוזי מאה דאגון מזוזי פספא טבא תריסר זוזי ופלג זוזא דתאזו ליכי...

הלכות יבום וחליצה פרק ה

על יבמתו או נתן לה מאמר, ונתן ונתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שנתן מאמר ליבמתו, ונתן אחיו ונתן לה מאמר אחר או בעלה-הרי זה מאמר פסול, בין המאמר הראשון בין המאמר האחרון.

ה, ונמצאת למד, שהמאמר בין שקדמו מאמר אחר, או גט, או חליצה, או בעילה, בין שקדם המאמר לאחד מאלו-הרי זה מאמר פסול: חוץ מן הנותן מאמר, ובעל לבעלת המאמר-שזו היא כהלכתה.

ה, הבעילה שבוטל היבום את יבמתו תחלה, או אחר מאמרו בה, ולא קדמה דבר אחר-נקראת בעילה פשרה. ואם קדמה מאמר מאחיו, או גט בין ממנו בין מאחיו, בין בה בין בצרתה, או אם קדמה מאמר בצרתה, בין ממנו בין מאחיו-הרי זו נקראת בעילה פסולה.

ה, החליצה שחולץ היבום ליבמתו תחלה, אם לא קדמה דבר אחר-נקראת חליצה מעלה. ואם קדמה גט או מאמר, בין מיבם זה בין מאחיו, בין בה בין בצרתה-הרי זו נקראת חליצה פחותה.

ה, יבמות רבות הפאות מבית אחד, פיון שנובעלה אחת מהן בעילה פשרה, או נחלצה חליצה מעלה-התרו הפל, ונסתלקה זיקת היבום מעליהן. ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה, או נתן לה מאמר פסול-נאסרו כלן ליבום; וצריכה גט זו שנובעלה, או שנתן לה המאמר, וצריכה אחת מהן חליצה להתירן לזר, שאין זיקת היבום מסתלקת בבעילה פסולה.

ה, יבמה אחת מהן חליצה פחותה-התרה להנשא לזר, זו שנוחלצה. אבל צרתה אסורה עד שתחליץ גם היא, או עד שיתלצו כל האחין לראשונה שנוחלצה החליצה הפחותה, שאין חליצה פחותה מסלקת זיקת היבום מבית זה עד שתחזר על כל האחין, או עד שתחליץ כל אחת מהן.

ה, יבמה שנובעלה ליבמה, בין בעילה פשרה בין בעילה פסולה, ואפלו בעלה אחר שחליץ לה, בין הוא בין אחיו, בין לשם אישות בין לשם יבמות,

ה, א היבמה שנתן לה היבום גט פרייתות-פסלה, ופסל את צרותיה, עליו, ועל שאר האחין: שהרי נעשה כמי שחליץ לה. ואין הגט מועיל ביבמה אלא מדבריהן, הואיל והגט מגרש אשת איש. וכל גט שפוסל אשתו מן הכהנה, פוסל את יבמתו; ואינה נתרת לזר, עד שיתחליץ לה.

ה, המאמר-אף על פי שאינו קונה ביבמה קנין גמור, ואינה נעשית בו אשת איש גמורה-צריכה ממנו גט, ואינה נתרת לזר אלא בחליצה. פיצד: העושה מאמר ביבמתו, ולא רצה לבעל-צריך לכתב לה גט, שהרי נתקדשה לו. וצריך לחליץ לה, פדי להתירה לאחרים, שאין היבמה נתרת לזר אלא אחר בעילת היבום, או אחר חליצה. אבל הגט פוסלה ליבום, ואינו מתירה לזר; והמאמר אינו קונה בה קנין גמור, כבעילה.

ה, נתן מאמר ליבמתו, ונתן גט למאמרו-מה שעשה, הרי בטלו והתרה. ונראה לי, שלא התרה אלא לאחיו; אבל זה שנתן הגט, נאסרה עליו. נתן גט לזיקתו, ולא למאמרו-פסלה עליו ועל שאר האחין, כמו שבארנו; וצריכה גט למאמרו, וחליצה להתירה לזר.

ה, המאמר שנתן ליבמה תחלה, ולא קדמו דבר אחר, ולא נעשה אחריו דבר אחר, אלא אם בעל אותה זה שנתן לה המאמר-הוא הנקרא מאמר פשר. ואם קדמו גט או חליצה, בין מיבם זה בין מיבם אחר, בין בה בין בצרתה, וכן אם קדמתו בעילה בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, או שנועשה אחריו גט או חליצה, בין בה בין בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, או שבעל או נתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שנתן לה מאמר אחר או בעלה-הרי זה נקרא מאמר פסול: בין המאמר שקדמוהו המעשים האלו, בין המאמר שנתאחרו אחריו.

ה, פיצד: נתן גט או חליץ ליבמתו, ונתן ונתן מאמר לה או לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שפא

ואפלו בעל צרתה אחר שבעל בעילה פשרה, בין הוא בין אחיו-הרי זו צריכה גט, שהרי נעשת אשת איש בבעילה.

היב וכן כל יבמה שנתן לה מאמר, בין מאמר פשר בין מאמר פסול-הרי זו צריכה גט מפני המאמר, כמו שבארנו; ואחר כך יסור אסור המאמר.

היג כבר בארנו שהגט, אינו דוחה היבמה דחיה גמורה, וכן המאמר, אינו קונה בה קנין גמור; אבל הבעילה, קונה קנין גמור, והחליצה, דוחה אותה דחיה גמורה. לפיכך גט אחר גט ביבמה, או מאמר אחר מאמר-מועיל; אבל בעילה אחר בעילה בה, וחליצה אחר חליצה-אין האחרונה מועלת כלום. וכן גט או חליצה אחר הבעילה, אינם כלום.

היד פיצד: יבם שנתן גט ליבמתו, וחזר ונתן גט לצרתה-הרי זה אסור בקרובת שתיקה. וכן שני יבמין שנתנו שני גטין ליבמה אחת, זה אחר זה-הרי זו פגרושה לשניהן, ושניהן אסורין בקרובותיה; ואחד מהן חולץ. וכן אם נתן גט ליבמתו, ונתן אחיו גט לצרתה-כל אחד אסור בקרובות זו שנתן לה הגט; וכן אם נתנו מאמר אחר מאמר, כמו שבארנו.

הטו אבל היבם שחלץ ליבמתו, וחזר וחלץ לצרתה בין הוא בין אחיו, וכן שני יבמין שחלצו זה אחר זה, ליבמה אחת-אין חליצה אחרונה כלום, ואין החולץ אותה אסור בקרובותיה, שזה כחולץ לשאר הנשים, שאין לו עליהן זיקה.

הטז וכן הבעל יבמתו, וחזר בין הוא בין אחיו וחלץ לה או לצרתה-אין חליצה זו כלום; וכן אם חזר אחיו ונתן גט לה או לצרתה, אינו כלום. חזר אחיו ונתן לה מאמר, או בעל-לא עשה כלום: מאמר שבעל אחיו תחלה, קנה קנין גמור; ואין הקדושין תופסין באשת איש. אבל אם נתן מאמר לצרתה, או בעל צרתה-צריכה גט, כמו שבארנו.

היז שני יבמין שיבמו שתי יבמות הבאות מבית אחד, ולא נודע מי יבם תחלה-שניהן יוציאו בגט; ויתרו לזרים, ואסורות ליבמין. לפיכך ראובן שהיה בירושלים, ולו שתי נשים, אחת בעפו ואחת בצור, ושמעון אחיו בעפו ולוי אחיו בצור, ושמעון שמת ראובן-הדין נותן שלא ייבם אחד מהן עד שיודע מה עשה אחיו, שמא קדם ויבם. קדם אחד מהן, ויבם-אין מוציאין מידו, עד שיודע שאחיו יבם תחלה. רצה האחד לחלץ, קדם שיודע מה עשה אחיו-אין

מונעין אותו.

היח יבם קטן בן תשע שנים ויום אחד-ביאתו כמאמר מן הגדול, שאינו קונה קנין גמור. ומאמר בן תשע שנים ויום אחד-אם נתנו תחלה, מועיל והרי הוא פוסל בו על הגדול; אבל אם נתנו בסוף, אינו כלום. וגטו וחליצתו אינם כלום, בין בתחלה בין בסוף.

היט פיצד: בן תשע שנים ויום אחד שפא על יבמתו, או שנתן לה מאמר תחלה-פסלה על שאר האחין. אבל אם עשה הגדול מאמר ביבמתו, וחזר בן תשע שנים ויום אחד ונתן לה או לצרתה מאמר-לא עשה כלום, ולא פסלה על אחיו הגדול; חזר בן תשע ובא עליה או על צרתה, אחר מאמר אחיו הגדול-פסלה על הגדול: פשני גדולים שעשו מאמר אחר מאמר, כמו שבארנו.

הכ בן תשע שנים ויום אחד שפא על יבמתו, וחזר אחיו הגדול ובא עליה, או חלץ, או נתן גט או בעל לה או לצרתה-הרי זה פסלה על הקטן; וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה, או בא אחיו האחר שהיא בן תשע שנים ויום אחד עליה או על צרתה-נפסלה עליו, כדין מאמר ומאמר.

הכא בן תשע שנים ויום אחד שפא על יבמתו, והגדיל ולא בא עליה משהגדיל-צריכה גט, וחליצה: גט, מפני ביאתו שהוא כמאמר; וחליצה להמירה לזר, שהרי לא נבעלה בעילה שקונה קנין גמור. ואם בא עליה משהגדיל, הרי זו צריכה גט בלבד. ואחד בן תשע שנים ויום אחד, ואחד בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות ולא גלדו בו סימני סריס, כמו שבארנו בתחלת הספר.

הכב קטנה שראויה למאן, והתרשת-אף על פי שקדושי שתיקה מדברי סופרים כמו שבארנו-שני מיני קדושין הן: קטנה-יש לה קדושין, כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר; וקדושיה, תלוין עד שתגדיל. ותרשת-תקנו לה גשואין, כדי שלא תשאר פנויה לעולם. לפיכך אם היו כל היבמות הבאות מבית אחד קטנות או תרשות-ביאתה שלאחת מהן, פוטרת את כלן. היתה אחת תרשת ואחת קטנה-אין ביאת אחת מהן, פוטרת צרתה. וכיצד תקנתן: מלמדין את הקטנה שתמאן, וכונס את התרשת; ואם רצה לגרשה-פותב לה גט אחר שיבוא עליה, ותמר לזר.

הכג היתה אחת פקחת ואחת תרשת-ביאת הפקחת

או תליצתה, פוטרת את התרשט; ואין ביאת התרשט, פוטרת את הפקחת, שאין קדושיה, אלא מדבריהן. וכן גדולה וקטנה-ביאת הגדולה או תליצתה, פוטרת את הקטנה; ואין ביאת הקטנה, פוטרת את הגדולה.

ה, כד היו שתיהן קטנות הראויות למאן, ובא היבם על אחת מהן, ותור ובא הוא או אחיו על השניה-לא פסל את הראשונה; אבל מלמדן את השניה שתמאן, ויקים זה יבמתו הקטנה שונבעלה תחלה. ה, כה וכן הדין בקטנה ותרשט, שבא היבם תחלה על הקטנה, ותור ובא הוא או אחיו על התרשט-לא פסל את הקטנה; ותתרשט, צריכה גט: שביאת הקטנה מעלה מביאת התרשט, שהקטנה ראויה לאתר זמן; לפיכך יקים הקטנה, שונבעלה תחלה. בא

הלכות יבום ותליצה פרק ו

היבם תחלה על התרשט, ותור ובא הוא או אחיו על הקטנה-פסל את התרשט; ומלמדן את הקטנה שתמאן, ותתרשט יוצאה בגט. ה, כו היו אחת פקחת ואחת תרשט, בא היבם על הפקחת, ותור ובא הוא או אחיו על התרשט-לא פסל את הפקחת; ותתרשט, צריכה גט. בא היבם על התרשט, ותור הוא או אחיו ובא על הפקחת-פסל את התרשט, ותתרשט יוצאה בגט; ותפקחת, בגט ותליצה.

ה, כז היו גדולה וקטנה, בא על הגדולה, ותור הוא או אחיו ובא על הקטנה-לא פסל את הגדולה; ומלמדן את הקטנה שתמאן. בא על הקטנה, ותור ובא הוא או אחיו על הגדולה-מלמדן את הקטנה שתמאן; ויקים הגדולה, שבעילתה קונה קנן גמור.

ו, ואלו שמתנבמות ולא חולצות-התרשט והשוטה והקטנה, לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין; ואם רצה היבם לגרש את התרשט בגט אחר שביבעל אותה, הרי זה מגרש.

ז, ואלו חולצות ולא מתנבמות-אסורי לאוין, והשניות, ואסורי עשה, פמו שיתבאר. וכל אשה שהיא ספק מגרשת, חולצת ולא מתנבמת-שמא יפגע בערוה, שאשת אחיו שגרשה אסורה עליו משום ערוה.

ח, אבל מי שהיא מקדשת לאחיו בספק קדושין-הרי היא כשאר כל היבמות, וחולצת או מתנבמת: שאין פאן דבר לחוש לו. וכן אשת התרשט וזקנה ועקרה, הרי הן כשאר כל היבמות-רצה חולץ, רצה מיבם: שזקנה ועקרה, היתה להן שעת הפשר.

ט, ואלו שהן פטורות מן התליצה ומן היבום-אשת סריס חמה ואנדרגינוס, ואשת השוטה, ואשת הקטן, ואילונית, ומי שהיא ערוה: שנאמר "ולא-ימחה שמו, מישראל" - פרט לסריס חמה ואנדרגינוס, ששם מחוי, הואיל ואינו ראוין לולד מתחלת בריתו, הרי הן כמין בפני עצמו. "והיה, הבכור אשר תלד" - פרט לאילונית, שאינה ראויה לולד מתחלת בריתה. "לא-תהיה אשת-המת" - פרט לאשת שוטה וקטן, מפני שאין להם אישות כלל. "ולקחה לו לאשה" - פרט לערוה, שאין לו בה לקוחין.

י, כי פיצד יבמה שהיא ערוה על יבמה: כגון שהיתה אחות אשתו, או אמה, או בתה-הרי זו פטורה מן

ו, א יש אחיו שהן ראוין ליבום, או לתליצה; ויש אחיו שאינו ראוין, לא ליבום ולא לתליצה, ואין להן זיקה כלל, אלא יבמתו מתרת לזר. ויש אחיו שהן ראוין לתליצה, ואינו ראוין ליבום; ויש אחיו שהן ראוין ליבום, ואינו ראוין לתליצה.

ז, ואלו שאין להן זיקה כלל-סריס חמה, ואנדרגינוס, מפני שאינו ראוין לולד, ולא היתה להן שעת הפשר.

ח, ואלו מנבמין ולא חולצין-התרשט והשוטה והקטן, מפני שאין בהן דעת לחלץ. וכשייבם התרשט, אינו מוציא לעולם, מפני שבעילתו עושה אותה אשת איש גמורה, ואין גרושיו גמורין; וכן תשע שנים ויום אחד שייבם, אינו יכול לגרש עד שיגדיל, פמו שבארנו.

ט, ואלו חולצין ולא מנבמין-הספקות כגון שהיתה ספק ערוה, ופצוע דכא וכרות שפכה וכיוצא בהן ממניי הסרוס, והזקן ביותר שתשש פוחו וכשל; ואם בעל סריס אדם-קנה, שהרי היתה להן שעת הפשר, ומוציא בגט, מפני שהוא אסור לבוא בקהל. והטמטום חולץ ולא מיבם, מפני שהוא ספק; ואם נקרע ונמצא זכר-רצה חולץ, רצה מיבם. ושאר כל האחין או חולצין או מנבמין.

י, יש יבמות שהן ראויות לתליצה, או ליבום; ויש יבמות שהן ראויות ליבום, לא לתליצה; ויש יבמות שהן ראויות לתליצה, לא ליבום; ויש יבמות שאינן ראויות, לא לתליצה ולא ליבום, ואין עליהן זיקה כלל, ומתרות להנשא לזר.

החליצה ומן היבום; ואין לו עליה זיקה כלל, שנאמר "ולקחה לו לאשה ויבמה" - מי שראויה לקוחתו וקדושין תופסין בה, היא שהיא זקוקה ליבם.

ו, יא היתה היבמה אסורה על יבמה אסור לאו, או אסור עשה, או שהיתה שניה-הרי זו חולצת, ולא מתניבמת: ומפני מה צריכה חליצה, מפני שיש בה לקוחתו; הואיל וקדושין תופסין בהו, הרי הן זקוקות ליבם.

ו, יב ומן הדין היה שיתניבמו, שהיבום מצות עשה, וכל מקום שאמה מוצא עשה ולא תעשה, יבוא עשה וידחה את לא תעשה; אבל חכמים גזרו, שלא יתניבמו חבבי לאוין ולא שניות-גזרה שמה יבוא עליה ביאה שניה, והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה: שאין מצות עשה, אלא ביאה ראשונה בלבד.

ו, יג לפיכך אם עבר ובעל יבמתו האסורה משום לאו, או משום עשה, ואין צריך לומר שניה-הרי זה קנה קנין גמור, ומוציאה בגט; והיא וכל צרותיה מתרות לזר, שהרי נפטרו. ויבמה שהיא אלמנה מן הנשואין, ובא עליה פוהן גדול-לא נפטרה צרתה, שאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה, והואיל ולא קנה מן התורה קנין גמור, לא התרה צרתה לזר עד שתחליץ.

ו, יד היתה היבמה ערוה על בעלה, פגון שעבר או טעה ולקח אחותו מאביו, ונפלה לפני אחיו-אין זו אשתו, שאין קדושין תופסין בה, ואינה לא בת יבום, ולא בת חליצה; ואם היתה לה צרה, חולצת או מתניבמת. ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל, מתרת ליבם, ורצה היבם לשא אותה, וליבם צרתה-הרשות ביזו.

ו, טו היתה היבמה אסורה על בעלה משום לאו, או משום עשה, או שהיתה שניה לבעל, ולא היתה אסורה על היבם מצד מאלו הצדדים-הרי זו מתרת ליבם: חוץ ממתזיר גרושתו משנשאת, ומת-שהיא חולצת, ולא מתניבמת.

ו, טז וכן יבמה שהיא ספק ערוה על היבם, או ספק ערוה על בעלה-הרי זו חולצת, ולא מתניבמת. לפיכך מי שקדש אשה בספק קדושין, ואחר כך מת אחיו שהיה נושא אחותה, ונפלה לו זו ליבום שהיא ספק אחות אשתו-הרי זו חולצת, ולא מתניבמת; ומוציא את אשתו בגט מספק. ושתיקה אסורות עליו-יבמתו,

מפני שהיא ספק ערוה; וארוסתו, מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו, שהיא פשוטה, כמו שבארנו.

ו, יז מי שמת אחיו והניח שתי נשים, האחת אסורה על יבמה משום ערוה, והשניה אינה ערוה-כשם שהערוה פטורה מן החליצה ומן היבום, כך צרתה פטורה; ולא נפלה לו זיקה על בית זה כלל, שנאמר "אשר לא-יבנה את-בית אחיו" בית שיש לו לקוחתו באיזו מהן שירצה, הוא שיש לו עליו זיקה; ובית שמקצתו אינו יכול לבנותו, שהרי אין לו לקוחתו-אינו בונה אפלו מקצתו שהיה מתר. ונמצאת צרת הערוה ערוה עליו, משום אשת אחיו-שהרי אין לו עליה זיקה.

ו, יח לפיכך ראובן שמת והניח שתי נשים, האחת ערוה על שמעון ושתיקה ראויות ללוי-אין לשמעון זיקה על בית זה, והרי שתיקה תחת זיקת לוי; יבם לוי האחת מהן שהיא צרת ערוה שלשמעון, והיתה לו אשה אחרת, ומת לוי, ונפלו שתיקה לפני שמעון-שתיקה פטורות מן החליצה ומן היבום משמעון: האחת, מפני שהיתה צרת ערוה; והשניה, מפני שהיא צרתה. וכן הדין בצרת צרתה עד סוף העולם-שכל אשה שאין לו עליה זיקה, באסור אשת אח עומדת לעולם.

ו, יט וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו, הואיל ואין לו עליה זיקה-שנאמר "פי-ישבו אחים יחדו", עד שישבו שניהן בעולם. ואם לא היה ביניהן ישיבה בעולם-הרי זו ערוה עליו לעולם, משום אשת אח; ופוטרת צרתה.

ו, כ פיצד: ראובן שמת והניח אשה, נפלה לפני שמעון, ואחר שמת ראובן נלד לוי, בין שנלד קדם שניבם שמעון אשת ראובן בין שנלד אחר שניבמה-הרי אשת ראובן ערוה על לוי לעולם; לפיכך אם מת שמעון, ונפלה זו וצרתה לפני לוי-שתיקה פטורות מן החליצה, ומן היבום.

ו, כא עשה שמעון מאמר ביבמתו אשת ראובן, ומת קדם שייבם אותה-הרי לוי חולץ לצרתה, ולא מיבם: שאין המאמר קונה ביבמה קנין גמור, כמו שבארנו.

ו, כב אשה שזנת תחת בעלה ברצון ובעדים, ומת קדם שיגרשנה, ונפלה לפני יבם-הרי היא פטורה מן החליצה, ומן היבום; וכן צרתה כאלו היתה ערוה על היבם: מפני שטמאה פתובה בה פעירות, שנאמר "והיא נטמאה". אבל סוטה שמת בעלה

קדם שישקנה מי המרים, או שאינה בת שתיה אלא בת גרושין-הרי זו חולצת, ולא מתנבמת; ואם היתה לה צרה-הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתנבמת. וכג וכן שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהיתה האחת מהן שניה על היבם, או מחיבי לאוין, או מחיבי עשה, או אילונית-הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתנבמת.

וכד אבל החולץ ליבמתו, והלכה אחות תלוצתו, או אמה, וכיוצא בהן ונשאת לאחיו, ולו אשה אחרת, ומת ונפלו שתיהן לפניו-כשם שקרובת תלוצתו אסורה עליו, כך צרתה אסורה; והרי שתיהן כשניות לו, וחולצות ולא מתנבמות. ומפני מה אסרו צרת קרובת תלוצתו, מפני שמתחלפת בצרת תלוצתו.

וכה שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהאחת מהן ערוה על היבם, והרי הערוה אילונית-צרתה מתרת, וחולצת או מתנבמת: הואיל והאילונית אינה בת יבום-הרי זו כמי שאינה, ונפלה זיקתו על צרתה בלבד.

וכו וכן אם גרש אחיו את הערוה או מאנה בו קדם שנימות, או שמתה בחי בעלה, ואחר כך מת אחיו-הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתנבמת: ואין אומרין הואיל ונעשת צרה לערוה שעה אחת, תאסר לעולם, שאין הצרה אסורה, עד שתהיה צרת ערוה בשעת נפילה ליבום.

וכז היתה זו שהיא ערוה על היבם מקדשת לאחיו שמת בספק, או מגרשת ממנו בספק, או שהיתה קטנה הראויה למאן ולא מאנה באחיו בחייו, אף על פי שמאנה ביבם-צרתה חולצת, ולא מתנבמת.

וכח הלכה צרת הערוה, ונשאת לאחר, ואחר כך נמצאת הערוה אילונית-תצא הצרה מבעלה, ומיבמה; וצריכה גט מבעלה, וחליצה מיבמה-כדי להתירה לשוק. יבם היבם הצרה מפני שדמו שהערוה אילונית, ונמצאת הערוה שאינה אילונית-תצא מיבמה בגט, ותולד ממזר.

וכט שלוש אחריו, שנים מהן גשוואין שתי אחיות, ואחד גשווי נכרית-מת הנשווי נכרית, ואחר כך מת אחד מבעלי אחיות-הרי הנכרית חולצת, ולא מתנבמת, מפני שהיא צרת אחות אשתו, בזיקת אחיו שמת אחרון. ולא עוד אלא אפלו גרש אחד

מבעלי אחיות את אשתו, אחר שמת הנשווי נכרית ומת המגרש-הרי הנכרית חולצת, ולא מתנבמת: הואיל ונעשת צרת אחות אשתו בזיקה שעה אחת-שאם תתיבם, שאם יבואו ליבם אותה ואפלו לא גרש זה שמת אחרון את אשתו.

ול ומפני מה לא גזרו דבר זה בגשוואין, שהרי צרת ערוה בגשוואין, אם גרש את הערוה ומת-צרתה מתרת ליבם, כמו שבארנו: מפני שאסור צרת הערוה בגשוואין, ידוע לפל, ואינו באין להתיר הצרה, אם לא גרש הערוה; ואסור צרת ערוה בזיקה, אינו ידוע לפל, ובאין להתיר הצרה, ואפלו לא נתגרשה הערוה.

ולא שלוש אחריו גשוואין שלוש נשים נכריות, מת אחד מהן, ועשה השני מאמר ביבמתו, ומת קדם שייכנס, ונפלו שתיהן לפני היבם-הרי אלו חולצות, ולא מתנבמות: מפני שבעלת המאמר עליה זיקת שני יבמין, ונמצאת פאלו היא אשת שני מתים; ודרשו חכמים ואמרו "אשת-המת", לא אשת שני מתים. לפיכך כל אשה שעליה זיקת שני יבמין, חולצת ולא מתנבמת; וכן צרתה: ואסורין מדברי סופרים.

ולב ומפני מה לא יחלץ לבעלת המאמר שעליה זיקת שני יבמין, ויבם צרתה-גזרה שלא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד, אחת חולצת ואחת מתנבמת; ולפיכך אסרו אף צרתה.

ולג עשה מאמר ביבמתו, ונתן גט למאמרו, ומת חזרה להתרה, שהמאמר שאסרה הרי בטלו; ורצה חולץ לה, רצה מיבם.

ולד בן תשע שנים יום אחד שבא על יבמתו, ומת כשהוא קטן, ונפלה פעם שניה לפני אחיו הגדול-הרי זו חולצת, ולא מתנבמת: שביאת בן תשע כמאמר מן הגדול, כמו שבארנו; ונמצא עליה, זיקת שני יבמין.

ולה מי שחצנה שפחה וחצנה בת חורין, שנתקדשה לראובן, ונשתחררה, וחזרה ונתקדשה לשמעון, ומתו שניהם-מתנבמת ללוי, ואינה אשת שני מתים: אם קדושי ראובן קדושין, אין קדושי שמעון פלום; ואם קדושי שמעון קדושין, אין קדושי ראובן פלום.

הלכות יבום וחליצה פרק ז

ז, א שנים מן האחריו גשוואין לשתי אחיות, ומתו

אפשר ליבם שתיקו, והרי זיקה נפלה על שתיקו-
שתיקו חולצות, ולא מתנבמות: ואפלו היתה אחת
מהן אסורה על היבם משום שניה, או מחיבי עשה,
או מחיבי לאוין-הרי אלו חולצות, ולא מתנבמות.
אבל אם היתה אחת מהן ערוה עליו, כגון שהיתה
אם אשתו, או בתה-הרי אחותה מתרת לו, ורצה
חולץ רצה מיבם: שהרי לא נפלה זיקתו על שתיקו,
שאין זיקה על הערוה.

ז, ב היתה אחת מהן אסורה על יבם זה משום ערוה,
והאחרת אסורה על היבם השני משום ערוה-
האסורה לזה מתרת לאחיו, והאסורה לזה מתרת
לאחיו, שהרי נפלה זיקת כל אח מהן, על המתרת
לו בלבד; ורצה חולץ לזו המתרת לו, רצה מיבם.

ז, ג מת אחד מן האחין, ונפלה אשתו ליבום, ואחר
כך מת שני, ונפלה אשתו שהיא אחות הראשונה
ליבום, והרי שתיקו קימות-שתיקו חולצות ולא
מתנבמות, כמו שבארנו. ממה האחרונה-חזרה
הראשונה להתרה, וחולצת או מתנבמת. ממה
הראשונה-הרי האחרונה באסורה עומדת, וחולצת
ולא מתנבמת: שהרי לא היתה ראוייה ליבום, בשעת
גפילתה.

ז, ד וכן אם קדם אחד מן האחין, וחלץ לאחרונה-
התרה הראשונה לשאר האחין: שהרי הזיקה
שאסרה אותה, הסיירה אחיו בחליצתו. וכן אם
היתה הראשונה ערוה על אחד מהן, וקדם יבם את
האחרונה שהיא מתרת לו-התרה הראשונה לשאר
האחין: שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהן,
גתנבמה למחר לה.

ז, ה אבל אם היתה האחרונה היא שאסורה על אחד
מהן בלבד משום ערוה, הרי הוא מיבם לראשונה.
ושאר האחין אסורין בשתיקו, וחולצין ולא מיבמין
כמו שבארנו; ואם קדמו וכנסו כל אחד אחת מן
האחיות, מוציאין אותן מהן.

ז, ו שלושה אחין, שנים מהן נשואין לשתי אחיות,
מת אחד מבעלי אחיות, ועשה השלישי ביבמתו
מאמר, ואחר כך מת בעל האחות השני, ונפלה
האחות השניה לפני האח השלישי-הרי זה נותן גט
לבעלת המאמר, וחולץ לה; וחולץ לאחותה
האחרונה, כדי להתירן לזר.

ז, ז מת זה שעשה המאמר, והיתה לו אשה אחרת,
ונפלו שתיקו לפני בעל האחות-בעלת המאמר
פטורה מן החליצה ומן היבום, שהרי היא אחות

אשתו; והאשה האחרת, חולצת ולא מתנבמת,
שאין המאמר קונה קנין גמור, עד שיפטר את
הצרה.

ז, ח אחד מן היבמין שקדש אחות יבמתו-אומרין לו,
המתן ואל תגרשנה ואל תשאנה עד שייבם אחיה,
או תחליץ, ליבמה זו הזקוקה לכלכם. חלץ לה אחיו,
או יבמה, או שמתה היבמה-הרי זה יכנס ארוסתו;
מתו אחיו כלם-מוציא את ארוסתו בגט, ויבמתו
בחליצה. ואם מתה ארוסתו, בין שמתה קדם מיתת
האחין בין שמתה לאחר מיתתו-חזרה היבמה
להתרה, ורצה מיבם רצה חולץ.

ז, ט שלושה אחין, שנים מהן נשואין לשתי אחיות,
ויש לכל אחת משתיקו צרה, ומתו הנשואין את
האחיות, ונפלו האחיות וצרותיהן ליבום-אם חלץ
לצרות, נפטרו אחיות; אבל אם חלץ לאחיות, לא
נפטרו צרותיהן עד שיחלצו הצרות: מפני שחליצת
אחיות, חליצה שאינה מעלה; וחליצה שאינה
מעלה, אינה פוטרת את הצרה, כמו שבארנו.

ז, י ויראה לי, שכך הדין בשתי יבמות הבאות מבית
אחד, והאחת מהן אסורה על יבמה משום שניה
וכיוצא בה, או מחיבי לאוין, או מחיבי עשה-שואם
חלץ לאסורה, לא התרה צרתה; חלץ לצרה, התרה
האסורה.

ז, יא שלושה אחין, שנים מהן נשואין שתי אחיות,
והשלישי נשוי נכרית, מת אחד מבעלי אחיות, ויבם
הנשוי נכרית את אשתו, ואחר כך מתה אשתו
שלשני, ואחר כך מת השלישי, ונפלו שתי נשוי
לפני השני, שאין לו אשה-הרי אלו פטורות מן
החליצה, ומן היבום: האחת, מפני שהיתה אחות
אשתו בשעה שמת אחיו הראשון, ונאסרה עליו
לעולם משום אשת אח, כדין אשת אחיו שלא היה
בעולמו; והנכרית, משום צרתה.

ז, יב וכן שני אחין נשואין לשתי אחיות, ומת אחד
מהן, ואחר כך מתה אשתו שלשני-הרי זה אסורה
עולמית, הואיל ונאסרה עליו שעת גפילה. אבל
המגרש את אשתו, והתזירה ומת-הרי זה מתרת
ליבם: ואף על פי שהרי נאסרה עליו בחיי אחיו,
בשעה שגרשה, הרי חזרה להתרה, וכשמת אחיו
בהתרה היתה עומדת.

ז, יג קטנה שהשיאה אביה, וגרשה בעלה, והתזירה
ומת, ועדין היא קטנה-הרי זה אסורה ליבם: מפני
שגרשה גרושין גמורין, שהרי אביה השיאה;

ואין חזרתה חזרה גמורה, שאין קדושי קטנה גמורין, כמו שבארנו. והוא הדין למגרש פקחת, ונתקדשה, והחזירה ומת, והניחה תרשת-שהיא אסורה ליבם, ואינה חולצת ולא מתניבמת. וצרת קטנה זו, או תרשת זו-חולצת או מתניבמת. ואם החזירה פשהיא קטנה או תרשת, וגדלה או נתפקחה אצלו, ואחר כך מת-הרי זו מתרת ליבמה.

ז, יד שני אחין גשואין לשתי אחיות, היו שתייהן קטנות הראויות למאן או תרשות, ומת אחד מהן-תצא משום אחות אשה, ופטורה מן החליצה ומן היבום. היו אחת גדולה ואחת קטנה, ומת בעל הקטנה-תצא משום אחות אשה; מת בעל הגדולה-מלמדין את הקטנה שתמאן בבעלה, ותהיה גדולה זו מתרת ליבמה.

ז, טו שני אחין תרשין גשואין לשתי אחיות פקחות, או תרשות, או אחת פקחת ואחת תרשת, וכן שתי אחיות תרשות גשואות לשני אחין פקחין, או תרשין, או אחד פקח ואחד תרש, ומת אחד מהן-אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום, משום אחות אשה: שהרי אין גשואי אחד משניהן, גשואין גמורין.

ז, טז שני אחין אחד פקח ואחד תרש, גשואין לשתי אחיות פקחות, או אחת תרשת ואחת פקחת, והרי היא אשת הפקח-מת התרש-תצא אשתו, משום אחות אשה. מת הפקח-הואיל וגשואי הפקח שמת גשואין גמורין וזיקת זה התרש גמורה, וגשואי התרש אינן גשואין גמורין-הרי זה מוציא את אשתו בגט, מפני שאחותה זקוקה לו; ואשת אחיו הפקח אסורה לעולם, שאינו יכול לכנס מפני

אחותה, ולא יחליץ, מפני שהוא תרש.

ז, יז ולמה גזרו חכמים שיוציא זה התרש אשתו התרשת, והן אינן בני חיוב, אלא הרי הן פקטן אוכל גבלות, שאין בית דין מצוין להפרישו: אמרו חכמים, אם תשב אשתו עמו, נמצאת אחותה נשאת לזר, ויאמרו נפטרה משום אחות אשה; לפיכך מוציא התרש אשתו בגט, כדי שתהיה אחותה אסורה לעולם.

ז, יח וכן שני אחין פקחין גשואין לשתי אחיות, אחת פקחת ואחת תרשת-מת בעל התרשת, תצא משום אחות אשה. מת בעל הפקחת, מוציא את אשתו התרשת בגט; ואת אשת אחיו בחליצה, מפני שהוא פקח ויכול לחליץ.

ז, יט שני אחין אחד פקח ואחד תרש, והתרש גשוי שתי נשים פקחות, האחת מהן ערוה על הפקח, ומת התרש-שתייהן פטורות על כל פנים: אם גשואי הערוה גשואין, הרי השניה צרתה ופטורה; ואם אין גשואי הערוה גשואין, כך לא יהיו גשואי צרתה גשואין. היתה בתו וכיוצא בה תרשת, וגשואה לאחיו הפקח-צרתה חולצת, ולא מתניבמת: שאין גשואי התרשת גמורין.

ז, כ כל מקום שאמרנו בהלכות אלו שתי אחיות-אחד שתי אחיות, או אשה ובתה, או אשה ובת בתה, וכיוצא בהן: ענין הדברים-שהן שתי נשים שהאחת מהן ערוה עם האחרת, ואי אפשר לשא שתייהן משום ערוה. וכן כל מקום שנאמר אחות אשתו, או אחות יבמתו-אחד אחותה, או אמה, או בתה: ענין הדברים-אחת מקרובותיה, שהן ערוה עמה.

הלכות יבום וחליצה פ"ק ח

אח, ולזה אח-זה חולץ לשתייהן, וזה חולץ לשתייהן. לזה אח אחד, ולזה שנים-היחיד, חולץ לשתייהן בתחלה; והשנים, אחד חולץ ראשון, והשני מיבם. ואם קדמו וכנסו-אין מוציאין מיזון, ואפלו היו פוהגים: שהחליצה שחלץ היחיד, מספק חלץ; והחליצה אסורה לכוהן מדברי סופרים, ובספק חליצה לא גזרו.

ח, ד היו לזה שני אחין, ולזה שני אחין-אחיו שלזה חולץ לאחת, ואחיו שלזה חולץ לאחת; ואחר כך האח השני שלזה מיבם חלוצתו שלזה, והאח השני שלזה מיבם חלוצתו שלזה. קדמו שני אחין, וחלצו לשתייהן-לא יבמו שני האחין האחרים; אלא אחד

ח, א מי שקדש אחת משתי אחיות, ואין ידוע איזו מהן קדש, ומת, ולו אח אחד-חולץ לשתייהן, כדי להתירן לאחרים. היו לו שני אחין: אחד חולץ לאחת מהן בתחלה; והשני מיבם לשניה על כל פנים-אם זו היא שקדש אחיו, הרי יבם אותה, ואם אינה אשת אחיו, הרי נשא אשה משאר הנשים, ואחותה שהיתה אשת אחיו, כבר נחלצה.

ח, ב אבל לא יבם האחת תחלה-שמא האחרת היא אשת אחיו, ונמצא שנשא קרובת זקוקתו; קדמו שני האחים, וכנסו שתי היבמות-אין מוציאין מיזון. ח, ג שנים שקדשו שתי אחיות, זה אינו יודע איזו קדש, וזה אינו יודע איזו קדש, ומתו שניהן-לזה

חולץ בתחלה, ואחד מיבם לשניה. ואם קדמו וכנסו, אין מוציאין מידן.

ח, ה האשה שהיו לה בנים, והיו לכלתה בנים, ונתעברה האשה ונתעברה פלטה, וילדו שתיקן במתבואה אחת, ונתערבו שני הילדים והגדילו התערובות, ונשאו נשים ומתו-פיצד הן נותרות: בני הפלה חולצין לשתיקן תחלה, ולא מיבמין-שפל אחת משתיקן ספק שהיא אשת אחיו ותהיה מתרת לו, ספק שהיא אשת אחי אביו והיא ערוה עליו. אבל בני הזקנה, או חולצין או מיבמין: שאם היא זו אשת אחיו, הרי יבמה; ואם היא אשת בן אחיו, מתרת היא לו-שכבר נחלצה.

ח, ו מתו הבנים הידועים שלזקנה ושלכלתה, והרי בני התערבת קימין-בני התערבת לנשי בני הזקנה, חולצין ולא מיבמין: שהיא ספק אשת אחי אביו, שהיא ערוה עליו. ולנשי בני הפלה: אחד חולץ בתחלה. ואחד מיבם על כל פנים-אם בן הפלה הוא זה שחלץ תחלה, הרי חלץ אשת אחיו, והשני מן התערבת הוא בן הזקנה, ומתר לו לשא אשת בן אחיו אחר שנתחלצה מיבמה; ואם זה שחלץ תחלה הוא בן הזקנה, הרי חלץ לאשת בן אחיו ולא עשה פלום, והשני מן התערבת הוא בן הפלה, והרי יבם אשת אחיו.

ח, ז מי שלא שיקח אחר בעלה שלושה חדשים, ונשאת וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבועה לאחרון, והיו לה בנים מן הראשון ומן השני-אם מת זה הבן הספק-בני הראשון ובני האחרון חולצין לאשתו, ולא מיבמין: שפל אחד מהן שיבוא ליבם, שמא אינו אחיו מאביו; והרי הוא אחיו מאמו בודאי, ואשת אחיו מאמו אסורה על האדם לעולם משום ערוה. וכן זה הבן הספק-חולץ לנשותיהן, ולא מיבם.

ח, ח הנה בן לראשון ובן לשני, שלא מאשה זו שנשאת בתוך זמן, ומת אחד מהן-הרי זה הבן הספק, חולץ לאשת זה שמת או מיבם: שאם אחיו מאביו הוא, הרי יבם את אשתו; ואם אינו אחיו מאביו-הרי אין ביניהן אחוה כלל, לפיכך מתר לו

לשא את אשתו.

ח, ט מת הבן הספק: אחד משני הבנים הודאין, חולץ לאשתו תחלה; והשני מיבם על כל פנים-אם אחיו הוא, הרי יבם את אשתו, ואם אינו אחיו ובן האב האחר הוא, הרי נחלצה מאחי בעלה.

ח, י מי שהלך בעלה למדינה אחרת ושמעה שמת ונשאת, ואחר כך בא הבעל הראשון, ומתו שניהן, לזה אחיו ולזה אחיו-אחיו שלזה ואחיו שלזה, חולצין ולא מיבמין.

ח, יא חמש נשים שהיה לכל אחת מהן בן ידוע, ונתעברו חמשן וילדו פאחת במתבואה אחת, ונתערבו הילדות והגדילו התערבת, ונשאו נשים ומתו החמשה אנשים, ונפלו חמש הנשים לפני החמשה הבנים הודאין, שאין אחד מהן יודע איזו היא אשת אחיו-פיצד תקנתן: ארבעה מהן, חולצין לאחת תחלה; והחמישי, ישא זו שנתחלצה ארבע חליצות על כל פנים.

ח, יב פיצד: אם אשת אחיו היא, הרי יבם אותה; ואם אינה אשת אחיו-הרי היא אשת אח אחד מהארבעה, והרי חלצו לה ארבעתן תחלה. וכן השניה-חולצין לה ארבעה, והאחד מן הארבעה זה שנשאת הראשונה; והחמישי, ישאנה. עד שנמצאו הבנים החמשה נשאו החמש נשים, אחר שנתחלצה כל אחת מהן ארבע חליצות.

ח, יג ולעולם הזהר בכל הספקות בעיקרים אלו: שפל מי שנסתפק לך שמא בת חליצה היא לאיש זה, או אינה צריכה לחליצה ממנו-אינה נותרת להנשא לזר, עד שיחלץ לה אותו האיש; וכל מי שנסתפק לך שמא ביאתה אסורה על איש זה, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים-אינה מתניבמת לו. וכל שנתחלצה חליצה מעלה, או נבעלה בעילה פשרה-התרה צרתה לזר.

ח, יד ועל דרך זו תבין ותורה, בכל הספקות שיארעו לענין יבום וחליצה-שהרי בארנו כל העיקרין שעליהן תסמוך ותדע מי הוא שחולץ, ומי הוא שמיבם, ומי היא הפטורה מן החליצה ומן היבום, ומי היא הראויה ליבום.

דער רבי זאגט (שיחות הר"ן סימן ע"א) אויף דעם וואס עס שטייט אין זוהר הקדוש אז אויף די עבירה פון פגם הברית, הוצאת זרע לבטלה, רחמנא ליצולן העלפט נישט קיין תשובה, האט דער רבי געזאגט אויף דעם אז קיינער פארשטייט נישט דער פשט אין דעם זוהר נאר ער, און ער זאגט אז עס העלפט יא תשובה אויף דעם, אפילו ווען דער מענטש האט זייער אסאך געזינדיגט.

רבי נתן איז עס מסביר (ליקוטי הלכות תפילין, ה"ה, אות ד) אז דאס איז דער נסיון פונעם מענטש, אז ער דארף הערן אז עס העלפט נישט קיין תשובה, און דער אייבערשטער וויל זען וואס דער מענטש גייט יעצט טון. אויב דער מענטש האט נישט קיין שכל, און אזוי ווי ער הערט אז עס העלפט נישט קיין תשובה געבט ער אלעס אויף, דאן ווערט ער מאקע פארפאלן פון ביידע וועלטן. אויב אבער דער מענטש איז קלוג און ער ווייסט אז דאס איז זיין נסיון, און ער קוקט נישט אויף קיין שום זאך נאר ער שטארקט זיך צוריק צו זיין צום אייבערשטן, וועט דער אייבערשטער זיכער אננעמען זיין תשובה און ער וועט אלעס פארעכטן.

און דערפאר, אויב הערט מען פון איינעם, נישט קיין חילוק פון וועם, אז עס איז דא אמאל אויף א געוויסע גאר גרויסע עבירה וואס אויף דעם העלפט שוין נישט קיין תשובה, "אויב דו האסט געטון דאס און דאס, קענסטו שוין נישט תשובה טון", דארף מען וויסן אז יענער מענטש איז נאר א שליח פונעם סמך-מס צו דערווייטערן דעם מענטש פונעם אייבערשטן, און מען טאר זיך נישט צוהערן צו אים, דער אייבערשטער האט נישט געשטעלט קיין שום מענטש אויפ'ן גן עדן און גיהנם, צו קענען זאגן ווער עס גייט וואו. דערפאר קען קיין שום מענטש נישט זאגן ווער עס קען יא תשובה טון אדער נישט, דאס ווענדט זיך נאר אינעם אייבערשטן, און דעם אייבערשטן'ס רחמנות איז אן א שיעור, און ער געמט אן יעדן וואס מויל תשובה.

<p>24</p>	<p>ראשון Sunday</p>	<p>יב 12</p>	<p>עלות השחר 6:05 סו"ז קר"ש - מג"א 9:00 סו"ז תפלה - מג"א 9:58 שקיעה 4:33 בבלי: בבא קמא נב • ירושלמי: שבת יא • תוספתא: פסחים ד נ"ך: איוב ב-ג • רמב"ם: יבום וחליצה ב</p>
<p>25</p>	<p>שני Monday</p>	<p>יג 13</p>	<p>עלות השחר 6:05 סו"ז קר"ש - מג"א 9:00 סו"ז תפלה - מג"א 9:59 שקיעה 4:33 בבלי: בבא קמא נב • ירושלמי: שבת יב • תוספתא: פסחים ה נ"ך: איוב ד-ה • רמב"ם: יבום וחליצה ג</p>
<p>26</p>	<p>שלישי Tuesday</p>	<p>יד 14</p>	<p>עלות השחר 6:06 סו"ז קר"ש - מג"א 9:01 סו"ז תפלה - מג"א 9:59 שקיעה 4:34 בבלי: בבא קמא נד • ירושלמי: שבת יג • תוספתא: פסחים ו נ"ך: איוב ו-ז • רמב"ם: יבום וחליצה ד</p>
<p>27</p>	<p>רביעי Wednesday</p>	<p>טו 15</p>	<p>עלות השחר 6:06 סו"ז קר"ש - מג"א 9:01 סו"ז תפלה - מג"א 10:00 שקיעה 4:35 בבלי: בבא קמא נה • ירושלמי: שבת יד • תוספתא: פסחים ז נ"ך: איוב ח-ט • רמב"ם: יבום וחליצה ה</p>
<p>28</p>	<p>חמישי Thursday</p>	<p>טז 16</p>	<p>עלות השחר 6:06 סו"ז קר"ש - מג"א 9:02 סו"ז תפלה - מג"א 10:00 שקיעה 4:35 בבלי: בבא קמא נו • ירושלמי: שבת טו • תוספתא: פסחים ח נ"ך: איוב י-יא • רמב"ם: יבום וחליצה ו</p>
<p>29</p>	<p>ששי Friday</p>	<p>יז 17</p>	<p>עלות השחר 6:07 סו"ז קר"ש - מג"א 9:02 סו"ז תפלה - מג"א 10:00 שקיעה 4:36 בבלי: בבא קמא נז • ירושלמי: שבת טז • תוספתא: פסחים ט נ"ך: איוב יב-יג • רמב"ם: יבום וחליצה ז</p>
<p>30</p>	<p>שבת Shabbos</p>	<p>יח 18</p>	<p>עלות השחר 6:07 סו"ז קר"ש - מג"א 9:02 סו"ז תפלה - מג"א 10:01 שקיעה 4:37 בבלי: בבא קמא נח • ירושלמי: שבת יז • תוספתא: פסחים י נ"ך: איוב יד-טו • רמב"ם: יבום וחליצה ח</p>

Candle Lighting 4:18 הדלקת הנרות

Shabbos Ends 5:50 זמן מוצש"ק

הפטרה: ויקרבו ימי דוד

ווען א מענטש איז מוציא זרע לבטלה, באשאפט ער מיט דעם קלפות וואס גייען אריין אין מענטשן וועלכע קריגן אויף אים און מאכן אים יסורים.

(ספר המדות אות נאוף סימן כ"ו)